

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**FÜTÛHÎ
KISSA-İ YÛSUF
(METİN-İNCELEME)**

Dilek YILMAZ

**Danışman
Prof. Dr. Kenan ERDOĞAN**

MANİSA-2021

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Fütûhî- Kıssa-i Yûsuf (metin- inceleme)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2021

Dilek YILMAZ

ÖZET

FÜTÛHÎ KISSA-İ YÛSUF (METİN-İNCELEME)

Kur’ân-ı Kerîm’de Ahsenü’l-Kasas olarak da geçen Yûsuf peygamberin hayatını konu alan hikâyelerin, gerek gerçek bir hikâye olması gerekse de Kur’ân-ı Kerîm ve Kitâb-ı Mukaddes’te geçmesi dolayısıyla kutsal olması, halk tarafından hikâyenin benimsenmesini ve birçok şair tarafından kaleme alınmasını sağlamıştır.

Çalışmamızın esasını teşkil eden eser, gerek dil özellikleri gerek söz varlığı vb. hususlardan yola çıkarak, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğuna kanaat getirdiğimiz ve Yûsuf peygamberin hayatını konu almış olan Fütûhî’nin Kıssa-i Yûsuf adlı mesnevisidir. Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde Yûsuf kıssasının Kur’ân-ı Kerîm’de ve Kitâb-ı Mukaddes’teki metinleri ele alınmıştır. Akabinde Arap, Fars ve Türk edebiyatındaki Yûsuf kıssalarının konu olduğu eserlere değinilmiş ve Türk edebiyatındaki Yûsuf kıssaları “XV. Yüzyıla Kadar Türk Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf” ve “XV. Yüzyıl ve sonrasında Türk Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf” olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

“I.Bölüm” Fütûhî ve Kıssa-i Yûsuf Mesnevisi” başlığını alır. Bu bölümde eserden yola çıkılarak, eserin müellifi, nazım şekli, vezni, beyit sayısı, yazılış amacı vb. hususiyetleri üzerinde durulmuştur.

“II. Bölüm” “Kıssa-i Yûsuf’un İncelenmesi” başlığını alır. Bu bölüm “Kıssa-i Yûsuf’un İç Yapısı” ve “Kıssa-i Yûsuf’un Dış Yapısı” olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

“III.Bölüm” de eserin nüsha tavsifi ve imla özelliklerine yer verilmiş; metin çevirisinde izlenen yol ve transkripsiyonlu metin ortaya konmuştur.

“Sonuç” bölümünde ise eserin genel bir değerlendirmesi yapılmış, “Kaynakça” dan hemen sonra “Ekler” bölümünde eserin nüsha örneklerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kıssa-i Yûsuf, Yûsuf, Zelîhâ, Mesnevi, Fütûhî, Eski Anadolu Türkçesi, Eski Türk Edebiyatı

ABSTRACT
FÜTÜHÎ
KISSA-İ YÛSUF
(TEXT- EXAMINATION)

Stories about the life of Prophet Yusuf, who is also mentioned as Ahsenü'l-Kasas in the Qur'an, it is holy both because it is real and because it is mentioned in the Qur'an and the Bible, It has caused it to be loved by the public and written by many poets.

The work, which forms the basis of our study, has both linguistic features and vocabulary etc. It is Fütühî's masnavi named Kıssa-i Yûsuf, which deals with the life of Prophet Yusuf, whom we believe to belong to the Old Anatolian Turkish Period, based on the issues. Our work consists of three main parts.

In the introduction section, the texts of the story of Yusuf in the Qur'an and the Bible are discussed. Then, the works about Yusuf stories in Arabic, Persian and Turkish literature were mentioned, and Yusuf stories in Turkish literature were mentioned. It has been studied under two titles as Kıssa-i Yûsuf in Turkish Literature until the XV. century and Kıssa-i Yûsuf in Turkish Literature from the XV. century and later.

In the first part is titled "Fütühî and Kıssa-i Yûsuf Masnavi". In this section, starting from the work, the poet of the work, the form of the poem, the meter, the number of couplets, the purpose of writing etc. features are emphasized.

In the second part is titled "The Study of Kıssa-i Yûsuf". This section is discussed under two headings: "The Internal Structure of Kıssa-i Yusuf" and "The External Structure of Kıssa-i Yusuf".

In the third part, the description of the copy of the work and its orthographic features are given; the path followed in the translation of the text and the transcribed text are included.

In the conclusion part, a general evaluation of the study was made. Just after the "References", copies of the work are given in the "Appendix" section.

Keywords: Kıssa-i Yûsuf, Yûsuf, Zelîhâ, Masnavi, Fütühî, Old Anatolian Turkish, Old Turkish Literature

ÖNSÖZ

Mesnevi, edebiyatımıza Fars edebiyatından geçmiş bir nazım şeklidir. Edebiyatımızda ilk olarak XI. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlamış, genellikle dinî, tasavvufî, destanî, menkıbevî, tarihî, ilmî, mizahî ve öğretici konuların anlatılmasında ve özellikle çeşitli aşk hikâyelerinin nazma çekilmesinde önemli rol oynamıştır.

Türk edebiyatında yaygın olarak kaleme alınmış olan mesnevilerin arasında “Kıssa-i Yûsuf”, “Yûsuf u Züleyhâ”, “Yûsuf u Zelîhâ” gibi isimlerle de anılan Yûsuf peygamberin hayatını konu alan mesneviler gelmektedir. Bu mesneviler, konusunun kaynağını Kur’ân-ı Kerîm’den alması ve Kur’ân-ı Kerîm’de “Ahşenü’l-Kasas” olarak geçmesi sebebiyle tüm kıssalar içinde en üstün tutulması, şairin içinde bulunduğu zor ve kederli durumdan dolayı kendisini Hz.Yûsuf’a benzetmesi, kıssanın aynı zamanda çeşitli kötü olay ve durumlar karşısında sabırlı olan kimselerin Allah tarafından mükafatlandırılacağı hissesini taşıması, hikâyenin hem bir dinî hikâye hem de bir aşk hikâyesi olması bakımından şiire konu olabilecek estetik bir nitelik taşıması, bu mesnevi türünün halk tarafından tutulmasına ve pek çok şair tarafından kaleme almasına vesile olmuştur.

Çalışmamıza konu olan eserimiz bir Kıssa-i Yûsuf mesnevisidir. Fütûhî adlı şaire ait olduğunu tespit ettiğimiz eserin, gerek dil özellikleri gerek söz varlığı vb. hususlardan yola çıkarak Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış bir eser olduğuna kanaat getirmekteyiz.

Çalışmamızın giriş bölümünde, eserin kaynakları ve Arap, Fars ve Türk edebiyatında yazılmış olan, Yûsuf peygamberin hayatını konu alan eserler hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Devamında Fütûhî’nin hayatı ve Kıssa-i Yûsuf mesnevisi hakkında genel bilgiler verilmiş, eserin iç ve dış yapısı ayrıntılı olarak incelenmiştir. Son bölümde eserin nüsha tavsifi yapılmış olup genel imla özellikleri üzerinde durulduktan sonra eserin transkripsiyonlu metni ortaya konulmuştur.

Çalışmamda emeği geçen, başta danışman hocam sayın Prof.Dr.Kenan Erdoğan’a; özverisi ve yardımlarıyla daima desteğini aldığım saygıdeğer hocam Doç.Dr. Ramazan Ekinci’ye, bu yola çıkmamda ve süreç içerisinde sabrı ve sevgisiyle daima arkamda olup desteklerini bir an bile eksik etmeyen annem Hafize

Yılmaz’a ve yine fedâkarlığı ile bu süreçte de beni yalnız bırakmayan kardeşim Emel Yılmaz’a, aileme, arkadaşlarıma yardımlarından dolayı teşekkür eder, çalışmamızın bilim dünyasına faydalı olmasını temenni ederim.

Dilek YILMAZ

Manisa, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR	X

GİRİŞ KISSA-İ YÛSUF HİKÂYESİ

1.KUTSAL KİTAPLARDA YUSUF KISSASI	2
1.1.Kur'an-ı Kerim'de Yusuf Kıssası	2
1.2.Kitâb-ı Mukaddes'te Yûsuf Kıssası.....	13
2.ARAP, FARS VE TÜRK EDEBİYATINDA KISSA-İ YÛSUF	29
2.1.Arap Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf	29
2.2. Fars Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf	31
2.3. XV. Yüzyıla Kadar Türk Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf	32
2.3.1. Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'u (XIII. yy.).....	33
2.3.2. Haliloğlu Ali'nin Yûsuf ve Züleyhâ'sı (XIII. yy.)	33
2.3.3. Süle Fakih'in Yûsuf ve Zelîhâ'sı (XIII-XIV. yy.).....	34
2.3.4. Şeyyâd Hamza'nın Destân-ı Yûsuf'u (XIV. yy.)	35
2.3.5. Ahmed'in eseri (XIV. yy.).....	35
2.3.6. Rabguzî'nin Kıssa-i Yûsuf'u (XIV. yy.)	36
2.3.7. Hamzavî'nin Kıssa-i Yûsuf'u (XIV. yy.)	36
2.3.8. Erzurumlu Darîr'in Kıssa-i Yûsuf'u (XIV. yy.)	36
2.3.9. Aydınoğlu Mehmet Beğ Nüshası (XIV. yy.).....	37
2.3.10. Kırımlı Abdülmecîd'in Mûnisü'l-Uşşâk'ı (XIV. yy.)	37
2.3.11. Garîb'in Yûsuf u Züleyhâ'sı (XIV. yy.)	37
2.4. XV. Yüzyıl ve Sonrasında Türk Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf	38

I.BÖLÜM
FÜTÜHÎ VE KISSA-İ YÛSUF MESNEVÎSİ

1.Eserin Müellifi.....	40
2.Eserin Adı.....	43
3.Eserin Nazım Şekli ve Vezni.....	44
4.Eserin Beyit Sayısı	45
5.Eserin Yazılış Sebebi.....	45
6. Eserin Yazıldığı Tarih.....	46

II.BÖLÜM
KISSA-İ YÛSUF'UN İNCELENMESİ

1.KISSA-İ YÛSUF'UN DIŞ YAPISI	51
1.1.Nazım Şekli.....	51
1.2.Vezin.....	53
1.3.Kafiye.....	55
1.4.İmlâ ve Dil Özellikleri.....	57
1.4.1.İmlâ Özellikleri.....	58
1.4.2.Dil Özellikleri	59
2.KISSA-İ YÛSUF'UN İÇ YAPISI	66
2.1. Hikâyenin Özeti... ..	66
2.2 Eserin Tahkiye Özellikleri.....	80
2.2.1.Konu	80
2.2.2 Anlatıcı ve Bakış Açısı	80
2.2.3. Şahıs Kadrosu	82
2.2.4. Zaman	94
2.2.5. Mekân	95
2.2.4. Eserdeki Motifler	104
2.3.Çeşitli Gelenekler ve İnanışlar	112
2.4.1. Saçı Saçmak.....	112
2.4.2. Göz / Nazar Değmesi.....	113

2.4.3. Müjde Bahşışı Vermek	113
2.4.4. Kıza eyiz Verilmesi ve Düğünde Yemek İkrâm Edilmesi	113

III.BÖLÜM METİN

Nsha Tavsifi	116
Metin Neşrinde İzlenen Yöntem	117
1.Transkripsiyon Alfabesi	117
2.Transkripsiyonda Gözetilen Durumlar	118
SONUÇ	314
KAYNAKA.....	314
EKLER.....	316

KISALTMALAR

Bak.: Bakanlığı

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

H. : Hicri

Hız. : Hazreti

Hızl. : Hazırlayan

İ.A: İslam Ansiklopedisi

M. : Miladi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Mec. : Mecmua

ö : Ölüm

s. : Sayfa

S. : Sayı

TS : Tarama Sözlüğü

TTK : Türk Tarih Kurumu

vb.: Ve benzeri

vr. : Varak

vs. : Ve saire

Yay. : Yayınları

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ
KISSA-İ YÛSUF

1. KUTSAL KİTAPLARDA YÛSUF KISSASI

1.1. Kur'ân-ı Kerîm'de Yûsuf Kıssası

Kur'ân-ı Kerîm'de Yûsuf kıssası "Yûsuf Sûresi"nde geçmektedir. Sûre, Kur'ân-ı Kerîm'in 12. sûresidir. Mekke döneminde inmiştir ve 111 âyetten oluşmaktadır. Bu sûrede Yûsuf Peygamberin hayatta karşılaştığı sıkıntılar ve bunlara sabrederek nasıl başarıya ulaştığı anlatılmakta ve inananlar için faydalı öğütler, önemli mesajlar verilmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de baştan sona kadar bir tek konuyu anlatan tek sûre budur.

İlk üç âyette bu sûredeki âyetlerin Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleri olduğu, Kur'ân'ın Arap diliyle indirildiği ve bu sûrede kıssaların en güzelinin anlatılacağı bildirilmektedir. Bundan sonra 101. âyete kadar Hz. Yûsuf'un kıssası anlatılmıştır. Kıssada Hz. Yûsuf'un, kardeşleri tarafından kuyuya atılması, onu kuyudan çıkaran kafiler tarafından Mısır'da köle olarak satılması, bir iftira sonucu zindana girmesi, Mısır kralının gördüğü rüyayı yorumlaması neticesinde zindandan çıkarılıp yöneticiliğe getirilmesi, uzun süreli bir ayrılıktan sonra babası ve kardeşleriyle tekrar kavuşması gibi konular ele alınmıştır. Daha sonraki âyetlerde ise müminlere müjde ve öğütler verilmektedir.¹

Bismillahirrahmanirrahim

1 - Elif, Lâ, Râ. İşte bunlar sana o açık seçik kitabın âyetleridir.

2 - Muhakkak ki, biz onu anlayasınız diye Arapça bir kitap olarak indirdik.

3 - Sana bu Kur'ân'ı vahyetmekle biz, sana kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Gerçek şu ki, daha önce senin bundan hiç haberin yoktu.

4 - Hani bir vakitler Yusuf, babasına demişti ki: "Babacığım, ben rüyada on bir yıldızla güneşi ve ayı bana secde ederken gördüm."

5 - (Babası) "Yavrucuğum! "dedi, "Rüyayı kardeşlerine anlatma. Sonra sana bir tuzak kurarlar. Çünkü şeytan insanın açıkça düşmanıdır."

¹ [Yûsuf Suresi Tefsiri - Diyanet İşleri Başkanlığı](#) (11.04.2021)

6 - "Ve işte böyle, Rabbbin seni seçecek ve sana rüya tabirinden bilgiler öğretecek. Bundan önce ataların İbrahim'e ve İshak'a tamamladığı gibi, nimetini hem sana, hem de Yakup soyuna tamamlayacaktır. Muhakkak ki, Rabbbin alîmdir, hakîmdir."

7 - Andolsun ki, Yusuf ve kardeşleri kıssasında soranlara ibret alacak âyetler vardır.

8 - Hani demişlerdi ki: "Yusuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgili, biz ise güçlü ve tutkun bir grubuz. Doğrusu, babamız belli ki, çok açık bir yanılğı içindedir."

9 - "Yusufu öldürün, ya da bir yere atın ki, babanızın yüzü (sevgisi) size kalsın, sonra yine salih bir kavim olursunuz."

10 - İçlerinden bir söz sahibi şöyle dedi: "Yusufu öldürmeyin, bir kuyunun dibine bırakın da ordan geçen kafilenin biri onu bulup alsın. Eğer yapacaksanız böyle yapın."

11 - Dediler ki: "Ey babamız! Sen bize Yusuf için neden güvenmiyorsun? Halbuki biz onun iyiliğini istiyoruz."

12 - "Yarın onu bizimle beraber gönder de gezsın, oynasın. Kesinlikle biz onu koruruz."

13 - Babaları dedi ki: "Onu götürmeniz beni üzer, korkarım ki onu kurt yer de sizin haberiniz bile olmaz."

14 - Dediler ki: "Vallahi biz böyle güçlü kuvvetli bir topluluk iken, buna rağmen onu kurt yerse, o zaman biz kesinlikle hüsrana uğrayanlardan olmuş oluruz."

15 - Nihayet kardeşleri, Yusufu alıp götördüler ve kuyunun dibine bırakmaya topluca karar verdiler. Biz de ona şöyle vahyettik: "Andolsun ki, sen onlara ilerde hiç beklemedikleri bir sırada bu yaptıklarını haber vereceksin".

16 - Ve yatsı vakti, ağlayarak babalarına geldiler.

17 - Dediler ki: "Ey babamız! Biz gittik, aramızda yarış yapıyorduk. Yusufu da eşyamızın yanına bırakmıştık. Bir de baktık ki, onu kurt yemiş. Şu anda biz doğru da söylesek, yine de sen bize inanacak değilsin."

18 - Bir de gömleğinin üzerinde yalandan bir kan getirmişlerdi. Babaları dedi ki: "Hayır, nefisleriniz aldatmış da size bir iş yaptırtmış. Artık bana güzel bir sabır gerekiyor. Bu anlattıklarınıza karşılık yardımına sığınılacak olan ancak Allah'dır."

19 - Daha sonra bir kabile gelmiş, sucularını da göndermişlerdi. Vardı, kovalarını kuyuya saldı, "Müjde hey, müjde! İşte bir çocuk!" dedi. Ve onu satılık bir mal olarak gizleyip korudular. Allah ise onların ne yapacaklarını biliyordu.

20 - Ve onu düşük bir değerle birkaç dirheme sattılar. Ona fazla önem vermemişlerdi.

21 - Onu satın alan Mısırlı, eşine dedi ki: "Buna güzel bak. Bize faydalı olabilir, ya da evlat ediniriz." Yusufu böylece oraya yerleştirdik. Ona rüyaların tabirini de öğrettik. Allah emrinde galiptir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.

22 - O, tam erginlik çağına gelince, kendisine ilim ve hüküm verdik. İşte biz, güzel iş yapanları böyle mükafatlandırırız.

23 - Derken, evinde bulunduğu hanım, onun nefsinden murad alıp yararlanmak istedi. Kapıları kilitledi ve "Haydi beri gel!" dedi. Yusuf: "Allah'a sığınırım! Muhakkak ki, o (kocan), benim efendim, bana çok güzel baktı. Doğrusu zalimler hiç iflah olmazlar." dedi.

24 - O hanım, ona gerçekten niyeti bozmuştu. Eğer Rabb'inin burhanını görmese idi Yusuf da ona özenip gitmişti. Aslında ondan fuhşu ve fenalığı uzak tutalım diye böyle olmuştu. Çünkü o bizim ihlase erdirilmiş kullarımızdan biriydi.

25 - İkisi de kapıya koştular. Hanım, onun gömleğini arkadan yırttı. Ve kapının yanında hanımın efendisiyle karşı karşıya geldiler. Hanım hemen dedi ki: "Senin eşine fenalık yapmak isteyeninin cezası, zindana atılmaktan veya acı bir azaba uğratılmaktan başka ne olabilir?"

26 - Yusuf: "Kendisi benden yararlanmak istedi" dedi. Hanımın akrabasından biri de şöyle şahitlik etti: "Eğer gömleği önden yırtılmış ise hanım doğru söylemiştir, o zaman bu, yalancılardandır."

27 - "Yok eğer gömleği arkadan yırtılmış ise hanım yalan söylemiştir, o zaman bu doğru söyleyenlerdendir."

28 - Ne zaman ki, gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu gördü, o zaman dedi ki: "Bu iş, siz kadınların tuzağındandır. Gerçekten de sizin tuzağınız çok büyüktür."

29 - "Yusuf! Sakın sen bundan bahsetme! Kadın! Sen de günahından dolayı istiğfar et. Sen gerçekten günahkarlardan oldun".

30 - Şehirde bazı kadınlar da "Azizin karısı, delikanlısından murad almaya kalkmış, sevgi yüreğini yakıp kavuruyormuş, görüyoruz ki kadın çıldırmış besbelli..." dediler.

31 - Azizin karısı, onların gizliden gizliye dedikodu yaydıklarını işitince, onlara davetçi gönderdi ve onlara mükellef bir sofraya hazırladı. Her birine bir bıçak verdi, beri taraftan da Yusuf'a "çık karşılarına" dedi. Görür görmez hepsi onu gözlerinde çok büyüttüler ve (şaşknlıkla) ellerini kestiler. Dediler ki: "Hâşâ! Allah için, bu bir insan değil, olsa olsa yüce bir melektir."

32 - "İşte" dedi, "Bu gördüğünüz, beni hakkında kınadığınız (gençtir). Yemin ederim ki, ben bunun nefsinden yararlanmak istedim de o, namuslu davrandı. Yine yemin ederim ki, emrimi yerine getirmezse, muhakkak zindana atılacak ve kesinlikle zelillerden olacaktır".

33 - Yusuf dedi ki: "Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni davet ettikleri şeyden daha sevimsizdir. Eğer sen, bu kadınların tuzaklarını benden uzak tutmazsan, ben onların tuzağına düşerim ve cahillik edenlerden olurum".

34 - Bunun üzerine Rabbi, onun duasını kabul buyurdu da ondan onların tuzaklarını bertaraf etti. Muhakkak ki O, evet O, hakkiyle işiten, hakkiyle bilendir.

35 - Bu kadar delili gördükleri halde, sonra yine de Yusuf'u bir süre için zindana atma düşüncesi ağır bastı.

36 - Zindana onunla birlikte iki delikanlı daha girdi. Birisi dedi ki: "Rüyada kendimi şarap sıkarken gördüm". Öteki de dedi ki: "Ben de başımın üstünde ekmek taşıdığımı, kuşların da ondan yediğini gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Çünkü biz seni iyilik edenlerden görüyoruz."

37 - Yusuf dedi ki: "Size yiyecek olarak verilecek bir yemek gelmeden önce onun tabirini size bildiririm. Bu, Rabbimin bana öğrettiği ilimlerdenidir. Çünkü ben Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden bir kavmin dinini terkettim."

38 - "Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Bizim, Allah'a hiçbir şeyi ortak tutmamız olmaz. Bu, bize ve insanlara Allah'ın bir lutfudur. Fakat insanların çoğu şükretmezler."

39 - "Ey benim zindan arkadaşlarım! Ayrı ayrı birçok tanrılar mı daha hayırlı, yoksa herşeye hâkim ve galip olan bir tek Allah mı?"

40 - "Sizin Allah'ı bırakıp da o taptıklarınız, sizin ve atalarınızın uydurduğu birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Bunlara tapmanız için Allah hiçbir delil indirmiş değildir. Hüküm ancak Allah'a aittir: O, size, kendisinden başkasına tapmamanızı emretti. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler."

41 - "Ey benim zindan arkadaşlarım! Biriniz efendisine yine şarap sunacak. Diğeri de asılacak, kuşlar başından yiyecekler. İşte öğrenmek istediğiniz iş böylece halloldu."

42 - Yusuf, hapisten kurtulacağına inandığı o ikiden birine dedi ki: "Beni efendinin yanında an". (Benden söz et ki, beni kurtarsın). Fakat Şeytan, ona, efendisinin yanında anmayı unutturdu. Bu yüzden Yusuf, daha yıllarca zindanda kaldı.

43 - Bir gün melik (hükümdar) dedi ki: "Ben rüyamda yedi cılız ineğin yedi semiz ineği yediğini ve yedi yeşil başakla yedi kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Siz rüya tabir edebiliyorsanız benim bu rüyamın tabirini bana bildirin."

44 - Dediler ki: "Rüya dediğin şey karmakarışık hayallerdir. Biz ise böyle karışık hayallerin yorumunu bilemeyiz."

45 - O ikiden kurtulmuş olanı nice zamandan sonra hatırladı da dedi ki: "Ben size o rüyanın tabirini haber veririm, hemen beni gönderin."

46 - "Ey Yusuf, ey doğru sözlü! Bize şunu hallet: Yedi semiz ineği, yedi cılız inek yiyor. Ve yedi yeşil başakla diğer yedi kuru başak. Umarım ki, o insanlara doğru cevap ile dönerim, onlar da (senin kadrini) bilirler."

47 - Dedi ki: "Yedi sene eskisi gibi ekeceksiniz, biçtiklerinizi başağında bırakınız, biraz yiyeceğinizden başka. "

48 - "Sonra onun arkasından yedi kurak sene gelecek, önceki biriktirdiklerinizin biraz saklayacağınızdan başkasını yiyip bitirecek."

49 - "Sonra da onun arkasından yağışlı bir sene gelecek ki, halk onda sıkıntıdan kurtulacak, (üzüm, zeytin gibi mahsülleri) sıkıp faydalanacak."

50 - O hükümdar "Onu bana getirin" dedi. Emir üzerine Yusuf'a gönderilen adam yanına gelince, Yusuf ona dedi ki: "Haydi efendine geri dön de, ona sor bakalım, o ellerini kesen kadınların maksatları ne imiş? Hiç şüphe yok ki, Rabbim, onların oyunlarını çok iyi bilir."

51 - Hükümdar, o kadınlara "Derdiniz neydi ki, o vakit Yusuf'un nefsinden murad almaya kalktınız?" dedi. Onlar "Hâşâ, Allah için, biz onun aleyhinde hiçbir fenalık bilmiyoruz" dediler. Aziz'in, karısı da: "Şimdi hak ve hakikat olduğu gibi ortaya çıktı. Aslında onun nefsinden ben murad almak istedim. O ise şeksiz şüphesiz doğrulardandır." dedi.

52 - (Yusuf dedi ki): İşte bu şunun içindir: Bilsin ki, ben ona arkasından hainlik etmedim. Gerçekten Allah hainlerin hilesini başarıya ulaştırmaz.

53 - Ben yine de nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis şiddetle kötülüğü emreder. Ancak Rabbimin rahmetiyle yarlıgacağı müstesna. Muhakkak ki, Rabbim bağışlayıcı ve merhametlidir.

54 - Hükümdar dedi ki: "Onu bana getirin, kendime tahsis edeyim." Sonra onunla konuşunca da: "Sen bugün yanımızda gerçekten büyük bir mevki sahibisin, güvenilir birisin." dedi.

55 - O da, ona dedi ki: "Beni bu ülkenin hazineleri üzerine getir. Çünkü iyi korurum, iyi bilirim."

56 - Ve işte biz böylece Yusuf'u o yerde temkin ettik (yerleştirdik). Neresinde isterse orada makam tutuyordu. Biz rahmetimizi dilediğimize nasip ederiz. Ve iyilik edenlerin mükafatını zayi etmeyiz.

57 - İman edip takva yolunu tutanlar için elbette ahiret mükafatı daha hayırlıdır.

58 - (Bir gün) Yusuf'un kardeşleri çıkageldiler ve onun yanına girdiler. O, onları görür görmez tanıdı, oysa onlar onu tanıyamamışlardı.

59 - Ne zaman ki onların bütün hazırlıklarını tamamladı, o zaman dedi ki: "Babanızdan olan öbür kardeşinizi de bana getirin. Görüyorsunuz ya, ben ölçeği tam ölçüyorum ve ben konukseverlerin en hayırlısıyım."

60 - "Siz eğer onu bana getirmezseniz, bir daha size hiç kile yok, (bir ölçek bile zahire alamazsınız) yanıma da yaklaşmayın".

61 - Dediler ki: "Onun için babasından izin almaya çalışacağız. Her hâlükârda bunu yapacağız."

62 - Yusuf bir taraftan da adamlarına tenbih etti: "Sermayelerini yüklerinin içine koyuverin, belki ailelerinin yanına dönünce farkına varırlar ve belki yine gelirler" dedi.

63 - Böylece dönüp babalarına geldikleri vakit, dediler ki: "Ey babamız! Bizden ölçek menedildi (bize zahire verilmeyecek). Bu kere kardeşimizi de bizimle gönder ki, ölçek alabilelim. Biz onu kesinlikle koruyacağız."

64 - Babaları dedi ki: "Ben onu size nasıl emanet ederim? Ya bundan önce kardeşini emanet ettiğimde olan gibi olursa! En hayırlı koruyucu Allah'dır ve O, merhamet edenlerin en merhametlisidir."

65 - Derken yüklerini açtılar ve sermayelerini kendilerine geri verilmiş olarak buldular. Dediler ki: "Ey babamız! Daha ne isteriz? İşte sermayelerimiz de bize iade edilmiş. Bununla yine ailemize zahire alır getiririz, kardeşimizi de koruruz, üstelik bir yük daha fazla zahire alırız. Zaten bu aldığımız pek az bir zahiredir."

66 - Babaları dedi ki: "Hepiniz çaresiz kalmadıkça onu bana mutlaka getireceğinize dair Allah'dan bir yemin vermedikçe, onu, kesinlikle sizinle göndermem". Onlar da Allah'a and içerek babalarına söz verince, babaları dedi ki: "Bu söylediklerinize Allah vekildir."

67 - Ve dedi ki: "Ey yavrularım! (şehre) hepiniz bir kapıdan girmeyin de ayrı ayrı kapılardan girin. Gerçi ben ne yapsam, Allah'ın takdirini sizden engelleyemem. Hüküm yalnızca Allah'ındır. Onun için bütün tevekkül edenler O'na tevekkül etmelidirler."

68 - Ne zaman ki, şehre vardılar, o zaman babalarının kendilerine emrettiği şekilde girdiler. (Gerçi bu şekilde girmeleri) onlar hakkında Allah'ın takdir ettiği hiçbir şeyi önleyemezdi, bu sadece Yakub'un içinden geçirdiği bir isteğin yerine getirilmesi oldu. Şüphesiz o, ilim sahibiydi, çünkü ona biz öğretmiştik. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.

69 - Yusuf'un yanına girdikleri vakit, o, kardeşini (Bünyamin'i) yanında alıkoydu. Dedi ki: "Bilesin, ben, senin kardeşinim! İşte bundan dolayı onların yapacaklarına sakın üzülme!"

70 - Sonra onların bütün hazırlıklarını görünce, su kabını kardeşinin yükünün içine koydu. Sonra bir tellal şöyle bağırdı: "Hey kervan! Siz hırsızısınız, hırsız!"

71 - Bunlara döndüler de dediler ki: "Ne arıyorsunuz?"

72 - Onlar da dediler ki: "Hükümdarın su kabını arıyoruz. Onu bulup getirene bir yük zahire var. Üstelik o tas bana zimmetlidir".

73 - "Allah'a yemin ederiz ki," dediler, "Muhakkak siz de anlamışsınızdır ya, biz buraya fesat çıkarmak için gelmedik. Biz hırsız da değiliz."

74 - "Peki yalancı çıkarsanız onun (hırsızlık edenin) cezası nedir?" dediler.

75 - "Kimin yükünde çıkarsa, o kendisi onun cezasıdır. Biz zalimlere işte böyle ceza veririz."

76 - Bunun üzerine Yusuf, kardeşinin eşyalarından önce onların eşyalarını aramaya başladı. Sonra su kabını kardeşinin yükünün içinden çıkardı. İşte Yusuf'a biz böyle bir oyun öğrettik. Melikin kanunlarına göre, kardeşini alıkoymasına imkan yoktu. Ancak Allah dilerse o başka. Biz dilediğimizi derecelerle yükseltiriz. Ve her bilgi sahibinin üstünde bir başka bilen vardır.

77 - Dediler ki: "Eğer o çalmışsa, daha önce bunun kardeşi de çalmıştı". O vakit Yusuf bunu içine attı, onlara hiç belli etmeden: "Siz çok fena bir mevkidesiniz, ne sıfat verdiğinizizi Allah çok iyi biliyor" dedi.

78 - Dediler ki: "Ey vezir! Emin ol ki, bunun çok yaşlı bir babası var. Onun için yerine birimizi al. Gerçekten de biz seni iyilik edenlerden görüyoruz."

79 - O dedi ki: "Eşyamızı yanında bulduğumuzdan başkasını tutuklamaktan Allah korusun. Çünkü öyle yaparsak zalimlerden oluruz."

80 - Ne zaman ki, onlar, onu kurtarmaktan ümit kestiler, o zaman fısıldaşarak oradan uzaklaştılar. Büyükleri dedi ki: "Babanızın sizden Allah adına ahit aldığını ve daha önce Yusuf konusunda ettiğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Babam bana izin verinceye veya Allah hakkımda bir hüküm verinceye kadar ben artık burdan ayrılmam. Allah, hüküm verenlerin en hayırlısıdır."

81 - "Siz dönün de babanıza deyin ki: Ey babamız! İnan ki, oğlun hırsızlık yaptı. Biz ancak bildiğimize şahitlik ediyoruz. Yoksa gaybın bekçileri değiliz."

82 - "Hem orada bulunduğumuz şehir halkına, hem içinde bulunduğumuz kervana sor. Ve emin ol ki, biz kesinlikle doğru söylüyoruz."

83 - Babaları dedi ki: "Hayır, sizi nefisleriniz altadıp bir işe sürüklemiş. Artık bana güzel güzel sabretmek düşüyor. Belki Allah hepsini birden bana geri getirir. Çünkü O, her şeyi bilir, hüküm ve hikmet sahibidir."

84 - Ve onlardan yüz çevirdi de: "Ey Yusuf'un ateşi, yetti artık, yetti!" dedi. Ve üzüntüden gözlerine ak düştü. Artık yutkunuyor da yutkunuyordu.

85 - Dediler ki: "Hâlâ Yusufu sayıklayıp duruyorsun. Allah'a yemin ederiz ki, sonunda eriyip gideceksin, tükenip helak olacaksın. Hayret doğrusu!"

86 - Dedi ki: "Ben hüznümü, kederimi ancak Allah'a şikayet ederim ve Allah tarafından sizin bilmediğiniz şeyleri de bilirim."

87 - "Ey oğullarım, gidin, Yusuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin; zira kâfir kavimden başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez."

88 - Sonra (Mısır'a gidip) onun huzuruna girince, dediler ki: "Ey şanlı vezir! Biz ve çoluk çocuğumuz sıkıntı içindeyiz. Pek az bir sermaye ile geldik. Sen bize yine ölçek (zahire) ver, ayrıca sadaka da ihsan eyle. Çünkü Allah sadaka verenleri muhakkak mükafatlandırır."

89 - O dedi ki: "Siz cahilliğinizde Yusuf'a ve kardeşine ne yaptığınızı biliyor musunuz?"

90 - Onlar "Yoksa sen, sahiden Yusuf musun?" dediler. O da "Ben Yusuf'um, bu da kardeşim" dedi, "Doğrusu Allah, bizi, lutfuyla nimetlendirdi. Gerçekten de kim Allah'dan korkar ve sabrederse, Allah, muhakkak ki, güzel işler yapanların mükafatını zayi etmez."

91 - Dediler ki: "Allah'a yemin olsun, Allah seni bize üstün kıldı. Biz gerçekten de büyük hata işlemiştik".

92 - Yusuf dedi: "Bugün size bir ayıplama ve azarlama yoktur. Allah, sizi, mağfiretiyle bağışlasın. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir."

93 - Alın şu gömleğimi götürün de babamın yüzüne sürün, gözü açılır. Ve bütün ailenizle toplanıp bana gelin."

94 - Ne zaman ki, kabile (Mısır'dan) ayrıldı, öteden babaları dedi ki: "Eğer bana bunak demezseniz, doğrusu ben Yusuf'un kokusunu alıyorum."

95 - Dediler ki: "Vallahi sen hâlâ o eski şaşkınlığındasın."

96 - Fakat ne zaman ki, gerçekten müjdeci geldi, gömleği Yakub'un yüzüne koydu, hemen gözü açıldı. "Ben size demedim mi, ben Allah'dan sizin bilmediklerinizi bilirim." dedi.

97 - Dediler ki: "Ey babamız, bizim için Allah'a istiğfar eyle. Biz gerçekten büyük günah işlemiştik."

98 - Dedi ki: "Sizin için Rabbimden ilerde bağışlanma dileyeceğim. Şüphesiz o çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir."

99 - Ne zaman ki, onlar Yusufun yanına vardılar, işte o zaman Yusuf anasını ve babasını kucakladı, yanına aldı ve "Buyurun Allah'ın dilemesiyle güven içinde Mısır'a girin" dedi.

100 - Anasıyla babasını yüksek bir taht üzerine oturttu ve hepsi birden Yusuf için secdeye kapandılar. Bunun üzerine Yusuf dedi ki: "İşte bu durum, o rüyamın çıkmasıdır. Gerçekten Rabbim onu hak rüya kıldı. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, beni zindandan çıkarmakla ve sizi çölden getirmekle Rabbim, bana hakikaten ihsan buyurdu. Doğrusu Rabbim dilediğine lutfunu ihsan eder. Şüphesiz O, her şeyi bilir, hüküm ve hikmet sahibidir."

101 - "Ey Rabbim! Sen bana dünya mülkünden nasip verdin ve bana rüyaların tabirinden bir ilim öğrettin. Ey gökleri ve yeri yoktan var eden Rabbim! Benim velim sensin, benim canımı müslüman olarak al ve beni salih kulların arasına kat!"

102 - İşte bu, sana vahiyle bildirdiğimiz gayb haberlerindendir. Yoksa onlar yapacaklarına karar verip mekir (oyun) yaparlarken sen yanlarında değildin.

103 - Sen ne kadar şiddetle arzulasan da, insanların çoğu iman edecek değildir.

104 - Buna karşılık onlardan herhangi bir ücret de istemiyorsun. O Kur'ân, âlemlere ancak bir öğüttür.

105 - Bununla beraber göklerde ve yerde ne kadar âyet var ki, onunla yüz yüze gelirler de yine de yüz çevirip geçerler.

106 - Onların çoğu şirk koşmadan Allah'a iman etmezler (imanlarına az çok bir şirk karıştırırlar).

107 - Yoksa bunlar Allah'ın azabından hepsini saracak bir felaket gelmesinden veya farkında değillerken ansızın başlarına kıyametin kopuvermesinden güven içinde midirler?

108 - De ki: İşte benim yolum budur; basiret üzere Allah'a davet ediyorum. Ben ve bana uyanlar (işte böyleyiz). Ben Allah'ı tesbih ederim ve ben müşriklerden değilim.

109 - Senden önce gönderdiğimiz peygamberler de o memleketlerin halkındandı, onlar da kendilerine vahiy verdiğimiz birtakım erkeklerden başkası değillerdi. Şimdi

o yerlerde şöyle bir gezip görmediler mi? Kendilerinden önce gelip geçenlerin akıbetlerinin nasıl olduğuna bir baksalar ya!... Elbette ahiret yurdu müttakiler için daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı başınıza toplamayacak mısınız?

110 - Nihayet peygamberleri (onların iman etmelerinden) ümit kesecek hale gelince ve kendilerinin yalancı durumuna düştüklerini sanınca, onlara yardımımız geldi, yetiştirdi; dilediklerimiz kurtarıldı. Suçlular topluluğundan bizim azabımız geri çevrilemez.

111 - Gerçekten de onların kıssalarında üstün akıllılar için bir ibret vardır. Bu Kur'ân uydurulmuş herhangi bir söz değildir. Lâkin kendisinden önce gelen kitapların tasdiki her şeyin ayrıntılarıyla açıklayıcısı ve iman edecek bir kavim için hidayet ve rahmettir.

1.2.Kitâb-ı Mukaddes'te Yûsuf Kıssası

Bölüm 37 :Yusuf'un Düşleri

1. Yakup babasının yabancı olarak kalmış olduğu Kenan ülkesinde yaşadı. 2. Yakup soyunun öyküsü: Yusuf on yedi yaşında bir gençti. Babasının karıları Bilha ve Zilpa'dan olan üvey kardeşleriyle birlikte sürü güdüyordu. Kardeşlerinin yaptığı kötülükleri babasına ulaştırırdı. 3. İsrail Yusuf'u öbür oğullarının hepsinden çok severdi. Çünkü Yusuf onun yaşlılığında doğmuştu. Yusuf'a uzun, renkli bir giysi yaptırmıştı. 4. Yusuf'un kardeşleri babalarının onu kendilerinden çok sevdiğini görünce, ondan nefret ettiler. Yusuf'a tatlı söz söylemez oldular. 5. Yusuf bir düş gördü. Bunu kardeşlerine anlatınca, ondan daha çok nefret ettiler. 6. Yusuf, "Lütfen gördüğüm düşü dinleyin!" dedi, 7. "Tarlada demet bağlıyorduk. Ansızın benim demetim kalkıp dikildi. Sizinkilerse, çevresine toplanıp önünde eğildiler." 8. Kardeşleri, "Başımıza kral mı olacaksın? Bizi sen mi yöneteceksin?" dediler. Düşlerinden, söylediklerinden ötürü ondan büsbütün nefret ettiler. 9. Yusuf bir düş daha görüp kardeşlerine anlattı. "Dinleyin, bir düş daha gördüm" dedi, "Güneş, ay ve on bir yıldız önümde eğildiler." 10. Yusuf babasıyla kardeşlerine bu düşü anlatınca, babası onu azarladı: "Ne biçim düş bu?" dedi, "Ben, annen ve kardeşlerin gelip

önünde yere mi eğileceğiz yani?” 11. Kardeşleri Yusufu kıskanıyordu, ama bu olay babasının aklına takıldı.

Bölüm 38: Kardeşleri Yusuf'u Satıyor

12. Bir gün Yusuf'un kardeşleri babalarının sürüsünü gütmek için Şekem'e gittiler. 13. İsrail Yusuf'a, “Kardeşlerin Şekem'de sürü güdüyorlar” dedi, “Gel seni de onların yanına göndereyim.” Yusuf, “Hazırım” diye yanıtladı. 14. Babası, “Git kardeşlerine ve sürüye bak” dedi, “Her şey yolunda mı, değil mi, bana haber getir.” Böylece onu Hevron Vadisi'nden gönderdi. Yusuf Şekem'e vardı. 15. Kırdı dolaşırken bir adam onu görüp, “Ne arıyorsun?” diye sordu. 16. Yusuf, “Kardeşlerimi arıyorum” diye yanıtladı, “Buralarda sürü güdüyorlar. Nerede olduklarını biliyor musun?” 17. Adam, “Buradan ayrıldılar” dedi, “Dotan'a gidelim' dediklerini duydum.” Böylece Yusuf kardeşlerinin peşinden gitti ve Dotan'da onları buldu. 18. Kardeşleri onu uzaktan gördüler. Yusuf yanlarına varmadan, onu öldürmek için düzen kurdular. 19. Birbirlerine, “İşte düş hastası geliyor” dediler, 20. “Hadi onu öldürüp kuyulardan birine atalım. Yabani bir hayvan yedi deriz. Bakalım o zaman düşleri ne olacak!” 21. Ruben bunu duyunca, Yusuf'u kurtarmaya çalıştı: “Canına kıymayın” dedi, 22. “Kan dökmeyin. Onu şu ıssız yerdeki kuyuya atın, ama kendisine dokunmayın.” Amacı Yusuf'u kurtarıp babasına geri götürmekti. 23. Yusuf yanlarına varınca, kardeşleri sırtındaki renkli uzun giysiyi çekip çıkardılar 24. ve kendisini susuz, boş bir kuyuya attılar. 25. Yemek yemek için oturduklarında, Gilat yönünden bir İsmailî kervanının geldiğini gördüler. Develeri kitre, pelesenk, laden yüklüydü. Mısır'a gidiyorlardı. 26. Yahuda, kardeşlerine, “Kardeşimizi öldürür, suçumuzu gizlersek ne kazanırız?” dedi, 27. “Gelin onu İsmailîler'e satalım. Böylece canına dokunmamış oluruz. Çünkü o kardeşimizdir, aynı kanı taşıyoruz.” Kardeşleri kabul etti. 28. Midyanlı tüccarlar oradan geçerken, kardeşleri Yusuf'u kuyudan çekip çıkardılar ve yirmi gümüşe İsmailîler'e sattılar. İsmailîler Yusuf'u Mısır'a götürdüler.

29. Kuyuya geri dönen Ruben Yusuf'u orada göremeyince üzüntüden üstünü başını yırttı. 30. Kardeşlerinin yanına gidip, “Çocuk orada yok” dedi, “Ne yapacağım şimdi ben?” 31. Bunun üzerine bir teke keserek Yusuf'un renkli uzun giysisini kanına buladılar. 32. Giysiyi babalarına götürerek, “Bunu bulduk.” dediler, “Bak, bakalım, oğlunun mu, değil mi?” 33. Yakup giysiyi tanıdı, “Evet, bu oğlumun giysisi.” dedi,

“Onu yabanıl bir hayvan yemiş olmalı. Yusufu parçalamış olsa gerek.” 34. Yakup üzüntüden üstünü başını yırttı, beline çul sardı, oğlu için uzun süre yas tuttu.

35. Bütün oğulları, kızları onu avutmaya çalıştılsa da o avunmak istemedi. “Oğlumun yanına, ölümler diyarına yas tutarak gideceğim.” diyerek oğlu için ağlamaya devam etti. 36. Bu arada Midyanlılar da Yusuf'u Mısır'da Firavun'un bir görevlisine, muhafız birliği komutanı Potifar'a sattılar.

Bölüm 39: Yusuf ve Potifar'ın Karısı

1. İsmaililer Yusuf'u Mısır'a götürmüştü. Firavun'un görevlisi, muhafız birliği komutanı Mısırlı Potifar onu İsmaililer'den satın almıştı. 2 Rabb Yusuf'la birlikteydi ve onu başarılı kılıyordu. Yusuf Mısırlı efendisinin evinde kalıyordu. 3 Efendisi Rabb'in Yusuf'la birlikte olduğunu ve yaptığı her işte onu başarılı kıldığını gördü. 4. Ondan hoşnut kalarak onu özel hizmetine aldı. Evinin ve sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu ona verdi. 5. Yusuf'u evinin ve sahip olduğu her şeyin sorumlusu atadığı andan itibaren Rabb Yusuf sayesinde Potifar'ın evini kutsadı. Evini, tarlasını, kendisine ait her şeyi bereketli kıldı. 6. Potifar sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu Yusuf'a verdi; yediği yemek dışında, hiçbir şeyle ilgilenmedi. Yusuf güzel yapılı, yakışıklıydı. 7. Bir süre sonra efendisinin karısı ona göz koyarak, “Benimle yat” dedi. 8. Ama Yusuf reddetti. “Ben burada olduğum için efendim evdeki hiçbir şeyle ilgilenme gereğini duymuyor” dedi, “Sahip olduğu her şeyin yönetimini bana verdi. 9. Bu evde ben de onun kadar yetkiliyim. Senin dışında hiçbir şeyi benden esirgemedi. Sen onun karısısın. Nasıl böyle bir kötülük yapar, Tanrı'ya karşı günah işlerim?” 10. Potifar'ın karısı her gün kendisiyle yatması ya da birlikte olması için directtiyse de, Yusuf onun isteğini kabul etmedi. 11. Bir gün Yusuf işlerini yapmak üzere eve gitti. İçerde ev halkından hiç kimse yoktu. 12. Potifar'ın karısı Yusuf'un giysisini tutarak, “Benimle yat” dedi. Ama Yusuf giysisini onun elinde bırakıp evden dışarı kaçtı. 13. Kadın Yusuf'un giysisini bırakıp kaçtığını görünce, 14. hizmetkârlarını çağırdı. “Bakın şuna!” dedi, “Kocamın getirdiği bu İbrani bizi rezil etti. Yanıma geldi, benimle yatmak istedi. Ben de bağırdım. 15. Bağırdığımı duyunca, giysisini yanımda bırakıp dışarı kaçtı.” 16. Efendisi eve gelinceye kadar Yusuf'un giysisini yanında alıyordu. 17. Ona da aynı şeyleri anlattı: “Buraya getirdiğin İbrani köle yanıma gelip beni aşağılamak istedi. 18. Ama ben bağırınca giysisini yanımda bırakıp kaçtı.” 19. Karısının, “Senin kölen bana böyle yaptı”

diyerek anlattıklarını duyunca, Yusuf'un efendisinin öfkesi tepesine çıktı. 20. Yusuf'u yakalayıp zindana, kralın tutsaklarının bağlı olduğu yere attı. Ama Yusuf zindandayken 21. Rabb onunla birlikteydi. Ona iyilik etti. Zindancıbaşı Yusuf'tan hoşnut kaldı. 22. Bütün tutsakların yönetimini ona verdi. Zindanda olup biten her şeyden Yusuf sorumluydu. 23. Zindancıbaşı Yusuf'un sorumlu olduğu işlerle hiç ilgilenmezdi. Çünkü Rabb Yusuf'la birlikteydi ve yaptığı her işte onu başarılı kılıyordu.

Bölüm 40: Yusuf Tutsakların Düşünü Yorumluyor

1. Bir süre sonra, Firavun'un sakisi ve fırıncısı efendilerini gücendirdiler. 2. Firavun bu iki görevlisine, baş sakiyle fırıncıbaşına öfkeleni. 3. Onları muhafız birliğı komutanının evinde, Yusuf'un tutsak olduğı zindanda göz altına aldı. 4. Muhafız birliğı komutanı Yusuf'u onların hizmetine atadı. Bir süre zindanda kaldılar. 5. Firavun'un sakisiyle fırıncısı tutsak oldukları zindanda aynı gece birer düş gördüler. Düşleri farklı anlamlar taşıyordu. 6. Sabah Yusuf yanlarına gittiğinde, onları tedirgin gördü. 7. Efendisinin evinde, kendisiyle birlikte zindanda kalan Firavun'un görevlilerine, “Niçin suratınız asık bugün?” diye sordu. 8. “Düş gördük ama yorumlayacak kimse yok” dediler. Yusuf, “Yorum Tanrı'ya özgü değil mi?” dedi, “Lütfen düşünüzü bana anlatın.” 9. Baş saki düşünü Yusuf'a anlattı: “Düşümde önümde bir asma gördüm. 10. Üç çubuğı vardı. Tomurcuklar açar açmaz çiçeklendi ve salkım salkım üzüm verdi. 11. Firavun'un kâsesi elimdeydi. Üzümleri alıp Firavun'un kâsesine sıktım. Sonra kâseyi ona verdim.” 12. Yusuf, “Bu şu anlama gelir” dedi, “Üç çubuk üç gün demektir. 13. Üç gün içinde Firavun seni zindandan çıkaracak, yine eski görevine döneceksin. Geçmişte olduğı gibi yine ona sakilik yapacaksın. 14. Ama her şey yolunda giderse, lütfen beni anımsa. Bir iyilik yap, Firavun'a benden söz et. Çıkar beni bu zindandan. 15. Çünkü ben İbrani ülkesinden zorla kaçırıldım. Burada da zindana atılacak bir şey yapmadım.” 16. Fırıncıbaşı bu iyi yorumu duyunca, Yusuf'a, “Ben de bir düş gördüm” dedi, “Başımın üstünde üç sepet beyaz ekmek vardı. 17. En üstteki sepette Firavun için pişirilmiş çeşitli pastalar vardı. Kuşlar başımın üstündeki sepette pastaları yiyorlardı.” 18. Yusuf, “Bu şu anlama gelir” dedi, “Üç sepet üç gün demektir. 19. Üç gün içinde Firavun seni zindandan çıkarıp ağaca asacak. Kuşlar etini yiyecekler.” 20. Üç gün sonra, doğum

gününde Firavun bütün görevlilerine bir şölen verdi. Görevlilerinin önünde baş sakisiyle fırıncıbaşını zindandan çıkardı. 21-22. Yusuf'un yaptığı yoruma uygun olarak baş sakisini eski görevine atadı. Baş saki Firavun'a şarap sunmaya başladı. Ama Firavun fırıncıbaşını astırdı. 23. Gelgelelim, baş saki Yusuf'u anımsamadı, unuttu gitti.

Bölüm 41: Yusuf Firavun'un Düşünü Yorumluyor

1. Tam iki yıl sonra Firavun bir düş gördü: Nil Irmağı'nın kıyısında duruyordu. 2. Irmaktan güzel ve semiz yedi inek çıktı. Sazlar arasında otlamaya başladılar. 3. Sonra, yedi çirkin ve cılız inek çıktı. Irmağın kıyısında, öbür ineklerin yanında durdular. 4. Çirkin ve cılız inekler, güzel ve semiz yedi ineği yiyince, Firavun uyandı.

5. Yine uykuya daldı, bu kez başka bir düş gördü: Bir sapta yedi güzel ve dolgun başak bitti. 6. Sonra, cılız ve doğu rüzgarıyla kavrulmuş yedi başak daha bitti. 7. Cılız başaklar, yedi güzel ve dolgun başağı yuttular. Firavun uyandı ve düş gördüğünü anladı. 8. Sabah uyandığında kaygılıydı. Bütün Mısırlı büyücüleri, bilgeleri çağırttı. Onlara gördüğü düşleri anlattı. Ama hiçbirisi Firavun'un düşlerini yorumlayamadı. 9. Bu arada baş saki Firavun'a, “Bugün suçumu itiraf etmeliyim” dedi, 10. “Bana ve fırıncıbaşı kullarına öfkelenince bizi zindana, muhafız birliği komutanının evine kapattın. 11. Bir gece ikimiz de düş gördük. Düşlerimiz farklı anlamlar taşıyordu. 12. Orada, bizimle birlikte muhafız birliği komutanının kölesi İbrani bir genç vardı. Gördüğümüz düşleri ona anlattık. Bize bir yorumladı. 13. Her şey onun yorumladığı gibi çıktı: Ben görevime döndüm, fırıncıbaşı ise asıldı.” 14. Firavun Yusuf'u çağırttı. Hemen onu zindandan çıkardılar. Yusuf tıraş olup giysilerini değiştirdikten sonra Firavun'un huzuruna çıktı. 15. Firavun Yusuf'a, “Bir düş gördüm” dedi, “Ama kimse yorumlayamadı. Duyduğun her düşü yorumlayabildiğini işittim.” 16. Yusuf, “Ben yorumlayamam” dedi, “Firavun'a en uygun yorumu Tanrı yapacaktır.” 17. Firavun Yusuf'a anlatmaya başladı: “Düşümde bir ırmak kıyısında duruyordum. 18. Irmaktan semiz ve güzel yedi inek çıktı. Sazlar arasında otlamaya başladılar. 19. Sonra arık, çirkin, cılız yedi inek daha çıktı. Mısır'da onlar kadar çirkin inek görmedim. 20. Cılız ve çirkin inekler ilk çıkan yedi semiz ineği yedi. 21. Ama kötü görünüşleri değişmedi. Sanki bir şey yememiş gibi görünüyordular. Sonra uyandım. 22. “Bir de düşümde bir sapta dolgun ve güzel yedi başak bittiğini

gördüm. 23. Sonra solgun, cılız, doğu rüzgarının kavurduğu yedi başak daha bitti. 24. Cılız başaklar yedi güzel başağı yuttular. Büyücülere bunu anlattım. Ama hiçbiri yorumlayamadı.” 25. Yusuf, “Efendim, iki düşün de aynı anlamı taşıyor” dedi, “Tanrı ne yapacağını sana bildirmiş. 26. Yedi güzel inek yedi yıl demektir. Yedi güzel başak da yedi yıldır. Aynı anlama geliyor. 27. Daha sonra çıkan yedi cılız, çirkin inek ve doğu rüzgarının kavurduğu yedi solgun başak ise yedi yıl kıtlık olacağı anlamına gelir. 28. “Söylediğim gibi, Tanrı ne yapacağını sana göstermiş. 29. Mısır'da yedi yıl bolluk olacak. 30. Sonra yedi yıl öyle bir kıtlık olacak ki, bolluk yılları hiç anımsanmayacak. Çünkü kıtlık ülkeyi kasıp kavuracak. 31. Ardından gelen kıtlık bolluğu unutturacak, çünkü çok şiddetli olacak. 32. Bu konuda iki kez düşürmenin anlamı, Tanrı'nın kesin kararını verdiğini ve en kısa zamanda uygulayacağını gösteriyor. 33. “Şimdi Firavun'un akıllı, bilgili bir adam bulup onu Mısır'ın başına getirmesi gerekir. 34. Ülke çapında adamlar görevlendirmeli, bunlar yedi bolluk yılı boyunca ürünlerin beşte birini toplamalı. 35. Gelecek verimli yılların bütün yiyeceğini toplasınlar ve Firavun'un yönetimi altında kentlerde depolayıp korusunlar. 36. Bu yiyecek, gelecek yedi kıtlık yılı boyunca, Mısır'da ihtiyat olarak kullanılacak ve ülke kıtlıktan kırılmayacak.”

Yusuf Mısır'ın Yöneticisi Oluyor

37. Bu öneri Firavun'a ve görevlilerine iyi göründü. 38. Firavun görevlilerine, “Bu adam gibi Tanrı Ruhu'na sahip birini bulabilir miyiz?” diye sordu. 39. Sonra Yusuf'a, “Madem ki Tanrı sana bütün bunları açıkladı, senden daha akıllı ve bilgili bir adam yoktur” dedi, 40. “Sarayımın yönetimini sana vereceğim. Bütün halkım buyruklarına uyacak. Tahttan ötürü yalnız ben senin üzerinde olacağım. 41. Seni bütün Mısır'a yönetici atıyorum.” 42. Sonra mührünü parmağından çıkarıp Yusuf'un parmağına taktı. Ona ince ketenden giysi giydirdi. Boynuna altın zincir taktı. 43. Kendi yardımcısının arabasına bindirdi. Yusuf'un önünde, “Yol açın!” diye bağırıldılar. Böylece Firavun ona bütün Mısır'ın yönetimini verdi. 44. Firavun Yusuf'a, “Firavun benim” dedi, “Ama Mısır'da senden izinsiz kimse elini ayağını oynatmayacak.” 45. Yusuf'un adını Safnat-Paneah koydu. On Kenti'nin kâhini Potifera'nın kızı Asenat'ı da ona karı olarak verdi. Yusuf ülkeyi boydan boya dolaştı. 46. Yusuf Firavun'un hizmetine girdiğinde otuz yaşındaydı. Firavun'un huzurundan ayrıldıktan sonra bütün Mısır'ı dolaştı. 47. Yedi bolluk yılı boyunca toprak çok ürün

verdi. 48. Yusuf Mısır'da yedi yıl içinde yetişen bütün ürünleri toplayıp kentlerde depoladı. Her kente o kentin çevresindeki tarlalarda yetişen ürünleri koydu.

49. Denizin kumu kadar çok buğday depoladı; öyle ki, ölçmekten vazgeçti. Çünkü buğday ölçülemeyecek kadar çoktu. 50. Kıtık yılları başlamadan, On Kenti'nin kâhini Potifera'nın kızı Asenat Yusuf'a iki oğlan doğurdu. 51. Yusuf ilk oğlunun adını Manaşşe koydu. “Tanrı bana bütün acılarımı ve babamın ailesini unutturdu” dedi.

52. “Tanrı sıkıntı çektiğim ülkede beni verimli kıldı” diyerek ikinci oğlunun adını Efrayim koydu. 53. Mısır'da yedi bolluk yılı sona erdi. 54. Yusuf'un söylemiş olduğu gibi yedi kıtlık yılı baş gösterdi. Bütün ülkelerde kıtlık vardı. Ama Mısır'ın her yanında yiyecek bulunuyordu. 55. Mısırlılar aç kalınca, yiyecek için Firavun'a yakardılar. Firavun onlara, “Yusuf'a gidin” dedi, “O size ne derse öyle yapın.” 56. Kıtlık bütün ülkeyi sarınca, Yusuf depoları açıp Mısırlılar'a buğday satmaya başladı. Çünkü kıtlık Mısır'ı boydan boya kavuruyordu. 57. Bütün ülkelerden insanlar da buğday satın almak için Mısır'a, Yusuf'a geliyordu. Çünkü kıtlık bütün dünyayı sarmıştı ve şiddetliydi.

Bölüm 42: Yusuf'un Kardeşleri Mısır'a Gidiyor

1. Yakup, Mısır'da buğday olduğunu öğrenince, oğullarına, “Neden birbirinize bakıp duruyorsunuz?” dedi, 2. “Mısır'da buğday olduğunu duydum. Gidin, satın alın ki, yaşayalım, yoksa öleceğiz.” 3. Böylece Yusuf'un on kardeşi buğday almak için Mısır'a gittiler. 4. Ama Yakup Yusuf'un kardeşi Benyamin'i onlarla birlikte göndermedi, çünkü oğlunun başına bir şey gelmesinden korkuyordu. 5. Buğday satın almaya gelenler arasında İsrail'in oğulları da vardı. Çünkü Kenan ülkesinde de kıtlık hüküm sürüyordu. 6. Yusuf ülkenin yöneticisiydi, herkese o buğday satıyordu. Kardeşleri gelip onun önünde yere kapandılar. 7. Yusuf kardeşlerini görünce tanıdı. Ama onlara yabancı gibi davranarak sert konuştu: “Nereden geliyorsunuz?” “Kenan ülkesinden” diye yanıtladılar, “Yiyecek satın almaya geldik.” 8. Yusuf kardeşlerini tanıdıysa da kardeşleri onu tanımadılar. 9. Yusuf gördüğü onlarla ilgili düşleri anımsayarak, “Siz casussunuz” dedi, “Ülkenin zayıf noktalarını öğrenmeye geldiniz.” 10. “Aman, efendim” diye karşılık verdiler, “Biz kulların yalnızca yiyecek satın almaya geldik. 11. Hepimiz aynı babanın çocuklarıyız. Biz kulların dürüst

insanlarız, casus değiliz.” 12. Yusuf, “Hayır!” dedi, “Siz ülkenin zayıf noktalarını öğrenmeye geldiniz.” 13. Kardeşleri, “Biz kulların on iki kardeşiz” dediler, “Hepimiz Kenan ülkesinde yaşayan aynı babanın çocuklarıyız. En küçüğümüz babamızın yanında kaldı, biri de kayboldu.” 14 Yusuf, “Söylediğim gibi” dedi, “Casussunuz siz. 15. Sizi sınayacağım. Firavun'un başına ant içerim. Küçük kardeşiniz de gelmedikçe, buradan ayrılamazsınız. 16. Aranızdan birini gönderin, kardeşinizi getirsin. Geri kalanlarınız gözaltına alınacak. Anlattıklarınız doğru mu, değil mi, sizi sınayacağız. Değilse, Firavun'un başına ant içerim ki casussunuz.” 17. Üç gün onları gözaltında tuttu. 18. Üçüncü gün onlara, “Bir koşulla canınızı bağışlarım” dedi, “Ben Tanrı'dan korkarım. 19. Dürüst olduğunuzu kanıtlamak için, içinizden biri gözaltında tutulduğunuz evde kalsın, ötekiler gidip aç kalan ailenize buğday götürsün. 20. Sonra küçük kardeşinizi bana getirin. Böylece anlattıklarınızın doğru olup olmadığı ortaya çıkar. Ölümünden kurtulursunuz.” Kabul ettiler. 21. Birbirlerine, “Besbelli kardeşimize yaptığımızın cezasını çekiyoruz” dediler. “Bize yalvardığında nasıl sıkıntı çektiğini gördük, ama dinlemedik. Bu sıkıntı onun için başımıza geldi.” 22. Ruben, “Sizi uyarmadım mı?” dedi, “Çocuğa zarar vermeyin diye. Ama dinlemediniz. İşte şimdi kanının hesabı soruluyor.” 23. Yusuf'un konuştuklarını anladığını farketmediler, çünkü onunla çevirmen aracılığıyla konuşuyorlardı. 24. Yusuf kardeşlerinden ayrılıp ağlamaya başladı. Sonra dönüp onlarla konuştu. Aralarından Şimon'u alarak ötekilerin gözleri önünde bağladı. 25. Sonra torbalarına buğday doldurulmasını, paralarının torbalarına geri konulmasını ve yol için kendilerine azık verilmesini buyurdu. Bunlar yapıldıktan sonra, 26. buğdaylarını eşeklerine yükleyip oradan ayrıldılar. 27. Konakladıkları yerde içlerinden biri eşeğine yem vermek için torbasını açınca parasını gördü. Para torbanın ağzına konmuştu. 28. Kardeşlerine, “Paramı geri vermişler” diye seslendi, “İşte torbamda!” Yürekleri yerinden oynadı. Titreyerek birbirlerine, “Tanrı'nın bize bu yaptığı nedir?” dediler. 29. Kenan ülkesine, babaları Yakup'un yanına varınca, başlarına gelenleri ona anlattılar: 30. “Mısır'ın yöneticisi bizimle sert konuştu. Bize casusmuşuz gibi davrandı. 31. Ona, 'Biz dürüst insanlarız' dedik, 'Casus değiliz. 32. Hepimiz aynı babanın çocuklarıyız. On iki kardeşiz; biri kayboldu, en küçüğü de Kenan ülkesinde, babamızın yanında.' 33. “Ülkenin yöneticisi bize, 'Dürüst olduğunuzu şöyle anlayabilirim' dedi, 'Kardeşlerinizden birini yanımda bırakın, buğdayı alın, aç kalan ailelerinize götürün. 34. Küçük kardeşinizi de bana getirin. O zaman casus olmadığınızı, dürüst insanlar olduğunuzu anlar, kardeşinizi size geri veririm. Ülkede ticaret yapabilirsiniz.” 35. Torbalarını

boşaltınca, hepsi para kesesini torbasında buldu. Para keselerini görünce, hem kendileri hem babaları korkuya kapıldı. 36. Yakup, “Beni çocuklarımdan yoksun bırakıyorsunuz” dedi, “Yusuf yok, Şimon yok. Şimdi de Benyamin'i götürmek istiyorsunuz. Sıkıntıyı çeken hep benim.” 37. Ruben babasına, “Benyamin'i geri getirmeysem, iki oğlumu öldür.” dedi, “Sen onu bana teslim et, ben sana geri getireceğim.” 38. Ama Yakup, “Oğlumu sizinle göndermeyeceğim” dedi, “Çünkü kardeşi öldü, yalnız o kaldı. Yolda ona bir zarar gelirse, bu acıyla ak saçlı başımı ölümler diyarına götürürsünüz.”

Bölüm 43: Mısır'a İkinci Yolculuk

1. Kenan ülkesinde kıtlık şiddetlenmişti. 2. Mısır'dan getirilen buğday tükenince Yakup, oğullarına, “Yine gidin, bize biraz yiyecek alın.” dedi. 3. Yahuda, “Adam bizi sıkı sıkı uyardı.” diye karşılık verdi. “Kardeşiniz sizinle birlikte gelmezse, yüzümü göremezsiniz.” dedi. 4. Kardeşimizi bizimle gönderirsen, gider sana yiyecek alırsın. 5. Göndermezsen gitmeyiz. Çünkü o adam bize, 'Kardeşinizi birlikte getirmeyerseniz, yüzümü göremezsiniz' dedi.” 6. İsrail, “Niçin adama bir kardeşiniz daha olduğunu söyleyerek bana bu kötülüğü yaptınız?” dedi. 7. Şöyle yanıtladılar: “Adam bize, 'Babanız hâlâ yaşıyor mu? Başka kardeşiniz var mı?' diye sordu. Bizimle ve akrabalarımızla ilgili öyle sorular sordu ki, biz de yanıt vermek zorunda kaldık. Kardeşinizi getirin diyeceğini nereden bilebilirdik?” 8. Yahuda, babası İsrail'e, “Çocuğu benimle gönder, gidelim” dedi, “Sen de, biz de, yavrularımız da ölmez, yaşarız. 9. Ona ben kefil oluyorum. Beni sorumlu say. Eğer onu geri getirmeyiz, önüne çıkarmazsam, ömrümce sana karşı suçlu sayılayım. 10. Çünkü gecikmeseydik, şimdiye dek iki kez gidip gelmiş olurduk.” 11. Bunun üzerine İsrail, “Öyleyse gidin.” dedi. “Yalnız, torbalarınıza bu ülkenin en iyi ürünlerinden biraz pelesenk, biraz bal, kitle, laden, fıstık, badem koyun. Mısır'ın yöneticisine armağan olarak götürün. 12. Yanınıza iki kat para alın. Torbalarınızın ağzına konan parayı geri götürün. Belki bir yanlışlık olmuştur. 13. Kardeşinizi alıp gidin, o adamın yanına dönün. 14. Her şeye gücü yeten Tanrı, adamın yüreğine size karşı merhamet koysun da, adam öbür kardeşinizle Benyamin'i size geri versin. Bana gelince, çocuklarımdan

yoksun kalacaksam kalayım.” 15. Böylece kardeşler yanlarına armağanlar, iki kat para ve Benyamin'i alarak hemen Mısır'a gidip Yusuf'un huzuruna çıktılar. 16. Yusuf Benyamin'i yanlarında görünce, kâhyasına, “Bu adamları eve götür.” dedi. “Bir hayvan kesip hazırla. Çünkü öğleyin benimle birlikte yemek yiyecekler.” 17. Kâhya Yusuf'un buyurduğu gibi onları Yusuf'un evine götürdü. 18. Ne var ki kardeşleri Yusuf'un evine götürüldükleri için korktular. “İlk gelişimizde torbalarımıza konan para yüzünden götürülüyoruz galiba!” dediler, “Bize saldırıp egemen olmak, bizi köle edip eşeklerimizi almak istiyor.” 19. Yusuf'un kâhyasına yaklaşıp evin kapısında onunla konuştular: 20 “Aman, efendim!” dediler, “Buraya ilk kez yiyecek satın almaya gelmiştik. 21. Konakladığımız yerde torbalarımızı açınca, bir de baktık ki, paramız eksiksiz olarak torbalarımızın ağzına konmuş. Onu size geri getirdik. 22. Ayrıca yeniden yiyecek almak için yanımıza başka para da aldık. Paraları torbalarımıza kimin koyduğunu bilmiyoruz.” 23. Kâhya, “Merak etmeyin” dedi, “Korkmanıza gerek yok. Parayı Tanrınız, babanızın Tanrısı torbalarınıza koydurmuş. Ben paranızı aldım.” Sonra Şimon'u onlara getirdi. 24. Kâhya onları Yusuf'un evine götürüp ayaklarını yıkamaları için su getirdi, eşeklerine yem verdi. 25. Kardeşler öğlene, Yusuf'un geleceği saate kadar armağanlarını hazırladılar. Çünkü orada yemek yiyeceklerini duymuşlardı. 26. Yusuf eve gelince, getirdikleri armağanları kendisine sunup önünde yere kapandılar. 27. Yusuf hatırlarını sorduktan sonra, “Bana sözünü ettiğiniz yaşlı babanız iyi mi?” dedi, “Hâlâ yaşıyor mu?” 28. Kardeşleri, “Babamız kulun iyi” diye yanıtladılar, “Hâlâ yaşıyor.” Sonra saygıyla eğilip yere kapandılar. 29. Yusuf göz gezdirirken kendisiyle aynı anadan olan kardeşi Benyamin'i gördü. “Bana sözünü ettiğiniz küçük kardeşiniz bu mu?” dedi, “Tanrı sana lutfetsin, oğlum.” 30. Sonra hemen oradan ayrıldı, çünkü kardeşini görünce yüreği sızlamıştı. Ağlayacak bir yer aradı. Odasına girip orada ağladı. 31. Yüzünü yıkadıktan sonra dışarı çıktı. Kendisini toparlayarak, “Yemeği getirin.” dedi. 32. Yusuf'a ayrı, kardeşlerine ayrı, Yusuf'la yemek yiyen Mısırlılar'a ayrı hizmet edildi. Çünkü Mısırlılar İbraniler'le birlikte yemek yemez, bunu iğrenç sayarlardı. 33. Kardeşleri Yusuf'un önünde büyükten küçüğe doğru yaş sırasına göre oturdular. Şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. 34. Yusuf'un masasından onlara yemek dağıtıldı. Benyamin'in payı ötekilerden beş kat fazlaydı. İçtiler, birlikte hoş vakit geçirdiler.

Bölüm 44: Kaybolan Kâse

1. Yusuf kâhyasına şöyle buyurdu: “Bu adamların torbalarına taşıyabilecekleri kadar yiyecek doldur. Her birinin parasını torbasının ağzına koy. 2. En küçüğünün torbasına benim gümüş kâsemi ve buğdayının parasını koy.” Kâhya Yusuf’un buyruğunu yerine getirdi. 3. Sabah erkenden adamlar eşekleriyle yolcu edildi. 4. Onlar kentten pek uzaklaşmamıştı ki Yusuf kâhyasına, “Hemen o adamların peşine düş” dedi, “Onlara yetişince, 'Niçin iyiliğe karşı kötülük yaptınız?' de, 5. 'Efendimin şarap içmek, fala bakmak için kullandığı kâse değil mi bu? Bunu yapmakla kötülük ettiniz.’” 6. Kâhya onlara yetişip bu sözleri yineledi. 7. Adamlar, “Efendim, neden böyle konuşuyorsun?” dediler, “Bizden uzak olsun, biz kulların böyle şey yapmayız. 8. Torbalarımızın ağzında bulduğumuz paraları Kenan ülkesinden sana geri getirdik. Nasıl efendinin evinden altın ya da gümüş çalarız? 9. Kullarından birinde çıkarsa öldürülsün, geri kalanlar efendimin kölesi olsun.” 10. Kâhya, “Peki, dediğiniz gibi olsun.” dedi, “Kimde çıkarsa, kölem olacak, geri kalanlar suçsuz sayılacak.” 11. Hemen torbalarını indirip açtılar. 12. Kâhya büyükten küçüğe doğru hepsinin torbasını aradı. Kâse Benyamin’in torbasında çıktı. 13. Kardeşleri üzüntüden üstlerini başlarını yırttılar. Sonra torbalarını eşeklerine yükleyip kente geri döndüler. 14. Yahuda’yla kardeşleri Yusuf’un evine geldiğinde, Yusuf daha evdeydi. Önünde yere kapandılar. 15. Yusuf, “Nedir bu yaptığınız?” dedi, “Benim gibi birinin fala bakabileceği aklınıza gelmedi mi?” 16. Yahuda, “Ne diyelim, efendim?” diye karşılık verdi, “Nasıl anlatalım? Kendimizi nasıl temize çıkaralım? Tanrı suçumuzu ortaya çıkardı. Hepimiz köleniz artık efendim, hem biz hem de kendisinde kâse bulunan kardeşimiz.” 17. Yusuf, “Benden uzak olsun!” dedi, “Yalnız kendisinde kâse bulunan kölem olacak. Siz esenlikle babanızın yanına dönün.”

Yahuda Benyamin İçin Yalvarıyor

18. Yahuda yaklaşp, “Efendim, lütfen izin ver konuşayım.” dedi, “Kuluna öfkelenme. Sen Firavun’la aynı yetkiye sahipsin. 19. Efendim, biz kullarına sormuştun: 'Babanız ya da başka kardeşiniz var mı?' diye. 20. Biz de, 'Yaşlı bir babamız ve onun yaşlılığında doğan küçük bir kardeşimiz var' demiştik, 'O çocuğun kardeşi öldü, kendisi annesinin tek oğlu. Babamız onu çok sever.' 21. “Sen de biz kullarına, 'O çocuğu bana getirin, gözümle göreyim' demiştin. 22. Biz de, 'Çocuk babasından ayrılamaz, ayrılırsa babası ölür.' diye karşılık vermiştik. 23. Sen de biz

kullarına, 'Eğer küçük kardeşiniz sizinle gelmezse, yüzümü bir daha göremezsiniz' demiştin. 24. “Kulun babamızın yanına döndüğümüzde, söylediklerini ona anlattık. 25. Babamız, 'Yine gidin, bize biraz yiyecek alın' dedi. 26. Ama biz, 'Gidemeyiz' dedik, 'Ancak küçük kardeşimiz bizimle gelirse gideriz. Küçük kardeşimiz bizimle olmazsa o adamın yüzünü göremeyiz.' 27. “Babam, biz kullarına, 'Biliyorsunuz, karım bana iki oğlan doğurdu' dedi, 28. 'Biri yanımdan ayrıldı. Besbelli bir hayvan parçaladı, bir daha göremedim onu. 29. Bunu da götürürseniz ve ona bir zarar gelirse, bu acıyla ak saçlı başımı ölümler diyarına götürürsünüz.' 30-31. “Efendim, şimdi babam kulunun yanına döndüğümde çocuk yanımda olmazsa, babam onu görmeyince ölür. Çünkü onu yaşama bağlayan bu oğludur. Biz kulların da acı içinde babamızın ak saçlı başını ölümler diyarına indiririz. 32. Ben kulun bu çocuğa kefil oldum. Babama, 'Onu sana geri getirmezsem, ömrümce kendimi sana karşı suçlu sayarım' dedim. 33. “Lütfen şimdi çocuğun yerine beni kölen kabul et. Çocuk kardeşleriyle birlikte geri dönsün. 34. O yanımda olmadan babamın yanına nasıl dönerim? Babamın başına gelecek kötülüğe dayanamam.”

Bölüm 45: Yusuf Kardeşlerine Kim Olduğunu Açıklıyor

1. Yusuf adamlarının önünde kendini tutamayıp, “Herkesi çıkarın buradan!” diye bağırdı. Öyle ki, kendini kardeşlerine tanıttığında yanında kimse yoktu. 2. O kadar yüksek sesle ağladı ki, Mısırlılar ağlayışını işitti. Bu haber Firavun'un ev halkına da ulaştı. 3. Yusuf kardeşlerine, “Ben Yusufum!” dedi, “Babam yaşıyor mu?” Kardeşleri donup kaldı, yanıt veremediler. 4. Yusuf, “Lütfen bana yaklaşın.” dedi. Onlar yaklaşıncaya Yusuf şöyle devam etti: “Mısır'a sattığınız kardeşiniz Yusuf benim. 5. Beni buraya sattığınız için üzülmeyin. Kendinizi suçlamayın. Tanrı insanlığı korumak için beni önden gönderdi. 6. Çünkü iki yıldır ülkede kıtlık var, beş yıl daha sürecek. Kimse çift süremeyecek, ekin biçemeyecek. 7. Tanrı yeryüzünde soyunuzu korumak ve harika biçimde canınızı kurtarmak için beni önünüzden gönderdi. 8. Beni buraya gönderen siz değilsiniz, Tanrı'dır. Beni Firavun'un baş danışmanı, sarayının efendisi, bütün Mısır ülkesinin yöneticisi yaptı. 9. Hemen babamın yanına gidin ve ona oğlun Yusuf şöyle diyor deyin: 'Tanrı beni Mısır ülkesine yönetici yaptı. Durma, yanıma gel. 10. Goşen bölgesine yerleşirsin; çocukların, torunların, davarların, sığırların ve sahip olduğun her şeyle birlikte yakınımda olursun. 11. Orada sana bakarım, çünkü kıtlık beş yıl daha sürecek. Yoksa

sen de, ailen ve sana bağı olan herkes de perişan olursunuz.' 12. "Hepiniz gözlerinizle görüyorsunuz, kardeşim Benyamin, sen de görüyorsun, konuşanın gerçekten ben olduğumu. 13. Mısır'da ne denli güçlü olduğumu ve bütün gördüklerinizi babama anlatın. Babamı hemen buraya getirin." 14. Sonra kardeşi Benyamin'in boynuna sarılıp ağladı. Benyamin de ağlayarak ona sarıldı. 15. Yusuf ağlayarak bütün kardeşlerini öptü. Sonra kardeşleri onunla konuşmaya başladı. 16. Yusuf'un kardeşlerinin geldiği haberi Firavun'un sarayına ulaşınca, Firavun'la görevlileri hoşnut oldu. 17. Firavun Yusuf'a şöyle dedi: "Kardeşlerine de ki: 'Hayvanlarınızı yükleyip Kenan ülkesine gidin. 18. Babanızı ve ailelerinizi buraya getirin. Size Mısır'ın en iyi topraklarını vereceğim. Ülkenin kaymağını yiyeceksiniz.' 19. Onlara ayrıca şöyle demeni de buyuruyorum: 'Çocuklarınızla karılarınız için Mısır'dan arabalar alın, babanızla birlikte buraya gelin. 20. Gözünüz arkada kalmamasın, çünkü Mısır'da en iyi ne varsa sizin olacak.'" 21. İsrail'in oğulları söyleneni yaptı. Firavun'un buyruğu üzerine Yusuf onlara araba ve yol için azık verdi. 22. Hepsine birer kat yedek giysi, bir tek Benyamin'e ise üç yüz parça gümüşle beş kat yedek giysi verdi. 23. Böylece babasına Mısır'da en iyi ne varsa hepsiyle yüklü on eşek, yolculuk için buğday, ekmek ve azık yüklü on dişi eşek gönderdi. 24. Kardeşlerini yolcu ederken onlara, "Yolda kavga etmeyin" dedi. 25. Yusuf'un kardeşleri Mısır'dan ayrılıp Kenan ülkesine, babaları Yakup'un yanına döndüler. 26. Ona, "Yusuf yaşıyor!" dediler, "Üstelik Mısır'ın yöneticisi olmuş." Babaları donup kaldı, onlara inanmadı. 27. Yusuf'un kendilerine bütün söylediklerini anlattılar. Kendisini Mısır'a götürmek için Yusuf'un gönderdiği arabaları görünce, Yakup'un keyfi yerine geldi. 28. "Tamam!" dedi, "Oğlum Yusuf yaşıyor. Ölmeden önce gidip onu göreceğim."

Bölüm 46: Yakup Mısır'a Gidiyor

1. İsrail sahip olduğu her şeyle birlikte yola çıktı. Beer-Şeva'ya varınca, orada babası İshak'ın Tanrısı'na kurbanlar kesti. 2. O gece Tanrı İsrail'e bir görünümde, "Yakup, Yakup!" diye seslendi. Yakup, "Buradayım." diye yanıtladı. 3. Tanrı, "Ben Tanrı'yım, babanın Tanrısı." dedi, "Mısır'a gitmekten çekinme. Soyunu orada büyük bir ulus yapacağım. 4. Seninle birlikte Mısır'a geleceğim ve soyunu bu ülkeye geri getireceğim. Senin gözlerini Yusuf'un elleri kapayacak." 5. Yakup Beer-Şeva'dan ayrıldı. Oğulları Yakup'u (İsrail'i) götürmek üzere Firavun'un gönderdiği arabalara

onu, kendi çocuklarıyla karılarını bindirdiler. 6-7. Yakup, bütün ailesini – oğullarını, kızlarını, torunlarını – hayvanlarını ve Kenan ülkesinde kazandığı malları yanına alarak Mısır’a gitti...

Bölüm 47

1.Yusuf gidip Firavun'a, “Babamla kardeşlerim, davarları, sığırları ve bütün eşyalarıyla birlikte, Kenan ülkesinden geldiler.” diye haber verdi, “Şu anda Goşen bölgesindeler.”... 7. Yusuf babası Yakup'u getirip Firavun'un huzuruna çıkardı. Yakup Firavun'u kutsadı. 8. Firavun, Yakup'a, “Kaç yaşındasın?” diye sordu. 9. Yakup, “Gurbet yıllarım yüz otuz yılı buldu.” diye yanıtladı, “Ama yıllar çabuk ve zorlu geçti. Atalarımın gurbet yılları kadar uzun sürmedi.” 10. Sonra Firavun'u kutsayıp huzurundan ayrıldı.11. Yusuf babasıyla kardeşlerini Mısır'a yerleştirdi; Firavun'un buyruğu uyarınca onlara ülkenin en iyi yerinde, Ramses bölgesinde mülk verdi. 12. Ayrıca babasına, kardeşlerine ve babasının ev halkına, sahip oldukları çocukların sayısına göre yiyecek sağladı.

Kıtlık

13. Kıtlık öyle şiddetlendi ki, hiçbir ülkede yiyecek bulunmaz oldu. Mısır ve Kenan ülkeleri kıtlıktan kırılıyordu. 14. Yusuf sattığı buğdaya karşılık Mısır'daki ve Kenan'daki bütün paraları toplayıp Firavun'un sarayına götürdü. 15. Mısır ve Kenan'da para tükenince, Mısırlılar Yusuf'a giderek, “Bize yiyecek ver” dediler, “Gözünün önünde ölelim mi? Paramız bitti.” 16. Yusuf, “Paramız bittiyse, davarlarınızı getirin.” dedi, “Onlara karşılık size yiyecek vereyim.” 17. Böylece davarlarını Yusuf'a getirdiler. Yusuf atlara, davar ve sığır sürülerine, eşeklere karşılık onlara yiyecek verdi. Bir yıl boyunca hayvanlarına karşılık onlara yiyecek sağladı. 18. O yıl geçince, ikinci yıl yine geldiler. Yusuf'a, “Efendim, gerçeği senden saklayacak değiliz” dediler, “Paramız tükendi, davarlarımızı da sana verdik. Canımızdan ve toprağımızdan başka sana verecek bir şeyimiz kalmadı. 19. Gözünün önünde ölelim mi? Toprağımız çöle mi dönsün? Canımıza ve toprağımıza karşılık bize yiyecek sat. Toprağımızla birlikte Firavun'un kölesi olalım. Bize tohum ver ki ölmeyelim, yaşayalım; toprak da çöle dönmesin.” 20. Böylece Yusuf Mısır'daki bütün toprakları Firavun için satın aldı. Bütün Mısırlılar tarlalarını sattılar, çünkü onları buna kıtlık zorluyordu. Toprakların tümü Firavun'un oldu. 21. Yusuf Mısır'ın

bir ucundan öbür ucuna kadar bütün halkı köleleştirdi. 22. Yalnız kâhinlerin toprağını satın almadı. Çünkü onlar Firavun'dan aylık alıyorlardı ve Firavun'un onlara bağladığı aylıkla geçiniyorlardı. Bu yüzden topraklarını satmadılar. 23. Yusuf halka, “Sizi de toprağınızı da Firavun için satın aldım.” dedi, “İşte size tohum, toprağı ekin. 24. Ürün devşirdiğinizde, beşte birini Firavun'a vereceksiniz. Beşte dördünü ise tohumluk olarak kullanın ve kendiniz, aileleriniz, çocuklarınız yiysin.” 25. “Canımızı kurtardın” diye karşılık verdiler, “Efendimizin gözünde lütuf bulalım. Firavun'un kölesi oluruz.” 26. Yusuf ürünün beşte birinin Firavun'a verilmesini Mısır'da toprak yasası yaptı. Bu yasa bugün hâlâ yürürlüktedir. Yalnız kâhinlerin toprağı Firavun'a verilmedi. 27. İsrail Mısır'da Goşen bölgesine yerleşti. Orada mülk sahibi oldular, çoğalıp arttılar. 28. Yakup Mısır'da on yedi yıl yaşadı. Ömrü toplam yüz kırk yedi yıl sürdü. 29. Ölümü yaklaşınca, oğlu Yusuf'u çağırıp, “Eğer benden hoşnut kaldınsa, lütfen elini uyluğumun altına koy” dedi, “Bana iyilik ve bağlılık göstereceğine söz ver. Lütfen beni Mısır'da gömme. 30. Ne zaman atalarım kavuşursam, beni Mısır'dan çıkarıp onların yanına göm.” Yusuf, “Dediğin gibi yapacağım” diye karşılık verdi. 31. İsrail, “Ant iç” dedi. Yusuf ant içti. İsrail yatağının başı ucunda eğilip Rabb'e tapındı.

Bölüm 48:Yakup Efrayim'le Manaşşe'yi Kutsuyor

1. Bir süre sonra, “Baban hasta” diye Yusuf'a haber geldi. Yusuf iki oğlu Manaşşe'yle Efrayim'i yanına alıp yola çıktı. 2. Yakup'a, “Oğlun Yusuf geliyor” diye haber verdiler. İsrail kendini toparlayıp yatağında oturdu. 3. Yusuf'a, “Her Şeye Gücü Yeten Tanrı Kenan ülkesinde, Luz'da bana görünerek beni kutsadı” dedi, 4. “Bana, 'Seni verimli kılacak, çoğaltacağım' dedi, 'Soyundan birçok ulus doğuracağım. Senden sonra bu ülkeyi mülk olarak sonsuza dek senin soyuna vereceğim.’ 5. “Ben Mısır'a gelmeden önce burada doğan iki oğlun benim sayılır. Efrayim'le Manaşşe benim için Ruben'le Şimon gibidir. 6. Onlardan sonra doğacak çocuklar senin olsun. Efrayim'le Manaşşe'den onlara miras geçecek. 7. Ben Paddan'dan dönerken Rahel Kenan ülkesinde, Efrat'a varmadan yolda, yanımda öldü. Çok üzüldüm, onu orada Efrat'a (Beytlehem'e) giden yolun kenarına gömdüm.” 8. İsrail, Yusuf'un oğullarını görünce, “Bunlar kim?” diye sordu. 9. Yusuf, “Onlar benim oğullarım” diye yanıtladı, “Tanrı onları bana Mısır'da verdi.” İsrail, “Lütfen

onları yanıma getir, kutsayayım” dedi... 20. O gün onları kutsayarak şöyle dedi: “İsraililer, 'Tanrı seni Efrayim ve Manaşşe gibi yapsın' diyerek sizin adınızla kutsayacaklar.” Böylece Yakup Efrayim'i Manaşşe'nin önüne geçirdi. 21. İsrail Yusuf'a, “Ben ölmek üzereyim” dedi, “Tanrı sizinle olacak. Sizi atalarınızın toprağına geri götürecektir. 22. Sana kardeşlerinden bir pay fazla veriyorum. Onu Amorlular'dan kılıcımla, yayımla aldım.”

Bölüm 49: Yakup'un Son Sözleri

1. Yakup oğullarını çağırarak, “Yanıma toplanın” dedi, “Gelecekte size neler olacağını anlatayım. 2. “Yakupoğulları, toplanın ve dinleyin, Babanız İsrail'e kulak verin...

Yakup'un ölümü

29-30. Sonra Yakup oğullarına şu buyrukları verdi: “Ben ölmek, halkıma kavuşmak üzereyim. Beni Kenan ülkesinde atalarımın yanına, Mamre yakınlarında Hititli Efron'un tarlasındaki mağaraya, Makpela Tarlası'ndaki mağaraya gömün. İbrahim o mağarayı mezar yapmak üzere Hititli Efron'dan tarlasıyla birlikte satın almıştı. 31. İbrahim'le karısı Sara, İshak'la karısı Rebeka oraya gömüldüler. Lea'yı da ben oraya gömdüm. 32. Tarla ile içindeki mağara Hititler'den satın alındı.” 33. Yakup oğullarına verdiği buyrukları bitirince, ayaklarını yatağın içine çekti, son soluğunu vererek halkına kavuştu.

Bölüm 50

...

Yusuf Kardeşlerine Güven Veriyor

15. Babalarının ölümünden sonra, Yusuf'un kardeşleri, “Belki Yusuf bize kin besliyordur” dediler, “Ya ona yaptığımız kötülüğe karşılık bizden öç almaya kalkarsa?” 16-17. Böylece Yusuf'a şu haberi gönderdiler: “Babamız ölmeden önce Yusuf'a şöyle söyleyin diye buyurmuştu: 'Kardeşlerin sana kötülük yaptılar, lütfen onların suçunu, günahını bağışla.' Ne olur şimdi günahımızı bağışla. Biz babanın Tanrısı'nın kullarıyız.” Yusuf bu haberi alınca ağladı. 18. Bunun üzerine kardeşleri gidip onun önünde yere kapandılar. “Senin köleniz” dediler. 19. Yusuf, “Korkmayın”

dedi, “Ben Tanrı mıyım? 20. Siz bana kötülük düşündünüz, ama Tanrı bugün olduğu gibi birçok halkın yaşamını korumak için o kötülüğü iyiliğe çevirdi. 21. Korkmanıza gerek yok; size de çocuklarınıza da bakacağım.” Yüreklerine dokunacak güzel sözlerle onlara güven verdi.

Yusuf'un ölümü

22. Yusuf'la babasının ev halkı Mısır'a yerleştiler. Yusuf yüz on yıl yaşadı. 23. Efrayim'in üç göbek çocuklarını gördü. Manaşşe'nin oğlu Makir'in çocukları onun elinde doğdu. 24. Yusuf yakınlarına, “Ben ölmek üzereyim” dedi, “Ama Tanrı kesinlikle size yardım edecek; sizi İbrahim'e, İshak'a, Yakup'a ant içerek söz verdiği topraklara götürecektir.” 25. Sonra onlara ant içirerek, “Tanrı kesinlikle size yardım edecek” dedi, “O zaman kemiklerimi buradan götürürsünüz.” 26. Yusuf yüz on yaşında öldü. Onu mumyalayıp Mısır'da bir tabuta koydular.²

2.ARAP, FARS VE TÜRK EDEBİYATINDA KISSA-İ YÛSUF

2.1.Arap Edebiyatında Kısas-i Yûsuf

Yûsuf peygamberin hayatını ve Mağrip şahının kızı olan Züleyha ile aralarında geçen aşkı konu alan Yûsuf peygamberin kıssası, kutsal kitaplarda geçen bir aşk olması sebebiyle birçok milletin, özellikle de İslam dinini kabul etmiş milletlerin edebiyatında geniş yer tutmuştur. Kıssanın ana kahramanı olan Yûsuf peygamberin, Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen bir peygamber olması, İslâm dininin ilk meskeni olan Arap topraklarında bu gerçek ve kutsal aşk hikâyesinin benimsenmesine sebep olmuştur.

Yûsuf peygamberin kıssası, Kur'ân-ı Kerîm'de geçmesi sebebiyle öncelikle dinî kaynaklarda sıkça ele alınmıştır. Bu dinî kaynaklar; tefsirler, tefsir denemeleri ya da daha önce yapılmış tefsirlere yazılmış olan haşiyelerdir. Tefsirlerde bu hikâyeye uzunca yer verildiği gibi başlı başına Yûsuf sûresini konu alan tefsirler de bulunmaktadır. Bu tefsirlerden ve diğer dinî kaynaklardan etkilenecek zamanla edebî

² ChristianAnswers.Net (10.03.2021)

eserler ortaya konmaya başlamıştır. Fars ve Türk edebiyatında çoğunlukla mesnevi nazım şekliyle yazılan bu hikâyeler, Arap edebiyatında çoğunlukla nesir şeklinde yazılmış olup nazım şeklinde yazılanları da mevcuttur.³

Hikâyenin Arap edebiyatındaki ilk örneği, Gazâlî'nin *Bahrü'l-Mahabba* adlı eseriyle verilmiştir. Bristish Museum'da bir nüshası bulunan eser 1894'de Bombay'da, 1900'de Delhi'de basılmıştır. Konu ile ilgili yazılmış olan ikinci eser İbnü'l-Cevzî Abdurrahman Ali b.Muhammed Ebu'l-Ferec Cemalüddin'in *Ez-Zehrü'l-Enîk fî Kıssati Yusuf u Sıddîk* başlıklı Yûsuf sûresi tefsiridir. Bir diğer eser ise Ebu Hafs Siracüddin b. Ömer b. İbrahim el-Ensari el-Avsî el-Malîkî el-Müzekkir tarafından yazılan *Ez-Zehrü'l-Kimam fî Kıssati Yusuf (as)* adını taşımaktadır. Eser Celâlzâde Nişani Mustafa Çelebi tarafından *Cevahiru'l Ahbar fî Hasâilil-Ahyâr* adıyla Türkçeye çevrilmiş ve II.Selim'e takdim edilmiştir.⁴

Arap edebiyatında Yûsuf peygamberin hikâyesi hakkında yazılan eserler arasında Tacü'd-dîn Ebu Bekr b. Muhammed Yezîd et-Tûs'i'nin *Câmîu Letâifi'l-Besâtîn* adlı altmış meclisli Yûsuf suresi tefsiri olan bir eser de mevcuttur. Eser Muhammed b. Muhammed Altıparmak tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Molla Mu'inî Cuveynî'nin Ahsenü'l-Kasas ve Alâu'd-dîn Alî b.Muhammed b. İbrâhîm b. Hazînü's-şihî el-Bağdâdî'nin *Tefsîr-i Sûre-i Yûsuf* adlı eserleri de bu konuyu ihtiva eden eserlerdendir.⁵

Bunlardan başka Mehmed b. Ebu'l-Abbas Ahmed'in, Mehmed b. Ahmed Tarsusî'nin, Ebu Mansur Şehredar b. Şireveyh Hemedânî'nin, Ebu Ali Ömer b. İbrahim El-Ensari'nin "*Kıssatu Yusuf*" adlı eserleri bulunmaktadır. Bunların bir kısmı risale şeklinde, bir kısmı ise geniş tefsir çalışması olarak kitap halindedir. Bunun dışında birer tefsir denemesi olan ya da önceden yazılmış tefsirlere yapılmış haşiye niteliğinde olan "*Tefsiru Sûret-i Yûsuf*" adlı eserler de bulunmaktadır. Ali İstanbulî, Ubeydullah b. Mesud Sadrüşşeria es-Sânî, Muhammed b. Ebu'l-Abbas

³ Züleyha Muş, **Arap ve Türk Edebiyatlarında "Yûsuf u Züleyhâ" Hikâyelerinin Mukayesesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2000, s.41-42

⁴ Ahmet Suphi Furat, "**Yûsuf**", İA, MEB Yay., İstanbul, 1986, c. XIII, s. 443.

⁵ Bkz. Halide C. Dolu, **Menşe'inden Beri Yusuf Hikâyesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1953'ten aktaran Burcu Karakaya, **Garîb'in Yûsuf u Züleyhâ'sı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir, 2012 s.32

İbnü'l-Mukrî, Abdullah b. Ruhullah El-Ensârî, Ahmed b. Abdullah el-Ensârî, Yakub b. Mustafa El-Afvî bu eserleri kaleme alan müelliflerden bazılarıdır.⁶

2.2. Fars Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf

Dinî kaynaklı bir Doğu edebiyatı ürünü olan Yûsuf peygamberin kıssası, Fars edebiyatında da işlenen konulardan biridir. Farsça eserlerde Yûsuf u Züleyhâ hikâyesine yapılan telmih ve atıflar ilk defa X. yüzyılda Ferruhî-yi Sîstânî, Müncîk-i Tirmizî ve Ebû Hanîfe İskâfî gibi sebk-i Horasan şairlerinin methiyelerinde görülür. Yûsuf peygamberin başından geçenler, şairlerin kendi zamanlarındaki bazı olaylar ve kişilerle ilişkilendirilmiş, bu yolla anlatım zenginliği sağlanmıştır.

XI. yüzyıl şairlerinden Katrân-ı Tebrîzî'nin divanında bu hikâyeye yirmiden fazla atıf yapılmış, Nâsır-ı Hüsrev, Hâkânî-yi Şîrvânî ve Nizâmî-i Gencevî gibi şairler şiirlerinde hikâyeye sembolik yaklaşımlarla yeni bir anlatım kazandırmıştır.⁷

Bu konuda yazılmış olan ilk eserlerden, Firdevsî'ye ait olduğu ileri sürülen mesnevi sayesinde haberdar olunur. Firdevsî eserinde bu konuyu daha önce ele almış iki şairden bahseder. Bahsedilen eserler, Ebu'l Müeyyed Belhî ve Bahtiyârî Ahvâzî'ye ait olup her iki eser de günümüzde mevcut değildir. Fars edebiyatında bu hikâyenin mevcut olan ilk örneği ise Firdevsî'ye (ö. H. 411 / M. 1021) ait olduğu iddia edilen bir mesnevidir. Irak'ta M. 995 / 996'da yazılan bu mesnevi Mollâ Câmî'den önce yazılan Yûsuf u Züleyhâ hikâyelerinin en meşhurdur. Müellifinin kim olduğu hususunda ihtilaflar olan bu eser, Ethé'ye göre başka hiçbir İran şairinin kullanmadığı mütekârib bahrinin kullanılışı dolayısıyla Firdevsî'ye aittir.⁸ Firdevsî'nin eserini ilk kez bulan Ethé eserin edisyon kritikini de yapmış ve ancak bir cildini verebilmiştir. Eksik olan bu eser Baron Ottokar de Schlechta Wssehrd tarafından nazmen Almancaya tercüme edilmiş ve 1889'da Viyana'da basılmıştır.⁹

Bunlardan başka Sultan Sencer dönemi şairlerinden Amak Buhârî adlı bir şairin Yusuf peygamberin hikâyesini ele aldığı, Mesud Herevî'nin de bir Yûsuf kıssası yazmaya başladığı fakat tamamlayamadan H. 617'de vefat ettiği

⁶ Muş, s.45

⁷ Rıza Kurtuluş, "Yûsuf ve Züleyhâ", TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2013, s.40

⁸ Dolu, 1953, s.120

⁹ İsmail Ertaylan, Türk Dilinde Yazılan İlk Yusuf ile Züleyha, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt:3 Sayı:1-2, 1949, s.213

bilinmektedir. Makbulullah mahlaslı Azerî Tusî (ö.H. 866) ve Mes'ûd Kumî (ö. H.890) gibi şairler de Farsça Yusuf u Züleyhâ mesnevisi yazmışlardır.¹⁰

Farsça manzum Yûsuf ve Züleyhâ hikâyesinin günümüze kadar gelen en önemli versiyonu Abdurrahman-ı Câmî'ye aittir. Câmî'nin Heft Evrenge adlı eserindeki yedi parçadan biri olan Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi bu hikâyenin Fars edebiyatındaki en meşhur örneğidir. Mesnevi, ayrıca müstakil olarak da birçok defa basılmıştır.¹¹ Birçok şair tarafından benimsenmiş olan esere Hamdî ve Gubarî Abdurrahman b. Abdullah tarafından nazire yazılmıştır. Karamanlı şairlerden Kâmî Mehmet ve Mehmet İzzet Paşa tarafından manzum tercümeleri de yapılmıştır. Mesnevi, Auguste Bricteaux tarafından Fransızca'ya tercüme edilerek 1927'de Paris'te yayınlanmıştır. Eksik bir İngilizce tercümesi ise A. Rogers tarafından yapılmıştır.¹²

Bu şairlerden başka Fars edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi kaleme alan bazı şairlerin isimleri ise şöyledir: Havârî, Hâce Mes'ûd el-Kumnî, Muhammed Kâsım Hân Mevcî Bedahşânî, 'Ahdî Savacî, Mîr Me'sûm Safevî Nâmî, Takîu'd-dîn Evhadî, Mahmud Big Sâlim Tebrîzî, Nâzım Haravî, Mîrzâ Muhammed b. Muhammed Şerîf el-Hasanî Kazvînî, Mollâ Şâh Muhammed b. Abd Muhammed, Muhammed İbrâhîm Halîlullâh, Salâhî, Lutf Alî Big Âzer, Mîrzâ Muhammed Sâdık Mûsâvî Nâmî İsfehânî, Mîrzâ Abdullâh b. Habîbullâh Şihâb Turşîzî, Şevket, Haşmet, Su'la-i İsfehânî, Nâzım Gülpeyagani, Cevherî Tebrîzî, Seyyid Safîr Ahmed Belgirâmî-oglu, Habîbî, Hâ'im Süleymân.¹³

2.3. XV. Yüzyıla Kadar Türk Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf

Türk edebiyatında sıkça işlenmiş bu hikâyeyi konu edinen gerek yurt içindeki gerekse yurt dışındaki kütüphanelerde pek çok eser mevcuttur. Bu eserlerin bir kısmının müellifi belli iken, müellifi belli olmayan ve sadece Yûsuf u Züleyhâ olarak kütüphane kayıtlarına geçen pek çok eser de mevcuttur. Yine varlığı şüara tezkireleri, edebiyat tarihleri vs. kaynaklardan öğrenilmekle birlikte kendisine ulaşamayan

¹⁰ Recep Demir, **Hatâyî-i Tebrîzî ve Mollâ Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme (İnceleme-Metin)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van, 2006,s.20

¹¹ Kurtuluş, s.41

¹² Recep Demir, s.28

¹³ Bu eserler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Dolu, 1953, s.111-164

Yûsuf u Züleyhâ hikâyeleri de oldukça fazladır. Bu türden müstakil olarak bulunan eserler yanında hikâye, mev'ize, tefsir yahut kısas-ı enbiyâlar içinde de bu hikâyeyi mevzu edinen ve ayrı bir eser gibi değerlendirilen bölümlere rastlanılmaktadır.¹⁴ Türk edebiyatında XV. yüzyıla kadar Yûsuf hikâyesinin seyri açısından önemli olan bazı eserler ise şunlardır:

2.3.1. Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'u (XIII. yy.)

Eserin adı kaynaklarda Kıssa-i Yûsuf olarak geçmektedir. Eserin müellifi hakkında isminden başka herhangi bir bilgi yoktur. İsmi bazı kaynaklarda “Kul Ali” olarak geçmektedir fakat “Kul” ifadesinin onun sadece sıfatı olduğu söylenmektedir. Eser 12'li hece vezniyle dörtlükler halinde yazılmış, H.650/M.1232 yılında tamamlanmıştır. Eserin yazıldığı yer konusunda ise çeşitli görüşler vardır. Ahmet Caferoğlu “Harezm sahasının daha çok Oğuzlar'la meskun bir sahasında”, Fuat Köprülü “Harezm'de”, Houtsma “Buhara'da”, İsmail Hikmet Ertaylan ve Bartold “Kırım'da” yazıldığını söylemişlerdir.¹⁵ Eserin müellif nüshasının tespit edilememesi sebebiyle hangi dil sahasında yazıldığı tam olarak bilinmemektedir. Fakat eser üzerinde araştırma yapan bilim adamlarından Houtsma, eseri Eski Anadolu Türkçesi'nin ilk eserlerinden biri saymıştır.¹⁶

2.3.2. Haliloğlu Ali'nin Yûsuf ve Züleyhâ'sı (XIII. yy.)

Haliloğlu Ali'nin hayatı hakkında kesin bilgi bulunmamakla beraber onun XIII.yy'da Kırım civarında yaşayan, Kırım ve Deşt diline vakıf Oğuz Türklerine mensup bir şair olduğu bilinmektedir. Bu bilgiler Haliloğlu Ali'nin Kırımlı Mahmud'un Deşt dili ile kaleme aldığı Kıssa-i Yûsuf adlı eserini Türkçe'ye manzum olarak tercüme etmesinden anlaşılmaktadır.¹⁷

Haliloğlu'nun tercüme ettiği eser, 7'li hece vezniyle ve dörtlükler halinde yazılmıştır. Haliloğlu Ali'nin tercümesinin yazılış tarihi ve sahası kesin olarak belli

¹⁴ Halide C. Dolu, Yûsuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar, İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C. IV, Mayıs 1952, s. 423

¹⁵ Sinan Uygur, **Ali'nin Kıssa-i Yusuf'u**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2003 s.12

¹⁶ Ali Cin, **Ali, Kıssa-i Yûsuf**, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2004, s.61

¹⁷ Rasim Deniz, **Haliloğlu Ali'nin Yûsuf ve Zelfâ Kıssası**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ, 1998, s.72

değildir. P. Falev, yazılış tarihinin XIV. asır ve sahasının da Azarbaycan veya İran olduğunu kabul etmiş, A. Caferoğlu da şivece Cenup Türkçesinin Azeri şivesine meyleden “Dede Korkut karakterinde bir eser” olduğunu söylemiştir.¹⁸

Ertaylan, Haliloğlu’nun eserinin Cenup Türkçesi özellikleri taşıdığını ve Deşt dilinde yazılan eserin, Altınordu saltanatı dönemine ait olduğunu ve bu dönemde “en güzel kıssa” diye nitelendirilen Kur’an kıssasının İslam dinini yaymak amacıyla kaleme alındığını ve aynı amacı taşıyan Haliloğlu’nun da eseri Moğol hâkimiyeti altında yaşayan Oğuzların anlaması için Cenup Türkçesiyle yeniden yazdığını ifade eder.¹⁹

2.3.3. Süle Fakih’in Yûsuf ve Zelîhâ’sı (XIII-XIV. yy.)

Süle Fakih’in hayatı ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Şairin adının da ne olduğu tam olarak belirgin değildir. Bazı araştırmacılar adını Süli, Sulu, Sula şeklinde ifade etmişlerdir. Yûsuf ve Zelîhâ adlı eserinden başka herhangi bir eseri tespit edilememiştir. Süle Fakih’in Yûsuf ve Zelîhâ adlı eseri, XIII. yüzyılın sonu ile XIV. yüzyılın başlarında yazılan geçiş dönemi eserlerinden biridir. Dili oldukça sade olan eser, mesnevi nazım şekliyle ve aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Ayrıca eserin içerdiği bazı deyim ve atasözlerin günümüzde hâlâ kullanılması eserin halk edebiyatı açısından da önem arz ettiğini göstermektedir.²⁰

4800 beyit tutarında oldukça hacimli olan eser, tahkiye yönünden ana hikâyeye karışan yan anlatıların zenginliğiyle dikkati çekmektedir. Mesnevide yer alan kısa hikâyeler “Hikâyet-i Hud Nebi Aleyhisselam”, “Hikâyet-i Malik”, “Hikâyet-i Balık Nil Sultanı” “Hikâyet-i Karia Radiyallahu Anhu”, “Hikâyet-i Arabî”, “Hikâyet-i Şarabdar ve Habbaz”, “Hikâyet-i Beşir” şeklindedir. Mesnevide bölümlerin de “hikâyet-i...” veya “destan-ı...” şeklinde başlıyor olmasına rağmen yukarıda sayılan bölümler müstakil hikâye karakteri taşımaları ve kendi içinde

¹⁸ Melike Gökcan Türkdoğan, Klasik Türk Edebiyatında Yusuf u Züleyha Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma, Kültür Ve Turizm Bak. Yay., 2011, s.43

¹⁹ İsmail Hikmet Ertaylan, Yusuf ile Züleyha, İ.Ü.E.F. Yay., İstanbul, 1960 s.18’den aktaran Melike Gökcan Türkdoğan, Klasik Türk Edebiyatında Yusuf u Züleyha Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma, Kültür Ve Turizm Bak. Yay., 2011, s.43

²⁰ Kazım Köktekin, **Süle Fakih’in Yusuf ve Zelîhâsı (İnceleme-Metin-Dizin)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1994, Cilt:1, s.2

sonlanmalarıyla farklılık arz eder. Mesnevîde, ayrıca çok sayıda arkaik kelimenin varlığı da dilin eski Anadolu Türkçesine yakınlığını göstermektedir.²¹

2.3.4. Şeyyâd Hamza'nın Destân-ı Yûsuf'u (XIV. yy.)

Anadolu sahasında yazılan Yûsuf u Züleyhâ mesnevîlerinin önemlilerinden biri Şeyyâd Hamza'nın "Dâsitân-ı Yûsuf Aleyhi's-selam Ahsen'ül-Kasas'ül-Mübârek" adını verdiği Yûsuf u Zelîhâ mesnevisidir. 1529 beyitten oluşan ve XIV. yy'da yazılan bu mesnevi, Klâsik Türk Edebiyatının bilinen ilk Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi olma özelliğini taşır. Sade bir dille yazılan eserin, edebiyatımızda mesnevi nazım şekli ve aruz ölçüsü kullanılarak yazılan ilk Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi olduğu bilinmektedir.²²

Aruzun "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbıyla yazılmış olan mesnevi, vezin uygulaması yönünden zayıftır. Eserin en önemli vasfı, kendi türü içinde verilmiş ilk örnek olmasıdır. Yusuf u Züleyha kıssası ilk defa bu eserde mesnevi nazım şekli ve aruz vezniyle yazılmıştır.²³

Dehri Dilçin, kitabının başına aldığı inceleme yazısında Şeyyâd Hamza'nın mesnevisinin kendisinden önce yazılan Ali ve sonra yazılan Süle Fakih mesnevisi arasındaki benzerliklere işaret eder. Buna göre, bu üç eser sadece tahkiye yönünden benzeşmez. Birbiriyle aynı gibi görünen beyit, dörtlük ve bölümleri karşılaştırmalı olarak sıralar ve söyleyiş yönünden etkileşimi gösterir. Ayrıca hikâye boyunca zaman zaman okuyucuya seslenilmesi; okuyucunun salavat getirmeye davet edilmesi gibi üslup özellikleri, mesnevinin halk meclislerinde seslendirildiğine işaret etmektedir.²⁴

2.3.5. Ahmed'in eseri (XIV. yy.)

XIV. asrın dil özelliklerini gösteren eserin tek nüshası Konya Âsâr-ı Atika Müzesindedir. Müellifin hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur.

²¹ Türkdoğan, s.46

²² İbrahim Taş, *Şeyyad Hamza Yûsuf ve Zelîhâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2017, s.18-19

²³ Türkdoğan, s.44-45

²⁴ Dehri Dilçin, *Şeyyad Hamza-Yusuf ve Zelîhâ (Metin ve Önsöz)*, Ankara, 1945. s. 24-40'dan aktaran Türkdoğan, s.44-45

Çeşitli râvilerin rivayetlerinden faydalanarak eserini kaleme alan şair, eserini sanatkârâne bir üslûpla kaleme almıştır. Birkaç cilt halinde yazıldığı anlaşılan eserin sadece ikinci cildi mevcuttur.²⁵

2.3.6. Rabguzî'nin Kıssa-i Yûsuf'u (XIV. yy.)

XIV. asır Orta Asya Türkçesi'nin Harezmi bölgesindeki ilk mühim yazarı Rabguzî kabul edilir. Rabguzî'nin asıl adı Burhan Oğlu (Kadı) Nâsır'dır. Harezmi çevresinde Ribât-ı Oğuz kasabasında doğduğu ve bu kasabada kadılık yaptığı için Rabguzi mahlasını almış olduğu kabul edilir.

En meşhur eseri Kısasü'l-Enbiyâ'dır. Kısasü'l- Enbiyâ, peygamberlerin menkıbelerini hikâye eden büyük ve mensur bir kitaptır. Eser, böyle dini kıssaları bilmek ve onlardan birtakım iman ve ahlâk hisseleri çıkarabilmek maksadıyla yazılmış dinî hikâyelerden oluşan bir eserdir. İçinde yer alan bu dinî hikâyelerden biri de Kıssa-i Yûsuf'tur. Müellif, Kısasü'l-Enbiyâ'sını Moğol emirlerinden Nâsuri'd-dîn Tok Buga Han adına yazmıştır. Lehçe bakımından, Rabguzi'nin eseri, İslamî Türk edebiyatının ilk eserlerini veren Kâşgar-Hakanîye lehçesine yakın ve onun bir devamıdır. Müellifin Kutadgu Bilig yazarı Yûsuf Has Hâcîb'i okuduğu ve onun tesirinde kaldığı görülmektedir.²⁶

2.3.7. Hamzavî'nin Kıssa-i Yûsuf'u (XIV. yy.)

Yûsuf peygamberin hayatını konu alan kıssaların müstakil eserler olabileceği gibi peygamber menkıbelerini konu edinen dinî eserler içerisinde bir bölüm olarak da yer alabileceğinden daha önce bahsetmiştik. Türk edebiyatındaki peygamber menkıbelerini anlatan eserlerden biri de Hamzavî'nin mensur İskendernâme adlı eseri içinde bir bölüm olarak yer alan Kıssa-i Yûsuf'tur. Müellif hakkındaki tek bilgi onun şair Ahmedî'nin kardeşi olduğudur. Sözü edilen eser Raif Yelkenci'nin hususî kütüphanesindeki nüshanın 226-316. sayfaları arasında bulunmaktadır.²⁷

2.3.8. Erzurumlu Darîr'in Kıssa-i Yûsuf'u (XIV. yy.)

²⁵ Leyla Karahan, **Erzurumlu Darir-Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)**,Yayımlanmamış Doktora Tezi,Gazi Üniversitesi, Ankara,1985, s.22

²⁶ Nihad Sami Banarlı, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,1983 s.354-355

²⁷ Dolu, 1952, s. 423

XIV. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Darîr, âmâ olduğu halde hafıza yoluyla İslâmî ilimlere, Arapça ve Farsçaya vâkıf olmuş bir şairdir. Darîr'in bugün bilinen dört eseri kâtipler vasıtası ile kaleme alınmıştır. Darîr'in eserlerinin ilki olan Kıssa-i Yûsuf adlı eseri H.768 / M.1366-1367 yılında yazmıştır. Eser mesnevi nazım şekliyle ve aruzun “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. 2125 beyitten oluşan eser sekiz meclisten meydana gelmiştir. Eserde “Şi'r-i Yûsuf” , Şi'r-i Züleyhâ” şeklinde başlıklarla yazılmış gazeller de bulunmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesinde yazılmış olan eser Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini göstermektedir. Eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunurken, 1954 yılında hazırlanan bir lisans tezinde üzerinde çalışma yapılan ikinci nüshasının ise nerede olduğu bilinmemektedir²⁸

2.3.9. Aydınoglu Mehmet Beğ Nüshası (XIV. yy.)

Arap edebiyatında Kısas-ı Enbiyâ türünde eser veren sanatçıların en meşhurlarından biri Sâ'lebî'dir. Sâ'lebî'nin meşhur “Arâ'isi'l-mecâlis fî Kısasi'l-enbiyâ” adlı eseri birçok şair tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Bu tercümelerden biri de Kısas-ı Enbiyâ adlı eserdir. Mütercimi belli olmayan ve Aydınoglu Mehmet Beğ'in isteği üzerine tercüme edilen bu eser aynı zamanda Anadolu'da tercüme edilmiş *kısas-ı enbiyâ* tercümelerinin en eskisidir.²⁹ Eserde Kıssa-i Yûsuf başlığı altında Yûsuf peygamberin kıssası anlatılmıştır.³⁰

2.3.10. Kırımlı Abdü'l-mecîd'in Mûnisü'l-Uşşâk'ı (XIV. yy.)

Eserin XIV.asrın sonlarında ya da XV. asrın başlarında yazıldığı tahmin edilmektedir. Keşfü'z-Zünûn'da “bu konuda yazılmış eserlerin en güzeli” kaydı bulunmaktadır.³¹

2.3.11. Garîb'in Yûsuf u Züleyhâ'sı (XIV. yy.)

²⁸ Karahan, s.45-49

²⁹ Emine Yılmaz, N. Demir, "Salebi'nin Kitabı Araisi'l-Mecalis fî Kısasi'l-Enbiya'sının Anadolu Sahasında Yapılmış Çevirileri", **Journal of Turkish Studies**, Cilt 33/II, Cem Dilçin Armağanı, yay. hzl. Z. Toska, s. 357-370, 2009.

³⁰ Dolu, 1952, s.423

³¹ Karahan, s.23

Şairin kim olduğu, ne zaman ve nerede yaşadığı hakkında herhangi bir bilgi olmamakla beraber tespit edilebilen tek eseri olan Yûsuf u Züleyhâ'sının; dil, söz varlığı ve döneminin edebî anlayışı vs. gibi birtakım hususiyetlerinden hareketle XIV. yüzyılda yaşamış olduğu tahmin edilmektedir. Yine eserin yazıldığı tarih tam olarak bilinmemekle beraber XIV. yüzyılda yazıldığı tahmin edilmektedir. Eser mesnevi nazım şekliyle ve aruzun “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. 2926 beyitten oluşan eser Eski Anadolu Türkkçesi'nin dil özelliklerini ihtiva etmesi bakımından önemlidir.³²

2.4. XV. Yüzyıl ve Sonrasında Türk Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf³³

XV. Yüzyıl ve Sonrasında Türk Edebiyatında Kıssa-i Yûsuf yazan bazı şairleri yüzyıllara göre şöyle sıralamak mümkündür:³⁴

XV.Yüzyıl : Ahmedî , Hamdullah Hamdî, Çakerî, Abdulvahhâb, Hatayî, Hamîdî, Nahîfî, Dur Beg, Bihiştî Ahmed Sinan

XVI. Yüzyıl: Kemal Paşazâde, Taşlıcalı Yahyâ, Gubârî, Şerifi, Ziyâî Yûsuf Çelebi, Nimetullah, Celîlî, Likâî, Şikârî, Manastırlı Kadı Sinan, Karamanlı Kâmî Mehmed, Şikârî, Bağdatlı Zihnî Abdülcelîl

XVII. Yüzyıl : . Bursalı Hevâyî Mustafa, Rifati Abdulhay, Hevâyî, Abdurrahman Nurmuhammed Andalıp

XVIII. Yüzyıl : Ahmed Mürşidî, Kerküklü Mehmet Nevruzî, Köprülüzâde Esat Paşa, Hevâî Abdurrahman Efendi

XIX. Yüzyıl : Süleyman Tevfik Bey, Mehmet İzzet Paşa, Ref'et

³² Burcu Karakaya, **Garîb'in Yûsuf u Züleyhâ'sı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir, 2012 s.46-59

³³ Sınıflandırma yapılırken şu kaynaklar kullanılmıştır. Detaylı bilgi için bkz: Agâh Sırrı Levend, “Divan Edebiyatında Hikâye”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, Ankara, 1967, s. 71-117, Ahmet Atillâ Şentürk-Ahmet Kartal; **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yay., İstanbul, 2006, Türkdogan, s.40-69, Ayşe Yıldız, **Çakerî-Yûsuf u Züleyhâ**, Kültür ve Turizm Bak.Yay, 2017, s.8

³⁴ Çalışmamızı teşkil eden eserin, XIV.yy'da yazılmış bir eser olduğuna kanaat getirdiğimiz için bu bölüme kadar olan Yûsuf kıssalarını detaylı bir biçimde ele aldık. Bundan sonraki eserler dil ve imla özellikleri bakımından çalışmamıza daha uzak eserler olduğu için yalnızca isimleriyle vermeyi uygun gördük.

I.BÖLÜM
FÜTÛHÎ VE KISSA-İ YÛSUF MESNEVÎSİ

1.Eserin Müellifi

Çalışmamızın temelini oluşturan Kıssa-i Yûsuf adlı eserin müellifinin kim olduğu, ne zaman ve nerede yaşadığı ile ilgili elimizde herhangi bir bilgi mevcut değildir. Fütûhî'nin tespit edebildiğimiz tek eseri olan Kıssa-i Yûsuf adlı eserinde de bu konu ile ilgili herhangi bir malumata ulaşamamıştır. Buna rağmen eserin dil özellikleri, söz varlığı, döneminin edebî anlayışı vs. gibi birtakım özelliklerden yola çıkarak Fütûhî'nin Eski Anadolu Türkçesi döneminde yaşamış bir şahsiyet olduğunu tahmin etmekteyiz.³⁵

Eserin müellifinin mahlasının Fütûhî olduğunu düşünmekteyiz. Bu sonuca eserin 2a sayfasında bulunan ve “Gazel-i Yak’ûb ‘Aleyhisselâm” başlığını taşıyan mevcut bir gazelin son beytinden ulaşmış bulunmaktayız. Beyitte şairin adının ya da mahlasının geçtiği gazelin ilk ve son beyti şu şekildedir:

Gördi Ya’kûb Yûsuf’undan ayrılır
Şan bedendür anı cândan ayrılır (20)
...
İy **Fütûhî** mâlik ‘aybına deger
Ya’kûb gör nice cândan ayrılır (26)

³⁵ Eserin yazıldığını tahmin ettiğimiz dönem ve bu tahminimizin sebepleri çalışmamızın II.Bölüm’ünde yer almaktadır.

Bunun dışında eserde bir gazel daha mevcuttur. “Şi‘r-i Zeliḥâ Hâtûn” başlıklı ve eserin 30a sayfasında bulunan bu gazelde ise herhangi bir mahlas bulunmamaktadır.

Türk edebiyatının başlıca biyografik kaynaklarından olan tezkireler incelendiğinde iki farklı Fütûhî mahlaslı şairin geçtiği görülmektedir. Bunlardan ilki Fütûhî Abdülaziz Efendi’dir. Fütûhî Abdülaziz Efendi’nin Edirneli olduğu ve ilim tahsili için İstanbul’a geldiği daha sonra çeşitli yerlerde kadılık görevi yaptığı kaydı düşünülmüştür.³⁶ Farsça ve Türkçe şiirleri bulunduğu ve hüsnühattın ta‘lik ve rik‘a yazı türlerinde mahir bir şahsiyet olduğu dile getirilmiştir.³⁷ Ölümü ise kaynaklarda çelişkilidir. Abdurrahman Hıbrî’ye göre³⁸ 23 Ramazan 1051/ 26 Aralık 1641 Safâyî ile Şeyhî’ye göre 1054/1644-45’te vefat etmiştir. Edirne’de medfun olduğu belirtilmiştir.³⁹ Ayrıca Mucîb tezkiresinde kendisine ait olduğu düşünülen şu iki beyte yer verilmektedir:

Hergiz ne-şüd zi-zahm-ı hadeng-i tû ten tehî
İnne’l-muhibbe leyse belâyâhu tentehi

Elin bûs eylemek şartı ile mümkün müdür yâdest
Didim didi ki aldanmazsın ey divâne-i sermest⁴⁰

Tezkirelerde adı geçen bir diğer Fütûhî mahlaslı şairin ise asıl adı Hüseyin Çelebi’dir. Kaynaklarda İstanbullu olduğu ve Kânûnî Sultân Süleyman devri şairlerinden biri olduğu belirtilmiştir. Şair ayrıca “Enîsü’l-Guzzât” adlı eserin müellifidir. Fütûhî bu eserinde Kânûnî Sultân Süleyman zamanında H.932/M.1525-1526 senesindeki Macaristan muhârebesini hikâye etmektedir.⁴¹

³⁶ Nuran Altuner, **Safâyî ve Tezkîresi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi ,İÜ, İstanbul,1989.s.615

³⁷ Gencay Zavotçu, **Rıza Tezkîresi**, Kültür ve Turizm Bak Yay., 2017 s.184

³⁸ <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/futuhi-abdulaziz-futuhi-efendi> (02.05.2021)

³⁹ Ramazan Ekinci, **Vekâyi’u’l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi**, C.I. TYEKBY, İstanbul, 2018 s.613; Altuner, s.61 5

⁴⁰ Kudret Altun, **Tezkire-i Mucîb (İnceleme- Tenkitli Metin- Dizin- Sözlük)**, AKM Yay., Ankara, 1997

⁴¹ Bünyamin Yuvacı, **Tuhfe-i Nâilî-Metin ve Muhteva (II. CİLT s. 735-999)**,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2014 s.66

Osmanlı Müellifleri'nde ise bu bilgilere ek olarak Fütûhî'nin Ayasofya Kütüphanesinde “Enîsü'l-Guzzât” adlı eser ile beraber bir de divançesi olduğu, Yıldız Kütüphanesinde “Tuhfetü'l-Mecâlis” adlı bir manzumesi bulunduğu, aynı zamanda “Nâz u Niyâz” adlı bir eseri daha olduğu kaydedilmiştir.⁴² Çalışmamızda eserlerin dil ve imla özelliklerini karşılaştırmak amacıyla Fütûhî Hüseyin Çelebi'nin “Enîsü'l-Guzzât” ve “Nâz u Niyâz” eserlerinden birer parça aşağıda verilmiştir:

Ve dîrûd-ı nâ-ma'dûd ve tahîyyât-ı gayr-ı ma'hdûd ol seyyîd-i İÜ2a enbîyâ ve
sened-i aşfiyâ ma'hbûb-ı Hudâ ve ma'hlûb-ı her dü-serâ şeh-r-yâr-ı hıttâ-i hâfîkeyn ASL2a
ve sulţân-ı dâru'l-mülk-i قلاب قوسین * mesned-ârây كَمَا أَرَى لِعَالَمِينَ ** ve şadr-
nişîn-i şuffa ve كُنْتُ نِيَّاً وَبَيْنَ الْوَالِدَيْنِ *** ser-defter-i cerîde-i kâinât ve şâh-beyt kaşîde-
i mevcûdât ‘aleyhi efdâlî ş-şalavât ve ekmelü't-tahîyyât.⁸⁶

Kıt'a

Felekler farkına tâc-ı sa'âdet oldı na'leyni
Anıñ hicriyle giydi Kâbetullâh kisve-i mâtem
Zülâl-i gülşen-i cânâ şehâb-ı luţfidur⁸⁷ menba'
Harîm-i sır-ı Yezdân'a zamîr-i pâkidür ma'hem
Yed-i cûdında muzmirdür na'im-i bâkî vü fânî
Kapısı hâkine müdgam zülâl-i kevşer ü zemzem

*Fütûhî Hüseyin Çelebi, Nâz u Niyâz*⁴³

Şairin yine “Enîsü'l-Guzzât” adlı eserinden bir parça şu şekilde verilebilir:

⁴² Bursalı Mehmed Tâhir Bey, **Osmanlı Müellifleri**, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), II. Cilt, Meral Yayınevi, İstanbul, 1971, s.110

⁴³ Süleyman Algan, **Fütûhî-Nâz u Niyâz**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, AÜ, Erzurum, 2011, s.73

2. METİN

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm
1b

- 1 Kelāmı gezdüreven cār-ı ḥized
Zi-i sultān u gedā yek-sān ḥized
- 2 Sipās u ḥamd kayyūm-ı qadimest
Şenā vü şükr 'allām-ı ḥakimest
- 3 'Aziz ü kâdir ü ḥallaḡ-ı 'âlem
Raḥīm ü ġâfir u rezzâḡ-ı 'âlem
- 4 Vêrür her müşrikün kesmez ġızâsın
Ḳulunūḡ yüzine vurmaz ḥaṡâsın
- 5 Velî teslîṡ eder ki ġâḥ seyfi
Bile tâ nefsine êtdüġi ḥayfi

Fütûhî Hüseyin Çelebi, Enîsü'l-Guzzât⁴⁴

Fütûhî Hüseyin Çelebi'nin divançesini hazırlayan Dursun Ali Tokel çalışmasında bahsedilen iki Fütûhî'nin aynı kişi olduğunu belirtmektedir. Bazı kaynaklarda adının Abdülaziz şeklinde geçmesinin sebebini, bir bilgi yanlışının sürekli ve değiştirilmeden aktarılmasına bağlamıştır.⁴⁵

Kaynaklarda adı geçen bu iki Fütûhî mahlaslı şairin de gerek yaşadığı yüzyıllar, gerek dil ve üslup özellikleri, eserlerindeki söz varlığı ve döneminlerinin edebî anlayışı; çalışmamıza konu olan eserde geçen Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait arkaik kelimeler ve yine dönemine has gramer kuralları vb. yönlerden karşılaştırıldığında kaynaklarda adı geçen bu iki Fütûhî mahlaslı şairin de çalışmamızın müellifi olan Fütûhî olmadığı kanaatindeyiz.

2.Eserin Adı

Fütûhî'nin mesnevisinin herhangi bir yerinde eserin ismi zikredilmemiştir. Türk edebiyatında Hz. Yûsuf peygamberin hayatını konu alan hikâyelerin isimlerine bakıldığı zaman genellikle *Kıssa-i Yûsuf*, *Yûsuf u Züleyhâ* veya *Yûsuf u Zelîhâ* gibi

⁴⁴ Meltem Aydemir, *Enîsü'l-Guzzât- Metin-Dizin*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üni.versitesi, Van, 2006, s.18

⁴⁵ Dursun Ali Tokel, *Fütûhî Divanı (inceleme-metin-sözlük)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, OMÜ SBE, Samsun, 1993, s. 1-2

isimler aldığını görmekteyiz. Eserin herhangi bir yerinde eserin ismine dair bir bilgi olmaması ve mesnevinin eserin 1b sayfasında bulunan “Hāzā Kitābu Ḥazret-i Yūsuf ‘Aleyhi’s-selām Nāmesidür” şeklinde bir başlıkla başlaması sebebiyle esere *Kıssa-i Yūsuf* ismini vermeyi uygun bulduk.

3.Eserin Nazım Şekli ve Vezni

Eser mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Fakat konunun gidişatına göre yer yer gazel ve kaside nazım şekilleri de kullanılmıştır. Eser “Ġazel-i Ya’kūb ‘Aleyhi’s-selām” ve “Şi’r-i Zelīhâ Ḥātūn” başlıklarıyla 2 gazel ihtiva etmektedir. Bunun dışında herhangi bir başlık kullanılmaksızın 8 yerde kaside nazım şeklinin özelliği gösteren beyitler mevcuttur.⁴⁶ Bu beyitler tam anlamıyla kaside nazım biçiminin özelliklerini taşımamakla beraber beyitlerde yer alan konu ve kafiye şeması açısından kaside nazım biçiminin bazı özelliklerini göstermektedir.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kaleme alınan mesnevilerde genellikle aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbı kullanılmıştır. Fütûhî’nin *Kıssa-i Yūsuf* adlı mesnevisini incelediğimizde eserin yine mesnevi nazım biçimi ve -eserin büyük bir kısmında aruz kusurları olmasıyla beraber- aruz ölçüsünün “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbının kullanıldığını görmekteyiz:

Söyle ey bülbül-i dil hastesin
Durmağıl lâyıķ değil gül(?) bestesin (1)

Yūsuf bir gün Ken‘ân’da düş görür
Ay [u] güneş yıldızı çün hoş görür (2)

Eserin son beyti mesnevinin arzu ölçüsü ile yazılmış olduğuna dair ipucu vermesi yönüyle önemlidir:

Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilât
Maḥv ider biñ günāhı bir şalavāt (2066)

Bununla beraber eserde aruz kalıbına uymayan ve fazlasıyla kusur ihtiva eden beyitler de bulunmaktadır. Birkaç beyit şu şekilde gösterilebilir:

⁴⁶ Bkz: Beyit nu: 411, 420, 476, 608, 764, 1053, 1796, 1991

Şabâh oldu atasına söyledi
Kardaşları duyup ittifâk eyledi (4)

Ol kuyunuñ vaşfin diyeyüm
Dimeyicek mühmel kalur n'ideyüm (51)

Eserde bu denli aruz kusurlarının olması -eserin biçim ve içerik özelliklerinden hareketle- şairin eğitim seviyesi, edebî bilgi birikiminin azlığı, eseri yazmaktan maksadının estetik zevkten ziyâde dinî ve ahlâkî öğreti taşıması vb. sebeplere bağlanabilir.

4.Eserin Beyit Sayısı

Eserin herhangi bir yerinde beyit sayısı ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Elimizde bulunan yegâne nüshanın beyit sayısı 2066'dır.

5.Eserin Yazılış Sebebi

Müellif, eserini yazma sebebini eserin sonuç bölümünde dile getirmiştir. 2053-2065. beyitler arasındaki 13 beyitte bu eseri yazmaktan muradının dua olduğunu, duanın her derde deva olduğunu, dünyanın gelip geçiciliğini, b Allah'ın affını ve rahmetini istediğini dile getirmiştir. Bu eser vesile ile meleklerin; kötülüklerinin ve günahlarının yerine hayır ve sevap yazacağını temenni etmiş ve bu eserle beraber kendisine (kurtuluşa vesile olan) kapının açıldığını ve muradının gerçekleşeceğini ifade etmiştir:

Pâdişâhlık kalsa idi sulţâna
Pes Süleymân olmayaydı 'âkıbet (2053)

...

Murâdum bunca sözlerden du'âdur
Du'âdur ol ki her derde devâdur (2061)

Du'âsuz kimseye dermân bulunmaz

Emîn olmayana emân bulunmaz (2062)

Hayra yazsın şerrin anuñ kâtibin
Fatiha'yla añarsa işbu hattun kâtibin (2063)

Tamâm oldu kitâb el-hamdü li'llâh
Açıldı feth-i bâb el-hamdü li'llâh (2064)

Bu kitâb issine olsun mübârek
Murâdın haşıl itsün Hakk tebârek (2065)

6. Eserin Yazıldığı Tarih

Eserde müellif tarafından belirtilen herhangi bir tarih kaydı bulunmamaktadır. Elimizde mevcut olan nüshanın istinsah tarihi ise müstensih tarafından son sayfasında “Sevvedehü es-Seyyid Osmân el-müzehhib Sivasî 1217 fi Ğurre-i Recep” şeklinde belirtilmiştir. Miladî olarak 28 Ekim 1802 tarihine denk gelmektedir.

Eserin istinsah edildiği tarih, birtakım özellikleri itibariyle Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğunu düşündüğümüz eserin, telif tarihine ışık tutmamaktadır. Bununla beraber biz aşağıda vereceğimiz sebeplerden dolayı eserin Eski Anadolu Türkçesi dönemi içerisinde XIV. veya XV. yüzyıla tarihlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

XIV. yüzyıl, XIII. yüzyıla birlikte Klasik Türk edebiyatımızın mesnevi sahasında ilk numunelerinin de verilmeye başlandığı yüzyıldır. Türk dili ve edebiyatının tarihi gelişiminin aydınlatılabilmesi için önemli bir devreyi oluşturan bu yüzyıllardan -müteakip dönemlere nazaran daha az olmakla birlikte- günümüze birçok mesnevi gelebilmiştir.”⁴⁷ Çelebioğlu mesnevilerin “halk tipi mesneviler” ve “edebî-ilmî mahiyetteki mesneviler” olmak üzere başlıca iki grupta toplanabileceğini ifade etmektedir. Fütûhî'nin bu mesnevisi aşağıda saydığımız özelliklerden çoğunu ihtiva etmesi sebebiyle “halk tipi mesneviler”le örtüşmektedir:

⁴⁷ Âmil Çelebioğlu, Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. yy.a kadar), Kitapevi Yay., İstanbul, 1999 s.43

1. *Beyit adedinin az olması,*

2. *Tek bir vezin kullanılması,*

3. *Kafiye ve vezin bakımından daha fazla ihmallerin bulunması,*

4. *Tertip hususiyetinin daha basit bir şekilde uygulanması, tevhidî bir giriş ve salâvattan sonra hemen konuya başlanması, çok kere tevhid, münâcat vs. nin ayrı bölümler halinde değil iç içe yazılması, sebab-i telif, hâtime, padişah methi bölümlerinin bulunmaması.*

5. *Halk için yazılıp dolayısıyla meclislerde şifahî olarak okunduklarından dillerinin sade, tasannu'dan uzak, mevzularının dinî, ahlakî ve hamasî olması.⁴⁸*

Fütûhî'nin mesnevisi 2066 beyitten oluşmaktadır. Beyit sayısı itibarıyla bu kurala yakındır.

Vezin olarak aruzun remel bahrinin “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbı XIV. yüzyıla ait mesnevilerde en çok tercih edilen kalıptır.⁴⁹ Çalışmamıza konu olan eserin de -çok sayıda aruz kusurunun bulunması ve kalıba uymayan mısraları olması ile birlikte- aruzun “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” vezni ile yazıldığını söylemek mümkündür.

Fütûhî'nin mesnevisinde “*Kafiye ve vezin bakımından daha fazla ihmallerin bulunması*” ibaresi de açık bir şekilde görülmektedir. Zira şairin vezin ve kafiye hususunda yaptığı hatalardan yola çıkılarak aruz veznine hâkim olmadığını söyleyebiliriz. Öyle ki aruz kusurlarının çok fazla olması eserin veznini tespit etme noktasında bizi zorlamıştır.

Bu durum şairden ziyade dönem özelliği olarak değerlendirilebilir. Zira gayesi şiir olmayan bazı dinî, ahlakî eserlerde veznin ihmal edildiği söylene de sanat yönü

⁴⁸ Çelebioğlu, s.45

⁴⁹ Çelebioğlu, s.44

bulunan aynı devir edebî mesnevilerde bile veznin Türkçeye tamamen başarılı olarak uygulandığı söylenemez.⁵⁰

Fütûhî'nin mesnevisinin halk tipi mesnevilerden biri olduğunu gösteren unsurlardan biri de tertip hususiyetidir. Eserde tevhid veya tevhidî bir giriş, konuya başlamadan önce getirilen salâvat, münâcaat, hâtime, padişah methi vs bölümlerinin hiçbiri bulunmamaktadır. Mesnevi,

Söyle ey bülbül-i dil hastesin

Durmağıl lâıyık değil gül(?) bestesin (1)

beyti ile başlamakta ve ardından 2. beyitte doğrudan ana konuya girilmektedir:

Yūsuf bir gün Ken'ānda düş görür

Ay [u] güneş yıldızı çün hoş görür (2)

Mesnevinin sonunda ise sebep-i te'lif kısmı yer almaktadır. Eserin bu kısmı ayrı bir bölüm halinde olmayıp ana bölüm ile iç içe yazılmıştır.

Yine “*halk için yazılıp dolayısıyla meclislerde şifahî olarak okunduklarından dillerinin sade, tasannu'dan uzak, mevzularının dinî, ahlakî ve hamasî olması*” özelliğinin de yine Fütûhî'nin mesnevisi ile örtüştüğü söylenebilir. Zira eser incelendiğinde amacının sanat yapmaktan ziyâde dinî-ahlâkî açıdan öğretiyi hedeflediğinden eserin dili sade, açık ve akıcıdır. Bunun dışında aşağıda verilen beyitlerde yer alan “dinle!, işit!, ey hümâm!” gibi konuşma dilinde fazlasıyla geçen ifadelerden hareketle eserin şifahî olarak halk meclislerinde okunduğunu düşünmekteyiz:

Uyur idi sarâyında bir gice

Bir 'acâyib düş görür **ışit** neçe (167)

Çevresine Yūsuf'ın dirildiler

⁵⁰ Çelebioğlu, s.45

Diñle imdi Yūsuf’a neler kıldılar (249)

Neccār anda şandığı kıldı tamām

İşit imdi bu destānı **ey hümām** (837)

Çünki bildi Yūsuf atası gelür

İmdi **işit** kim Yūsuf neler kıılır (1823)

Tüm bunların yanı sıra Fütûhî’nin eserinin XIV-XV. yüzyılda yazılmış olabileceğini gösteren en önemli unsurlardan biri söz varlığıdır. Bu dönemde yazılmış diğer eserlerde olduğu gibi bu eserde de kullanılan Türkçe kelimelerin sayısı Arapça ve Farsça kelimelerin sayısından fazladır. XV. yüzyılın bir kısmında ve sonraki yüzyıllarda yazılmış eserler incelendiğinde bu durumun tersinin söz konusu olduğu söylenebilir. Yine Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan bazı arkaik kelimeler de eserin bu dönemde yazılmış olabileceğini kuvvetlendiren diğer bir husustur. Bunların dışında çalışmamıza konu olan esere ulaştığımız kütüphanede, Fütûhî’nin Kıssa-i Yūsuf mesnevisinin yer aldığı cilt içinde eserden hemen sonra yer alan eserin, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait eserlerden biri olan Yūsuf-ı Meddâh’ın Varka vü Gülşâh adlı eseri olması bu durumu kuvvetlendiren diğer hususlardan biridir.

Son olarak, eserin hangi dönem yazıldığını tespit edebilme konusundaki en önemli unsur dönemin dil ve anlatım özellikleridir. Fütûhî’nin mesnevisi dil ve anlatım özellikleri açısından incelendiğinde eserin XIII.-XV yüzyıllar arasını kapsayan Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil ve anlatım özelliklerini gösterdiği görülmektedir. Bu konu ile ilgili detaylar “Eserin Dil ve İmlâ Özellikleri” başlığı altında detaylı bir şekilde incelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM
KISSA-İ YÛSUF'UN İNCELENMESİ

1. KISSA-İ YÛSUF'UN DIŞ YAPISI

1.1.Nazım Şekli

Fütûhî'nin eseri mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Bunun yanı sıra eser içerisinde gazel ve kaside nazım şekilleri de mevcuttur.

Klasik mesnevi düzeninde bölümler genellikle birbirine benzemekte olup temel olarak “giriş”, “konunun işlendiği bölüm” ve “bitiş” olmak üzere üç başlıkta toplanmaktadır. Bu bölümlerden giriş bölümünde besmele, tevhîd, münâcât, na‘t, mi‘raç, mu‘cizât, medh-i çehâr-yâr, padişah için övgü, devlet büyüğüne övgü, sebab-i telif gibi bölümler; bitiş bölümünde ise Tanrı'ya hamd ü sena, sultana övgü ve saltanatın devamı için övgü, şairin eseriyle ve şairliğiyle övünmesi, tanınmış mesnevi şairleri ve eserlerini anma, şairin eserine verdiği ad, mesnevinin beyit sayısı, tarihi, vezni ve dua gibi bölümler yer almaktadır.⁵¹

Fütûhî'nin mesnevisi ilk dönem mesnevilerinin özelliklerini barındırması sebebiyle klasik mesnevi düzeninde bulunan bölümlerin sadece birkaçını ihtiva etmektedir. Eserin “giriş” bölümü bir beyitten oluşmaktadır. Bu beyitten hemen sonra asıl konuya girilmiştir. Eserde besmele bölümüne dahi yer verilmemesi dikkat çekicidir.

⁵¹ İsmail Ünver, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, S. 415,416,417, 1986, s.430-448

Konunun işlendiği asıl bölüm 2-2020. beyitler arasını ihtiva etmektedir. 2. beyitten itibaren bir başlığa yer verilmeksizin ana konuya giriş yapılmıştır. Devamında ise ilgili bölümde yer alan başlıklar şu şekildedir:⁵²

1. Ğazel-i Yak'üb 'Aleyhi's-selām
2. Kışsa-i Hâzret-i Yûsuf'a Kardaşlarınıñ Eziyet İtdügidür
3. Kışsa-i Melik Reyyân'ın Düş Gördügidür
4. Kışsa-i Mâlik Reyyân Hâzret-i Yûsuf'ın Yüzin Gösterdügidür
5. Kışsa-i Zelîhâ-yı Zamân
6. Kışsa-i Düğün-i Zelîhâ
7. Kışsa-i 'Aşk-ı Zelîhâ-yı Zamân
8. Kışsa-i Mâlik Reyyân Hâzret-i Yûsuf 'Aleyhi's-selām'ı Şatduğıdur
9. Kışsa-i Melik 'Azîz Bâ-Zelîhâ
10. Kışsa-i Mısr Hâtûnlarınıñ Zelîhâ Hâtûnı Söyledikleridür
11. Şi'r-i Zelîhâ Hâtûn
12. El-meclis'üs-sâliş
13. Kışsa-i Hâzret-i Yûsuf 'Aleyhi's-selām Zindânda Deve Söyledügidür
14. Hâzret-i Yûsuf 'Aleyhi's-selām'un Münâcât İtdügidür
15. Kışsa-i Mısr Pâdişâhının Düş Gördügidür
16. Kışsa-i Hâzret-i Yûsuf 'Alehisselām'ın Ekin Ekdürdügidür
17. Kışsa-i Yûsuf'ın Kardaşların Mısr'a Buğday Almağa Gitdikleridür
18. Kışsa-i Hâzret-i Yûsuf Kardaşı İbni Yamîn'ın Çuvâlına Ölçeği Gizledügidür
19. Kışsa-i Yûsuf 'Aleyhüsselâm'ın Kardaşlarının Kuvvet [ü] Hızların Beyânıdur
20. Kışsa-i Hâzret-i Ya'küb 'Aleyhi's-selām Oğlu Hâzret-i Yûsuf 'Aleyhi's-selām Nâmesidür
21. Kışsa-i Hâzret-i Yûsuf 'Aleyhişşalatü ve's-selām Kardaşlarına Kendüyü Bildürdügidür
22. Kışsa-i Hâzret-i Ya'küb 'Aleyhi's-selām Mısr'dan Ken'ân'a Gıtdügidür
23. Kışsa-i Hâzret-i Ya'küb Hâzret-i Yûsuf 'Aleyhi's-selām ile Kavuşduğıdur
24. Kışsa-i Hâzret-i Yâ'küb 'Aleyhi's-selām Mısr'a Girü Gider

⁵² Metinde 15b sayfasında bir satırlık başlık kısmı boş bırakılmıştır. Bunun yanı sıra 23b ve 56a sayfalarında da birer satırlık cetvelsiz boşluk mevcuttur.

25. Kıssa-i Hâzret-i Yûsuf ‘Aleyhi’s-selâm’uñ Vefat-ı Devri Zıkr Olunur

26. Kıssa-i Zeliḥâ Hâzret-i Yûsuf ‘Aleyhi’s-selâm’a Ağlayup Kendi Vefât Edipdür

Bitiş bölümü ise 2052-2066. beyitler arasında yer almaktadır. Bu bölümde eserin sebep-i telif bölümü ile müellifin okuyucusuna nasihat ve dua ettiği bölümler yer almaktadır:

Hüsn eger âdemde dutsaydı qarâr
Gelmeyeydi Yûsuf’a bed rûzgâr (2052)

...

Okıyanı düzeni vü yazanı
İrişüp bu denizden dürr süzeni (2059)

İlâhî faẓluñ-ile bunları yarlığa
Buları ol raḥmetüñ-le toyla (2060)

Murâdum bunca sözlerden du’âdur
Du’âdur ol ki her derde devâdur (2061)

1.2.Vezin

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kaleme alınan mesnevilerde genellikle aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbı kullanılmıştır. Fütûhî’nin *Kıssa-i Yûsuf* adlı eserini incelediğimizde eserin mesnevi nazım biçimiyle yazılmış olduğunu görmekteyiz. Bununla beraber şairin -eserin büyük bir kısmında problemlı olmasıyla beraber- aruz ölçüsü kullandığını ve aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbını uyguladığını söylemek mümkündür. Örnek olması açısından eserden birkaç beyti şu şekilde sıralamak mümkündür:

Yûsuf bir gün Ken’ânda düş görür
Ay [u] güneş yıldızı çün hoş görür (1)

Bir laṭîf neccâr bulup getürdiler

Eline h  k  n virüben t  rdilar (867)

Sult  n eydür kim hekimler kaygıru  n
La'1 [  ] y  k  t cevher   t  n[lar] vir  n (883)

Sen   anursın c  n   bu terk eylemez
Kim benüm-le sevg  yi berk eylemez (2033)

F  t  h  'nin *Kıssa-i Y  suf* adlı mesnevisinden çalışmasında kısaca bahseden bir araştırmacı, eserin mesnevi nazım biçiminin özelliklerini arz etmesine rağmen hece   l  s   ile yazılmış olduğunu dile getirmiştir.⁵³ Fakat yaptığımız tespitlere göre eser içerisinde ‘‘f  'il  t  n f  'il  t  n f  'ilün’’ kalıbına çok az hata ile uyan beyitler olduğu gibi eserin son beytinde müellifin vezne dair   u ibareyi kullanması tespitimizi kuvvetlendirmiştir:

F  'il  t  n f  'il  t  n f  'il  t
Ma  v ider bi  n g  n  h   bir   alav  t (2066)

Diğer taraftan eserin kusursuz bir aruz   l  s   ile yazıldığını söylemek de mümkün değildir. Bu   l  y   sağlayamamış beyitler de bulunmaktadır. Beyitlerden bazıları şu şekildedir:

Ol kuyunu   va  fın diyeyüm
Dimeyicek m  hm  l   alır n'ideyüm (51)

Y  suf eydür beni yigit dağı
Sult  na diyesin varınca  az Ta  rı h  k  ı (976)

Y  suf eydür söyle ey p  di    h-ı res  l

⁵³ Sadık Yazar, **Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve   erh Geleneği**, (Basılmamış Doktora Tezi), İ  , İstanbul, 2011, s.301

Bilürse söylesün bî-çâre kûl (981)

Sonuç olarak Fütûhî'nin eserinde aynı dönemde yaşadığı birçok şairde görüldüğü gibi biçimden ziyade manayı ön planda tuttuğu görülmektedir. Şairin belli bir bilgi birikimine sahip olmaması, aruz veznine hâkimiyetinin olmayışı, bu dönemdeki eserlerde mananın söyleyişten önce gelmesi ve metinlerin genellikle şifahî olarak meclislerde okunmak amacıyla kaleme alınmış olması⁵⁴, bu hususta biçimsel kusurların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1.3.Kafiye

Fütûhî'nin mesnevisinde kafiye yönünden pek çok hata bulunmaktadır. Bunun sebebini ise daha önce belirttiğimiz üzere şairin eğitim düzeyi ve bu dönemde yazılmış olan eserlerin biçimden ziyade içeriğe önem vermesiyle açıklamak mümkündür. Bazı beyitlerde kafiye veya redif kullanılmamıştır:

Vardı açdı ol hâzîne **kapusın**
Gördi mālî genci tûrur **hepsi** (585)

Yûsuf ol taşî devürür bir kez **deper**
Uçdı ol taş şaniñ takındı **kanat** (1635)

Zî-sa'âdet kim ola yâr ile **yâr**
Lâyîk ola uçmağa dîdâr **ile** (2040)

Şu beyitlerde güzel **e**(güzel he)-**a**(elif) harfleriyle kafiye yapılmıştır:

⁵⁴ Çelebioğlu, 45

Didiler kim  ardaşları ey **ata**
Arzu  ılır  ardaşımız **şohbete** (16)

şu beyitlerde ise **s(sin)- z(ze)** harfleriyle kafiye yapılmıştır:

Ol  apu üstünde bir altun t v**us**
Ayağı yeşil zeberced boyuds**uz** (635)

Bazı dizelerde kafiye kullanılmamış ahenk redifle sağlanmıştır:

Ay oturmuş yıldızlar secde  ıl**ur**
Y suf-ı Ken  n bunu böyle g r ** r** (3)

Cümlesi ol söze rev  g r **diler**
 amusı ol  avle r zı oldı**lar** (46)

Eserde k fiye-i mücerrede ve k fiye-i mürekkebe örnekleri de görülmektedir. Bu kafiye  eşitleri ve kafiye çeşitlerine örnek teşkil eden beyitler aşağıda verilmiştir.

K fiye-i Mücerrede: Sadece rev nin tekrarı ile oluşan kafiye çeşididir.

Y suf u  vaşfın kit bda g r **r**
Dilek idüp Ta rı sına yalvar**ur** (56)

şar bdar eydür y  Y suf işbu söz**e**
Gir ek ise  bir niş n gerek bize (964)

Kâfiye-i Mürdeke: Birden fazla ses tekrarından oluşan kâfiye çeşididir. Kendi içinde kâfiye-i mürdeke, kâfiye-i mukayyede ve kâfiye-i müessese olmak üzere üçe ayrılır.

Kâfiye-i Mürdeke: Revîden önce ridf harfinin bulunduğu kafiyelerdir:

Haşta olur üç gün şâh-ı cihân
Ehl-i beyti zârîlık kıllur figân (1987)

Didi Cebrâ'îl Hakk'dan peyâm
Getürüben kıl yarağün yâ hümâm (1989)

Kâfiye-i Mukayyede: Revîden önce kaydın bulunduğu kafiyelerdir:

Bir dezgâdur (?) yüzine gice reng
Özi kıldı hürşîdüñ şöyle teng (1611)

Key pîr olmuşdur za'îf çekmiş renç
Olmasun kim kıla ardınca ilenç (1580)

Kâfiye-i Mü'essese: Te'sis harfinin bulunduğu kafiyelerdir:

Ol karı hâlin hikâyet eyledi
Ya'kûb elinden çok şikâyet eyledi (1815)

Geldi Ya'kûb'a ziyâret eyledi
Yûsuf'ı Beşîr beşâret eyledi (1823)

1.4.İmlâ ve Dil Özellikleri

1.4.1.İmlâ Özellikleri

Uygur İmlâsına Uygun Örnekler

- a) Ünlülerin Yazılması: تۈگۈنمەدى (tükenmedi) , گۈندەرۈر (gönderür)
- b) p ve ç ünsüzlerinin ج ve ب harfleriyle gösterilmesi: بىرقات (birkaç), هېچ (hiç), گۈلۈپ (gelüp), دىنلەنۈپ (dinlenüp)

Arap-Fars İmlâsına Uygun Örnekler

- a) Ünlülerin Yazılmaması : گىدە (yidi), گىچە (gice)
- b) ñ için ك kullanılması: دىنلە (diñle), انا (aña)
- c) چ çim ve پ p kullanılması: نىچە (niçe), هېپ (hep)
- e) Vav-elif kullanılması: صۇيۇ (şuyu) , تۇلۇ (tolu)
- f) yükleme hali eki yerine (ye) yerine (hemze) kullanılması: نامة (nāmeyi)

Nüshanın Genel İmlâ Özellikleri

- a) Aynı kelimelerin farklı şekilde yazılması: كرى \ دغدى \ طوغدى
- b) Türkçede yumuşak ünsüz barındıran kelimelerin hem yumuşak sert ünsüz şekillerinin aynı anda kullanılması: دوردى \ توردى (toğdı-dogdı), دغدى \ طوغدى (durdı-turdı)
- c) g-y değişimi: گىنە \ يىنە (gine\ yine)
- d) Türkçe kelimelerde kısa vokalli kelimelerin uzun vokalle yazılması: يۈتۈرمەيدى (yitürmeyeydi)⁵⁵
- e) Eski Anadolu Türkçesi döneminde yuvarlak yazılan bazı eklerin dar şekillerinin de görülmesi: قىلدىك (kıldın) سەنسىك (sensiñ)
- f) Aynı kelime ve aynı eklerde vokalin bazen gösterilip bazen gösterilmemesi: مىصر \ مىصر (Mısr\ Mısr) مىصر \ مىصر (Mısr\ Mısr) قىلدىك (kıldın)
- g) Kaynaştırma ünsüzünün kullanılmaması: بۇلار (bular)

⁵⁵ Eser aruz vezni ile yazılmadığı için vezin gereği olduğu düşünülmemektedir.

- h) Bazı kelimelerin farklı yerde farklı vokallerle yazılması: كير و كيرى (girü/giri)
- i) Kelime sonundaki “-i” vokalinin güzel he ile gösterilmesi: چونكه (çünkü)
- j) Çift ünsüz bulunan kelimelerin şedde ile gösterilmesi : اسى (issi)
- k) Bazı kelimelerin hareke ile gösterilmesi : ديۇ دىلا (deyü dīlā)
- l) Terkip “-i” sinin kelimenin sonunda gösterilmesi: اهلى كنج (ehl-i genc)
- m) e-i değişimin her iki halinin de kullanılması: الجى\ ايلچى (ilçi\ elçi)
- n) dar ünlü ile yazılan eklerin yuvarlak gösterilmesi: اغلو (oğlu)
- o) Yönelme hâli ekinin bazı kelimelerde kullanılmaması : جهنم (cehenneme)
- p) Bazı edatların kelimeye bitişik yazılması: انوكيچون (şol-şol-şol) (anuñ-içün)
- r) c ile yazılan bazı Arapça kelimelerde ç ünsüzünün kullanılması: نچر (neccār)
- s) Arapça kelimelerdeki uzun vokallerin aynı kelimede bazen gösterilip bazen gösterilmemesi: ملك\مالك (Mālik\ Melik) نچر\نچار (neccār)
- ş) Atıf vavının kelimenin sonuna bitişik yazılması: اشو نعمت (aş u ni‘met)
- t) Atıf vavının “-i” vokaliyle gösterilmesi ve kelimenin sonuna bitişik yazılması: دونى كون (dün ü gün)
- u) Rabıt vavının bazen sadece hareke ile gösterilmesi: تاقرير\ تفسير (taqrır ü tefsir)
- ü) Arapça kelimelerin yanlış yazılması: خور (hür), حاضر (hāzır), زندان (zindān) اذاد (āzād)
- v) İşaret zamiri olan “ol” un bazen “o” şeklinde görülmesi
- y) ç-ş değişimi : نه\ نشه (neçe\ neşe)

1.4.2. Dil Özellikleri

1.4.2.1. i/è Meselesi

Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki kelime başında ve ilk hecede yer alan “i” ünlüsü eserimizde de korunmuştur.⁵⁶

yidi “yedi” (1927), bişür- “pişir-” (950), yi- “ye-” (952), girü “geri” (177), irt e “erte” (1109), yig “yeğ” (1254), vir- “ver-” (14), yit- “yit-” (123), iy “ey” (275), “iriş”- “eriş-” (359)

⁵⁶ Eserin dil özelliklerini incelerken Leyla Karahan’ın Erzurumlu Darır’ın Yûsuf u Züleyhâ’sı adlı dil incelemesi çalışması göz önünde bulundurulmuştur. (Karahan, 1994, s.79-100)

1.4.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Eserimizde diğer Eski Anadolu Türkçesi dönemi eserlerinde de görüldüğü gibi bir düzlük-yuvarlaklık uyumu söz konusu değildir. Hatta Eski Türkçe ve bugün Türkiye Türkçesi'nde uyum içimde olan kelimeler dahi Eski Anadolu Türkçesi döneminde bu uyuma dahil olmamaktadır. Bu sebeple bu dönemde düzlük-yuvarlaklık bakımından uyumsuzluğun oldukça yoğun olduğu söylenebilir.⁵⁷

1.4.2.2.1 Eski Türkçeden Beri Yuvarlaklığını Devam Ettiren Kelimeler

ķamu “herkes,hep” (126), altun “altın” (267), kendü “kendi” (196), incü “inci” (180), eyü “iyi”(1078), ağı “zehir” (926), için “için” (413), eksük “eksik” (172), bellü “belli” (89), ķaygu “kaygı,endişe” (1679)

1.4.2.2.2 Ses Düşmesiyle Meydana Gelen Yuvarlaklıklar

ķapu (<ķapığ) “ķapı” (409), delü (<tilve<tilbe) “deli” (701), ıapu (<ıapığ), “huzur, makam” (409), şaçu (şaçığ) “şaılan şey”(1916)

1.4.2.2.3. Yapım ve Çekim Eklerinde Görülen Yuvarlaklıklar

ayruk (1813), şayru (882), eksük (66), artuk(1457), ķondur- (1380), oldur- (1446), geyür- (79), kıılır (3), atamuz (5), dutavuz (5), öldürelüm (6), bizüm (17), bedendür (20), bilürsün (36), idün (38), ķazduğıñ (52), mıdur (121), ağılayı (122), gelüben (124), yüregüñ(153), evinüñ (166), sevinüp (168), olsun (172), buldum (374), ilerü (228), yukarı (193), atlu (353), gelsün (427), şanduk (878), çokluk (346), uğruluk (1410), toğruluk (258)

1.4.2.2.4. Eski Türkçe'den Beri Düzlük-Yuvarlaklık Uyumuna Aykırı Olarak Düz Ünlü Taşıyan Kelimeler

Oķı- (1476), doğırı (725), toğırı (792), ķuzı (1222), yüri- (1957)

1.4.2.2.5. Yapım ve Çekim Eklerinde Görülen Düzlükler

ta‘birci (168), kelecı (808), baķış (840), imiş (857), yitmiş (118), ķamusı (10), ayruķsı (1690), getürdi (1705), didi (1705), baķgıl (1692), viribgil (1689), biti

⁵⁷ Karahan, s.83

(1696), şanasıñ (1705), olısar (831), gelicek (882), tızcek (336), viresiz (273), gönölüni (336)

1.4.2.3.Hâl Ekleri

1.4.2.3.1. Belirtme Hâli Ekleri :

-I: ayağı (351), çanağı (361), honı (363)

-nı: yüzini (349), anı (365), başını (395)

-n: ağırlığın (355), başın (376), niķābın (381)

1.4.2.3.2. Yaklaşma Hâli Eki :

-A: Mālik'e (379), söze (388), Nıl'e (394), Mısr'a (403), yire (418)

1.4.2.3.3. Bulunma Hâli Eki :

-dA: kapuda (409), arasında (411), revānlarda (410), anda (435), katında (458), içinde (458), zülflerinde (415)

1.4.2.3.4. Ayrılma Hâli Eki :

-dAn: nūrından (453), yañadan (444), uykusından (489), kandan (502), andan (516), gönülden (451), heybetümnden (1621)

-dIn: görmedin (58), öñdin (1470), andın (615)

1.4.2.3.5. Eşitlik Hâli Eki :

-cA: bunca (156), anca (317), doğanca (699), resmince (635)

1.4.2.3.6. Vasıta Hâli Ekleri :

-IIA/-(y)IIA/-IA: anuñla (483), hoşlıg-ıla (23), 'aybıyıla (271)

-n: ayağın (424), özin (425)

1.4.2.3.7. İlgi Hâli Eki :

-Uñ: Ya 'ķûb'uñ(156), kıyunuñ (212), Yūsuf'uñ (159), kardaşlarınıuñ (8)

1.4.2.4.İyelik Ekleri

Tekil 1. Şahıs : -(U)m

şuçum (35), Çalab'um (94), şāhum (145), cānum (146), öñüm (680),

Tekil 2. Şahıs : -(U)ñ

‘akluñ (473), firākuñ (309), alnuñ (183), rızkuñ (66), hācetüñ (649)

Tekil 3. Şahıs : -I/-Sı

şahını (676), adını (692), ayagını (109), hālını, anası (301), atası (483), behāsi

Çoğul 1. Şahıs Eki :- (U)mUz

ķamumuz (894), ķulumuz (242), onumuz (1412), suçumuz (1765), sözümüz (136)

Çoğul 2. Şahıs Eki :- (U)ñUz

sözüñüz (142), emegüñüz (1221), gizlüñüz (76), ķuluñuz (271), ķamuñuz (1559),

Çoğul 3. Şahıs Eki :- lArI

tonları (87), tayaları (667), ķardaşları (4), işleri (234), yükleri (544)

1.4.2.5.Fiilimsiler

1.4.2.5.1. Sıfat-Fiil Ekleri

-An: olan (582), ķalan (611), şatan (876)

-dUk: olduğın (554), ķazduğı (174), toytuğı (178)

-mAz: geçmez (272), yeñilmez (1988)

-mIş: eskimiş ton (79), unudılmış ğussa (1415)

1.4.2.5.2. Zarf-Fiil Ekleri

-A : döge döge (305), göçe göçe (340)

-U: ağlayu (122), duru gelür (134), bekleyü (447)

-UbAn: aluban (219), uruban (578), uruban (578), gelüben (124)

-UbAnI: bakubanı (236), varubanı (1696), alubanı (1365)

-mAdIn: olmadın (117), ölmedin (1532)

-IncA: almayınca (1220), gidince (2032)

-IcAk: dimeyicek (51), giricek (634), varıcağ (1922)

-dUkçaA: olduğça (66), okduğça (1664)

-ken: şalınurken (31), yürürken (191)

-AlI: gideli (1457)

1.4.2.6. Kip Ekleri

Görülen Geçmiş Zaman Kipi : -dI / -dU

ışmarladı (1467), geldi (1469), ağıardı (1472), urdum (333), eytdü (1478), didiler (868)

Duyulan Geçmiş Zaman Kipi : -mİş

Yañulmışam (374), itmiş (349), virmiş (353), düşmişler (1555), kazmış (53)

Gelecek Zaman Kipi: -IsAr / -IcAk

n'olısar (831), kılısar (979), geliser (342), çıkarıcağ (1126), varıcağ (1126)

Geniş Zaman Kipi :-r /-Ar/ -Ur

Yürürem (354), virür (354), virürseñ (926), irişürler (359), çıkar (1290), başlar (1293), çeker (1293)

Emir Kipi

şorayum (141), kurtarayum (272), kızayın (1588), gelsün (1629), esirgesün (1328), viribgil (1689), olğıl(63), varalum (1974), tanımañuz (1999), kovlaşurduñuz (840), itsünler (2046)

Şart Kipi : -sA

olursam (1845), buyurursan (925), kalsa (2052), kılursañuz (524), kılsalar (2055)

İstek Kipi : - A

dileyem (292), diyesin (1349), ide (296), gide (257), alavuz (1584), olavuz (1525), alalar (287)

Gereklilik Kipi: -mak gerek,-sA gerek/-A gerek

korkmak gerek (790), sığınmak gerek (991), itse gerek (781), baña gerek (1159)

1.4.2.7. Yapım Ekleri

1.4.2.7.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

-İlk/-IUk : kıtlık (1220) açlık (1223), hānlık (456), ayluk (516), ucuzluk (1143), uğruluk (1410), uçuzluk (1220)

-An: oğlan

-Cı/ -çI: etmekçi (919), ilçi (500)

-cA: neçe (108), akçe (231),

-cAk: çıb yalıncağ (47),

-cUk: karıcuğ (1813), savaşcuğ (1728)

-Ak: bıçağ (1750)

-IncI/-UncI: beşinci (1235), altıncı (1237), üçünci (264)

-dAş: yoldaş (1248), kardaş (1765)

-rAk : yigrek (658), ilerürek (345)

-IU: kanlu (130), uşlu (259), görklü (171), güçlü (1102)a

-sUz: şuçsuz (324), şabırsuz (1248), ıssız (248)

-sı : ayruksı (1690)

-şer : ikişer (1778)

-sul: yohsul(1279)

1.4.2.7.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

-A: yarlıga- (452), beze- (545), benze- (476)

-IA: söyle- (1), bağla- (207)

-Al: bunal- (1226)

-I: incel (1414),

-r: kaygur- (1163)

1.4.2.7.3. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-mAk : almak (1407), sığınmak (991)

- Iş: alkış (1077)

-Uk: tanışuk (7), ayruk (1221)

-k : dilek (59), yarak (528)

-Ak: bıçak (820), ırak (30)

-U: tapu (409), koku (1277)

1.4.2.7.3. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-mA: korkma- (49), unutma- (78), kaygurma- (98)

-In: sevin- (188), idin- (1252)

-Il: dökil- (708), diril- (249)

-Ur: geyür- (79), içür- (937)

dUr/-tUr: döndür- (607), göstür- (102)

2.KISSA-İ YÛSUF'UN İÇ YAPISI

2.1. Hikâyenin Özeti

Ya'kûb peygamber, İshâk peygamberin oğludur. Ya'kûb peygamberin aynı zamanda Ğayz⁵⁸ adında kendinden önce doğmuş bir ikizi vardır. Ya'kûb peygamberin ikizi ile aralarında geçen bir husumetten dolayı kardeşi tarafından öldürülmesinden korktukları için annesi ve babası tarafından başka bir şehirde yaşayan dayılarının yanına gönderilir. Annesi ve babası ondan dayısının kızlarından biriyle evlenmesini ve orada düzenini kurmasını ister.

Ya'kûb peygamber dayısının kızı Râhil ile evlenir. Ondan Yûsuf ve İbni Yâmin adında iki oğlu olur. Ya'kûb peygamberin daha sonra üç eşi daha olur ve hepsinden toplam on iki oğlu olur. Ya'kûb peygamber on iki çocuğu arasından en çok Yûsuf'u sevmektedir.

Yûsuf bir gece bir rüya görür. Rüyasında on bir yıldız ay ve güneşin kendisine secde ettiğini görür. Sabah uyandığında rüyasını babasına anlatır. Rüyasını anlatırken kardeşleri de onu duyar. Zaten babasının Yûsuf'a olan sevgisini kıskanan kardeşleri, gördüğü bu rüya üzerine hemfikir olup Yûsuf'u öldürmeye karar verirler. Yûsuf'u kırlara gezmeye götüreceklerini söyleyip babalarından izin alırlar. İlk gün babaları izin vermez. İkinci gün tekrar izin isterler. Babalarından aynı cevabı alınca çocukları Yûsuf'u neden onlarla beraber göndermek istemediğini sorar. Babası onlara, oyuna dalıp gittiklerinde Yûsuf'u bir kurdun kapabileceğini söyler. Kardeşleri buna müsaade etmeyeceklerini, onun yalnız bırakmayacaklarını söyleyince Ya'kûb peygamber çaresizce izin vermek zorunda kalır.

⁵⁸ Bu isim bazı kaynaklarda 'Âs, Esav, Ays şeklinde de geçmektedir. Eserimizde Ğayz şeklinde geçmektedir.

Kardeşleri Yûsuf'u kıra oynamaya götürür ve götürür götürmez ona çeşitli hakaretler edip Yûsuf'u döverler. Yusuf onlara bunun sebebini sorduğunda “Ay ve yıldızlar bana secde etti deyip atamızı aldatan sen değil misin?” şeklinde cevap verirler. Yûsuf'u öldürmek üzere kardeşlerinden biri kılıcını çektiği anda kardeşlerinden Yehûda onu öldürmeyip bir kuyuya atmayı ve orada açlıktan ölmesini beklemeyi teklif eder. Tüm kardeşler bu durumu kabul edince Yûsuf'un kıyafetlerini çıkarıp eski bir kıyafet giydirirler. Ardından beline bir ip takıp Yûsuf'u kuyuya sarkıtırlar. Tam o sırada Yûsuf'un bir zarar görmemesi için Allah Cebrâîl'i gönderir. Cebrâîl Yûsuf'u tutar, onu bir taşın üzerine oturtur, ona temiz kıyafetler giydirir ve yiyecek verir. Ona kendisini Allah'ın gönderdiğini, bu işte hikmetlerin bulunduğunu ve peygamber olduğunu müjdelar.

Yûsuf kuyuda otururken ak sakallı, hayli uzun boylu bir ihtiyar gelir. Bu Hûd peygamberdir. Hûd peygamber ona, kendisini kitapta okuduğunu, güzel yüzünü görmek istediğini ve Allah'ın onun bu duasını kabul ettiğini, kendisini burada beklediğini söyler. Yûsuf ile Hûd peygamber kucaklaşırlar. Hûd peygamber Yûsuf'a kardeşlerine beddua etmemesini, şefkatini onlardan esirgememesini söyleyip orada vefat eder. Yûsuf bu duruma çok üzölür. Bunun üzerine Allah Cebrâîl'i gönderir. Cebrâîl ona üzölmemesini, sabretmesini ve sonunda Mısır'a sultan olacağını söyler. Bunun üzerine Yûsuf'un gönlünden üzölüsü gider.

Bu sırada Yûsuf'un kardeşleri bir oğlak bulup keserler. Kanını akıtıp Yûsuf'un gömleğine sürerler. Gömleği alıp eve giderler. Feryat içinde eve girip oyuna daldıklarını ve Yûsuf'un onların kıyafetlerini beklerken bir kurdun onu kaptığını söylerler. Ya'kûb peygamber gömleği eline alır ve eğer kurt yediyse dişinin izinin olması gerektiğini söyler. Oğullarına hemen o kurdu bulup getirmelerini yoksa onlara beddua edip onları yerle bir edeceğini söyler. Babalarının bedduasından korkan oğulları, hemen dağa çıkıp bir kurt avlayıp getirirler. Babalarına Yûsuf'u yiyen kurdun bu kurt olduğunu söylerler. Babası kurt ile konuşup Yûsuf'u neden yediğini sorar. Kurda o anda Allah tarafından bir ihsan olarak konuşma yeteneği verilir. Kurt konuşur ve Yûsuf'u yemediğini, dilerse şahit olarak dağdaki tüm kurtları getirebileceğini, kendisinin bu memlekete kaybolan yavrusunu aramaya geldiğini söyler. Ya'kûb peygamber bu işte bir hikmetin olduğunu anlar.

Bu sırada Mısır'da Mâlik Reyyân adında büyük bir tüccar vardır. Bir gece bir rüya görür. Rüyasında yakasından bir güneşin girdiğini orada biraz beklediğini ve kendisini kucaklayıp geri doğduğu yere gittiğini görür. Yine gökde hiç bulut yokken üzerine inci ve mercanlar yağdığını, eteğini bunlarla doldurduğunu ve bir kuyu dibinde yürüdüğünü görür. Rüyasını ünlü bir tabirciye yorumlatır. Tabirci Reyyân'ı müjdelere. Bir kul satın alacağını, bu kulun kendisine çok uygun fiyatla satılacağını fakat kendisine çok bereketli olacağını ve bu kulun Ken'ân'da olduğunu söyler. Reyyân hazırlığını yapıp Ken'ân'a doğru yola çıkar. Uzaktan bir ses duyup o oğlanın henüz doğmadığını kırk sene sonra gelmesini söyler. Reyyân dönüp kırk yıl sonra yeniden gelir. Ken'ân'da ilerlerken kuşların bir kuyu üstünde uçtuklarını görür. Bunlar kuş sûretinde meleklerdir. Beşîr'e kuyuya bir bardak sarkıtıp su getirmesini söyler. O sırada Allah Cebrâîl'i gönderir. Ona kuyuya bir ip sarkıtılacağını ve bu ipe tutunmasını söyler. Yûsuf ipi beline dolar. Beşîr ipi çekip Yûsuf'u görünce aklı başından gider orada bayılır. Aklı başına geldiğinde Mâlik'i çağırır. Mâlik duasının kabul olduğunu görür. Sevincinden tüm kölelerini azad eder.

Yûsuf'un kardeşleri bir gün dağa çıkıp kuyuya bakarlar. Kuyunun ilerisinde bir kervan görürler. Gelip kuyuya baktıklarında Yûsuf'u göremezler. Kervanın Yûsuf'u götürdüğünü anlarlar. Kervana yetişip kervanbaşı ile görüşürler. Bir kölelerinin kaçtığını, yanlarında ise vermelerini, yoksa kervandaki herkesi öldüreceklerini söylerler. Kervanbaşı Reyyân korkup Yûsuf'u onlara verir. Yûsuf'u alıp bir ıssız yere götürüp sorduklarında kendilerinin kulu olduğunu söylemesini aksi takdirde onu öldüreceklerini söylerler. Gelip Mâlik'e kölelerini satmak istediklerini alıcı olup olmadığını sorarlar. Mâlik köleyi kendisinin satın almak istediğini söyler. Kölenin gerçekten kendilerine ait olup olmadığını ve uslu yahut deli olup olmadığını sorar. Kardeşleri uslu olduğunu fakat üç aybı olduğunu dile getirirler. Yalancı, hırsız ve kaçkın olduğu söylerler. Mâlik aybıyla Yûsuf'u almayı kabul eder ve ucuz bir miktara satın alır.

Kervan yolda giderken Yûsuf annesinin mezarını görür. Deveden atlar ve annesinin mezarı başına gider. Annesinin mezarı başında ağlar. O sırada mezardan bir ses gelir. Annesi ona neden ağladığını sorar. Yûsuf başından geçenleri bir bir anlatır. O sırada kervandakiler Yûsuf'un kaçtığını fark ederler. Dönüp geldiklerinde Yûsuf'u mezar başında görürler. Yûsuf'u kervana geri götürürken içlerinden biri

Yûsuf'u döver. Yûsuf yerde toz içinde kalır ve o sırada göğe bakıp Allah'a yakarır. Bunun üzerine gök gürler, yağmur ve dolu yağar ve bir tufan kopar. Hepsi bu tufanda yok olacağını anlayınca helalleşip bu âfetin sebebini kendi aralarında sorgularlar. İçlerinden Yûsuf'u döven ileri gelip onu kervana getirirken birkaç kez vurduğunu, Yûsuf'un o sırada göğe bakıp Arapça bir şeyler söylediğini, âfetin sebebini bu olabileceğini söyler. Bunun üzerine hepsi Yûsuf'tan özür dilerler. Yûsuf'un bağlarını çözerler, ona bir at tahsis eder ve çok hizmet ederler.

Kervan ilerleyip Kudüs'e kadar gelir. Kudüs'ün padişahına rüyasında ilim ve hikmetle dolu bir yüce kişinin geleceği haber verilir. Padişah yanına bin atlı da alıp kervanı karşılamaya gider. Yûsuf padişaha "Rüyada gördüğün benim." der. Bunun üzerine padişah Yûsuf ve Mâlik'i evine daver eder. Sofra kurdurur. Yûsuf sofrada eline bir tas alıp "Bismillah" deyip geri verir. O tasta hepsi yemek yer ama yemek hiç eksilmez. Bunu gören padişah bu saatten sonra o ne derse onun dediğini yapacaklarını söyler. Yûsuf, putları bırakıp Allah'a tapmalarını ister. Onlar da Allah'ın varlığı için bir delil isterler. Padişah, iki putunun olduğunu bunlar eğer kendisine secde ederse hep beraber iman edeceklerini söyler. Yûsuf putlara yaklaştığında putlar ona secde eder. Birkaç gün dinlendikten sonra yeniden yola çıkarlar. Fakat Kudüs padişahı Yûsuf'tan ayrılmak istemez ve yanına askerlerini de alarak arkalarından gider. Bunu gören Mâlik korkar fakat Yûsuf ona endişe etmemesini söyler. Askerler yaklaşınca Yûsuf peçesini indirir. Onun yüzünü gören askerlerin akılları başından gider orada düşüp bayılırlar. Uyandıklarında Yûsuf'un gittiğini görürler umduklarını bulamayıp memleketlerine geri dönerler.

Kervan Mısır'a yaklaşır. Mâlik Yûsuf'a türlü türlü güzel kıyafetler diktirir. Yûsuf'un vasfını Mısır'a duyurur. Mısır'a az zaman kala yolun tozunu atması için Mâlik Yûsuf'a Nil nehrine girip yıkanmasını söyler. Yûsuf nehre girer. Yıkanırken onu bir balık görür. Balık onu görünce utancından başını geri denize daldırır. Yûsuf'a izzet kıldığı için Allah ona iki oğul verir. Biri Hz. Süleyman'ın mührünü saklayan balıktır, diğeri ise Hz. Yûnus'u karnında saklayan balıktır. Yûsuf yıkanıp çıkar. Eski kıyafetleri çıkarır yeni süslü, nakışlı, ipek kıyafetleri giyer. Mısır'a girerler. Mâlik Yûsuf'u görmek isteyenlere yüzünü bir kızıl altın karşılığında göstereceğini duyurur. Yûsuf'u görenler bu miktarı ucuz bulur. Mâlik ilk gün altı yüz bin altın kazanır. İkinci kez görmek isteyenlerden iki altın alır. Derken birçok alıcısı

çıkart Yûsuf'un. Kimi hazinesinin tamamını ortaya koyar, kimi elinde avucunda ne varsa getirir. Bir kadın elinde olan ucuz bir ipliğı bile alıp gelir Yûsuf'a alıcı olur.

Yûsuf'un ünü Mısır'da hayli yayılıp 'Azîz'in kulağına gider. 'Azîz Yûsuf ve Mâlik'i evine çağırır. Beraber yemek yerler. O sırada Zelîhâ Yûsuf'u görür, bir görüşte aşık olup aklı başından gider ve bayılır. Dayeleri gelip yüzüne su serpip ayıltırlar. Zelîhâ'ya neden aklının başından gittiğini sorarlar. Zelîhâ "Düşümde gördüğü yüz işte budur." der.

Zelîhâ Mağrib sultanının kızıdır. Ay gibi güzel bir hatundur. Bir gece rüyasında bir yüz görür. O günden sonra ona aşık olur. Babası Zelîhâ'nın yüzündeki solgunluğu görünce ona ne olduğunu sorar. O da babasına rüyasını anlatır. Bir gece daha Yûsuf'u rüyasında görür ve ona nerede olduğunu sorar. O da Mısır'da olduğunu söyler. "Merak etme ben seninim, sen de benimsin." der. Zelîhâ'yı birçok sultan ve devlet adamı ister ama o hiçbirine varmaz. Düşündeki yüze sadık kalır. Babası onu isteyenler arasında Mısır'dan gelen var mı diye bakar fakat göremez. Bir gün tüm vezir ve elçilerini çağırır. O sırada Mısır sultanı adaletiyle meşhur Kutayfi'dir. Ona bir mektup yazar. Dünyalar güzeli bir kızı olduğunu, kızını nice şahların istediğini fakat Zelîhâ'nın rüyasında onu gördüğünü ve onu istediğini söyler. Kabul ederse ondan cevap beklediğini, kızı ile çeyiz olarak hazîne, kul ve hizmetçi de hediye göndereceğini ekler. Mağrib ile Mısır arası altı aylık yoldur. Elçiler gider ve 'Azîz'e mektubu iletirler. 'Azîz mutlu olur ve bu evliliğı kabul eder. Zelîhâ'ya Mağrib'de yedi gün yedi gece düğün yapılır. Çeyizi develere yüklenip hizmetlileri ile beraber Mısır'a gönderilir. 'Azîz onları karşılar. Zelîhâ düğün günü uzaktan 'Azîz'i görünce rüyasında gördüğünün o olmadığını anlar, aklı başından gider ve bayılır. Çaresizce evlenmek zorunda kalır. O gece bir rivâyete göre Allah 'Azîz'den şehveti kaldırır. Bir diğerrivâyete göre ise Allah Zelîhâ sûretinde bir peri kızı gönderir ve 'Azîz halvete onun ile girer. Allah Zelîhâ'yı Yûsuf'a saklamıştır.

Zelîhâ sarayında Yûsuf'u görünce onu almak ister ve 'Azîz bütün malını, hazinesini Mâlik'e verip Yûsuf'u satın alır. Mısır halkı bir köleye tüm malını verdiği için 'Azîz'i kınarlar. 'Azîz bu vesvese ile hazinesine bakmaya gider. Hazineye baktığında hazinenin hiç eksilmediğini görür. Hazinedârı çağırır ve bu durumun sebebini sorar. O ise tüm malı tek tek ölçtüğünü kendisinin de bu sırta aklının ermediğini söyler. Bir kuşun gelip Yûsuf'un karşısına konar. "Gör ki Allah ne yaptı."

der. “Senin karşılığın on sekiz akçe iken senin için ‘Azîz’in hazinesini boşalttı.” der ve gökyüzüne yükselir. ‘Azîz Yûsuf’u çağırır ve hikmetin sebebini sorar. Yûsuf ise “Allah istedi ve senin hazineni geri doldurdu.” der.

Mâlik zaman geçtikçe Yûsuf’u sattığına pişman olur. ‘Azîz’e gidip tüm malını geri verip Yûsuf’u geri almayı ister. ‘Azîz’in yanına gelir iki katını vererek Yûsuf’u Allah için kendisine geri vermesini ister fakat ‘Azîz kabul etmez.

Zelîhâ Yûsuf’a çok iyi bakar. Saçlarını gül suyu ile tarar, altın ibriklerle onu yıkar. Fakat zamanla Zelîhâ solmaya başlar. Dayesi sebebini sorunca aşkını itiraf eder. Dayesi ona derdinin درمانını nasıl bulacağı konusunda akıl verir. Zelîhâ’ya “Bir saray yaptırırın.” der. “Sarayı süsleyin, duvarlarına Yûsuf ile resimlerinizi çizdirin, süslenin geçip altın tahta oturun, ardından Yûsuf’u çağırtın gelsin. Bu sarayı ve sizi görünce aklı başından gidip hayran olacak ve orada sizin ile kalacak.” der. Zelîhâ kabul eder. ‘Azîz’e isteğini iletir. Mısır’ın en iyi mühendis ve nakkaşlarını tutmasını, onun için dünyada eşi benzeri görülmemiş bir saray yaptırmasını, ancak bu vesile ile belki gönlündeki hüznün gideceğini söyler. ‘Azîz Mısır’ın üstâdlarını çağırır. Hazinesin kapısını açar. Üstâdlar bir olup yedi yılda eşi benzeri görülmemiş cennet gibi bir saray yaparlar. Zelîhâ saraya geçer. Süslenip tahta oturur ve Yûsuf’u çağırır. Yûsuf saraya girer girmez sarayın kapılarını kapatırlar. Dayeler de gider. Zelîhâ ve Yûsuf yalnız kalır. Yûsuf Zelîhâ’nın sarayını kutlar. Yüksek bir yere çıkıp arkasını dönüp saraya bakar. O sırada Zelîhâ Yûsuf’a el uzatır. Yûsuf olanı biteni anlar ve o anda dua edip Allah’a sığınır. Zelîhâ Yûsuf’a neden kendisine böyle davranıp kaçtığını sorar. Bu sarayı onun için yaptırdığını ve ona olan aşkını itiraf eder. Yûsuf ise onun kendisine haram olduğunu söyler. Zelîhâ ona kabul ederse ‘Azîz’i indirip onu Mısır’a sultan yapacağını söyler. Yûsuf bu sözlerin fitnelik barındırdığını, kendisinin ‘Azîz’in kulu onun da hanımı olduğunu, böyle bir ihaneti yapmayacağını, bunun embiyâ soyunda olmadığını helalden başkasına bakmayacağını söyler. Zelîhâ onun gözlerinin, inci dişlerinin, şeker sözlerinin onu yaktığını kendisine cevretmemesini söyler. Yûsuf ise güzelliğin geçici olduğunu, öldükten sonra mezarda kurtlara kuşlara yem olduğunu, öldükten üç gün sonra gelip kabrini açıp da onu görürse kendisinde aşktan eser kalmayacağını söyler. Zelîhâ onu o halde bile terk etmeyeceğini, ondan başkasına bakmayacağını, onun için bu kadar şey yaptırdığını, emeklerini heba etmemesini söyler. Yûsuf dünyanın fani olduğunu, cennete ulaştıktan sonra bunların onun yanında bir ehemmiyetinin olmadığını, Allah’tan korktuğunu, babasının yüzüne bu şekilde bakamayacağını söyler. Zelîhâ

dünyanın geçici olduğunu bari ölmeden zevk ü sefa çekmenin yerinde olduğunu söyler. Yûsuf'a bir anda bir vesvese gelir. Zelîhâ'ya tam el uzatacakken karşısındaki duvara bakar, duvar yarılıp içinden bir el çıkar. Elin ayasında “Ya Yûsuf zina etme, zira zina edenin dini ziyan olur.” şeklinde bir yazı görür. Yûsuf o anda sabredip kendini geri çeker. Bunu gören Zelîhâ Yûsuf'un beline yapışır. Yûsuf kaçıp kendini kurtarmaya çalışır. Zelîhâ arkasından kovalarken bir hamle ile Yûsuf'un gömleğini tutar ve gömleğinin bir parçası elinde kalır. Tam saraydan dışarı çıktıkları anda karşılarında ‘Azîz’i görürler. Zelîhâ bir anda Yûsuf'un ona el uzattığını ve tahtına sahip olmak istediğini söyler ve onu zindana atmasını ister. Yûsuf bunun bir iftira olduğunu sultanın haksızlık yapmayacağını önce sorup soruşturup sonra cezasını vermesini söyler. Sultan kime soracağını söyleyince Yûsuf kapıda bir kadın olduğunu onun süt emen bir oğlu olduğunu, onun şahit olduğunu söyler. ‘Azîz süt emen bir oğlanın nasıl konuşabileceğini sorduğunda Allah'ın Kadîr olduğunu söyler. Oğlanı getirirler. Yûsuf ona gerçeği söylemesini buyurur. Oğlan Yûsuf'un haklı olduğunu, fitnenin Zelîhâ'da olduğunu söyler. Sultana Yûsuf'un gömleğine bakmasını, önden yırtıksa Yûsuf'un suçlu olduğunu, arkadan yırtıksa Zelîhâ'nın suçlu olduğunu söyler. Sultan bakar ki yırtık gömleğin ardındadır, bilir ki suçlu Zelîhâ'dır. Zelîhâ'nın utandığını görünce, “Utanma Zelîhâ günahsız kul olmaz, sen yeter ki tevbe etmesini bil.” der ve onu affeder. Sultan gidince Zelîhâ Yûsuf'a hayli kızar. Sonra da “Biz onun duymasından korkuyorduk o da duyduğuna göre artık korku kalmadı.” der. Yûsuf ona bu sözlerinin söz olmadığını, Allah'tan korkmasını, Allah'ın süt emen oğlanı bile dile getirdiğini ama onun doğru yola gelmediğini söyler.

Zelîhâ'nın Yûsuf'a aşık olduğunu Mısır halkı duyar. Kadınlar kendi aralarında Zelîhâ'nın nasıl kuluna aşık olduğunu, bu hale düştüğünü konuşurlar. Bu sözler Zelîhâ'nın kulağına gider. Hatunları köşküne davet eder. Zelîhâ onlarla sohbet eder ve beraber yemek yerler. Yemeğin sonunda kadınlara turunç ikram eder. Kadınlardan ellerine birer bıçak almalarını ve turunçları kesmelerini ister. Kadınlar tam turunçları keserken bir işaret ile Yûsuf'u içeri çağırır. Yûsuf'u gören kadınlar Yûsuf'un güzelliğine hayran olur ve farkında olmadan ellerini keserler. Yûsuf yüzünü örttüğünde hepsinin aklı başına gelir ve ellerinin kesildiğini görürler. O zaman Zelîhâ hatunlara “Arkamdan konuşurdunuz ya size şimdi ne oldu? Şöyle bir bakışta yaralı oldunuz, ben bunun yüzünü her gün görüyorum. Şimdi benim derdimi bildiniz mi? der. Hatunlar Zelîhâ'dan özür dileyip dağılırlar.

Zelîhâ Yûsuf'a ona itaat etmesini yoksa kendisini zindana atacağını söyler. Yûsuf ne isterse yapabileceğini ona bu konuda itaat etmeyeceğini söyler. Bunun üzerine Zelîhâ bir neccâr bulup bir sandık yaptırır. Yûsuf'u o sandığa koyup onu zindana attırır. Bunu sultan duyunca Zelîhâ'ya kızar. "Suçu sen işledin onu neden cezalandırdın?" der ve gider Yûsuf ile konuşur. "Bir iki gün Zelîhâ'nın hatrı için burada kal ben sana adam gönderip seni buradan çıkaracağım." der. Sultan saraya döner ve hasta olur. Hekimler çağırırlar fakat hekimlerin hepsi onun öleceğini anlar. El ucuyla onu tedavi ederler ve sultan yakın zamanda vefat eder. Mısır'da kırk gün yasını tutarlar. Kırk günden sonra bize bir sultan gerek derler. Halk sultanın kardeşi Reyyân'ın tahta geçmesini ister ve Reyyân tahta geçer. Tahta geçer geçmez kardeşinin ruhu için zindandaki tüm esirlerin azad edilmesini ister. Esirler azad edilir fakat Yûsuf'u kimse fark etmez. Yûsuf bu duruma çok üzülür. O sırada Cebrâîl gelir. Yûsuf'a üzülmemesini, sabretmesini söyler ve ağzına bir inci koyar. "Allah sana düş ilmini verdi. Kim ne görürse düşünüyü tabir et." der ve göğe yükselir.

Sultanın bir şarabdârı bir de ekmekçisi vardır. Bunlar beraber Rum ilindeyken ilin tekfurunu onları çağırır ve onlardan Mısır sultanı Reyyân'ı zehirlemelerini ister. Sultan ölürse kendisi Mısır'a geçip tahta oturacak, şarabdâr ve ekmekçi katında yüce makamlara getirip onlar ne emrederse onu yapacaktır. Şarabdâr ve ekmekçi tekfurun teklifini kabul edip zehiri de alıp yola çıkarlar. Sultan bunların yapacaklarından haberdar olunca onları zindana attırır. Zindanda Yûsuf ile karşılaşır. Bir gün şarabdâr bir düş görür. Uyandığında bir düş gördüğünü birinin düşünüyü yormasını ister. Yûsuf "Düşünü söyle ona göre yorumlayım." der. Şarabdâr üç salkım üzüm gördüğünü, bunları bir kadehe sıktığını ve padişaha iletmiş olduğunu söyler. Ekmekçi "Ben de bir düş gördüm benimkini de dinle." der. Üç tandır ekmeği pişirdiğini, başının üstünde onu getirdiğini, getirirken kuşların bu ekmekleri yediğini söyler. Yûsuf şarabdâra üç güne kadar bu zindan çıkarılacağını ve sarayda bey olacağını söyler. Dönüp ekmekçinin de düşünüyü yorumlar. Ona sultanın onu asacağını başına kuşların üşüşüp beynini yiyeceğini söyler. Ekmekçi bunu duyunca düşünüyü inkar edip yalan söylediğini söyler. Yûsuf ise söylediklerinin hep gerçek olacağını ölecekse bari iman etmesini söyler. Şarabdâr iman eder, ekmekçi etmez. Üç gün sonra zindana gelip ekmekçiye götürürlər. Asılır ve beynini kuşlar yer. Yine şarabdârı da götürmeye gelirler. Yûsuf ona Allah için durumu sultana anlatmasını ve onu buradan kurtarmasını söyler. O saat Cebrâîl yere iner ve Allah'ın ona birkaç sorusu olduğunu söyler. Sana bu güzelliği veren, kardeşlerinden kurtaran, kuyudan çıkaran,

Zelîhâ'nın tuzağından kurtaran, belalalardan onu koruyan, süt emen oğlanı ona şahitlik ettiren kimdir?" der. Allah "Ben varken bir dünya beyinden nasıl meded umdun. Beni putperestlerden farklı etmedin, ondan yardım dileyerek hoş etmedin." der. Yûsuf o an çok pişman olup diz çöküp tövbe eder ve Allah'tan onu bağışlamasını ister.

Yûsuf zindanda bir çardakta otururdu. Gelen geçen onu görürdü. Bir gün oradan devesini süren bir Arap geçer. Deve gelip Yûsuf'un penceresinin yanına çöker. "Yâ Yûsuf ben Ken'ânlıyım." der. Babandan sana haber getirdim. Babanın Yûsuf'um nerededir diye ağlamaktan gözleri görmez oldu." dedi. Yûsuf devenin sahibini yanına çağırıp nereli olduğunu sorar. Arap Ken'ânlı olduğunu söyleyince ona bir mesele sormak istediğini söyler. Ken'ânda bir büyük ağaç olduğunu, onun on iki budağı olduğunu, bunlardan birini belirsiz birinin gelip kestiğini, o ağacı bilip bilmediğini, ondan haberinin olup olmadığını sorar. Arap "O ağaç Ya'kûb peygamberdir der ve durumunu anlatır. Yûsuf onları duyunca çok ağlar ve ona benden selam söyle, beni dualarında unutmasın." der. Ona bir de hediye olarak çıkarıp bileziğini verir.

Arap Ken'ân'a dönünce Ya'kûb'un evine gider. Ya'kûb peygamber o sırada namazda Allah'a onu Yûsuf'una geri kavuşturması için dua etmektedir. Arap Ya'kûb peygamber ile konuşur. Bir gencin ona selam gönderdiğini, ondan dua istediğini söyler. Ya'kûb heyecanlanır gencin vasfını sorar. O da yüzünde peçe olduğunu görmediğini söyler.

Yûsuf bir gün zindanda Allah'a dua edip ondan yaralarına merhem ister. Bunun üzerine Cebrâîl gelir ve "Artık kaygıların gitsin yâ Yûsuf, Mısır'ın padişahı olacaksın." der. Bir gün Mısır sultanı bir rüya görür. Rüyasında yedi besili sığırın üstünde gittiğini, o sırada karşısından yedi zayıf sığırın geldiğini ve bu zayıf sığırların besili sığırları yediğini görür. Yine rüyasında yedi baş buğdayın gökyüzüne uçtuğunu ve Mısır halkının onların arkasından baktığını söyler. Tabircileri çağırır rüyasını tabir ettirir ama kimse tabir edemez. Bu durumu gören şarabdâr, sultanın katına giderek zindanda bir kişi olduğunu rüya ilmine vakıf olduğunu, tabir ettiği rüyaların gerçek olduğunu söyler. Sultan onun bundan nasıl haberdar olduğunu sorar. Şarabdâr olanları bir bir anlatır. Kendisinin de zindana düştüğünü, oradayken bir rüya gördüğünü, Yûsuf'un bu rüyayı tabir ettiğini ve tabirinin gerçek olduğunu söyler. Sultan şarabdârı Yûsuf'a rüyasını tabir ettirmesi için zindana gönderir. Şarabdâr zindana gider. Yûsuf'u görünce emanetine ihanet ettiğini, ondan sultana

bahsetmeyi unuttuğunu ve utandığını söyler. Yûsuf ise utanmamasını, ona Allah'ın unutturduğunu söyler. Şarabdâr Yûsuf'a rüyayı anlatır. Yûsuf yedi yıl bolluk olacağını ardından yedi yıl kıtlık olacağını, zaman geçince her şeyin yeniden yoluna gireceğini söyler. Sultan bunun üzerine şarabdârı gönderir, Yûsuf'u katına çağırır ve ne suçtuğunu neden zindanda olduğunu sormasını ister. Şarabdâr Yûsuf'a sorar ve Yûsuf Zelîhâ'nın ona iftira attığını söyler. Yedi yıldır iftira yüzünden zindanda olduğunu, eğer suçlu ise sorup öğrenmesini söyler. Sultan Zelîhâ'yı çağırır. Zelîhâ tüm suçun kendisinde olduğunu, onun suçsuz olduğunu itiraf eder. Bunun üzerine sultan ondan tüm varını alıp onu yoksul bırakır ve saraydan kovar. Zelîhâ zamanla üzüntüden yaşlanır, ağlamaktan gözleri görmez olur.

Reyyân Yûsuf'un haksız yere başına gelenleri duyunca, bu makama layık biri olduğunu anlar ve tahtını ona vermeye karar verir. Yûsuf önce hazinedârı olmak ister ama sultan kabul etmez. Onu tahtına oturtur tüm Mısır'a sultan olduğunu duyurur.

Yusuf çok adaletli ve çalışkan bir sultan olur. Yedi yıl boyunca kıtlık zamanı için ekinler ektirir. Halk yiyecek bir şey bulamayınca Yûsuf'a gelir buğday satın almak isterler. İlk yıl altın gümüş, ikinci yıl ev kumaş, üçüncü yıl at katır, dördüncü yıl kul köle, beşinci yıl kız ve oğlanlarını, altıncı yıl kendini kul olarak belge ile Yûsuf'a verirler. Yedinci yıl tüm Mısır Yûsuf'a kul olur. Yûsuf Mısır'da bir köle iken artık tüm Mısır Yûsuf'un kölesi olmuştur.

Bir gün Allah yine Yûsuf'a haber gönderir. Yola çıkmasını yolda kime rast gelirse onu kendisine hâcip yapmasını ister. Yûsuf yolda giderken üstü başı eskimiş, benzi solmuş bir garibe rastlar. Bu garip ona dua eder. Ama Yûsuf kendisine hâcip olacak kişinin bu olmadığını düşünür ve onunla ilgilenmez. Bu kişi bana nasıl vezir olur hem olsa da elinden ne gelir diye düşünür. O sırada Cebrâîl yeryüzüne iner. Ona o yiğidi neden beğenmediğini ve selam vermediğini, o garibin Zelîhâ iftira atarken iftira olduğunu söyleyen iki aylık, süt emen oğlan olduğunu söyler. Yûsuf tevbe eder ve o oğlanı getirir, yıkatar, en güzel kıyafetleri giydirip onu kendine vezir yapar.

Zelîhâ çok yaşlanmıştır, Yûsuf'un ayda bir kez geçtiği bir yola ev yaptırır. Hiç olmazsa ayda bir kez sesini duyayım diye düşünür. Yanında da bir yardımcısı vardır. Bir gün Zelîhâ yardımcısına Yûsuf oradan geçerse kendisine haber vermesini, kendisini sürüye sürüye onun yoluna götürmesini ister. Kadın bir gün Yûsuf'un sesini duyar ve Zelîhâ'ya haber verir. Zelîhâ arkasından bağırır ama sesini duyuramaz.

Zelîhâ'nın evinde taptığı bir putu vardır. Dönüp gelip onu yıkar. Bunca yıldır ona taptığını, tüm dilekleri ondan beklediğini, ona taptığından beri yoksul ve kör olduğunu söyler. Oysa Yûsuf'un Allah'a iman ettiği için Mısır'a sultan olduğunu söyler. Putunu sürüyerek pazarda satmaya görür. Aradan bir ay geçer ve Yûsuf o yoldan tekrar geçer. Zelîhâ yine bağırır bu defa Yûsuf onun sesini duyar. Yûsuf'a kendisini tanıtır. Artık İslâm dinine girdiğini ve kendisini artık ondan mahrum etmemesini ister. Yûsuf aşkına bir nişan ister. Zelîhâ Yûsuf'tan kamçısını ister. Kamçı o an tutuşur. Zelîhâ kamçıyı Yûsuf'a uzatır. Yûsuf kamçıyı alır almaz eli yanar ve kamçıyı yere atar. Zelîhâ onun bu ateşe bir an dayanamadığını ama kendisinin bu ateşle yıllardır yandığını söyler. Yûsuf ona evine gitmesini ona malını mülkünü geri vereceğini söyler. O sırada Cebrâîl yere iner ve Yûsuf'a Zelîhâ'nın istediğini vermesini söyler. Yûsuf ise onun artık yaşlı ve kör olduğunu söyler. Allah Yûsuf'tan Zelîhâ'yı evine çağırmasını ister. Yûsuf onu çağırır ve Cebrâîl kanadını Zelîhâ yüzüne sürünce Zelîhâ eskisinden daha genç ve güzel olur. Yûsuf ile Zelîhâ evlenirler. Yûsuf Zelîhâ'nın henüz el değmemiş bir kız olduğunu görünce bunun nasıl olduğunu sorar. Zelîhâ ise her gece ona çok benzeyen bir peri kızının gelip sultan ile olduğunu söyler. Aradan zaman geçer Zelîhâ'nın Yûsuf'tan iki oğlu olur. Birini adı Mişa diğeri adı ise Efrâîm'dir.

Mısır'da kıtlık baş gösterince Yûsuf'un kardeşleri de yanına çeşitli değerli eşya alıp buğday almak için Mısır'a gelir. Cebrâîl kardeşlerinin geldiğini Yûsuf'a haber verir. Yûsuf onları oğlu Mişa ile karşılar. Oğluna onların amcaları olduğunu ve başından geçenleri anlatır. Yine de onlara iyilik ve ihsanda bulunur. Daha sonra onları katına çağırır. Kardeşleri Yûsuf'un katına gelirler fakat Yûsuf'un yüzünde peçe olduğu için onu tanımazlar. Yûsuf onlara nereli, kim ve kaç kardeş olduklarını sorar. Onlar da Yâ'kûb peygamberin oğulları olduklarını, aslında on iki kardeş olduklarını, içlerinden birini bir kurdun yediğini, bir kardeşlerini ise babalarının yanında bıraktıklarını, babalarının hatrına ona buğday vermesi için geldiklerini söylerler. Yûsuf onlara istediklerini vereceğini yalnız gidip diğer kardeşini getirmelerini ve babalarından bir mektup yazmasını , onlar gelene içlerinden birininin ise sarayda kalmasını ister.

Kardeşleri Ken'ân'a gider, durumu babalarına anlatırlar. Ya'kûb peygamber "Bu nasıl iştir günden güne bir kardaşınız eksilir." der ve onlara İbni Yâmin'i geri getireceklerine dair bir belge yazdırır. Ardından sultana bir mektup yazar. Mektubunda Yûsuf'un başına gelenleri, ondan ayrılığa dayanamadığını, düştüğü hâli

yazar. Kardeşleri mektubu ve İbni Yâmin'i de alıp giderler. Babaları onlara her birinin ay gibi yüzü olduğunu, nazar değmemesi için her birinin Mısır'ın farklı bir kapısından girmesini tembihler. Hepsi ikişer ikişer bir kapıdan girerler, İbni Yâmin yalnız kalır. Bu duruma çok üzülür, Yûsuf'u özler ve ağlamaya başlar. Yûsuf sarayının penceresinden ağlayan bir geç görür ve onun İbni Yâmin olduğunu anlar. Ona neden ağladığını sorar. İbni Yâmin aynı anneden bir kardeşi olduğunu, onu bir kurdun yediğini, diğer kardeşleri içinde çok yalnız kaldığını anlatır. Yûsuf ona bir bilezik hediye eder. Onu vuslata kavuşturacağını söyler. Kardeşleri ondan bileziği almaya kalkarlar fakat bilezik hep İbni Yâmin'in koluna geri döner. Yûsuf, kardeşleri Mısır'a dönünce onlara altı tane sofraya kurdurur. Hepsi ikişer ikişer otururlar. İbni Yâmin yine yalnız kalır ve ağlamaya başlar. Yûsuf ona sebebini sorduğunda "O benimle olsaydı sofraya beraber otururduk şimdi." der. Yûsuf bunu duyunca çok üzülür ve onu evine davet eder. İkisi yalnız kalınca yüzündeki peçeyi açar. İbni Yâmin onun Yûsuf olduğunu görünce aklı başından gider ve bayılır. Uyandığında Yûsuf ile sarılır hasret giderirler. Ne İbni Yâmin Yûsuf'tan ne de Yûsuf İbni Yâmin'den artık ayrılmak istemez. Yûsuf onun yanında kalması için şöyle bir yol bulur. Sultan Reyyân'dan kalan ve Yûsuf'a hediye ettiği bir altın tahıl ölçeği vardır. Yûsuf bunu İbni Yâmin'in olduğu deveye gizleteceğini, arkalarından adamlarını gönderip aratacağını ve suçlu olarak sadece onu yanına getireceklerini söyler. Söyledikleri gibi yaparlar. Beşîr ölçeği getirir ve onu İbni Yâmin'in yüküne gizlerler. Yûsuf'un askerleri ölçeği İbni Yâmin'in yükünde bulur. Onu Yûsuf'a götüreceklerken kardeşleri itiraz ederler ve onlar da Yûsuf'un katına gelirler. Yehûda Yûsuf'tan kardeşini ister. Yûsuf vermeye razı olmayınca Mısır'ı yakıp yıkmakla, zorla almakla tehdit ederler. Yûsuf oğlu Mişa'ya emreder Mişa Yehûda'yı yanına getirmesini ister. Mişa onu Yûsuf'un önüne yığar. Yehûda o zaman sakinleşir. Yûsuf "Oğlu böyleyse babasını tahmin edin." der ve bir taşı gösterip onu yerinden oynatmalarını ister. Taşı yerinden kimse oynatamaz. Yûsuf taşa bir tekme atar, taş kuş gibi uçar gider. Bakarlar ki İbni Yâmin zorla ele girmez Yehûda ve Şem'un Yûsuf'un yanında kalırlar diğerleri Ken'an'a dönerler.

Ölçeğin İbni Yâmin'in yükünde çıktığını ve sonrasında olanları bir bir babalarına anlatırlar. Babası Yûsuf'a bir mektup yazar. Canının çok yandığını İbni Yâmin'in onda Yûsuf'un yerini aldığını, onu göndermezse ona çok beddua edip kavmini yerle bir edeceğini söyler. Yûsuf ona bir mektupla sabretmesini ve ümitsiz olmamasını söyler. Ya'kûb peygamber bu sözlerin Yûsuf'a ait olduğunu hisseder.

Oğullarını gönderir ve Yûsuf'tan bir haber getirmelerini ister. Oğulları Yûsuf'un katına çıkarlar. Babalarının sözlerini iletirler. Yûsuf artık kendini aşıkâr edecektir. Onların Yûsuf'u satmak için yazdığı belgeyi getirtir. Yehûda'ya bu belgenin İbranice olduğunu, anlamadıklarını, okumasını söyler. Yehûda kendi el yazısını görür. Bu belgeyi nereden bulduklarını düşünür. Yûsuf sesli okumasını emredince, okumaya başlar ve hepsi utancından kan ter içinde kalırlar. Yûsuf onlara özgür olan bir kişiyi köle olarak sattıklarını, ekmeğini onlar kazanmazken bir ekmeği ona zehir ettiklerini, rüyasını yalanlayıp ona tuzak kurarak kuyuya attıklarını, şimdi ise ona muhtaç olduklarını söyler. Kardeşleri utancından yerin dibine girerler. Yûsuf İbni Yâmin'i yanına alır diğerlerini zindana attırır. On iki gün onlar zindanda bekleyince Cebrâîl Allah'tan haber getirir. Onları artık çıkarmasını, onların orada o utançla on iki gün kalmasının Yûsuf'un zindanda geçirdiği yedi yıla denk geldiğini söyler. Yûsuf onları zindandan çıkartır. Onlara aslında onları öldürmeyi düşündüğünü ama Allah'ın onlara şefaathçi olduğunu söyler. Onlar da biz kuluz sen padişahsın bize acı, atamız hatrına bizi affet derler. Yûsuf o sırada yüzünü açar. Kardeşleri onun Yûsuf olduğunu görünce akılları başlarından gider. Bugün biz bu utancı yaşayacağımıza keşke ölseydik derler. Yûsuf'tan af dilerler. Yûsuf da onları affeder, keremiyle her daim lutfeder. Bir gün bunlara on deve ve her birine on deveci hediye eder. Yanlarına da iki yüz armağan yüklü deve ve çıkarıp gömleğini verir ve bunları babasına götürmelerini ister. Bir rivayete göre gömleği Yehûda götürür. Çünkü daha önce kanlısını da o vermiştir. Bir rivayete göre ise gömleği Beşîr iletir çünkü bu ayrılığa Beşîr sebep olmuştur.

Yûsuf'un annesi öldüğünde Ya'kûb peygamber Beşîr'in annesini Yûsuf'u beslemesi için satın alır. Onu sütünü kıskandığı için onun kendi oğlunu satar. Beşîr'i alır Mısır'a götürürler. Ya'kûb peygamber anayı oğlundan ayırdığı ve annesi bu duruma çok üzülp ağladığı için Allah'ın da Yûsuf'u Ya'kûb peygamberden ayırdığı söylenir. Yûsuf Mısır'a gittiğinde Allah Beşîr ile onu karşılaştırır ve sultan olduğunda Beşîr'i satın alır ve Beşîr ona hizmet eder. Vakti geldiğinde ayrılığa o sebep olduğu için şimdi kavuşmaya da Beşîr sebep olacaktır. Yûsuf gömleği Beşîr'e verir. Yehûdayı da yanına verir ve yola koyulurlar. Ken'ân'a vardıklarında Beşîr yolda gözleri görmeyen bir kadıncağız görür. Onun haline çok üzülür ve onunla oturup biraz sohbet eder. Kadın Ya'kûb peygamberden şikayet eder. Onu oğlundan ayırdığını söyler. Biraz konuşunca ana oğul birbirlerini öğrenirler ve kavuşurlar. O zaman kadıncağız dua eder. Ya'kûb peygamberi de oğluna kavuştur Allah'ım der.

Beşîr gömleği Ya'kûb peygambere götürür, gömleği yüzüne sürer sürmez Ya'kûb peygamberin gözleri açılır. Ardından Ya'kûb peygamberin oğulları gelir. Yûsuf'un yaşadığını, Mısır'a padişah olduğunu, ona hediye olarak iki yüz deve gönderdiğini söyler ve başlarından geçenleri anlatırlar. Ya'kûb peygamber Allah'a şükreder ve develere binip hep beraber Mısır'a giderler. Yûsuf onların geleceğini duyunca yanına sekiz yüz bin atlı, Zelîhâ'yı, oğullarını ve kızlarını, kırk bin cariye ve Mısır'ın ileri gelenlerini de yanına alıp babasını karşılamaya gider. Karşılaştıklarında Hz. Ya'kûb devesinden iner Yûsuf devesinden geç iner. Bunun üzerine Allah atasına hürmet göstermediği için Cebrâîl'i gönderip ondan nübüvvet neslini kestiğini söyler. Yûsuf'un o an parmaklarından nur çıkar. Bunun ne olduğunu söyleyince Cebrâîl Allah'ın ondan nübüvvet neslini kestiğini söyler.

Yûsuf ile babası kucaklaşıp hasret giderirler. Babası Yûsuf'a neden ona şimdiye kadar bir mektup yazıp yaşadığı haber vermediğini sorar. Yûsuf koynundan elliye yakın mektup çıkarır. Çok kez yazmak istediğini, hepsinde tam yazarken Cebrâîl'in geldiğini, yazmasına izin vermediğini, henüz vaktinin olduğunu söylediğini anlatır. Ya'kûb peygamber de Allah'ın bunda ne hikmeti vardır kim bilir der ve Mısır'a doğru yola koyulurlar. Babası ve halasını da alır tahta geçerler beraber yemek yiyip şerbet içerler. O sırada kardeşleri gelir hepsi Yûsuf'un önünde secde ederler. Yûsuf "İşte düşümün tabiri gerçek oldu." der. Zaman geçer Yûsuf hem kendi oğullarını hem de kardeşlerini evlendirir. Bir gün Cebrâîl yere iner ve Hz. Ya'kûb'a artık vadesinin dolduğunu söyler. Babası Yûsuf'tan onu artık Ken'ân'a göndermesini ister. Hz. Ya'kûb kervanla yola çıkar. Bir yerde iner ve bir dağa doğru çıkar. Hz. Ya'kûb'un Gayz adında bir kardeşi vardır. Kervanı görünce nerden geldiklerini sorar. Mısır'dan geldiklerini duyunca Hz. Ya'kûb'un orada olup olmadığını sorar. Hz. Ya'kûb'un Ken'ân'a geldiğini, az önce ilerideki dağa doğru yol aldığını öğrenince yolu takip eder. Bir mağarada Hz. Ya'kûb'u uyumuş bulur. Yüzünü yüzüne sürüp kendisi de orada yanına düşer. Allah 'Azrâîl'e buyurur ve ikisinin de canını kabz eder.

Cebrâîl Yûsuf'a babasının öldüğünü söyler. Yûsuf ve kardeşleri duyunca çok üzürlürlar ve babaları için yola çıkarlar. Cebrâîl bir dağ başında kardeşi Gayz ile beraber öldüğünü ve yok olduklarını söyler. Bunun üzerine Mısır'a geri dönerler ve taziye kabul ederler. Aradan zaman geçince Cebrâîl yine yeryüzüne iner ve Yûsuf'a artık vadesinin dolduğunu söyler. Yûsuf üç gün hasta olur. Bir gün kardeşlerini çağırır. Vadesinin erdiğini onlara birkaç vasiyetinin olduğunu söyler. Oğullarına

yokluğunu hissettirmemelerini, kızına hakkına vermelerini, tüm malını vakfetmelerini, tüm kölelerini azad etmelerini ister. Kardeşleri Zelîhâ'ya haber verelim mi dediklerinde onun zaten çok eziyetler çektiğini birde onu bu halde görmemesini söyler. Yûsuf vefat eder. Kardeşleri çok ağlar, karalar bağlarlar. Tüm Mısır halkı taziye gelirler. Zelîhâ duyunca gelir ağıt yakar, üstünü başını yırtar, iki gözünü çıkarıp tabutun üzerine koyar. Sen gittikten sonra ben ne yaparım, bu can senin yoluna feda olsun der ve o da orada can verir. Cebrâîl yere iner ve Yûsuf'un kardeşlerine Allah'ın onu Nil nehrine defnedilmesini buyurduğunu, bugün Nil nehrinin kuruyacağını söyler. Kardeşleri Nil nehrine Yûsuf'u defneder ve ardından Allah emreder Nil nehri tekrar akar.

2.2 Eserin Tahkiye Özellikleri

2.2.1.Konu

Eserin konusu, birçok dinî ve edebî eserde de ele alınan Yûsuf peygamberin hayatıdır. Konu, genel olarak Hz. Yûsuf peygamberin babası ve kardeşleriyle olan ilişkisi ve Yûsuf ile Zelîhâ arasında geçen aşktır.

2.2.2 Anlatıcı ve Bakış Açısı

Yazar, ifade etmek istediği düşünceye, nakledeceği vakaya ve eserine vermek istediği şekle göre anlatıcı veya anlatıcılar yaratmak durumundadır. Anlatıcı ile yazar çoğu zaman birbirine karıştırılmaktadır. Yazar üzerinde yaşadığımız gerçek dünyaya ait bir varlıktır. Anlatıcı ise itibari âleme aittir. Eserlerde çoğunlukla anlatıcı dinleyicinin karşısındadır ve ustasından öğrendiği hikâyeyi dinleyicilerine aktarır.⁵⁹ Kısaca eserlerde okuyucu ile yazar arasında bağlantı kuran, eseri tüm hatlarıyla okuyucuya aktaran kişidir.

Eserde iki tip bakış açısı mevcuttur. Bunlardan ilki “ilâhi (hâkim-tanrısal) bakış açısı”dır. Bu bakış açısında anlatıcı, kahramanın hayatının geniş bir bölümünü, insan ömrünü aşan uzun yıllar zarfında meydana gelen olayları anlatma imkanı sağlar. Çünkü anlatıcı zaman ve mekân ile sınırlı değildir. Nerede aranırsa orada

⁵⁹ Şerif Aktaş, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1984., s.84-85

hazırdır. Kahramanların bütün geçmişini, her türlü hususiyetlerini zihinlerinden geçirdiklerini bilir, iç konuşmalarını duyar.⁶⁰

Hâkim bakış açısına eserden şu beyitler örnek olarak verilebilir:

Yûsuf bir gün Ken‘ân‘da düş görür
Ay [u] güneş yıldızı çün hoş görür (2)

Ay oturmuş yıldızlar secde kılmur
Yûsuf-ı Ken‘ân bunu böyle görür (3)

Şabâh oldu atasına söyledi
Kardaşları duyup ittifâk eyledi (4)

Eserde geçen bir diğer bakış açısı ise “çoğul bakış açısı”dır. Şahısların kendi kendilerini anlatmalarına, içinde bulundukları ruhî vaziyeti ifade etmelerine imkân veren bu tercih, hikâyenin tekdüze akışını kırmayı, okuyucuları uyanık tutmayı sağlamaktadır.⁶¹ Eserde Yûsuf peygamberin münacaatları, Zeliâh‘nın ağzından söylenen şiirler bu bakış açısına örnek olarak verilebilir. Eserden şu beyitler örnek olarak verilebilir:

Beni işte karşuna zâr eyledün
Sen yatarsın bari diñledün mi dost (2025)

Âh hâkîkât mıdur imdi bu firâk
Yoksa uyur mısın uyandun mı dost (2026)

⁶⁰ Aktaş, s.96

⁶¹ Nurullah Çetin, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Öncü Kitap Yay., Ankara, 2008, s.129

2.2.3. Şahıs Kadrosu

Eserin şahıs kadrosunu hikâye içindeki konumuna göre “Hikâyedeki Şahıslar” ve “Adı Geçen Şahıslar” olmak üzere iki ana başlık altında ele alacağız.

2.2.3.1. Hikâyedeki Şahıslar

Hikâyedeki olay etrafında, olayın gidişatına göre vuku bulan şahıslardır. Bu şahısları “Hikâyenin Merkezindeki Şahıslar” “Hikâyeye Yön Veren Şahıslar” “Hikâyeyi Tamamlayan Şahıslar” şeklinde üç bölüm halinde incelemek mümkündür. Bu şahısların dışında hikâyede insan karakterine bürünen bazı hayvan ve cansız varlıkları da “Hayvanlar ve Cansız Varlıklar” adı altında sınıflandırmak mümkündür.

1. Hikâyenin Merkezindeki Şahıslar: Bu şahıslar olayın merkezinde bulunan, olayı yönlendiren şahıslardır. Bu şahıslar Yûsuf, Zelîhâ ve Ya‘kûb’dur.
2. Hikâyeye Yön Veren Şahıslar: Bu şahıslar hikâyenin gidişatına göre, ana şahısların etrafında var olan, olaya yön veren şahıslardır. Bu şahısları da kendi içinde “Hikâyeye Yön Veren Birinci Derecedeki Şahıslar” ve “Hikâyeye Yön Veren İkinci Derecedeki Şahıslar” olmak üzere iki başlık altında sınıflamak mümkündür.
 - a) Hikâyeye Yön Veren Birinci Derecedeki Şahıslar: Yûsuf’un kardeşleri (Yehûda, İbni Yâmin, Şem‘ûn, Rûbil, Rebûren, Nakya, Lâviya, Dina), Cebra‘îl, Reyyân, Mâlik, Zelîhâ’nın Dayesi, Mısırlı Hatunlar, Şarâbdâr ve Ekmekçi, Kutayfî, Cariye’nin Oğlu, Beşîr ve Anası
 - b) Hikâyeye Yön Veren İkinci Derecedeki Şahıslar: Hûd Peygamber, Gayz, Rûm Tekfuru, Yusuf’u Satın Almak İsteyen Bir Kadın, Mişa, Efrâim, Arap, Mağrîb Şâhı, Kudüs Padişahı, Neccâr, Azrâil
3. Hikâyeyi Tamamlayan Şahıslar: Hikâyede yalnızca ismi geçen, hikâyenin gidişatını etkilemeyen şahıslardır. Yûsuf’un oğulları ve kızı, Cinnî kız, Haznedâr, Zindan ehli, Muhtelif Şehirlerin Halkı, Yûsuf’un Halası, Câriyeler, Melekler, Muabbirler, Askerler, Tabipler, Mühendisler
4. Hayvanlar ve Cansız Varlıklar: Kurt, balık, put, sâ’ (tahıl ölçeği)

2.2.3.1.1. Hikâyenin Merkezindeki Şahıslar

2.2.3.1.1.1. Yûsuf

Ya'kûb peygamberin oğludur. Tüm çocukları arasında en güzel olanıdır. Ya'kûb peygamber, Yûsuf'u çok sevmekte diğer çocuklarından üstün tutmaktadır. Bu sebeple kardeşlerinin öfkesine ve kıskançlığına maruz kalmış, onlar tarafından bir kuyuya atılmıştır. Kuyunun yanından geçen bir kervan onu bulmuş, Mısır sultanına köle olarak satmıştır. Gösterdiği sabır ve hak yolundan ayrılmaması sebebiyle Mısır'a köle olarak satılmış iken sonunda Mısır'a sultan olmuştur.

Yûsuf, aynı zamanda bir peygamberdir. Putlara tapan insanları ve yanlış yolda olanları hak dine davet eder. Dış güzelliğinin yanı sıra iffetli, sabırlı, hoşgörülü, adaletli, akıllı, cömert, affedici, güzel ahlâklı, merhametli, vefâlı ve fedakârdır. Mısır sultanının güzel eşi kendisine aşık olunca iffeti ile imtihan olmuş, bu sınavı da olgunluğu, sabrı, inancı sayesinde geçince hem makam hem de Zelîhâ ile mükafatlandırılmıştır.

2.2.3.1.1.2. Zelîhâ

Mağrib şâhının kızıdır. O da tıpkı Yûsuf gibi güzelliği ile ünlüdür. Rüyasında Yûsuf'u görür ve ona aşık olur. Yine bir gün rüyasında Yûsuf'un Mısır'da olduğunu öğrenir. Durumu babasına açar ve babası onu Mısır sultanına verir. Zelîhâ Mısır'a gelin gidince evleneceği kişiyi görür ve rüyasında gördüğü kişi olmadığını anlar. Çaresizce bu evliliğe razı olur.

Zelîhâ'nın eşi, Mısır sultanı Yûsuf'u köle olarak satın alır. Zelîhâ, Yûsuf'u görünce rüyasında gördüğü kişinin o olduğunu anlar. Ona sahip olmak ister. Ama Yûsuf kabul etmez. Bunun üzerine ona iftira atar ve onu zindana attırır. Yûsuf sultanın rüyasını tabir edip zindandan çıkınca, Zelîhâ'nın onun zindana attırdığı ortaya çıkar. Zelîhâ suçunu itiraf etmesi üzerine saraydan kovulur. Zelîhâ hem Yûsuf'a kavuşamamanın verdiği acıyla hem de düştüğü bu durumdan dolayı üzüntüden kısa sürede yaşlanır ve ağlamaktan gözleri görmez olur.

Yûsuf Mısır'a sultan olunca onun karşısına çıkar, hatasını anladığını, artık iman ettiğini ve onu affetmesini söyler. Bunun üzerine Yûsuf onu affeder. Dua etmesiyle Zelîhâ gençleşir, eskisinden de güzel olur ve evlenirler.

2.2.3.1.1.3. Ya’kûb

Yûsuf’un babasıdır. Aynı zamanda bir peygamberdir. Yûsuf’u çok sevmekte diğer çocuklarından üstün tutmaktadır. Yûsuf daha küçükken annesi vefat etmiş, bu davranışı kardeşlerinin Yûsuf’u kıskanmasına sebep olmuştur. Oyun oynatmak bahanesiyle kardeşleri Yûsuf’u kırlara götürmek için ondan izin almaya geldiklerinde ona bir şey olacağını sezmiş fakat Yûsuf’un ve kardeşlerinin ısrarı üzerine izin vermek zorunda kalmıştır. Kardeşleri Yûsuf’un bir kurt tarafından yenildiğini söylediğinde yalan söylediklerini sezmiş, kurt ile konuşmuş ve Yûsuf’un kurt tarafından yenilmediğini öğrenmiştir. Peygamber olduğu için Cebrâîl vasıtasıyla durumlardan haberdar olmakta ya da sezgileriyle ve hissetmektedir.

Ya’kûb peygamber Yûsuf daha çok küçükken annesi vefat ettiği için, onu sütüyle beslemesi için bir cariye alır. Cariyenin kendi oğlunu ise sütünü kıskandığı için satar. Cariyenin oğlundan ayrı konulunca bu duruma çok içlenir ve Allah’ın Ya’kûb’u da yavrusundan ayırması yönünde beddua eder. Oğlu Mısır’a satılır. Bir rivayete göre Yûsuf’un babasından ayrılmasının ve Mısır’a gitmesinin sebebi budur.

2.2.3.1.2. Hikâyeye Yön Veren Şahıslar

2.2.3.1.2.1. Hikâyeye Yön Veren Birinci Derecedeki Şahıslar

2.2.3.1.2.1.1.Yûsuf’un Kardeşleri (Yehûda, İbni Yâmin, Şem‘ûn, Rûbil, Rebûren, Nakya, Lâviya, Dina)

Eserde Yûsuf’un on bir erkek kardeşi ve bir kız kardeşi vardır. Kız kardeşinin adı Dina’dır. Erkek kardeşlerinden yalnızca yedi tanesinin adı geçmektedir. Bunlar Yehûda, İbni Yâmin, Şem‘ûn, Rûbil, Rebûren, Nakya ve Lâviya’dır. Bunlardan yalnızca İbni Yâmin Yûsuf’un öz kardeşi, diğerleri ise üvey kardeşleridir.

Mesnevide kardeşleri hakkında tek tek detaylı bilgi verilmemiştir. Genellikle “kardeşleri” şeklinde çoğul ve hepsini içine alan bir ifade kullanılmıştır. Yalnızca

“Kıssa-i Yûsuf ‘Aleyhüsselâm’uñ Kardeşlerinin Hünerlerinin Kuvvet ü Hünerlerin Beyânıdır” başlıklı bölümde kardeşlerinin hünerlerinden bahsederken isimleri tek tek verilmektedir.

İbni Yâmin Yûsuf’un ana bir öz kardeşidir. Yûsuf onu, o da Yûsuf’u çok sevmektedir. Yûsuf, kuyuya atıldığı ve Mısır’a sultan olduğu vakit İbni Yâmin diğer kardeşleri içinde çok yalnız kalmıştır. Bu süre zarfında Yûsuf da İbni Yâmin’i çok özlemektedir.

Yehûda, kardeşleri Yûsuf’u öldürme konusunda hemfikirken, Yûsuf’u kuyuya atma fikrini ortaya atan kişidir. Yûsuf Mısır’a sultan olduğu zaman İbni Yâmin’i yanına aldığıında, Yûsuf’a karşı çıkıp eğer vermezse Mısır’ı yakıp yıkacaklarını söyleyen de odur. Yûsuf’u kuyuya attıkları zaman onu kurdun yediğini söyleyip kanlı gömleğini babasına götüreren de, Yûsuf’un yaşadığını öğrendikten sonra hikâyenin sonunda yaşadığını babasına göstermek için Yûsuf’ın gömleğini Beşîr ile beraber babasına götüreren de Yehûda’dır.

Şem’ûn, Yûsuf İbni Yâmin’i ona getirmelerini istediğinde kardeşleri Ken’ân’a gittiği vakit rehin olarak Yûsuf’un yanında kalan kişidir. Bir rivayete göre Yûsuf’u kuyuya atmadan önce öldürmek için kılıç çeken de odur. Diğer kardeşler yine İbni Yâmin’i Yûsuf’tan almak için Mısır’a geldiklerinde Yûsuf’u tehdit ettikleri zaman, anlatıcı tarafından her birinin hünerleri söylendiğinde karşımıza çıkmaktadırlar.

Kız kardeşinin adı ise Dina’dır. Eserde sadece Arap Yûsuf’tan haber getirdiği zaman kapıyı açar ve o sırada babası ile kısa bir konuşması geçer.

2.2.3.1.2.1.2. Cebrâîl

Hız. Ya’kûb ve Yûsuf’a vahiy getiren melektir. Hikâyede ana karakterlerden sonra en çok adı geçen şahıs olduğu söylenebilir. İlk olarak Yûsuf kuyuya atılınca gelir ona peygamber olduğunu söyler daha sonra sürekli Allah ile Yûsuf ve Ya’kûb peygamber arasında gidip gelecektir. Bazı bölümlerde Allah ile Cebrâîl’in konuşmalarına da yer verilmektedir.

2.2.3.1.2.1.3. Reyyân

Zelîhâ’nın eşinin kardeşidir. Zelîhâ’nın eşi vefat ettikten sonra halk onu tahta geçirir. Bir gün bir rüya görür. Rüyasını zindanda olan ve kim olduğunu bilmediği Yûsuf’a tabir ettirir. Yûsuf rüyasını tabir eder. Reyyân Yûsuf’un zindanda

oluş sebebini sorduğunda Zelîhâ ile aralarında geçen olayı ve Zelîhâ'nın Yûsuf'a atmış olduğu iftirayı öğrenir. Bunun üzerine Zelîhâ'yı saraydan kovar ve böyle bir haksızlığa uğrayan Yûsuf'a tahtını verip Yûsuf'u Mısır'a sultan yapar.

2.2.3.1.2.1.4. Mâlik

Mısır'ın ileri gelen tüccarlarından biridir. Bir gece rüyasında yakasından güneşin girdiğini, gökten inciler yağdığını, bu incileri eteğine doldurduğunu görür ve rüyasını yorumlatır. Ken'ân'dan ucuza bir köle alacağını ve ona çok bereketli olacağını öğrenir. Bunun üzerine Ken'ân'a gider. Yol kenarında bir kuyuya rastlar ve içinde Yûsuf'u bulur. Yûsuf'u kendisinden kurtulmak isteyen kardeşlerinden çok ucuza alır ve Mısır'a getirip sultana satar. Sattıktan hemen sonra sattığına pişman olur ve sultandan onu geri ister ama sultan ona Yûsuf'u geri vermez.

2.2.3.1.2.1.5. Zelîhâ'nın Dayesi

Zelîhâ'nın her anında yanında olan, Yûsuf'a dair her şeyi paylaştığı kişidir. Zelîhâ'nın derdine çare bulmaya çalışır. Yûsuf için bir saray yaptırmak ve onu bu saraya çağırtmak onun fikridir.

2.2.3.1.2.1.6. Kutayfi

Zelîhâ'nın eşidir ve Mısır'ın sultanıdır. Zelîhâ'nın babası kızının rüyasında gördüğü Mısır'daki şahsın o olduğunu düşünmesi üzerine ona bir mektup yazar ve kızını ona vermek istediğini söyler. O da kabul eder. Zelîhâ ile evlenirler. Zelîhâ düğün günü rüyasında gördüğü kişinin o olmadığını anlar fakat çaresizce evlenmek zorunda kalır.

Yûsuf'u tüm hazinesini vererek Mâlik'ten köle olarak satın alır. Zelîhâ ondan bir saray yaptırmasını ister. Sarayı yapar. Zelîhâ'nın Yûsuf'un gömleğini yırtması sırasında oraya gelince olanlara şahit olur. Bir bebeğin tanıklık etmesi üzerine Yûsuf'un suçsuz olduğunu anlar. Fakat Zelîhâ'yı da günahsız kul olmayacağını, önemli olanın tevbe etmek olduğunu belirterek affeder.

Adaletli, hoşgörülü ve merhametli bir sultandır. Zelîhâ'nın Yûsuf'u zindana attırdığını öğrenince Yûsuf'un yanına gider. Zelîhâ'nın hatrının kırılmaması için birkaç gün beklemesini, onu buradan çıkaracağını söyler. Fakat birkaç gün içinde vefat edince Yûsuf'u zindandan çıkaramaz.

2.2.3.1.2.1.7. Mısırlı Hatunlar

Zelîhâ'nın Yûsuf'a aşık olduğunu duyan Mısırlı hatunlar kendi aralarında dedikodu yaparlar. Bu durum Zelîhâ'nın kulağına gider. Zelîhâ onları sarayına davet eder. Elleri meyve verip kesmelerini ister. Tam o sırada Yûsuf'u içeri çağırır. Yûsuf'u görür görmez tüm hatunlar meyve yerine ellerini keserler. Zelîhâ onların Yûsuf'u sadece bir an görüp dayanamadıklarını, kendisinin ise onu her gün gördüğünü söyler. Hatunlar yaptıklarına pişman olurlar ve Zelîhâ'ya hak verirler.

2.2.3.1.2.1.8. Cariyenin Oğlu

Zelîhâ Yûsuf'a iftira attığında o sırada kapının önündeki bir cariyenin kucağında olan oğlunu Yûsuf şahit kılar. Oğlan gammazlık yapmayacağını, Yûsuf'un gömleğine bakmalarını eğer önden yırtık ise suçun Yûsuf'ta olduğunu arkadan yırtık ise suçun Zelîhâ'da olduğunu söyler. Böylelikle Yûsuf'un suçsuz olduğu anlaşılır.

2.2.3.1.2.1.9. Şarabdâr ve Ekmekçi

Mısır sultanı Reyyân'ı öldürüp yerine geçmek isteyen Rum tekfurı, Reyyân'ın şarabdârı ve ekmekçisine zehir vererek sultanı öldürmelerini ister. Kendisi sultan olursa ikisine de yüksek mevki verip ne isterse yapacaklarını söyler. Bunun üzerine zehri alırlar ve sultanı öldürmeye giderler. Sultan durumdan haberdar olunca her ikisini de zindana attırır.

Zindanda Yûsuf ile tanışırlar. Bir gece rüya görmeleri üzerine Yûsuf ikisinin de rüyasını tabir eder ve tabiri doğru çıkar. Şarabdâr affedilir ve sultanın katına çıkınca Yûsuf ona kendisinden de sultana bahsetmesini söyler. Şarabdâr bunu unuttur. Yedi yıl sonra sultan bir rüya görüp de muabbirlerin hiçbirisi rüyayı yorumlayamayınca şarabdârın aklına Yûsuf gelir ve Yûsuf'un kurtulmasına vesile olur

2.2.2.3.1.2.1.10. Beşîr ve Anası

Yûsuf'un annesi öldüğünde Ya'kûb peygamber Beşîr'in annesini Yûsuf'u beslemesi için satın alır. Hatunun sütünü kıskandığı için onun oğlunu satar. Beşîr'i alır Mısır'a götürürler. Ya'kûb peygamber anayı oğlundan ayırdığı ve annesi bu duruma çok üzülüp ağladığı için Allah'ın da Yûsuf'u, Ya'kûb peygamberden ayırdığı söylenir.

Yûsuf Mısır'a gittiğinde Allah onu Beşîr ile karşılaştırır. Sultan olduğunda Beşîr'i satın alır ve Beşîr onun hizmetinde olur. Vakti geldiğinde, ayrılığa o sebep olduğu için şimdi kavuşmaya da Beşîr sebep olacaktır. Yûsuf'un gömleğini Ya'kûb'a Beşîr götürür. Ken'ân'a vardığında yolda bir kadın görür. Yanına oturup biraz sohbet ettiğinde annesi olduğu ortaya çıkar. Annesi o an Ya'kûb'a onun da oğluna kavuşması için dua eder ve Ya'kûb peygamber de oğluna kavuşur.

2.2.3.1.2.2. Hikâyeye Yön Veren İkinci Derecedeki Şahıslar

2.2.3.1.2.2.1. Hûd Peygamber

Hûd peygamber Yûsuf'un adını ve güzelliğini kitapta okumuş onun yüzünü daha görmeden aşık olmuş ve Allah'a ona Yûsuf'u göstermesi için dua etmiştir. Duası kabul olmuş, Allah ona 'Âd'ın kazdığı kuyunun suyunun çekildiğini orada beklemesini, o süre zarfında ona rızkını vereceğini müjdelemiştir. Hûd peygambere Yûsuf'u görece kadar, bin iki yüz yıl ömür vermiştir. Yûsuf kuyuya atıldığında onun yanına gelerek onu kitap içinde gördüğünü şimdiye kadar onu beklediğini söyler. Sarılıp kucaklaşırlar ve Hûd peygamber o anda vefat eder.

2.2.3.1.2.2.2. Mağrip Sultanı

Zelîhâ'nın babasıdır. Zelîhâ Yûsuf'u rüyasında gördüğünde babasına anlatır. Babası onu isteyenler arasında Mısırlı birinin olup olmadığına bakar. Göremeyince Mısır sultanına bir mektup yazar. Mektupta kızının çok kişi tarafından istendiğini, fakat yalnız Zelîhâ'nın onu rüyasında gördüğünü, bu yüzden kimseyle evlenmediğini eğer evlenmeyi kabul ederse ona kızı ile beraber kul, hizmetçi ve çeyiz olarak hazine göndereceğini de ekler. Böylece kızını Mısır sultanı ile evlendirir.

2.2.3.1.2.2.3. Kudüs Sultanı

Yûsuf kuyuda bulunduktan sonra Mâlik ile beraber Mısır'a giderlerken Kudüs'ten geçeceklerdir. Kudüs padişahı rüyasında Yûsuf'u görür. Askerleri ile atlanıp onu karşılar. İzzet ve ikramda bulunur. Yûsuf'un onları imana davet etmesi üzerine Müslüman olurlar.

2.2.3.1.2.2.4. Rûm Tekfuru

Reyyân'ın hizmetlileri ekmekçi ve şarâbdâr Rum'da iken Rum tekfuru onları çağırır ve sultana zehir verip öldürmelerini ister. Ekmekçi ve şarâbdâr zehiri alır giderler. Yakalandıklarında tekfura ne olduğu ile ilgili eserde bir bilgi verilmemiştir.

2.2.3.1.2.2.5. Neccâr

Zelîhâ Yûsuf'u bir sandık içine koyup zindana atmayı planlar. Emreder ve ünlü bir neccar getirirler. Zelîhâ sandığı ona yaptırır ve onun içine koyup Yûsuf'u zindana atar.

2.2.3.1.2.2.6. Gayz

Ya'kûb peygamberin kardeşidir. Ya'kûb' öleceği bildirildiği zaman Ken'ân'a doğru yola çıkar. Biraz gittikten sonra kervanı durdurur ve bir dağa doğru yol alır. O sırada kardeşi kervanın yanına gelir. Kervanın Mısır'dan geldiğini öğrenince Ya'kûb'u sorar. Kervan, onlarla birlikte geldiğini, az önce ilerideki dağa doğru yol aldığını söyler. Gayz yolu takip eder kardeşini bir mağarada uyurken bulur. Yüzünü yüzüne sürüp orada bayılır. Allah o vakit Azrâîl'i gönderip ikisinin de ruhunu kabz eder.

2.2.3.1.2.2.7. Yûsuf'u Satın Almak İsteyen Bir Kadın

Yûsuf köle olarak satılmak için pazarda meydana çıkarıldığında zengin veya yoksul herkes Yûsuf'u satın almak olanca malını ortaya koyar. Elinde bir iplikten başka bir şeyi olmayan bir kadın da Yûsuf'u bununla almak ister. Bu durum karşısında halk onunla dalga geçer.

2.2.3.1.2.2.8. Mîşâ

Yûsuf'un oğullarından biridir. Yûsuf'un kardeşleri Mısır'a ilk geldiğinde Yûsuf ona kardeşlerini işaret ederek gördüklerinin amcaları olduğunu söyler ve başından geçen olayları anlatır. Onlarla Mîşâ ilgilenir. Kardeşleri Mısır'a İbni Yâmin'i almaya gelip Yûsuf'u güçleri ile tehdit ettiklerinde Yûsuf orada Mîşâ'nın gücü ile övünür ve orada Mîşâ gücünü gösterir.

2.2.3.1.2.2.9. Efrâim

Yûsuf'un iki oğlundan küçük olanıdır. Eserde sadece Yûsuf'un iki oğlundan olduğu ve bunların isimlerinin zikredildiği yerde geçmektedir.

2.2.3.1.2.2.10. 'Azrâ'il

Ölüm meleğidir. Eserde iki yerde geçmektedir. İlk olarak Ya'kûb peygamber ile Gayz'ın canını almak için ikincisinde ise Yûsuf peygamberin canını almak için Allah tarafından görevlendirilmiştir.

2.2.3.1.2.2.11. Arap

Yûsuf peygamber zindandayken devesi ile beraber Yûsuf'un yanına gelir. Ken'ân'dan geldiğini öğrenince Yûsuf ondan babasına selam söylemesini ve ona dua etmesini istediğini söyler. Arap onun selamını Hz.Ya'kûb'a götürür.

2.2.3.1.3. Hikâyeyi Tamamlayan Şahıslar

2.2.3.1.3.1. Cinnî Kız

Zelîhâ Mısır sultanı ile evlendiği zaman Zelîhâ'nın suretinde gelip sultana eş olan kişidir. Allah bu şekilde Zelîhâ'yı Yûsuf'a saklamıştır.

2.2.3.1.3.2. Haznedâr

Sultanın hazinesinden sorumlu olan kişidir. Kutayfî tüm hazinesini Yûsuf'u almak için verdiği hazinesinin tekrar dolduğunu görünce bunun nasıl olduğu konusunda haznedârına hesap sorar.

2.2.3.1.3.3. Zindan Ehli

Yûsuf ile beraber zindanda yatan kişilerdir. Onunla beraber yaşadıklarına üzülmüşler. Reyyân başa geçince ölmüş abisi için cümle zindan ehlini azad eder. Yûsuf orada unutulur. Yûsuf rüya tabir edip de zindandan çıktığında zihdan ehlinin azad edilmesini ister.

2.2.3.1.3.4. Muhtelif Şehirlerin Halkları

Yûsuf Mısır'a giderken geçtiği şehirlerin halkları, Zelîhâ'nın babasının şahı olduğu halk, tüm Mısır halkı bu başlık altında değerlendirilebilir.

2.2.3.1.3.5. Mühendisler

Zelîhâ'nın isteği üzerine Yûsuf ile bir araya gelebilmeleri için yedi yılda bir saray inşa eden kimselerdir.

2.2.3.1.3.5. Yûsuf'un Halası

Eserde Ya'kûb peygamber ile Yûsuf'un kavuştukları yerde geçer. Yusuf, babası ile beraber halasını da sarayına getirir. Onlara ikramda bulunur.

2.2.3.1.3.6. Muabbirler

Sultan Reyyân rüya gördüğü zaman rüyasını yorumlayamayan tabircilerdir.

2.2.3.1.3.7. Câriyeler

Yûsuf babasını karşılamaya gittiği vakit kırk bin câriye de onunla beraber gider.

2.2.3.1.3.8. Ferişteler

Yûsuf kuyudayken onunla ilgilenen varlıklar, meleklerdir. Mâlik kuyunun yanından geçerken kuş cisminde görünürler ve Mâlik'in dikkatini çekerler.

Allah Yûsuf'a atlı asker olarak daima yanına ferişteler verir. Yine eserde Yûsuf vefat ettiği zaman gökte ferişteler onun namazını kırlarlar.

2.2.3.1.4. Hayvanlar ve Cansız Varlıklar

2.2.3.1.4.1. Kurt

Yûsuf'un kardeşleri Yûsuf'u kuyuya attıkları zaman onu bir kurdun yediğini söylerler. Bunun üzerine Yûsuf'un kardeşleri dağda bir kurt avlayıp getirirler ve Yûsuf'u onun yediğini söylerler. Bunun üzerine Ya'kûb kurta Yûsuf'u yiyip yemediğini sorar. Kurt Allah'ın bir ihsanı ile dile gelir ve onu yemediğini, dilerse dağdaki tüm kurtları şahit olarak toplayıp gelebileceğini söyler.

2.2.3.1.4.2. Balık

Yûsuf kuyudan çıkarılıp Mısır'a götürülürken Mâlik ona nehre girip yıkanmasını söyler. Yûsuf nehirde yıkanırken bir balık onu görür ve utanıp hemen başını geri suya daldırır. Bunun üzerine Allah ona izzette bulunur ve ona iki oğul

verir. Bunlardan biri Süleymân peygamberin mührünü saklayan diğeri Yûnus peygamberi karnında saklayan balıktır.

2.2.3.1.4.3. Deve

Yûsuf zindandayken bir deve Yûsuf'un penceresinin önüne gelir ve Ken'ân'dan geldiğini söyler. Yûsuf'a Ya'kûb peygamberin ahvâlini anlatır. Bunun üzerine Yûsuf devenin sahibi Arap ile konuşur ve babasına haber gönderir.

2.2.3.1.4.4. Put

Kudüs padişahı Yûsuf'u ağırlarken, Yûsuf onların putlara taptığını görür ve onları imana davet eder. Onlar da Yûsuf'tan mucize göstermesini ancak o zaman iman edeceklerini söylerler. Yûsuf kabul edince padişah iki putunun olduğunu, bunlar eğer onun önünde secde ederse hepsinin iman edeceğini söyler. Yûsuf putlara yaklaşınca ikisi de onun önünde secde ederler. Bunun üzerine hepsi iman ederler.

2.2.3.1.4.5. Sâ' (Tahıl Ölçeği)

Yûsuf, Mısır'da kendini İbni Yâmin'e âşık ettikten sonra Yûsuf'un kardeşleri Ken'ân'a döneceklerdir. Fakat Yûsuf ve İbni Yâmin birbirinden ayrılmak istemeyince bir plan yaparlar. İbni Yâmin'in yüküne bir altın tahıl ölçeği gizlerler. Yolda Yûsuf'un adamları ölçeği çaldığı bahanesiyle İbni Yâmin'i alıkoyup Yûsuf'un yanına getirirler. Kardeşleri de peşisıra gelirler. Yûsuf'un katına çıkıp İbni Yâmin'i isterler. Yûsuf kendini âşık etmeden önce o altın tahıl ölçeğini ister. Bir çubuk ile ölçeğe vurduğunda ölçek dile gelir ve Yûsuf'a kardeşlerinin neler ettiğini kardeşlerinin gözü önünde bir bir anlatır.

2.2.3.2. Adı Geçen Şahıslar

Bu bölümde adı zikredilen şahıslar, eserde genişçe yer almamakla beraber çoğunlukla telmih yoluyla anılmaktadırlar. Bu şahısları dinî, tarihî ve efsanevî şahıslar olarak üç başlık altında ele alacağız.

2.2.3.2.1. Dinî Şahıslar

2.2.3.2.1.1. Hz. Muhammed

Hikâyede doğrudan geçmemekle beraber anlatıcı hikâyenin farklı bir bölümüne geçtiğinde ona salavat isterken karşımıza çıkmaktadır.

2.2.3.2.1.2.Hz. İshâk

Ya'kûb peygamberin babasıdır. Eserde Yehûda'nın gücünden bahsederken sadece onun soyundan gelenleri öldüremeyeceği söylenir.

2.2.3.2.1.3.Hz. Süleymân

Yûsuf nehirde yıkanırken, bir balığın onu görünce utanıp başını geri suya daldırması üzerine Allah o balığa iki oğul vermiştir. Biri yıllar sonra Hz. Süleymân'ın mührünü saklayan balıktır.

2.2.3.2.1.4.Hz.Yûnus

Yine Yûsuf nehirde yıkanırken, bir balığın onu görünce utanıp başını geri suya daldırması üzerine Allah o balığa iki oğul vermiştir. Biri yıllar sonra Hz. Yûnus'u karnında saklayan balıktır.

2.2.3.2.2. Tarihî Şahıslar

2.2.3.2.2.1. Şeddâd İbn 'Âd

'Âd kavmi, peygamber olarak Hz. Hûd'un gönderildiği kavimdir. Hûd'u yalanlayıp onun getirdiği dini inkâr ettiği için şiddetli bir rüzgârla cezalandırılmıştır.⁶²

Eserde Hz. Yûsuf'un düştüğü kuyunun Şeddâd ibn 'Âd tarafından kazıldığı belirtilmektedir. Hz. Hûd, Yûsuf'u görmek için o zamandan beri o kuyuda beklemektedir.

⁶² Celal KIRCA, "ÂD", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ad> (23.06.2021).

2.2.3.2.3. Efsanevî Şahıslar

2.2.3.2.3.1. Rüstem

İran şairlerinden Firdevsî'nin meşhur eseri Şehnâme'de geçen efsanevî kahramanlardan biridir. Eserde Yûsuf'un kardeşlerinin gücünün büyüklüğünü göstermek amacıyla ismi geçmektedir. Rüstemin bile onlara güç yetiremeyeceğinden bahsedilmiştir.

2.2.3.2.3.2. İsfendiyâr

Firdevsî'nin eserinde geçen gücü ile meşhur kahramanlardan biridir. Eserde yine Yûsuf'un kardeşlerinin gücünün büyüklüğünü göstermek amacıyla ismi geçmektedir.

2.2.3.2.3.3. Efrâsiyab

Türk hükümdarlardan biridir. Asıl adı Alp Er Tunga'dır. Şehnâme'de Efrâsiyab olarak geçmektedir. Gücüyle ve düşmanı üzerine saldığı korku ile bilinir. Eserde Yûsuf'un kardeşlerinin gücünü anlatabilmek amacıyla ismi geçmektedir. Savaşmaya başladıklarında bin tane Efrâsiyâb'ı yenebilecek kadar güçlü oldukları söylenir.

2.2.4. Zaman

Eserde zaman konusunda kronolojik zaman seyredilmiştir fakat bu zaman dilimlerinde tam anlamıyla bir netlik yoktur. Zaman zaman geriye dönüşlerle, bazen geleceğe dair bilgi verip vakıa anına dönerek müphem bir zaman dilimi oluşturulmuştur.

Bir metin halkası üç ayrı tarihle alakalı olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Birincisi itibari vakanın meydana geldiği süre olan vakıa zamanı⁶³, ikincisi takvime bağlı olan, geçip giden tarih tanımlarında da ifadesini bulan gerçek zamanı ifade eden “nesnel zaman”⁶⁴, üçüncüsü ise yazarın bunları kaleme aldığı zaman dilimi olan yazma zamanıdır.

⁶³ Aktaş, s.127

⁶⁴ Nurullah Çetin, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Öncü Kitap Yay., Ankara, 2008. s.128

2.2.4.1. Vakıa Zamanı

Eserde olayın gerçekleştiği zaman dilimidir. Belli başlı bazı ifadeler kullanılarak zaman konusunda okuyucunun geçen süreyi ve olayın meydana geliş zamanını anlaması sağlanır.

bir gün (372), iki gün (373), şabāh (4), ol gün (14), yarındası (15), şol sā‘at (47), bugün (75), dün ü gün (77), her gün (841), yidi yıl (1007), ikinci yıl (1231), üçüncü yıl (1233), bir ay (1306), altı ay (518), bir gice (167), bir sā‘at (176), ol arada (183), iki yıl gerek (195), kırk yıl (199), bir dem anda (233), andan-şoñra (1877)

2.2.4.2. Nesnel Zaman

Hız. Yûsuf ve başından geçenlerin yaşandığı gerçek tarihi ifade eden zaman dilimidir.

Hız. Yûsuf’un yaşadığı tarihin M.Ö. 1695-1585 yılları arasında olduğu konusunda Kitab-ı Mukaddes araştırmacıları görüş birliği içindedirler.⁶⁵

2.2.4.3. Yazma Zamanı

Eserin kaleme alındığı dönemi ifade eden zamandır. Belli başlı bazı hususiyetlere dayanarak kanaatimizce bu zaman diliminin XIV.yy olduğunu belirtmiştik.

2.2.5. Mekân

2.2.5.1. Dış Mekânlar

2.2.5.1.1. Ken’ân

Bugünkü Filistin topraklarına verilen isimdir. İsrailoğullarına vadedilmiş topraklar olduğuna inanılır.⁶⁶

Eserde Ya’kûb ve Yûsuf peygamberin memleketidir. Olayın başladığı yerdir. Eserde Yûsuf peygamber Yûsuf-ı Ken’ân ismiyle de anılmaktadır. Eserin sonunda

⁶⁵ Türkdoğan, s.1

⁶⁶ [Kenan - Vikipedi \(wikipedia.org\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Kenan) . 24.06.2021

Ya'kûb peygambere öleceği bildirildiğinde yine memleketi Ken'ân'a gitmek ister. Eserde Ken'ân ismi geçen birkaç beyit şu şekildedir:

Yûsuf bir gün Ken'ân'da düş görür
Ay [u] güneş yıldızı çün hoş görür (2)

Ay oturmuş yıldızlar secde kılur
Yûsuf-ı Ken'ân bunu böyle görür (3)

Muştula aña kim sulţân olısar
Mısr içinde şâh-ı Ken'ân olısar (104)

2.2.5.1.2. Yaban (Kır)

Kardeşlerinin Yûsuf'u öldürmek için götürmek istedikleri yerdir. Issız, kimsenin olmadığı boş alandır. Babalarından izin alırlarken Yûsuf'u ferahlaması için bir gezintiye çıkarmak istediklerini dile getirirler.

Danışalum atamuzdan alalum
Çün varalum yabanda öldürelüm (6)

Bu sırada kardeşleri Yûsuf'u yabana götürebilmek için bir bahar tasvîri de yaparlar:

Didiler kim yaz günidür rüzgâr
Mevsim-i gül-durur yâ hîn-i murğzâr (9)

Kamusı tutu [vü] bülbül-zâr ider
Lâle vü gül görüp anı nâz ider (10)

Destūr al varalum biz lāle-zār
Gör ki ne düzmiş cihānı bīr u bar (11)

Eserde aynı yer taşra şeklinde de ifadelendirilmiştir:

Ya ‘kūbdan Yūsuf icāzet diledi
Kim vara taşrada teferrüc kıla dedi (13)

2.2.5.1.3.Mısır

Afrika kıtasında yer alan bir ülkedir. Eserde ana mekândır fakat Mısır'ın tasvîri yapılmamış, şehir hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Eserde Yūsuf Mâlik tarafından kuyuda bulununca Mısır'a götürülür. Köle olarak Mısır sultanına satılır ve sonra Mısır'a sultan olur. Zelîhâ, Yūsuf'u rüyasında gördüğü için Mısır'a gelin gelir. Yūsuf, eserin sonunda burada vefat eder ve Mısır'da defnedilir.

Muştula aña kim sulţān olısar
Mışr içinde şāh-ı Ken ‘ān olısar (104)

Şordılar kim bu kervān kıandan gelür
Eytdiler bular tā Mışr’dan gelür (239)

Didi maḳsūdum Mışr’dadur benüm
Kim anuñ yolına ḳurbān bu cānum (497)

2.2.5.1.4. Şām

Eserde yedi yerde geçmektedir. Genellikle Mısır ile beraber kullanılmıştır. Eserde Mısır sultanı Şām'ın da sultanıdır. Mısır sultanı Kutayfî Yūsuf'u satın aldığı

zaman ona “Sipehsalar-ı Şâm” şeklinde hitap edilmiştir. Yine Yûsuf padişah olunca Mısır ve Şâm halkı ona boyun eğmiş, onun boyunduruğuna girmiştir.

Çün düzdi yazdı viribidi selām
Didi iy faḥr-i⁶⁷ azîz-i Mısr u Şām (510)

Didiler ey sipehsālār-ı Şām
Māluñı bir kıla virdüñ tamam (581)

Pādişāhlık kıaldı Yûsuf’a tamām
Münkāt oldı aña kıamu Mısr u Şām (1935)

2.2.5.1.5. Kuds (Kudüs)

Bugün Filistin topraklarında bulunan memlekettir. Eserde bir yerde geçmektedir. Yûsuf kervan ile Mısır’a giderken Kudüs sultanı rüyasında Yûsuf’u görür ve karşılamaya gider.

Göçe göçe her maḳāmdan bir maḳām
Kıuds’e irdiler yürümekden tamam (340)

2.2.5.1.6. Mağrîb

Zelîhâ’nın memleketidir. Zelîhâ’nın babası Mağrîb şâhıdır. Eserde Mısır’a altı aylık mesafede olduğı da zikredilmiştir.

Uş Zelîḫā kışşasına gitdi yol
Mağrîb sultānınuñ kıızı idi ol (482)

⁶⁷ Eserde “farḥ” şeklinde geçmektedir.

Mağrīb ile Mısr arası ‘arz-ı tūl
Alt[1] ayluk idi andan aña yol (516)

2.2.5.1.7. Nîl

Mısır’da bulunan bir nehirdir. Eserde Yûsuf peygamber Mısır’a girmeden önce burada yıkanır. Balıkla burada karşılaşır. Eserin sonunda Allah, Yûsuf peygamberi Nîl nehrine defnetmeleri için kardeşlerine haber gönderir. O gün Nîl nehri kurur. Yûsuf’u gömerler daha sonra tekrar akmaya başlar. Bunun dışında Ya’kûb peygamberin gözyaşları eserde Nîl nehrine benzetilir.

Gör ne hoş aķar revān-ı āb-ı Nîl⁶⁸
Yol tozından gir sin seni taze kıl (393)

Defn itsünler Nîl içinde anı
Kurudayım Nîl’i bugün ben Ğaniyy (2046)

Andan ayrıldum ha cāndan eyle bil
Her zamān Ceyhūn aķıtdum ab-ı Nîl (1455)

2.2.5.1.8. Ceyhun

Eserde iki yerde geçmektedir. İkisinde de Ya’kûb peygamberin gözyaşlarının benzetildiği nehir olarak geçmektedir.

Andan ayrıldum ha cāndan eyle bil
Her zamān Ceyhūn aķıtdum ab-ı Nîl (1455)

Gözleründen Nîl ü Ceyhūn aķıdur

⁶⁸ Metinde “abu nîl” şeklinde geçmektedir.

Geçdi anlar daħı dünyā bāķīdür (2020)

2.2.5.1.9. Bâzâr

Mısır pazarıdır. Eserde iki yerde geçmektedir. Yûsuf ile Ya'kûb peygamber Mısır'a girdiklerinde önce pazarı gezerler. Diğerinde ise Zelîhâ putunu satmak için pazara götürür.

İletüben bâzâra putun şatar
'Aşk-ıla İslâm dīnini tutar (1304)

Bâzârın Mısır'ıñ dükeli düzdiler
Yûsuf [u] Ya'kûb zamâne gezdiler (1914)

2.2.5.10. Çîn

Eserde geçen memleket isimlerinden biridir. Nakkaşları ile meşhurdur. Zelîhâ'nın hizmetçileri arasında Çînli olanlar da vardır.

Viribidiler māl ü gencine Çīn'e
Tā gele şüret Mısır içine (627)

Rūmī vü Çīn ü Haṭāyī vü Habeş
Her bir atda oturur bir kûl sabaş (543)

2.2.5.11.Hind

Eserde geçen memleket isimlerinden biridir. Çoğunlukla benzetme amacıyla kullanılmıştır.

Beñlerine Hind-i keşmîr ul idi
Zülflerine māl virürdi jengbār (350)

Gökyüzine unki şer dutdı Şām

Mālîk-i Hindî viribidi ihtîşām (11610)

2.2.5.2. İç Mekânlar

2.2.5.2.1. Kuyu

Yûsuf'un atıldığı kuyudur. Kardeşlerinden Yehûdâ onu öldürmek yerine bir kuyuya bırakıp açlıktan ölmesini teklif etmiştir.

Didi öldürmeñ birauñ uyuya
Kim öle ol uyuda kim ürüye (43)

Ol uyuya biraalum gidelüm
Anda açlıdan öle püser n'idelüm (45)

Bunun üzerine Yûsuf kuyuya bırakılır ve o anda Allah emreder Cebrâîl iner ve düşmemesi için Yûsuf'u tutar.

İnerken gör ki neyledi Çalab
Cebrâ'îl'e şol sâ'at ıldı hitâb (84)

Tiz inüp Yûsuf'ı tut kim düşmeye

Yûsuf'a renc ü elem irişmeye (85)

Kuyu Hûd peygamberin gönderildiği 'Âd kavminin hükümdarı Şeddâd ibn 'Âd tarafından kazılmıştır.

Ol kuyunuñ vaşfin diyeyüm
Dimeyicek mühmel kalur n'ideyüm (51)

Anı kazmış idi Şeddâd ibn 'Âd
Kim nişânıdur irem zât'ül-'imâd (53)

Zamanla suyu çekilmiş ve Hûd peygamber Yûsuf'un yüzünü görebilmek için Yûsuf o kuyuya atılana kadar beklemiştir.

Çalab eydür 'Âd'ın kazduğı kuyu
Şimdi anuñ yok-durur hergiz şuyu (64)

Hûd anda biñ iki yüz yıl durur
Yûsuf'uñ dîdârın anda görür (71)

2.2.5.2.2. Kasr

Zelîhâ tarafından Yûsuf ile yalnız kalabilmeleri için yaptırılan saraydır. Zelîhâ'nın günden günden benzi solunca daye sebebini sorar ve ona bir kasr yaptırması konusunda akıl verir. Bunun üzerine Zelîhâ eşinden onun için bir saray yaptırmasını ister ve yedi yılda eşi görülmemiş bir saray yaptırırlar.

Benüm için bir sarây eyleyeler
Kim cihân halkı anı söyleyeler (651)

Oğudılar Mışr [u] Şâm üstâdların
Kodular hânınuñ bünyâdların (630)

Bir sarây kim dünyâda uçmağ-ıdı
Hiçbir yerde hem mişâli yoğ-ıdı (657)

Yidi yılda ol sarāy oldı tamām
Ne sarāydır kim dūnyāda dārū's-selām (660)

Çin'den nakkaşlar çağrılır. Kasr tıpkı Şeddād'ın kasrı gibi rengârenk camlarla yapılır. Duvarlarına boydan boya yazılar yazılır. Her gece tütsüler yakılır. Kapı üstüne ayağı zeberced taşından, burnu yakuttan, kuyruğı firuzeden büyük bir tavus kuşu yaptırılır. Kuşun içi anber ile doldurulur bu koku daima sarayı kaplar.

Dürlü dürlü hem meta'lar alalar
Geleler kaşrı ârâste kılalar (628)

Ol kapu üstünde bir altun tāvus
Ayağı yeşil zeberced boyudsuz (635)

Yaptırılan bu saraya Yūsuf'un hayran olacağı ve Zelîhâ'nın katına gelip onun muradını gerçekleştireceği düşünülür. Zelîhâ altın tahtında süslenmiş bir vaziyette oturur ve Yūsuf saraya çağrılır. Yūsuf saraya girdiği anda dayeler arkasından kapıları kilitler.

Seni göre anuñ şabrı kılmaya
'Āşık ola n'olduğın bilmeye (641)

Andan senüñ-ile birlik eyleye
Kātuña gele senün-ile oynaya (642)

Çünkü Yūsuf girdi gör kim n'etdiler
Sarāyuñ kapuların berkitdiler (666)

2.2.5.2.3. Zindan

Yūsuf, Zelîhâ'nın isteğine boyun eğmeyince Zelîhâ tarafından zindana atılır. Rüya ilmine burada vakıf olur. Yedi yıl zindanda kalır. Ekmekçi ve şarâbdârın rüyasını burada tabir eder. Şarâbdâr zindandan çıkarılır. Reyyân rüya görüp de tabire

ihtiyaç duyunca şarâbdar Yûsuf'tan bahseder. Yûsuf rüyayı tabir eder ve zindandan çıkarılır.

Eserde zindan da kuyu gibi Yûsuf'un sabrını simgeler:

Şabr eyleyüp işbu zindānda otur
Neçe dürrler var ki şadefde yatur (910)

Pādişāhuñ emridür gerek yatasıñ
İşbu zindānda yidi yıl kılasın (1007)

Zindanın tasviri yapılmamıştır. Sadece Yûsuf'un oturduğu yüksek bir yer olduğu ve gelen geçenin onu görebildiği bilgisi verilmiştir:

Var idi zindān içinde bir çardağ yüce
Ol yüce çardağta bir derece (1012)

Ol derecede Yûsuf oturur idi
Kim bakarsa bakuben görür idi (1013)

2.2.3. Eserdeki Motifler

2.2.3.1. Rüya

Eserin gidişatının belirleyen ana motiftir. Eserde adı geçen birinci derecedeki hemen hemen bütün şahıslar rüya görür ve rüyanın gerçek olacağına inanır. Görülen rüyaların hepsi gerçek olur. Önce Yûsuf sonra Mâlik, Kudüs padişahı, Zelîhâ, Reyyân, ekmekçi ve şarâbdar rüya görür.

Eser Yûsuf'un rüyasında on bir yıldız ay ve güneşin kendisine secde ettiğini görmesi ile başlar:

Ay oturmuş yıldızlar secde kıılır

Yûsuf-ı Ken‘ân bunı böyle görür (3)

Mâlik Yûsuf‘u rüyasında görüp rüyasını tabir ettirir ve bunun üzerine Yûsuf‘u bulmak için Ken‘ân‘a doğru yola çıkar :

Mısır içinde bir ulu beg var idi
Melik Reyyân hem aña dirler idi (165)

Uyur idi sarâyında bir gice
Bir ‘acâyib düş görür işit neçe (167)

Zelîhâ Yûsuf‘u rüyasında görür ve rüyasında ona aşık olur. Rüyasında Yûsuf‘un Mısır‘da olduğunu öğrenince durumu babasına anlatır ve babası Zelîhâ‘yı isteyenler arasında Mısır‘dan birinin olup olmadığını araştırır bulamayınca Mısır sultanına mektup yazarak kızını ona verir. Burada aynı zamanda rüyada aşık olma ve aşık onunan sevgiliyi arama motifi de bulunmaktadır.

Zelîhâ düşünde görür bir cemâl
Tañrı şun‘ından yaratmış bî-misâl (487)

Örü turur uykusından uyanur
Ol cemâlûñ kaykusuna boyanur (489)

Yûsuf Mâlik‘le beraber Mısır‘a varmak için yola çıktığında Kudüs‘e de uğrayacaklardır. Kudüs padişahı Yûsuf‘u rüyasında görür ve hemen karşılamaya gider.

Pâdişâhı ol ilûñ düşde görür
Kim Çalab Tañrı aña haber virür (341)

Karşu var tañla geliser bir ‘azîz

‘İlm-i hikmet töludur göñlü deniz (342)

Rüya gören karakterlerden bir diğeri de ekmekçi ve şarâbdârdır. Sultan Reyyân'ın hizmetçilerindendirler. İkisi genellikle beraber anılır. Sultanı zehirlemek istemeleri üzerine zindana atılırlar. Oradayken ikisi de rüya görürler. Rüyalarını Yûsuf'a tabir ettirirler. Yûsuf'un tabiri doğru çıkar. Şarâbdar zindandan çıkarılır, ekmekçi idam edilir:

Bir gün uyurken şarâbdâr düş görür
Uykusından uyanur durı-gelür (943)

Etmekçi eydür ben dahı düş görürüm
Ey Yûsuf işit ne hâber virürüm (949)

2.2.3.2. Kılık/Şekil Değiştirme

Zelîhâ rüyasında gördüğü kişi olduğunu düşündüğü Mısır sultanı ile evlenir fakat düğün günü onu gördüğünde rüyasındaki kişi olmadığını anlar. Çok üzülür fakat elinden bir şey gelmez. O gün Allah Zelîhâ'ya benzeyen cinnî biz kız gönderir. O kız sultana eş olur. Allah Zelîhâ'yı bu şekilde Yûsuf'a saklamıştır.

Ba'z eydür Tañrı bir cinnî kızın
Beñzedür gör ki Zelîhâ'ya yüzün (561)

Virür aña 'Azîz olur yakın
Şakladur ol hâtûnı Yûsuf hâkkın (562)

2.2.3.3. İnsan Olmayan Varlıklarla Konuşma

Kardeşleri Yûsuf'u kuyuya attıktan sonra gelip babalarına Yûsuf'u bir kurdun yediğini söylerler. Ya'kûb buna inanmaz ve kurdu getirmelerini ister. Bunun üzerine kardeşleri dağda bir kurt avlayıp getirirler. Ya'kûb kurt ile konuşur. Kurt dile gelerek onu yemediğini söyler:

Şordı Ya'kûb Yûsuf'um niçün yidün

ƘorƘmaduñ mı Tanrı'dan sen ne didün (152)

Hoş fesîh diliyle söyler hâlin

Ya 'kûb'a añladuban her ahvâlin (155)

Yâ Resûlullah Yûsuf'uñ görmedim

Bunca yıldır nefsüme et virmedim (156)

Mısır sultanı Yûsuf'u tüm hazinesini verip de aldığı zaman gökten bir kuş iner ve konuşmaya başlar:

Gökyüzünden nâgehân bir kuş iner

Ol ƙuluñ ƙarşusına becid ƙonar (590)

Geldi tırdı ƙarşusına söyledi

Tañrı gör ki senüñ-ile n'eyledi (591)

Sen behâ ƙoduñ çü gördüñ şuretiñ

On sekiz kalıp aƙçe idi ƙıymetüñ (592)

Şimdi kim virdük behâ zâtuñı biz

Hep boş eyledi hazînesin 'Azîz (593)

2.2.3.4. Mektup

Mektup motifi ilk olarak Zelîhâ'nın babasının Mısır sultanına bir mektup yazıp kızının onu düşünde gördüğünü, ondan başka kimseyle evlenmek istemediğini yazması ile karşımıza çıkar:

Tâ ki sulţân buyurur kâtip yazar

Her söze tonlar giyürür şad hezâr (508)

Çün düzdi yazdı viribidi selâm

Didi iy faḥr-i⁶⁹ azīz-i Mıṣr u Şām (510)

Bir başka mektup da İbni Yâmin'in Yûsuf tarafından ölçeği çaldığı bahanesiyle alıkonulması üzerine İbni Yâmin'i geri vermesi için Yâ'kûb tarafından yazılmıştır:

Aldı Ya'kûb eline divîṭ kalem
Yazdı kırtās şaḥifesine ol raḳam (1442)

Yazdı nâme başına ol âferîn
Âferîn kudretlerine âferîn (1443)

Yâ'kûb'un yazdığı mektuba Yûsuf tarafından verilen cevap eserdeki son mektuptur:

Aldı nâme-[y]i yazdı teşrîf cevâb
Yûsuf-ı devr-i zamân kıldı hitâb (1666)

Daḥı andan-şoñra Yûsuf bir bitî
Yazar teşrîf-i cevâb ey muttakî (1667)

Şabr kııl-kim şabr ile gör n'etdiler
Şabr-ile ḳoruḡı ḥalvâ itdiler (1672)

2.2.3.5. Gümlek

Yûsuf u Zelîhâ mesnevilerinin en önemli motifidir. Bazı yerde etek olarak da geçmektedir. Eserde gümlek üç farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak

⁶⁹ Eserde “farḥ” şeklinde geçmektedir.

kardeşlerinin Yûsuf'un gömleğini kana bulayıp babasına götürmeleri olarak karşımıza çıkmaktadır:

Yûsuf'ıñ gömleğini ol an-ıla
Ova ova sürdiler aftânına (111)

Göñlegini ıpızıl an itdiler
Vardılar atalarına gitdiler (112)

İkinci kez Zeli hâ'nın Yûsuf'un gömleğini arkadan yırtması ile karşımıza çıkar:

Zeli hâ Yûsuf eteğın yetüp tutar
Yûsuf anda kendüzin aşra atar (752)

Zeli hâ eker ard etegi yırtılır
Yarusı Zeli hâ elinde alır (753)

Son olarak Yûsuf'un gömleğini Ya'kûb peygambere göndermesi ve Ya'kûb peygamberin gömleği yüzüne sürdüğü anda gözlerinin açılması sırasında görmekteyiz:

Geldi Ya'ûb'a ziyâret eyledi
Yûsuf'ı Be  r be  ret eyledi (1823)

Gömlegi Ya'ûb yüzine sürür
Ya'ûb'un ol dem olar gözleri n r (1824)

2.2.3.6. Tılsımlı Eşya

Bu motifi İbni Y min'in kolundaki bilezikte görmekteyiz. Değerli olan bu bileziğı kardeşleri İbni Y min'den alıp kendi koluna takar. Fakat bilezik her defasında geri İbni Y min'e döner.

Rûbil alur bilerzügi ol dahı
İbni Yâmin'in melûl olur cânı (1494)

Yiñini üstüne çeker oturur
Gördi gitmiş kolu giri boş durur (1495)

Durdılar bilerzügi aradılar
İbni Yâmin'ün kılında gördiler (1496)

2.2.3.7. Olağanüstü/ Mucizevî Durumlar

Eserde karşılaşmış bulunduğumuz olağanüstü/mucizevî durumlar şu şekilde sıralanabilir:

- Hûd peygamberin kuyuda Yûsuf'un yüzünü göreceği zamana kadar beklemesi
- Yûsuf kuyuya düştüğü sıra Cebrâ'il'in onu tutması
- Kurdun dile gelip Yûsuf'u yemediğini söylemesi
- Mâlik rüyasında Yûsuf'un görmesi üzerine yola çıkar. O sırada bir sesin ona aradığı kişinin henüz anasından doğmadığını, geri dönüp kırk yıl sonra gelmesini söylemesi
- Yûsuf kervan ile giderken annesinin mezarını görmesi üzerine kervandan ayrılması, bunun üzerinde kervandan bir kişinin Yûsuf'u kaçıdığı için dövmesi üzerine bir tufan kopması
- Kudüs sultanının rüyasında Yûsuf'un Kudüs'e doğru geldiğini görmesi üzerine yola çıkıp Yûsuf'u karşılaması ve Yûsuf'un ona "Rüyanda gördüğüm benim." demesi
- Kudüs'te Yûsuf'un yemek yediği tabağa "Bismillah" deyip başlaması ve o tabaktan cümle halkın yemek yemesine rağmen yemeğin eksilmemesi
- Kudüs sultanının iki putunun Yûsuf'un önünde secde etmesi
- Yûsuf ve Mâlik Kudüs'ten yola çıktığında Kudüs sultanının onu özlemesi üzerine askerleri ile beraber onların peşinden gitmesi ve Mâlik'in korkması üzerine Yûsuf'un yüzündeki örtüyü açmasıyla

sultan ve adamlarının Yûsuf'un güzelliği karşısında sarhoş olup bayılması

- Sultanla evlendiği gece Zelîhâ yerine Zelîhâ'ya benzeyen bir peri kızının sultanla halvet olması
- Mısır sultanının tüm hazinesini Yûsuf için vermesi ve hazinesinin hiç eksilmemesi
- Yûsuf tam Zelîhâ ile olmayı kabul ettiği sırada sarayın duvarından içinde zinadan uzak durmasını yazan bir el çıkması
- Zelîhâ'nın Yûsuf'a el uzattığı an orada olup şahit olan bir bebeğin dile gelip gömleğin önü yırtıksa Yûsuf'un, arkası yıktıksa Zelîhâ'nın suçlu olduğunu söylemesi
- Mısır hatunlarının Yûsuf'un güzelliği karşısında bileklerini kesmeleri ve bunun farkında olmamaları
- Yûsuf zindanda iken Cebrâ'il gelir ve ağzına bir inci koyar. Böylelikle Yûsuf rüya ilmine vakıf olur.
- Yûsuf zindandayken Ken'ânlı bir devenin gelip ona babasından haber vermesi
- Yûsuf'un dua etmesi üzerine Zelîhâ'nın eskisinden daha genç ve güzel olması
- İbni Yâmin'in bileziğinin ondan başkasının kolunda durmaması, geri ona dönmesi
- Yûsuf'un gerçekleri anlatan bir ölçeğinin olması ve bir çubuk yardımıyla pna vurduğu zaman ölçeğin gerçekleri anlatması
- Yûsuf'un kardeşlerinden Yehûdâ bir aslanın başını iki parmağıyla koparır, Şem'ûn haykırınca kadınlar çocuğunu doğurur, Rûbil bir dağı yerinden oynatır, Lâviye üç fersah yere ok atarak aslanı vurur, Reburen ne kadar uzakta olursa olsun ok atar, Nakba kırk kat zinciri dağıtır.
- Yûsuf'un kardeşleri güçleri ile övünürken Yûsuf onlara bir taş gösterir ve onu yerinden oynatmalarını ister. Kimse oynatamaz. Yûsuf bir kez vurunca taş kanat takınmış gibi gökyüzüne savrulur.
- Beşîr Yûsuf'un gömleğini çırpınca gömleğin kokusunun seksen fersah uzaklıktaki Ya'kub'a gitmesi

- Yûsuf'un gömleğinin Ya'kûb'un gözlerini açması
- Allah'ın Yûsuf'u Nîl nehrine defnetmelerini istemesi üzerine Nîl nehrinin kuruması ve Yûsuf'u gömdükten sonra Nîl nehrinin yeniden akmaya başlaması

2.4.Çeşitli Gelenekler ve İnanışlar

2.4.1. Saçı Saçmak

Türklerin Gök Tanrı inancını benimsediği devirlerden beri uygulanan geleneklerden birisi olan saçı saçmak, sözlüklerde “Düğünlerde damat tarafından gelinin başına serpilmesi gelenek hâline gelmiş olan para, buğday, çiçek, kuru yemiş gibi şeyler” ve “Geline verilen hediye, davetlilerin getirdikleri düğün hediyesi, düğün armağanı” anlamlarına gelmektedir.⁷⁰

Eserde iki yerde geçmektedir. İlk olarak Zelihâ yeni yaptırdığı saraya girerken saçı saçılır.

Zelihâ geldi sarāya girdi laṭīf
Şād oluban şāçu saçdı ol ḥarīf (661)

Ya'kûb peygamber ile Yûsuf kavuşunca Mısır'a girerler. Mısır sokaklarındaki hatunlar yine saçı saçarlar.

O şokaḳlar ara yirde geçdiler
O ḥātunlar ḳamu şāçu saçdılar (1916)

⁷⁰ Orhan Kurtoğlu, **Klasik Türk Şiirinde Saçı Geleneği**, Milli Folklor Dergisi, cilt:11, sayı:81, 2009, s.89

2.4.2. Göz / Nazar Değmesi

Eserde Ya'kûb peygamber on oğlunu beraber Mısır'a gönderince her birine Mısır'ın ayrı bir kapısından girmesini, hepsinde ay gibi birer yüz olduğunu, bu yüzden nazar degebileceğini söyler:

Dağı ısmarladı Ya'kûb er kalun
Her biriñüz bir kapudan giriñüz (1467)

Zîrâ her biriñüzde var ay gibi yüz
Olmasun size ziyân ide göz (1468)

2.4.3. Müjde Bahşı Vermek

Eserde Mâlik gördüğü bir rüyayı tabirciye yorumlatır. Tabircinin ona sevindirici bir haber vermesi üzerine tabirciye müjde bahşı verir.

Mu'abbir dir düşüni ta'bîr idem
Kim şükür kııl seni ben sevindürem (182)

Ol melik sevinüp evine gelür
Çıkarur aña iki altuñ virür (188)

2.4.4. Kıza Çeyiz Verilmesi ve Düğünde Yemek İkram Edilmesi

Eserde Zelîhâ'nın düğününün anlatıldığı kısımda babası Zelîhâ'ya çeyiz olarak hazine ve hizmetçi verir. Yine düğünde, düğüne katılan herkese yemek verilir, yoksullar giydirilir ve bahşı dağıtılır.

Hon dökerler her kişi öñüne un
Hem virürler yohsûla akçe vü ton (530)

Yüklediler ceh̄z içün biñ deve
Yıkdılar ҡumāşı taldı ova (533)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
METİN

Nüsha Tavsifi

Eserin Adı: Kıssa-i Yûsuf ‘Aleyhi’s-selâm

Müellif: Fütûhî

Müstensih: Es-Seyyid Osmân el-Müzehhib Sivasî

Kitap No: 841/1

Kütüphane: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi

Koleksiyon: Yozgat İl Halk Kütüphanesi

Varak : 1b-72b

Satır: 15 satır

Sütun: İki sütun

İstinsah Tarihi: 1 Recep 1217 (28 Ekim 1802)

Yazı : Başlıklar kırmızı olmak üzere siyah mürekkeple nesih, sayfa kenarları cetvelli

Tezhip: 1b sayfasında bir mihrabiye bulunmaktadır.

Cilt ve Kağıt : Eserin aslı elimizde olmadığından cilt ve kağıt türü hakkında bilgi verememekteyiz.

Baş : Haza Kitâb-ı Hâzret-i Yûsuf ‘Aleyhisselâm Nâmesidür

Söyle ey bülbül-i dil hastesin

Durmağıl lâyıķ değil gül(?) bestesin

Son : Fa‘ilâtün fâ‘ilâtün fa’ilat

Maḥv ider biñ günâhı bir şalavât

Metin Neşrinde İzlenen Yöntem

1.Transkripsiyon Alfabeti

ا : ā,a,e,ī,i,u,ū ه : a,e ی : ī,i, ī و : ū,u,ū,o,ö

ا ā,e

ب b,p

پ p

ت t

ث s

ج c,ç

ح h

خ h

د d

ذ z

ر r

ز z

ژ j

س s

ش ş

ص ş

ض d,z

ط t

ظ z

ع ‘

غ ğ

ف f

ق k

ك g,k,ñ

ل l

م m

ن n

و v

ه h

ی y

Eser yukarıda verilen transkripsiyon alfabesine göre neşredilmiştir.

2. Transkripsiyonda Gözetilen Durumlar

- Eserde tüm başlıklar kırmızı ile yazılmıştır. Bu başlıklar metinde siyah, kalın, baş harfler büyük olmak üzere küçük harfler ile yazılmıştır.
- Metne bizim tarafımızdan eklenen kelime veya ekler köşeli parantez [] ile gösterilmiştir.
- Eserde bazı arapça sözcükler olması gerektiğinden farklı harfler ile yazılmıştır. Bu durumda transkripsiyon, metnin orijinalinde kullanılan harfe göre yapılmıştır. (Örn: zindān kelimesi metinde zindān şeklinde yazılmıştır.)
- Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlülerin üzerine “-“ işareti konulmuştur.
- Farsça edat ve ön ekler eklendikleri kelimeden “-“ işareti ile ayrılmıştır. (örn: bī-hūş)
- Farsça’da ek getirilerek tekrarlanan kelimelerin arasına “-“ işareti konulmuştur. (ser-te-ser)
- Eserdeki özel isimler büyük harfle yazılmış, gelen ekler kesme işareti ile ayrılmıştır. Örn: (Kuds’e)
- “idi, ise” gibi i- ek fiili ile çekimlenen ve kelimeye bitişik yazılmış olan edat ve bağlaçlar sözcükten “-“ ile ayrılmıştır. (Örn: şu-y-ıla)

Haza Kitāb-ı Hāzret-i Yūsuf ‘Aleyhisselām Nāmesidür

- 1 Söyle ey bülbül-i dil hastesin
Durmağıl lāyık degil bestesin
- 2 Yūsuf bir gün Ken ‘ān’da düş görür
Ay [u] güneş yıldızı çün hoş görür
- 3 Ay oturmuş yıldızlar secde kılar
Yūsuf-ı Ken ‘ān bunu böyle görür
- 4 Şabāh oldu atasına söyledi
Kardaşları duyup ittifāk eyledi
- 5 Didiler kim bunu sever atamız
İşbu Yūsuf’a bir hīle dutavuz
- 6 Danışalum atamızdan alalum
Çün varalum yabanda öldürelüm
- 7 And içdiler çün kavı berkitdiler
Gör ki bunlar ne tanışuk itdiler
- 8 Onu kardaşlarınıñ dirildiler
Cümlesi Yūsuf katına geldiler
- 9 Didiler kim yaz günidür rüzgār
Mevsim-i gül-durur yā hīn-i murğzār
- 10 Kāmusı tutu [vü] bülbül-zār ider
Lāle vü gül görüp anı nāz ider

11 Destūr al varalum biz lāle-zār
Gör ki ne düzmiş cihānı bīr u bar

12 Geldi Yūsuf bile qardaşları
İçleri pūr-fitne sālīm taşları

2a

13 Ya'qūbdan Yūsuf icāzet diledi
Kim vara taşrada teferrüc kıla dedi

14 Ya'qūb aña ol gün destūr virmedi
Kendünün qatından anı ırmadı

15 İkileyin söyledi yarındası
Rāzı oldı çār u na-çār atası

16 Didiler kim qardaşları ey ata
Arzu kıllur qardaşımız şöhbete

17 Nite qomazsıñ bizüm-ile gele
Bizüm-ile aña ne noqşān ola

18 Ya'qūb eydür qorqaram şāyed n'ola
Yūsuf'ı siz gāfil-iken kırt ala

19 Çünkü kırt lafzını anda söyledi
Qırt ile anlar fi'l eyledi

Ġazel-i Ya'qūb 'Aleyhi's-selām

20 Gördi Ya'qūb Yūsuf'undan ayrılur
Şan bedendür anı cāndan ayrılur

- 21 Yeniyle ol za‘f-ı bñlbñl niçe[si]
Lāle vñ gñl erguvāndan ayrılır
- 22 Her kim ma‘şñkından ayrı dñşer
Eyle şan iki cihandan ayrılır
- 23 Emr-i Hakk ola velī meger cāndan
Hoşlıg-ıla kişi kandan ayrılır
- 24 Böyledür dünyānuñ işi iy yār
Bir zamān bir zamāndan ayrılır
- 25 Kişi var bir demde gence irişür
Kişi var kim hānumāndan ayrılır
- 26 İy Fütñhī mālīk ‘aybıña değer
Ya‘kñb gör nice cāndan ayrılır

2b

- 27 Ya‘kñb eydür Yñsuf’a nñr-ı ‘uyñn
Korkaram firkat kıla bu çarñ-ı dñn
- 28 Gñzlerinden öpdī didi elvedā‘
Kim bile giri ola mı ictimā‘
- 29 Anlara ışmarladı Ya‘kñb dest
Yñsuf’um giri getürññ tendürüst
- 30 İki fersek gitdiler şehrden ırak
Gör ki n’eylediler anda ittifaq

- 31 Nāgehān ol cevān u tāze yūzi
Şalınurken naz-ile servi boyı
- 32 Kimi ayağın gözedür kimi kıfa
Yūsufa kıardaşıları kıılur cefā
- 33 Ol yüzü kim mum görüp erir idi
Yapışup kıardaşıları sürür idi
- 34 Çünkü anlar aña bī-dād eyledi
Yūsuf-ı Ken‘ān feryād eyledi
- 35 Didi netdüm ne suçum degdi size
Sābit eylen arada biriñüze
- 36 Didiler kim size kıçı bizden velī
Ne bilürsün bu kıamu mekrī fī‘li
- 37 Baña secde kııldı yıldız ay diyen
Sensin aħir atamuzı aldayan
- 38 Eytdi ben tıflum baña rahmet idüñ
Atamun pīrligine ħürmet idüñ
- 39 Bunı dır gözleri kıanın döker
Yüzünüñ güli hemān sā‘at şolar
- 40 Bir bölük divüñ elinde zār zār
Ĥor miskīn zebün dīl-efkār
- 41 Bunlar vururdı yalvarurdı ol
Öldüre ya‘ni anı birkaç fużül

- 42 Yūsuf ança öpdı elin ayağın
Tā Yehūzā kırtardı anı yakīn
- 43 Didi öldürmeñ bıraķuñ kıuyuya
Kim öle ol kıuyuda kim çürüye
- 44 Bu arada bir kıuyu var bulalum
Alalum Yūsuf'ı anda varalum
- 45 Ol kıuyuya bıraķalum gidelüm
Anda açlıķdan öleser n'idelüm
- 46 Cümlesi ol söze revā gördiler
Kamusı ol kıavle rāzî oldılar
- 47 Şol sā'at tınların çıkardılar
Çıb yalıncaķ şöyle 'üryān kıodılar
- 48 Çünkü Yūsuf kıuyu adın işidür
Yalvarur ağlayuban yaş akıdur
- 49 Tañrı'dan utanup kıorķmadılar
Utanuruz şöñra biz dimediler
- 50 Ol kıuyuya Yūsuf'ı bıraķdılar
Rāvīler şöyle rivāyet kııldılar
- 51 Ol kıuyunuñ vaşfin diyeyüm
Dimeyicek mühmel kıalur n'ideyüm
- 52 Anı kim kıazduğın eydiserem
Diñle imdi anı şerh iderem

53 Anı kızmış idi ředdād ibn ‘Ād
Kim niřānıdur irem zāt’ül-‘imād

54 İşit imdi eydeyüm bir hoş haber
İçi tolu ‘acāib pür-‘anber

55 Ol zamānda bir iyi zāhid var-idi
Aña Hūd peygamber dirler-idi

56 Yūsuf’uñ vařfin kitābda görür
Dilek idüp Tañrı’sına yalvarur

3b

57 Ol Yūsuf’uñ hüsnüni cemālini
Kitāb içre okuyup görür anı

58 ‘Āřık olur görmedin vaşfı ile
Yūsuf’uñ zıkrin getürelüm dile

59 Çalab anuñ dilegin kıldı kabül
Cebrā’ il arada oldı resül

60 Viribidi Cebrā’ il’i ol Qādīm
Ol Kerīm ü ol Raḥīm ü ol ‘Alīm

61 Hūd’a bizden çok selām eylesin
Bizden aña hoş laṭif söyleyesin

62 Yūsuf’uñ yüzün aña göstüreyüm
Yūsuf’a degin uzun yař vireyüm

63 Cebrā’ il eydür iřit yā Hūd nebī

Añla Tañrı sözünü olgıl şāzī

64 Çalab eydür ‘Ād’ıñ kazduğı kuyu
Şimdi anuñ yok-durur hergiz şuyu

65 Varasıñ ol kuyuda oturasın
Yūsuf’uñ dīdārın anda göresin

66 Rızkuñ eksük itmeyem anda senüñ
Rızkuñ virem diri oldukça cānuñ

67 Anı işidüp Hūd şād olur
Gör kim bunuñ gibi irşād olur

68 Cebrā’īl Hūd’ı getürdi kuyuya
Hāceti kabūl oldı bī-riyā

69 Hūd’a kuyuda her gün ey yār
Rūzi kılurdı aña göze bir nār

70 Yūsuf’ı bunda getürem göresin
Maqşūduña ma’şūkuña iresin

71 Hūd anda biñ iki yüz yıl durur
Yūsuf’uñ dīdārın anda görür

4a

72 Hūd’uñ önünde bir kandīl yanar
Taşuña degin Yūsuf anda iner

Kıssa-i Hazret-i Yūsuf’a Kardaşlarınıñ Eziyet İtdügidür

73 Yūsuf’a kardaşları ip daqdılar
İpi tutup kuyuya şarkıtdılar

74 Yūsuf anda bunlara çok yalvarur
Kimi söger kimi döger urur

75 Yūsuf eydür beni ‘afv eyleñ bugün
Tañrı’dan qorquñ iyi söyleñ bugün

76 İşbu sizi atama söylemeyem
Gizlũñüzi āşikāre eylemeyem

77 Size kulluk eyleyem ‘izzet kılam
Dũn [ũ] gũn hızm̃ete tã‘at kılam

78 Atamuñ h̃aqqın unutmayasız
Beni buña bıraqup gitmeyesiz

79 Yūsuf’uñ t̃onların çıkardılar
Ona bir eskimiş palas geyürdiler

80 Yūsuf eydür ölene kefen gerek
Sizde var-ı mış ka t̃ı temur yürek

81 T̃utup anı kuyuya şarkıtdılar
Yāhũza aqlar bular güldiler

82 İp kışa imiş kuyuya irmedi
Kuyu dibine kimse baqup görmedi

83 Koyıvirdiler Yūsufı uçdı iner
Kāh başı kāh ayağı döner

84 İnerken gör ki n’eyledi Çalab
Cebrā’ıl’e şol sã‘at kıldı h̃itāb

85 Tiz inüp Yūsuf'ı tut kim düşmeye
Yūsuf'a renc ü elem irişmeye

4b

86 Cebrā'îl iner tutar şol dem anı
Kuyu dibinde şol kadem kor anı

87 Yūsuf'un eski tönünü giderür
Hulle tönları özüne geydürür

88 Bir taşın üstünde Yūsuf oturur
Vardı Cebrā'îl yiyesi getürür

89 Yūsuf'ı oğşar daimā Cebrā'îl
Cebrā'îl benüm yā Yūsuf bellü bil

90 Tañrı-durur viribiyen saña beni
Sen nebīsün sen nebīsün sen nebī

91 Bunda Çalab'ıñ dilegi var-durur
Dilek içinde bilünen er-durur

92 Buñı dedi Cebrā'îl gitdi girü
Kaldı Yūsuf zindān içre oturu

93 Otururken çıkageldi bir koca
Aq şakallu kaddi var yavlak yüce

94 Yūsuf'a eydür selām olsun selām
Çalab'um maqşūdumı kıldı tamām

95 Maqşūdum oldur ki saña ireyidüm
Señün ol görklü yüzün göreyidüm

96 İmdi gördüm yüzüñi şükür Hakk’a
Şükr idenlere Çalab yavlağ bağa

97 Duttı koşdı Yūsuf’ı görüşdiler
Birbirini koşuben bilişdiler

98 İtdi yā Yūsuf bana kayırmağıl
İlenüp kardaşlarıña sögmegil

99 Kitāb içre okumuşdum ben seni
Göre idim ben seni hem sen beni

100 Hūd eydür müstecāb oldu du‘ām
Açalum dağı tamām oldu tamām

5a

101 Hūd eydür bulara hīç küsmegil
Şefkatuñı kardaşlarıñdan kesmegil

102 Düşdi yire bunı deyüp öldi Hūd
Neler gösterdi Yūsuf’a Rabb-i Vedūd

103 Yūsuf anda kaygılı oldu yine
Cebrā’îl’e Hakk nidā kıldı yine

104 Muştula aña kim sultān olısar
Mısr içinde şāh-ı Ken‘ān olısar

105 Māl [u] mülkü memleket tolu ‘ālem
Didi Yūsuf’a kaygu yimesün virem

106 Cebrā'il Yūsuf'a bunları didi
Yūsuf'ın gönlünde kaygu kalmadı

107 Yūsuf anda tã'ate meşgûl olur
Ol kıyu dibinde birkaç gün kalur

108 Kardaşları giri dönüben gelür
Her birisi gör neçe 'izzet kıılır

109 Bir keçinüñ oğlağını aldılar
Başdılar ayağını hem geldiler

110 Oğlağı çün boğazlayup yediler
Dökmediler kanını devşürdiler

111 Yūsuf'ıñ gömlegini ol kan-ıla
Ova ova sürdiler kaftânına

112 Göñlegini kıpkızıl kan itdiler
Vardılar atalarına gitdiler

113 İmdi bunlar atalarına gider
İşit ol Hâkim-i Muṭlak n'ider

114 Ataları Yūsuf'ı göndüricek
Göndürüp oğlanlarını dönicek

115 Yolda gelür bir ağaç dibin bulur
Yüzünü göge tutup yalvarur

5b

116 Eydür iy Hudā'm Yūsuf'um ben saña
Sana virdüm girü vir sen baña

117 İş bu söz henüz olmadın tamām
Bir āvāz irişdi Yaķūb benem

118 Yitmiş deyü kulağına ün gelür
Harf-i şavt-ile degül niçün gelür

119 Çün bu āvāzı Yā'ķūb diñledi
Başını şaldı birkaç iñledi

120 Ah kıldı acep yitmiş nedür
Gene bu vāķı'a bu teşviş nedür

121 Yıl mıdur bu ay mıdur ya gün midür
İş bu hāller Yūsuf'um ahvāl midür

122 Bunı deyüp ağlayu eve gelür
Kıbleye karşı turup tā'at kıılır

123 Aħşam oldı gün yitdi Mağrīb'e
Başladı Ya'ķūb şalāt-ı mağrībe

124 Oğlanları gelüben çağrışdılar
Her biri feryād idüben girdiler

125 Kānı Yūsuf deyü eve geldiler
Şaç u şaķal ķomadılar yoldılar

126 Yūsuf'ı ķurda yidirdük iy baba
Kāmu emekler oldı hep hebā

127 Çünki Ya'ķūb işidür bu sözleri
Zārī kıılup ķan akıtdı gözleri

- 128 ‘Aklı gitti Yā‘kūb’uñ kalmadı
Düşdi yire ölü gibi dinmedi
- 129 Kāhi gelür ‘aklı kāhi gider
Aķ şaķalın yatuban yire sürer
- 130 Yā‘kūb işbu halde iken biri
Kānlu gömlegin Yū‘suf’uñ yire urar

6a

- 131 Anı görüp āh idüp yire düşer
Yine ev kavmi üstüne düşer
- 132 İrteye degin yatdı bī-hūş olup
Ölü gibi gül yanakları şolup
- 133 Çünkü güneş gene yakdı hāzretine
Çıkdı gösterdi yüzünü dostuna
- 134 ‘Aklı gelür Ya‘kūb’uñ duru gelür
Yūsuf’ı getürüñ deyüben yalvarur
- 135 Didiler kim ġāfil olduķ kurt yidi
Oynadurduķ tonumuz bekler-idi
- 136 İşbu sözümüz yalan degül yalan
Maħrūm olduķ kamumuz baba inan
- 137 Bu kezin işit imdi Ya‘kūb ne kılur
Yūsuf’uñ gömlegin eline alur
- 138 Kurt yediyse dişleri yeri ola
Dişi zaħmından gömlek yırtıla

139 Baqdı gömlekde bir nişān bulmadı
Tañladı bu sözde hikmet var dedi

140 Utanuñ bir Tañrı'dan oğlanlarum
Yalan yire ağlamañ ne göreyüm

141 Getürün imdi o kurdı göreyüm
Niçün yidi_Yūsuf'um bir şorayum

142 Sözüñüz gerçek ise getüresiz
Neçe neçe ağlayup oturasız

143 Yoksa bu sā'at öri tıram
Du'ā kılam Çalab'uma yalvaram

144 Yire yutduram şol sa'āt sizi hemān
N'eylediñüz Yūsuf'um iy zālīmān

145 Kānı o şāhum sultānum benüm
'Aql u fehm ü dīn ü imānum benüm

7b

146 Göñlümün nūrı gözüm aydını
Cānımuñ şāzı ol cānum benüm

147 Gördi Ya'kūb Yūsuf'ı girmez ele
Didi ol kurdı getürün hele

148 Ya'kūb'ın ol du'āsından korqıldılar
Yazılara dört yana tağıldılar

149 Avlayup bir kurdı tağda tutdılar

Boynına ip daqdılar iletdiler

150 İşbu kırt yidi deyü getürdiler

Atalarınıñ öñünde tırdılar

151 Çünkü Ya'küb baķuban kırdı görür

Otururken ol daķı örü tırur

152 Şordı Ya'küb Yūsuf'um niçün yidün

Korķmaduñ mı Tanrı'dan sen ne didün

153 Neçe duydı yüregüñ oğlumı

Yedüñ anı işde deldiñ bağrumı

154 Kırda daķı şol sâ'at fermân irer

Allah'dan aña bir ihsân irer

155 Hoş fesîh diliyle söyler hâlin

Ya'küb'a añladuban her aķvâlin

156 Yâ Resûlullah Yūsuf'uñ görmedim

Bunca yıldır nefsüme et virmedim

157 Daķı dilerseñ kı beni varayum

Kamu tağdan kırtları getüreyüm

158 Kātuña getüreyüm and içelüm

Bundan şoñra kamu etden geçelüm

159 Hâşâ bizden kim Yūsuf'uñ etini

Yiyevüz binevüz İblīs atını

160 Ben daķı oğlumı yāvı kılmışam

Arayuban işbu ile gelmişem

161 Bu ilde ben yavrumı arar idim
Yoksa bu arada ne ister idim

162 Kerem iyleñ şalıvirüñ gideyüm
Hālüm uş budur ya ben n'ideyüm

163 Ȳurđı şalıvirdiler giri gider
İşidüñ imdi Emrullah kim n'ider

164 Ya 'küb eydür her ȳazā Hāķķ'dan gelür
Kimi Mālik kimisi dervīş olur

Ȳışşā-i Melik Reyyān'ın Düş Gördügidür

165 Mışır içinde bir ulu beg var idi
Melik Reyyān hem aña dirler idi

166 Ol Melik key ulu bāzırgān idi
Evinüñ içi dürr-ile mercān idi

167 Uyur idi sarāyında bir gice
Bir 'acāyib düş görür işit neçe

168 Sevinüp uyķudan duru-gelür
Arar gelür bir ta'birci bulur

169 Bir mu'abbir var idi anda ulu
Zāhid ü 'ābīd ü hem yüzi şulu

170 Didi ey ilimüzüñ mevlānāsı
Şehrimüzüñ ȳazılarıñ dānesi

171 Diyeyüm düşümi ta‘bîr eylegil
Görklü ta‘bîr eyleyüben söylegil

172 Ol mu‘abbir eydür neçedür düşüñ
Eksük işüñ Tañrı olsun yoldaşuñ

173 Mâlik eydür işit imdi n’iderem
İşbu gice dut bıçağı yaturam

174‘ Âd kazduğı kuyu dibinde ben
Yürürdüm uyumuş idi bu ten

8b

175 Gökdeki güneş felekden tîz iner
Kuş gibi başum üstüne konar

176 Biraz uhte yaşamdan ol girür
Bir sâ‘at koynum içinde eglenür

177 Dururken girü yaşamdan ol çıkar
Beni kucar yüzüme bir kez bakar

178 Toğduğı yire çıkar gine bayak
Gör neçe gösterdi Allah-ı Hâlık

179 Gene gördüm bu gökden dürr yağar
Hîç bulut yok üstünden güneş toğar

180 Çevre yanım dürr-ile mercân tolar
La‘l yâkut dürr-i muraşsa‘ incüler

181 Direrüm etegüme tıldururam
Ol kuyu dibinde bir dem yürürem

182 Mu‘abbir dir düşüni ta‘bīr idem
Kim şükür kıl seni ben sevindürem

183 Ol arada ki dürr-i mercān yağar
Ya güneş kim alnuñ üstüne iner

184 Ol arada bir kıl eline gire
Ol kıl ucundan evüñ altuñ tola

185 Ol ucuz girüserdür elüñe
Kademünden berekāt ola maluña

186 İşbu devlet saña Ken‘ān‘dan ola
Anda vargıl anda var anda ola

187 Ol mu‘abbir sözi aña hoş gelür
Gel gör imdi ol felek neler kılur

188 Ol melik sevinüp evine gelür
Çıkarur aña iki altuñ virür

189 Ol melik⁷¹ imdi yaraqlandı gider
İşit imdi ol Hākīm yine n’ider

9a

190 Örü-turdı yol yarağın eyledi
Ken‘ān ĩline işini soyladı

191 Ol yaña yürürken bir ün gelür
Evvel üni Mālik diñler oturur

⁷¹ Eserde mālīk şeklinde geçmektedir.

192 Gördi kim ol ün yuḡarudan gelür
Velī ḡayrān [u] sergerdān olur

193 Yuḡarudan bir kişi söyler aña
Neye baḡarsıñ ey kişi dört yaña

194 Henüz ol oḡlān anadan toḡmadı
Ana raḡmine bedenden inmedi

195 İki yıl gerek kim ol oḡlan doḡa
Yıldızı daḡı anuñ göge aḡa

196 Emek etme kendü özüñe dön girü
Girü Mıṣra in evine var girü

197 Giri dön Mālīk evine varasıñ
Ḳırḡ yıl anda ṣāḡ selāmet durasıñ

198 Ḳırḡ yıl tırdı Mıṣr içinde ol emīr
Yılları günleri ṣayardı bir bir

199 Ḳünki ḡırḡ yıl tamām oldu tamām
Ḳoca yigit cem‘ oldu ḡāṣ u ‘ām

200 Ol Mālīk tırdı kim gele
Yaraḡ eyler ki Ken‘ān’a gele

201 At ḡatır deve yükletdiler
‘Azm idüp sefere gitdiler

202 Söz öküşdür yürüyüben gitdiler
Ol ḡuyuya yaḡıncaḡ yitdiler

203 Mālīk ıraḡdan baḡar ḡuṣlar görür

Ol kuyu üstünde üşmüş durur

204 Yūsuf'a ferīstehler gelmiş idi
Kuyuda Yūsuf'a iş olmuş idi

9b

205 Ḵuluna eydür bir bardağ aluñ
Ol kuyudan bize şı çıkaruñ

206 Beş̱ir urқан-ıla bir bardağ alur
Ḵuyu üstüne gelür Beş̱ir durur

207 Bardağı urқana baғladı kim ol
Kim kuyudan şı çıkara bu yol

208 Tañrı emr eyledi Cebrā'ıl iner
Yūsuf'un қatında inüben konar

209 Eydür ey Yūsuf Çalab buyruğıdur
Dip otur kuyuda bir dem тұrur

210 Uş çalab seni kuyudan қurtarur
Mısr içinde saña sultānlıқ virür

211 Bir kişi kuyu üstünde durur
H̱azır ol kim kuyuya ip sarkıdur

212 Kervān қondı uşbu kuyunuñ қatına
Bir kişi şı çıkarur pes atına

213 Ḵuyuya ip uzanuban inicek
İpi elden қomağıl ip dönicek

214 Beşîr ol ipi kuyuya şarkıdur
Kuyuda Yūsuf beline berkidür

215 Gine Cebrâ'îl Yūsuf'a söyledi
Aña sırdan hikâyet eyledi

216 Ya Yūsuf bilür misin sen şol günü
Gözün ile gördün idi sen seni

217 Didün anda ger ben kıl olayıdum
Dünya'ya tolaydı benim adum

218 Kimse baña behâ yitürmeyeydi
Kimse benüm yüzümü görmeyeydi

219 İmdi çıkıl görgil behân
Elün-ile aluban saygıl behân

10a

220 Bunı dirken Beşîr ipi çeker
Ağır olmuş dir Beşîr dizin çöker

221 Çekdi imdi çıkdı kuyu ağızına
Geldük imdi kelecünün taķırırine

222 Vir şalavat ol Muḥammed ruḥuna
Daḥı cümle enbiyâ ervâhına

223 Gördiler kim kuyudan çıkdı bir ay
Beşîr eydür nedir işbu hây hây

224 Bunı deyüp Beşîr ol dem düşer

Fehmi ‘aklı cümlesi andan şaşar

225 ‘Aklı geldi gördi bir ay oturur
Kendi yoğsul ol bir ay oturur

226 Anı görüp kuyuya adem üşer
Kim görürse ‘aklı başından şaşar

227 Melik’e Beşîr beşâret eyledi
Mâlik ’e kıldan işâret eyledi

228 Ol Melik sevinüben turur örü
Şükr idüp Tañrı’ya geldi ilerü

229 Didi ol hâcetleri kılan revâ
Sensiñ âhir pâdişâh-ı bî-riyâ

230 Senden idi hâcetüm kıldıñ revâ
Dertlû idüm derdüme kılduñ devâ

231 Anda Yûsuf ‘aşkına kullarını
Azâd itdi terk kıldı varını

232 Yûsuf’a donlar geyürdi kat u kat
Ayı güneş kıldı aña mat u mat

233 Yûsuf’ı bir dem anda pinhân eyledi
Pâdişâhlar pâdişâhı gör n’eyledi

234 Geldük imdi Yûsuf’uñ kardaşları
Eydeyüm ki neçe oldı işleri

- 235 Ȧğa ıkup ırağdan bağıdılar
Gözlerin ol kuyuya bırakdılar
- 236 Ȧfle konup bağıbanı gördiler
Ȧğdan inüp ol araya geldiler
- 237 Geldiler Yūsuf'ı kuyuda bulmadılar
Kervān aldı Yūsuf'ı ün bildiler
- 238 Gördiler kim bir ulu kervān yatur
Māl-ı Melik bunca hānumān yetür
- 239 Şordılar kim bu kervān kandan gelür
Eytdiler bular tā Mısr'dan gelür
- 240 Didiler kim kanı ol kervān bağı
Bize gösterün needür ol kişi
- 241 Aldılar Mālik atına iltidiler
'Ağıbet işit kim añlar n'etdiler
- 242 Vardılar Mālik'e virdiler selām
Didiler bir kulumuz kaçdı 'ayān
- 243 Tīz duruñ o kulu ıkaruñ berü
Almayınca kulı gitmezüz girü
- 244 Gizlemeñ kulumızı virün bize
Yoksa ok zağımet virürüz size
- 245 Vir kulumuz yoksa na'ra ururuz
Zehleñiz yok biz sizi öldürürüz

246 Her birimüz pehlivāndur pehlivān
Pādişāhlar bizden isterler emān

247 Ol Mālik kōrkup bulara yalvarur
Çıkaruban Yūsuf'ı giri virür

248 Kardaşları Yūsuf'ıñ elin alur
Cümlecügi bir ıssız yire gelür

249 Çevresine Yūsuf'ıñ dirildiler
Diñle imdi Yūsuf'a neler kıldılar

11a

250 Yūsuf'ı anda katı kōrkutdılar
Kimi beri kimi añarı dürttiler

251 Dögerüz karnuñı kan doldururuz
Yāḥud seni biz bugün öldürürüz

252 İşde şimdi biz varuruz kamumuz
İşbu Mālik'e seni çün şataruz

253 Sen daḥı kulluğa ikrār eylegil
Ben bularuñ kuluyam diyi söylegil

254 Yūsuf anda kōrkuban ikrār ider
Öñlerince kul gibi yürür gider

255 Aldılar Mālik katına vardılar
Cümlesi selām virüben durdılar

256 Eytdiler alıçı var mı kulu 'acep

Yoksa müşteri kılalum talep

257 Bize bir müşteri gerekdür gerek
Ala ırak yire gide tîzrek

258 Ol Mâlik eydür alayum ben kulu
Toğruluk eyleñ inanduruñ beni

259 İşbu gerçek sizlerüñ kulu mıdur
Uşlu mıdur yâ dahı deli midür

260 Bunlar eydür and-ile ve şart-ile
Kulumuzdur şataruz bitı ile

261 Mâlik eydür behā ne diyesiz
Baña diñ neçe bahāsın biçesiz

262 Bunlar eydür uşludur deli degül
İllā Mâlik bu iyi huylu degül

263 İşde biz huylarını diyelim
Rāzı olursañ alasıñ gidelim⁷²

11b

264 Evvel ‘aybı yalançıdur ikinci kaçğan
Üçüncisi uğrıdur bu üç hemān

265 Alursañ ‘aybını didük saña
İşbu kulu dahı virürüm saña

266 Mâlik eydür ‘aybını bildim kuluñ

⁷² Metinde “gidelim” şeklinde harekelendirilmiştir.

Yine virürseñiz behāsıñı aluñ

267 Bende altun gümüş yokdur hemān
Altun gümüş getirmedük be-hem

268 Bahāsına şof kemhā vireyüm
Mısr bezleri yāhūd dībāc vireyüm

269 Yūsuf anda göñli içinde ne dir
Kardaşlarım behāmı çok çok biçe dir

270 Bu Mālik diye kim gücüm yetmez aña
Böyle dir Yūsuf baķar dört yaña

271 Kuluñuzda üç ‘ayb vardur ‘ayān
Kim ola ‘aybı-y-ıla aķçe şayān

272 On toķuz geķmez aķçe vireyüm
Sizden anı aluben kurtarayum

273 Rāzı olup viresiz anı baña
Kavķa eylemeñ dağıluñ dört yaña

274 Bunlar ol aķçeye rāzı oldılar
Mālik’uñ elinden anı aldılar

275 Döndi Mālik Yūsuf’a söyler ĥaber
Kul mısın dir ĥaķīķāt iy mu‘teber

276 Anda Yūsuf kulluĥa ikrār ider
Dili ikrār ider göñli inkār ider

277 Mālik eydür Yūsuf’a ikrār it kulluĥa
Kardaşlaruñdan ayrılup kurtulmaĥa

278 Mālik eydür behāsın aluñ tamām
Dilegüm var sizden iy kerem

12a

279 Baña huccet-nümā yazup viresiz
Giri dönüp baña bir söyleyesiz

280 Bunlar eydür dirilüp bitı yazar
Qādir'i gör kim neçe işler düzer

281 Qul deyü peygamberi şatmak n'olur
Qardaşları yazuya atmak n'olur

282 Hasedi gör kim size ne iş ider
Qardaşı qardaşdan ayırur gider

283 Bunlar eydür kulumuz virdük saña
Tiz al git bakmağıl dört yana

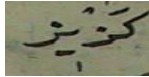
284 İllā şaķın anı kaçurmayasıñ
Ol hümā kuşunu uçurmayasıñ

285 İki ayağunı bağlayasıñ
Devenüñ üstüne anı koyasıñ

286 Kaçagan kuldır anı saklağıl
Kendi özüñ-ile anı beklegil

287 Dildiler Yūsuf'ı kim alalar [kaçalar]
Devenüñ üstüne anı bağlayalar

288 Yūsuf eydür yā Mālik berki işit
Bir sözüm var senden anı it

- 289 Mālik eydür ne sözüñ var eyit
Kendi hālūñden hikāyet it
- 290 Yūsuf eydür dilegüm oldur varam
Kardaşlarımıñ yüzüni görem
- 291 Anlar ile çok tuz etmek yemişem
Ben bunlardan ihsānı çok görmüşem
- 292 Bir halāllık dileyem ben anlardan
Ol tuz etmek bilmeyenlerden
- 293 Öpüşem koçuşam ben anlar ile
Ol yalan yire şatanlar ile
- 12b
- 294 Mālik işitdi bunu yandı cānı
Yüreği töldi çün işitdi anı
- 295 Didi kim hāy yiğit varma anlara
Ol seni ucuz şatup gidenlere
- 296 Didiler kim kaçmasuñ bağlañ tiz
Olmasuñ yolda ide
- 297 Ellerin ayakların bağlubend
Bağladılar Yūsuf oldu müstemend
- 298 Mālik'ün bir kulu bindi bir deve
Yūsuf'ı artlaştırdı gider ive
- 299 Kervān dün-ile giderken bir āh keder

Anasınıñ türbesin baķar görür

300 Getürür deveden atar kendüzin
Anasınıñ sinine urur yüzün

301 Zār u feryād idüp aĝlar idi
Anası sinde bile aĝlar idi

302 Göynük-ile türbeden çıķdı bir ün
Yandı türbe şanasın çıķar tütün

303 Didi cānım oĝul n'oldı saña
Bu belāyı bunda kim kıılır saña

304 Didi neler geldi başuma benüm
Güç-ile kıurtıldı bu cānum

305 Didi ol kim bilime ip ıaķdılar
Döge döge kıuyuya bıraķdılar

306 Hālını bir bir rivāyet eyledi
Kardaşlarından çok şikāyet eyledi

307 Anası işitdi efgān eyledi
Kabr içinde baĝrını kan eyledi

308 Şūr u maḥşer terāzu hem ıamu
Oĝlını gördi unıtdı kamu

13a

309 Sin içinde ün gelür kim el-firāk
Kim firāķuñ beni etdi ihtirāk

310 Sin içinde anası hālın görür

Yüz yire urur Çalab'a yalvarur

311 Yâ İlâhî sen bağışla anamı
Anamı hem beni bir dānemi

312 Du‘ā kıldı sin üstünde oturur
Çalab ol kabir ‘azābın götürür

313 Karvān yola giderken bî-ḥaber
Tā ki ol kıl ardına kıılır nazar

314 Görür kim Yūsuf belürmez nā-bedīd
Bir cemmāza bindi segirdi becīd

315 Kāruban Yūsuf'ı kaçdı şandılar
Gider-iken dükelişi döndiler

316 Geldi gördi Yūsuf ol bî-temīz
Bir sin üstünde oturur kıl indi tīz

317 Ol Yūsuf kim aña muhtāc-idi
Anca urdı cānı yavlaḳ acıdı

318 Ay dilerdi toprak ola tozına
Gör kaḫa kim toz bulaşur yüzine

319 El götürdi ağladı ol bî-günāh
Bir münācāt eyledi yā pādīşāh

320 Didi bilürsin beni sen yā ‘Alīm
Bî-günāh çekdim cevır ü cefā vü delim

321 Fırkat-ile yandı ol atam koca
Kandalığım bilmez ol ḥālüm neḫe

322 Uş elümde bend egnümde palās
Yağdı anda mūmı benim kir ü pās

323 Cevr-ile kıanlar  oludur y reg m
Derd-ile başımda değ l h   ölüm

13b

324 Beni  u suz yire d gdi bu fuz l
Anlar itdi bana işbu fuz l

325 Ba da yazılmış bu-durur ezel
G n humı k ma benüm iy Lem-yezel

326 Ta rı  sına çok m n c t eyledi
G r bulara ne  f t eyledi

327 Buluda emr eyledi gök gürledi
Yağdı yağmur yıldırım  akıdı

328   yle t f n k pdı yel yağdı tolu
Ne ki i k dı bu utdı ne ulu

329 Her birin n başına t kındı ol
Yardı ba larını itdi yol yol

330 Gördiler hep kırılurlar bildiler
K rv n d kelisi dirildiler

331 Hep  al llık diley p görüşdiler
Her biri  u  n'eyledi  oru dılar

332 Y suf'ı ileri geldi d gen

Mālik'e eydür hoca zinhār amān

333 Kaçdı diyi bir-iki ol oğlını
Urdum-idi giri dönicek anı

334 Ol zamān yüzüni göge eyledi
Bilmezem 'Arapça ol ne söyledi

335 Çünkü degdi geldi bize bu belā
Zannımız oldur bu belā andan ola

336 Yūsuf'un tīzcek katına geldiler
Kārubān gönlünü ele aldılar

337 Yūsuf'a kaçan bular 'özü eyledi
Ol belā gitdi Çalab emr eyledi

338 O gün aña keyürdi ton yidi kat
Virdi altun eyerli bir tazī at

14a

339 Kesdi bendin dün ü gün hızmet kılur
Mālik aña key katı 'izzet kılur

340 Göçe göçe her maḳāmdan bir maḳām
Ḳuds'e irdiler yürümekden tamām

341 Pādişāhı ol ilün düşde görür
Kim Çalab Tañrı aña haber virür

342 Karşu var tañla geliser bir 'aziz
'İlm-i hikmet toludur gönlü deñiz

- 343 Tañla ol yek biñ kişi atladılar
Yūsuf'ı qarşulamağa vardılar
- 344 Şordılar kim qanı kārban başı
Mālik gösterdi aña bir kişi
- 345 Baqdı pek düşde gördüğine benzemez
İlerürek yürüdi dahı biraz
- 346 Gördi ol şehrün begi qarşudan
Çokluk atlu çıkarlar qarşudan
- 347 Atlular içinde var bir şahsuvār
Pādişah ol giri kalan bende var
- 348 Sözleründen şekker-i Mısr-ı hacil
Şüretinden ay güneş şermsār
- 349 Ay yüzini secdegāh itmiş anuñ
Qudretünden şāni'-i Perverdigār
- 350 Beñlerine Hind-i keşmīr kul idi
Zülflerine māl virürdi jengbār
- 351 Kalkar idi ayağı basduğı toz
Qılur gökyüzünde iftiḥār
- 352 Bir gören bir kez dahı görsem deyü
Cān virürdi görmeyen intizār
- 353 Yūsuf'a ḥaylī ḥadem virmiş idi
Haqq feriştehleri idi atlular

354 Yūsuf eydür ol yaña virür selām
Düşde gördügüñ benim yā hümām

355 Geldiler bir odaya kondurdılar
Bunlaruñ ağırlıgın indirdiler

356 Vardı ol ho[n] ulu toy eyledi
Mālik Yūsuf'ı da'vet eyledi

357 İkisini bile eve okudur
Bakdı Mālik Yūsuf önünce yürür

358 Şordı ol beg bu bunuñ nesidür
Didiler ol kişinüñ bendesidür

359 Geldiler ol beg ile irişürler
Da'vet eyledi yukaru geçdiler

360 Şöyle ki şāh tıncdur hon dökdiler
Her çanağ üstüne şekker ekdiler

361 Yūsuf aldı bir çanağı ilerü
Yidi Bismillah ile virdi girü

362 Ol çanağtan cümle halk aş yidiler
Hîç tükenmedi çanağ hep toydılar

363 Honı tamām girü egtürdiler
Bir zemān ol pāk-ile oturdılar

364 Gördi ol beg çünki anuñ işin
Yūsuf'a söyledi kim ey hem-nişin

365 Şimden-girü buyur ben n'ideyüm

Sen ne dirseñ ben anı ideyüm

366 Yūsuf eydür o beni Allah’a tap
Hāl oldur alan malūa hep

367 Ol beg eydür baa gstergil delil
Ne ılursañ amumuzu eyle ıl

368 İki putum var benim varıl aa
Secde ılurlar ise anlar saa

15a

369 Sen ne dirseñ biz anı ileyevüz
Her ne ie dirseñ balayavuz

370 ünkü Yūsuf putlara yakın gelür
Tizcek putlar hem aa secde ılur

371 ünkü bunları grdi hā [u] ‘ām
Yūsuf’a imān getürdiler tamām

372 Nee müddet diñlenüben durdılar
Atlanuban yine bir gün sürdiler

373 Bir iki gün üstine geti anuñ
‘İk ol cānna dūdi anuñ

374 Ol eydür güheri yañulmıam
Buldum idi girü yāv ılmıam

375 ‘İ odna yakdı beni n’ideyüm
At getürüñ bār ārdan gideyüm

- 376 On iki biñ arayla beg atlanur
At bâşın Yūsuf'a alam şanur
- 377 Bakdı Mālik gördi atlular çapar
Qorqusından Mālik'ün göñlü qapar
- 378 Mālik eydür n'ideyüm imdi ben āh
Ayrısarlar beni senden iy şāh
- 379 Yūsuf eydür Mālik 'e olma melūl
Beni senden ayırmaya hīç bir fuzūl
- 380 Gördiler leşkeri gelür fevc fevc
Sanki deñiz gelür mevc mevc
- 381 Yūsuf Mısr'a niķābın açar
Halk[a] sanki dārū-yı hüşber şaçar
- 382 Baqdılar gördiler tā şun'-ı Celāl
Qalmadı bunlarda bir zerre mecāl
- 383 Kāmu leşker düşdi bī-hüş oldılar
Yūsuf'ın nūrında serhōş oldılar
- 15b
- 384 Yine andan göçdi ol dem kārübān
Yürüdiler nitekim āb u revān
- 385 Dün ü gün leşker ol yolda yetür
Şanasın anda qarakolda yatur
- 386 Beg uyanur kanı Yūsuf düşdi

Uşdı ol devlet bigi bir kuşdı

387 Gitdiler giri illerine

Girmedi umdukları ellerine

388 Meclis-i kışşageri yād idelüm

İkileyin söze bünyād idelüm

389 İki menzil Mısr’a yakın kaldılar

Mışra-i Yūsuf vaşfin i‘lām kıldılar

390 Dürlü dürlü kemha vü atlās harīr

Dikdürdi Mālīk aña günde bir

391 Dükeli ol tonlar fāhīr⁷³ idi

Mālīk de kamudan hāzır idi

392 Çünkü Mısr’a yakın irdi kārübān

Mālīk eydür Yūsuf’a ey nev-cüvān

393 Gör ne hoş aķar revān-ı āb-ı Nīl⁷⁴

Yol tozından gir sin seni taze kıl

394 Tırdı Yūsuf tīz soyundı ma-ab

Düşdi Nīl’e işit imdi bir ‘aceb

395 Bir bālīķ gördi kim Yūsuf yayķanur

Bāşını şuya çaķar ol utanur

396 Ol bālīķ ki Yūsuf’a ‘izzet kıılır

Gör ki Allah aña ne hil‘at virür

⁷³ Metinde fahr şeklinde geçmektedir.

⁷⁴ Metinde “abu nīl” şeklinde geçmektedir.

397 Gör ne manşıb virdi aña hālık
İki oğul ıssı oldu ol bālık

16a

398 Biri mühr-i Süleymānı şaqladı
Birisi Yūnus'ı zindān şaqladı

399 Düşdi Nīl'e Yūsuf-ı devr-i zamān
Şāz-ı hurrem oldu ol āb-ı revān

400 Yundi çıkdı taze kıldı ol
Tīz Mālīk katına giri geldi ol

401 Gül şuyı ile elin ayağın yudı
Tonların Mālīk önünde qodı

402 Atlās-ı dībā zer beft [ü] harīr
Keydi kat kat tonların emīr

403 Kārubān küç idüp andan gitdiler
Menzil alup Mısr'a yakın teydiler

404 Bir ferīştehe viribidi Çalab
Anda Mısr'a bir haber virdi 'aceb

405 Eydür uş bir māh-rū ādem gelür
Qulluğa aña kamu 'alem gelür

406 Her kim anuñ bir kezin yüzün göre
Allah aña manşıb-ı devlet vire

407 Qayğılu görse anı şād ola

Hem şekirt görür ise üstād ola

408 Adamı şeklinde bunu söyledi
Mısr içinde şanki bir şūr eyledi

409 Er ü ‘avrat yügrüşürler kapuda
Yūsuf’a tā hāzır ola tapuya

410 Dört yaña revānlarda tırdılar
Bir iki üç atlu gelür gördiler

411 Arasında atlunuñ bir pādişāh
Bāşına urmış farқта zerrīn külāh

412 La‘l yākut kulağında şalınur
Fahır ider anuñla hūrşīd-māh

16b

413 Kendi düşdi halka göstermek için
Tutagelmiş ol zenahda böyle çāh

414 Şūretin gören yüzün yire urur
Hakk yaratmış kaşlarını secdegāh

415 Zülflerinde şad hezārān cā ola
Bend ü zencīr urmuş aña bī-günāh

416 Yüzünü bir kez gören feryād ider
Bir kez dağı görsem n’olaydı āh

417 Atlu kamu ferīstehler idi
Yūsuf’a gösterdi Allah pādişāh

418 MıŖr'ũn ehli Yũsuf'ı gördi tamām
Yũsuf'a yũz yire urdı gördi rāh

419 Ol ħalāyık ħevresinde yıgruŖur
Bir daĥı görem deyũben dũriŖũr

420 MıŖr'a girdi ħũn Yũsuf-ı Ŗeh-suvār
Geldi 'ālem faĥrĩ kıldı rũzgār

421 Gũl aĥıldı bũlbũl eyledi figān
Ŗaĥrālar ħamusı oldu lāle-zār

422 Yũzinũn nũrı dikildi göklere
Oldı yeryũzi daĥı naĥŖ-ı nigār

423 ĆeŖmeler kim ħurumıŖ-ıdı Ŗusuz
Deñize döndi aĥdı her pınar

424 BaŖdı Yũsuf Ŗehr-i MıŖr'a ħadem
Ķutlu kıldı ayaĥın ol kerem-gār

425 Ol ħalāyık ħũbluĥından Yũsuf'ũn
Bĩ-ĥũd olup Ŗyle vallah kıldılar

426 Mālik eydũr kim dilerse kim birin
Gstere kendi özin devlet-Ŗi'ār

427 Duta gelsũn her biri bir kızıl
TaĥŖĩr iden grmeyiser öyle bil

428 Ol ḥalāyık söyleşür kim rāyegān
Malına olur qurbān olsun aña cān

429 Biz şanurduk diliye altunı yüz
Görmege anı birer altun uçuz

430 Tañla geldiler tuta birer altun
O gün altı yüz biñ aldı altun

Kıssa-i Mâlik Reyyân Hazret-i Yûsuf'un Yüzin Gösterdüğüdür

431 Malık eydür kim dilerse bir dahı
İki kızıl virsün ol görmek hakkı

432 İnce altun aldı ol bî- şumār
Kim kıyas şağışın kim şayar

433 Mışra girdüğünde ol yüz güneşi
Ol gün oldu tek ayakda biñ kişi

434 Çün niķābın götürür halk görür
Anda on biñ kişi cān virür

435 Mālik aña düzdi bir ɣalvet-sarāy
Bir iki gün diñlenür anda ol ay

436 Bir nice müddet çün ārām kıldılar
Mısra Yūsuf hālīn i' lām kıldılar

437 Mālik ol k̲ulı şatar deyü dilā
Düşdi ili şārı gulgula

438 Mışr meydānın tamām süpürdiler

Anda bir kürsi-i zerrīn urdılar

439 Aldı Mālik Yūsuf'ı geldi bile
Ta'n ider Yūsuf'ıñ rengi güle

440 Geçdi Yūsuf kürside oturur
Mısr ehli gencini hep getürür

441 Gövdesi sīm-āb yüzi çün gül
Pādişāhdur ol hüdāvendī kul

17b

442 Yūsuf açdı çün yüzinden nikāb
Balkıdı yüzi nūrı çün āfitāb

443 Kendi nūrından yaratmış ol Kerīm
'İlm-i hikmet virmiş aña ol Hakīm

444 Dört yañadan aña kılur halk hücūm
Ehl-i Mısr u Hind [ü] Çin ü Şām [u] Rūm

445 Var-ıdı Şeddād ibn bir hātun
Yarāk itdi Yūsuf'ı ala şatun

446 Egnine giydi harīr başına tāt
Varıdı altında anuñ taht [u] tāt

447 'Ūd-ı 'anber aqçe altun yükleri
Yūsuf'a geldi nevbet bekleyü

448 Nebbet aldı Yūsuf'ıñ gördi yüzün
Ah idüp toprağa urdı yüzün

449 Didi biñ yük māl buña kıymet degül
Cân virürsem yolına minnet degül

450 İletdügi mālūña kıl ala şatun
Hep taşadduk itdi anı o hātun

451 Barmağın getürür i‘mān getürür
Göñli pāşın göñülden götürür

452 İrte gice tã‘at ider Girdigār
Ol sebebdan Allah anı yarlıgar

453 Bir kelep iplik getürür bir qarı
Kim gele şatun ala ol serveri

454 Ol qarı Yūsuf şorar gördiler
N’idersün deyü anı şordılar

455 Didi kim bir kelep ipliğim var uş
Varurum kim şatun alam anı hoş

456 Bir kişi bir pulı yok muflīz [u] aç
Aña benzer hānlık ömr-i taht [u] tãc

18a

457 Halk işidüp ol qarıya güldiler
Bir zamān katı ta‘accüb kıldılar

458 Yūsuf’un katında yıgdılar metā‘
Kimün-ile ola yāhūd ictimā‘

459 Turdı dellāl çağırur kılur nidā

‘Arza kıılır Yūsuf ola ortada

460 ‘İbrī kılıdır şerīf iken laṭīf
Kanı gelün kim olur buña ḥarīf

461 Yūsuf eydür böyle ‘arz itme beni
Ben didüğüm tut ‘arz eyle beni

462 Dellāl eydürdi ne dirseñ diyesin
Dilünce ḥızmetün ‘arz ideyin

463 Yūsuf eydür ‘İbrī bu maḥlūm ğarīb
Bundan artuḳ añma beni ey ḥabīb

464 Yā eyt ibn-i Ḥalīl Allah’dur
Yūsuf’ı Ya ‘küb zebīḥullahdur

465 Kendünün resmince dellāl söyledi
Yūsuf’ı ol ortada ‘arz eyledi

466 Yūsuf’ın vaşfı ‘azīze irişür
Ehl-i beyti bir araya dirişür

467 Kim ‘Azīz’den vire Mālik’e ḥaber
Yūsuf aldı ‘Azīz’den pā gider

468 Kāpusında var-ıdı bir ğiñ ḥayāt
Kim anuñ üzerine yarışa at

469 Buyurur anda iki kürsi ḳodılar
Mālik ile Yūsuf’ı oḳudılar

470 Yūsuf ile geçdi oturdı Mālik
Ḥun yediler ḥamd itdiler ve līk

471 Çün Zeliḥā bir nazarda bā-hūş olur
Yūsuf'ıñ 'aşkı anı bī-hūş kıılır

18b

472 Geldiler tayaları kapdılar
'Aklı geldi yüzine şu sepdiler

473 Didiler ey ḥātunı devr-i zamān
N'oldı saña gitdi 'akluñ pāyimāl

474 Dir düşümde gördüğüm sūret budur
İstedüğüm benüm ol devlet budur

475 İkileyin yine döner Yūsuf'a baķar
Bakduğınca Yūsuf'ıñ 'aşkı yaķar

476 Pādişāhdur beñzemez hergiz kıla
Aşa-komuş nice şāhı bir kıla

477 Aña ki 'āşıqlara zindānı var
Şaçları dīvānlar silsile

478 Gövdesi envā gülidür şanasın
Yüzinüñ zībālığı benzer güle

479 Ak üstüne ḥabeşī beñleri
Şanasın 'anber kıışmış meşk-ile

480 Yerde ādem gökde ferişteh tamām
'Āşk elinden fiğān-ı gulgula

481 Çün Zeliḥā gördi mā'şuk şatılır

Mal ne olur anı alur cān-ile

Kışsa-yı Zeliḥā-yı Zamān

482 Uş Zeliḥā kışsasına gitdi yol
Mağrīb sultānının kızı idi ol

483 Gök içinde güneşe mānendi ol
Atası anuñla ḥursende idi ol

484 Ḥaḳḳ Te‘alā virmiş idi bir cemāl
Hem cemāl içinde bulmuş idi kemāl

485 Şanasın uçmak bağında bir hūri
Yol azup dünyaya gelmiş biri

19a

486 Neçe eyde bu dil anuñ taḳrīrin
Çünkü şerḥ eylemez biñde birin

487 Zeliḥā düşünde görür bir cemāl
Tañrı şun‘ından yaratmış bī-misāl

488 Bir zamān anı teferrüc eyledi
Bu oña o buña çok nāz eyledi

489 Uru тұrur uykusından uyanur
Ol cemālūñ kaykusuna boyanur

490 ‘Āşıkı şol kadar görmekle
Ṭāli‘inden eyledi yavlaḳ gile

491 Atası sorar anuñ aḥvālını

N'oldı tağyır oldı beñzüñ kanı

492 Ol düşün vaşfuñ hikāyet eyledi
Ol cemāli oña ğayet söyledi

493 Bir gice ol cemāli gene görür
Ol cemālün kandalığın sorar

494 Ol cemāl eydür Zeliḥā miskine
Mısr içinde bulasñ isteyine

495 Bulasuñ derdüñe ande dermānuñ
Hiç kayırma sen benümsün ben senüñ

496 Bu düşü atasına şerḥ eyledi
Ne ki gördi bir bir anı söyledi

497 Didi maḳsūdum Mısr'dadur benüm
Kim anuñ yolına ḳurbān bu cānum

498 Pādişāh kızına ürek virmiş-idi
Tā kim kıızı ne dise ṭurmuş-idi

499 İy neçe şāhlar diledi varmadı
Düşünde gördüğün gönülden ırmadı

500 Yidi elçi gelmiş-idi bir gün ol
Sevmedi birini kılmadı ḳabül

19b

501 Olmuş idi her biri bir yıl yaḳīn
Görmemiş idi sulṭān anlardan birin

502 Sulṭān ol gün anları okıtdı hep

Her biri kandan gelür söyletdi hep

503 Hîç Mısr'dan bulamadı şāh eşer
Kim şorardı Mālik'i kimdür haber

504 Virdi destūr anlara şah-ı cihān
Aldılar destūr oldılar revān

505 Na'ib hācip vezīr cemi' oldılar
Sultānuñ yanını halvet kıldılar

506 Her biri bir sözi taqrīr eyledi
Dirilüp bir dürlü tedbīr eyledi

507 Oğudılar bir faşih çapuk pīr
Bir varak aldı eline harīr

508 Tā ki sultān buyurur kātīp yazar
Her söze tonlar giyürür şad hezār

509 Mālik-i Mısr'ıñ Kuṭayfī idi adı
'Ālemi tutmuş idi 'adl [ü] dādı

510 Çün düzdi yazdı viribidi selām
Didi iy fahr-i⁷⁵ azīz-i Mısr u Şām

511 Bir kızım var perdede çün nev-bahār
Tal'atunı düşde gördi ol nigār

512 Qaddi serverī tudağıdur gül anuñ
Şacı 'anber benleri fülful anuñ

⁷⁵ Eserde “farh” şeklinde geçmektedir.

513 Neçe şahlar diledi kılmaz kabûl
Düşde görür seni arzu kıılır ol

514 Eydür eger aña ikdām idesin
Hem cevāb-nāme ‘ilām idesin

515 Tā hazine kıl karavaş key temiz
Ol kız-ıla viribiyem iy ‘Aziz

20a

516 Mağrib ile Mısr arası ‘arz-ı tûl
Alt[ı] ayluk idi andan aña yol

517 Yazdı nāme virdi ilçi eline
Aldı ilçi düşdi Mısr’uñ yolına

518 Altı ay tamām oldı ey yār
İrdi ilçi Mısr’a eyledi qarār

519 Birkaç adam gönderür aña ‘Aziz
Viribidi katına okudı tiz

520 Geldi ilçiler ‘Azize oldı tüş
Çıkarup mazmûnın virdi uş

521 Nāme virdi hikāyet eyledi
Ne ki didi ise anı söyledi

522 İlçiye virdi ağır bezleri ton
Her birin ağırlıgun dökdi çün

523 Hem ‘Aziz girü cevāb nāme yazar
Çok selām eyler sitāyişler hezār

524 İrdi ilçİ hem-nāme-i şerīf
Siz bizi kıłursañuz size ħarīf

525 Biz ne-lāyıkuz size oğulluğa
Lāyık olavuz meger kim kılluğa

526 Biz daħı neçe-kim tende cān ola
Göñlümüz siziñle yeksān ola

527 İşbu resme nāme yazdı ol ‘Azīz
Viribidi ilçİ ile şāha tīz

528 Mağrīb’e irişdi ilçiler hemān
Yarağın görmekle şāh oldu revān

Kışsa-i Dügün-i Zelīhā

529 Dügüne bünyād ider ol pādīşāh
Kaşr u eyvānı bezerler bārigāh

20b

530 Ħon dökerler her kişi öñüne un
Hem virürler yoħsūla aķçe vü ton

531 Pādīşāh görür kızınıñ gücini
Anuñ için sebīl eyler gencini

532 Şāh-ı Mağrīb mağrīb içinde düğün
Key temāşā eyler ol yidi gün

533 Yükladiler cehīz içün biñ deve
Yıkdılar kumāşı tıldı ova

- 534 Biñ dağı getürdiler atlar tazı
Mālamāl oldu ol gün yazı
- 535 Her bir atıñ üstüne bir kıl biner
Gören anı hūri yā cinnī şanur
- 536 Ol deve yükleri kamu cehīz
Biñ karavaş dağı arı temīz
- 537 Çün yarağ itdi Mağrīb'e şāh
Gönderür Zeliḥā'yı oldum bir āh
- 538 Yüklödüp Mağrīb şehrinden gitdiler
Mısr'a yakın şınurında yatdılar
- 539 Hem 'Azīze nāme irür bir şehir
Kim Zeliḥā geldi uş yā sīm u zer
- 540 Leşkerin cem' eyledi ol-dem 'Azīz
Karşu çıkdı ol geline anda tīz
- 541 Kıl karavaş gördi anda genc [ü] māl
Ādeme böyle virür ol Zü'l-celāl
- 542 Gördi beg hem dürlü dürlü atları
Hep muraşsa' kıymetī aletleri
- 543 Rūmī vü Çīn ü Haṭāyī vü Habeş
Her bir atda oturur bir kıl sabaş
- 544 Yıkdı ol deveye beg katar katar
Yükleri kemḥā vü atlās-ı mu'teber

545 Bir devede mütemekkin itmiş ol ‘arūs
Bezemişler anı nitekim mişl-i tāvūs

546 Bir mahfe içre taht-ı ‘ac
Oturur gelin başında tāt

547 Üstüne çetr-i hümāyūn eylemiş
Ol deveyi genc-i Kārūn eylemiş

548 Bakdı bunlara çok fikr eyledi
El getürdi şoñ uci şükr eyledi

549 Kağı geldi anda nikāh kıydılar
Hon şerbet içdiler ve yidiler

550 Tayalar eydür aña ey gül‘izār
Uş gelür seni iden bī-kārar

551 Hātūn ol çadruñ kenārın götürür
Çün ‘Azīzūñ ol sāt yüzün görür

552 Bu kez şolar hem nā-hoş olur
‘Āklı gider düşer bī-hüş olur

553 Tayalar gördi anı tīzcegin
Ġuşşa [d]idiler aña zār u hazīn

554 Şu seperler giri gelür ‘aqlına
Bī-hüş olduğın sorarlar nakline

555 Eydür ol sāt gördüğüm şüret degül
Ey dirīğa kanı bu emek bunca yol

556 Bunca māl bunca esbāb bunca genc
Ey dirīga zāyi‘ oldı bunca renc

557 Dileğin virir ise hak aceb
Dileğüne bu ola şayet sebeb

558 Tayaler aña naşīhat virdi pend
Dididiler melül olma ey zülf-bend

559 N’eylesün Zeliḥā nāçār⁷⁶ çün gelür
Ne buyurur ise ‘Azīz fermān olur

21b

560 Giderür Allah ‘Azīz’ün şehveti
Hem Zeliḥā şöyle kalur kıymeti

561 Ba‘z ider Tañrı bir cinnī kıızın
Beñzedür gör ki Zeliḥā’ya yüzün

562 Virür aña ‘Azīz olur yakın
Şakladur ol ḥātūnı Yūsuf ḥaqqın

563 Aldı ḥātūnı Mısr‘a geldiler
Şādi vü düğün temāşā kıldılar

564 Çün Zeliḥā Yūsuf’a degin kalur
Şaçı ol güherün Yūsuf olur

Kışsa-yı ‘Āşk-ı Zeliḥā-yı Zamān

⁷⁶ Eserde “naçâr” şeklinde geçmektedir.

565 Gelelüm biz yine Yūsuf zıkrine
Kim ‘Azīz ol-dem yine anı fikrine

566 Çün görür köşkten Zeliḥā yüzünü
Mālını kıılır sebīl kendi özünü

567 Yidi yıl öñdin düşün görmiş-idi
‘Aşk-ı Yūsuf aña dağ urmış-idi

568 Mālik’e oğlan viribir gitmesün
Bizden artuḡ kimse bāzār itmesün

569 Māl ne olur Yūsuf ol sulṭanı
‘Arza kıldı Mālik satmaḡa anı

570 Ağzınca virdi her meta‘ aña beha
Mışr içinde malı ol gün ol şehā

571 Bir metā‘ çünki tartar giderür
İkileyin la‘l ü yāḡūt ḡodurur

572 Ağırınca Yūsuf’uñ her bir meta‘
Tartılır Yūsuf ile ictima‘

573 Yūsuf-ı Ken‘ān ‘Azīz’e hoş gelür
Anca virür hep ḡazāne boş ḡalır

22a

574 Yūsuf’ı perde-sarāya virdi pīr
Key ‘azīz tutsun Zeliḥā bunı dir

575 Soñra yine köşküne kendi gelür
Ol Zeliḥā'ya anı baḥşış kıılır

576 Yūsuf'ı tutğıl Zeliḥā'ya dir 'Azīz
Dürlü dürlü yiyesi virgil temīz

577 Aña ol gün dürlü dürlü donları
Yidügünce yiyesi vü ḥonları

578 Bī-kıyās māl aldı Yūsuf'a behā
Gitdi Mālik yüz uruban Allah'a

579 Qaldı Yūsuf boynu bağılu ḳul olup
Ol Zeliḥā'nuñ tapusunda ḳalup

580 Çün 'Aziz'ün gitdi mālı bī-şümār
'Ayb iderler anı ehl-i diyār

581 Didiler ey sipehsālār-ı Şām
Māluñı bir ḳula virdün tamām

582 Pādişāhlıḳ olmaz illā māl-ile
Mālsuz olan n'eyleye bu ḥāl-ile

583 Her biri bir yañadan söz açar

Kim peşimān yine Yūsuf'a nāçār⁷⁷

584 Vesvese bıraǵdılar çünkim aña
Tırdı yüridi hazīneden yaña

585 Vardı açdı ol hazīne ǵapusın
Gördi mālı genci tırur hepisi

586 Var idi bir hazīnedārın oǵur
Ma'lūm eyledi aña nedür bu sır

587 Hazīnedār eydür virdüm mālı ben
Bilmezem aǵvāli nedür ǵayrı ben

588 Ol ǵula şoruñ diye n'olduǵın ol
Kim anuñ naǵşında yoǵdur fuzūl

22b

589 Haznedār eydür anı dutar-idim
Ol meta'ları ǵamu darta-idim

590 Gökyüzünden nāgehān bir ǵuş iner
Ol ǵuluñ ǵarşusına becid ǵonar

591 Geldi tırdı ǵarşusına söyledi
Tañrı gör ki senüñ-ile n'eyledi

592 Sen behā ǵoduñ çü gördüñ şuretiñ
On sekiz kalıp aǵçe idi ǵıymetüñ

593 Şimdi kim virdüñ behā zātuñı biz

⁷⁷ Eserde “naçar” şeklinde geçmektedir.

Hep boş eyledi ħazānesin ‘Azīz

594 Bunı didi yine pervāz eyledi

Ol aña katı i‘zāz eyledi

595 Oꣳudı Azīz didi hikmet nedür

Ĥazāne olmış māl ile ‘ibret nedür

596 Yūsuf eydür ıaşd-ile oldı zevāl

Ĥazneñi ıoldırdı girü genc [ü] māl

597 Dāīma sin tapuña gıtdi mālum

Ĥızmeti gönlümce kılmaz bu kulum

598 Bunı işıtdi kim añladı

Key ‘acayib geldi katı diñledi

Kışşa-yı Mālīk Reyḡān Ĥazret-İ Yūsuf ‘Aleyhisselāmı Şatduğıdur

599 Çünki Mālīk şatdı Yūsuf’ı ey yār

Göñline Yūsuf düşdi naçār

600 Çıkdı gözinden dükeli alduğı

Ki Yūsuf’dan ayrılup ıalduğı

601 Eydür eyvāh ben işim yañılmışam

Uş işüme key peşīmān olmışam

602 Yıgrek oldur kim ‘Azīze ben varam

Ben anuñ mālūñ virüben yalvaram

23a

603 İnşallah anı māl ile alam

Ol efendi ola k l ben olam

604 Alduğı m lı getürdi girü
Aluban ‘Az ze geldi girü

605 Eydür alđıl m lın  ey  ehr-i y r
Altun a  e ne kim benim dağı var

606 Y suf’ı Ta rı ha  ı   n bana vir
Alduğımca altun a  e iki dir

607   id r ol dem ‘Az z anu  s zin
M lik’e döndürür ol sa‘ t yüzin

608 Gitmey nce bilmed   c n  adrini
Şimdi bild   gitdi erz n  adrini

609 G zs z   g zi yok hem n dutar
Ne bilür  ur  id-i t b n  udreti

610  ıymetin  arraf bilür her cevher  
Amma ne bilür dürr-i merc n  adrini

611   aba hoş  alan ne bilür  urada
M hir bilür bahr-i ‘umm n  adrini

612 M lik’e eydür ‘Az z’i m lu ı
Gizle sen bild k biz ol c n  adrini

613 Ya‘ni geldük kim m l ile aldayım
Şimdi bild   mi pe  im n  adrini

614 Bildi virmez anı cezm ider
M lik eydür    ra eve ‘azm ider

615 Gitdi andın şoñra Mālik evine
Yūsuf ele girmedi hem sevine

616 Gelelüm imdi Zeliḥā sözüne
Yūsuf'ı görelüm alur mı özine

617 Yūsuf'a key 'izzet kıılır ol nigār
Al ü yeşil giydürür nev-bahār

23b

618 'Anber-i gül şu-y-ıla karar-idi
Yūsuf'ın her dem bāşın ıarār-idi

619 Altun ibriḳ getürür Yūsuf'ı yur
Şan Zeliḥā üstüne balkıdı nūr

620 Yūsuf'a Zeliḥā niçe girişür
Daḥı biter 'aşḳ odına tutuşur

621 Gövdesi oldu za'if beñzi sāz
Taya gördi kız ḥarāb oldu az az

622 Taya eydür ey nigār ḥālün iyt
Kim şarardı yüziñ aḥvālün iyt

623 Hep Zeliḥā 'aşḳını takrīr kıılır
Taya añā bir 'aceb tedbīr kıılır

624 Taya eydür yā Zeliḥā genc [ü] māl
Çok gerek kim başa gele bu ḥāl

625 Elini alur Zeliḥā dāyenün

Arasına iletür sermāyenüñ

626 Eydür iş bu genc anuñ yoluna
Harc ide-gör kim vuslat buluna

627 Viripdiler māl ü gencine Çin'e
Tā gele şüret Mısr içine

628 Dürlü dürlü hem meta'lar alalar
Geleler kaçrı araste kılalar

629 Bu kez birkaç rüzigār kılur güzār
Geldi naķkaşlar deyü olur haber

630 Oқudılar Mısr [u] Şām üstādların
Қodular hānınuñ bünyādların

631 Rengīrenk cām-ile bünyād itdiler
Eyle şankim Mısr-[ı] Şeddād⁷⁸ itdiler

24a

632 Sağda şolda yazdılar tamām
Eylediler kaçrı içinde ey hümām

633 'Ūd [u] 'anber tütüdiler her gice
Hem çeraқlar yaқalar ucdan uca

634 Yūsuf anda giricek hayrān ola
Geldi hem 'acūzi hem mend ola

⁷⁸ Bu kelimenin metnin anlamına uyması açısından “kaçrı” şeklinde olması gerekmektedir.

635 Ol kapu üstünde bir altun tāvus
Ayağı yeşil zeberced boyudsuz

636 Burnı yākut firūze kıuyruğı
Ey mühendizler dutasız buyruğı

637 Ol kıuşuñ içi tōlu ‘anber ola
Kokusından ol sarāy içi dola

638 Sen bir altun tahtta oturasın
Şād oluban ol sarāyda gülesin

639 Kışı virüp Yūsuf’ı okuyasıñ
Sarāya girsüñ bu naķşı okusuñ

640 Kānçaru baķarsa seni göre
Vālih vü hayrān oluban kıala

641 Seni göre anuñ şabrı kıalmaya
‘Āşık ola n’olduğını bilmeye

642 Andan senüñ-ile birlik eyleye
Kıatuña gele senün-ile oynaya

643 Tayanuñ sözüni Zeliḥā dinledi
Ne didiyse tayanüñ sözün añladı

644 Eytdi taya görklü tedbīr eyledük
Cān içinde işbu sözi söyledük

Kışşa-i Melik ‘Azīz Bā-Zeliḥā

645 Mışr sultānı gene bir gün gelür

Zelîhâ'yı evinde melûl görür

24b

646 Didi ey sultân-ı cân u cihân
Bu melâlet kanda saña kılğıl 'ayân

647 Zelîhâ girü dönüben söyledi
Kendi hâlinden hikâyet eyledi

648 Bir hâcetim var anı kılğıl revâ
İşbu kaykum odına kılğıl devâ

649 Sultân eydür hâcetüñ digil baña
Ne dir iseñ hâcetüñ kılâm revâ

650 Zelîhâ eydür üstâdları kığırdasın
Key nakkaşlar var-ise hep diresiñ

651 Benüm içün bir sarây eyleyeler
Kim cihân halkı anı söyleyeler

652 Kim görürse anı hayrân olalar
Gitmeyeler aña bakup qalalar

653 Aña gireyüm benim kaygum gide
Hem bu gönüm derdine dermân ide

654 Sultân ol dem okudı üstâdları
Hâzır oldı Mısr şehrinüñ varı

655 Sultân anda hazne kapusın açar
Her birine anlarıñ hil'at biçer

656 Cem' olup ittifāk eylediler
Köşk ü sarāy key yüce bağladılar

657 Bir sarāy kim dünyāda uçmağ-ıdı
Hiçbir yerde hem mişālî yoğ-ıdı

658 Ne ki didi Zeliḥā anı tutdılar
Didüğünden dahı yigrek itdiler

659 Neçe müddet bunun üzre geçer
Çarḥ döner dürlü perdeler açar

660 Yidi yılda ol sarāy oldu tamām
Ne sarāydır kim dünyāda dārü's-selām

25a

661 Zeliḥā geldi sarāya girdi laṭîf
Şād oluban şācu şaçdı ol ḥarîf

662 Mısr içinde aña beñzer yoğ-udı
Şöyle Mısr'da sarāy çoğ-udı

663 Zeliḥā anda cevherî ṭonlar giyer
Şanki bir ṭāvusdur uçmağda yürür

664 Taḥta çıkdı ḥürî gibi oturur
Karavaşlar el bağlayuban durur

665 Yūsuf'a adam şaluban getürür
Kendüsi ḥürî gibi şöyle durur

666 Çünkü Yūsuf girdi gör kim n'etdiler
Sarāyuñ kapuların berkitdiler

667 Yidi kapuyı çün üstüne yapdılar
Tayaları dağıluban gitdiler

668 Yūsuf ile Zeliḥā ḥalvet kıldılar
İşit imdi ol ikisi n’etdiler

669 Gördi Yūsuf bir yüce görklü sarāy
Karşusına oturur bir görklü ay

670 Zeliḥā’ya ikrām idüp virdi selām
Didi fahrü’s-senā bedr’ül-tamām

671 Ey Zeliḥā kutlu olsun sarāyuñ
Uzun olsun devletüñ yaşıuñ

672 Dünyāda çok yaşağıl sultān-ıla
‘İzz ü ikrām-ile hem daḥı erkān-ile

673 Hemīşe köşkler sarāylar yapduruñ
Çok yaşayup zevk [ü] ‘işretler sürün

674 Yūsuf anda bir yüce yire çıkar
Ol sarāyuñ cümle rengine bakar

675 Zeliḥā kolın kendi boynında görür
Şahını içinde giri çoçmış görür

25b

676 Giri döner sarāyuñ şahını görür
Kendi kolın Zeliḥā boynında görür

677 Kankı yire bakdıysa şöyle görür
Ah idüben Tañrı’sına yalvarur

678 Didi ey Sübhān beni sen şaklağıl
Saña sığındım beni sen beklegil

679 Senden artuğ bekleyicim yok-durur
İlah'ım sensin dahı kimsem yok-durur

680 Benim öñüme dūzağlar kırdılar
Öñüm ardım sihr-ile bağladılar

681 Kamuları bekleyen sensin pādişāh
Şarp dūzağa dutuldum kırtar İlāhī

682 Döndi Yūsuf'a Zeliḥā söyler dilin
Diler ki söze getüre bülbülin

683 Yā Yūsuf niçün baķarsuñ dört yaña
Neçe neçe cevri idersüñ sen baña

684 Ma'sūķumsın kaçmayasın gelesin
Ben senüñ oldum muradıña iresin

685 Bu sarāyı senüñçün eyledüm
Seni baña ma'sūķ ola didüm

686 Yūsuf eydür ey Kerīm-i Zülcelāl
Bir ḥarām nesne neçe ola ḥalāl

687 Peklegil beni ey kamuyı pekleyen⁷⁹
Şaklağıl beni ey kamuyı şaklayan

688 Tek beni bu fettān azdurmaya

⁷⁹ Eserde "pekleyen" şeklinde geçmektedir.

Yarın anda yüzümi kızdurmaya

689 Zeliḥā eydür kaçma benden gel baña
Neçe eylik eyleyem gör ben saña

690 Özümü saña mübāh eyleyeyüm
Seni sükkerler-ile toylayayum

26a

691 Götüreyüm seni gül bostanına
Buyruk ol Mısr'ıñ gülistānına

692 Tek seni Mısr'a sultān eyleyem
'Azīz'üñ adını pinhān eyleyem

693 Yūsuf eydür ben kuluyam sultānuñ
İşbu sözün kamu efāsīd senüñ

694 Ben kuluyam sultānuñ sen ḥātunı
Kul olan kula yaraşur cānum cānı

695 Bizim aşlımız ḥıyānet itmedi
Hem ḥalālden özge nesne bilmedi

696 Hem kul ḥocasına 'āşī olmaya
Fāriğ ol nesne bizden gelmeye

697 Zeliḥā eydür ey benüm cānum cānı
Bāşım virem elden komayam seni

698 Şol ala gözleriñi terk etmeyem
Şol şeker sözlerini unutmayam

- 699 Ağı kırdım tā ki ben seni dutam
Ben doğanca söz-ile sen uçmağıl
- 700 Göñlüm evin maķām eyledüm ben saña
Emegümi külli şuya saçmağıl
- 701 Yūsuf eydür ey delü uşlan ulu
Sen benüm hocam ħalālısıñ delü
- 702 Ben saña egri göz-ile bakmayam
Kendü özümü tāmuya yakmayam
- 703 Zeliħā eydür ey benüm gözüñ nūrı
Ey şadef içinde dürrler dürrü
- 704 Kara kaşuñ beni Mecnūn eyledi
İnci dişüñ beni ħayrān eyledi
- 705 Karşumda n'ola mısıñ bir sā'at
Tā kim şol göñlünde nīk ü baħt

26b

- 706 Yūsuf eydür diñle gel iy bed-gümen
Ölüm irse şimdi ölsem bunda ben
- 707 Beni sin içine iletüp kosalar
Kanı Yūsuf öldi Yūsuf dişeler
- 708 Üç günden soñra açsañ sinimi
Neçe çürümüş dökilmiş tenümi
- 709 Yimiş olsa benim kırtlar üşüben

Sinimüñ içinde kırtlar düşüben

710 Hergiz anda yüzüme bakmayasın
Ayruk dahı hıç baña akmayasın

711 Bir kişi kim sin içinde çürüye
Kırt yılan anuñ teninde yürüye

712 Naķş u şüret küllî toprakda kıala
Kıadd ü kıamet küllî şüret yıkıla

713 Zeliķhâ eydür ben seni terk etmezem
Senden artuķ söz dilimde dutmazam

714 Senüñ içün bunca māl harc eyledüm
La'ı yāķüt güheri derc eyledüm

715 Emegümi virmegil yâ benüm-ile
Başuña ne geliser kim ne bile

716 Yūsuf eydür uçmağun sarāyları
Hūrileri köşkleri bu evleri

717 Bâķidür fānî olmaz kıamusı
Tañrı'dan kıorķ vardur kıamusı

718 Senüñ işbu sözlerüñ eskir gider
Uçmağa giren kışi bunu n'ider

719 Zeliķhâ eydür kimseden kıorķmağıl
Fikrüñ endiķeñ nedür baña digil

720 Mışr begleri benüm elümdedür
Ben ne dirsem her biri andadur

27a

721 Yūsuf eydür Tañrı'dan kórkar özüm

Tañrı yarın kara eyleye yüzüm

722 Yarın atam yüzine neçe baķam

Kendi cānum ol cehennemde yaķam

723 Zeliḥā eydür kamu mālumu virem

Ol Tañrı'nuñ raḥmetünden alam

724 Yazuğımız Tañrı'muz 'afv eyleye

Raḥmetinden ikimüzi toylaya

725 Yūsuf eydür bartıl almaz Tañrı'muz

Bartıl alup doğru kalmaz egrimüz

726 Toğrı olan kişi yavlaķ ḥoř olur

Gönlü evi ğuşşadan boş olur

727 Zeliḥā eydür beni miskīn eyledüñ

N'olduñ aḥı baña ğīn eyledüñ

728 Kātıma gel elüñi ur göğsüme

Bunuñ gibi ḥalvet dañmasa gördüm

729 Dünyā fānīdür bāri n'idelüm

Bāri zevķi ḥoř idüben gidelüm

730 Yūsuf anda Zeliḥā'yı esirgedi

Vesvese geldi Yūsuf'ı ırğadı

731 Diledi kim Zeliḥā'ya el şuna

Vesvese oduna düşüben yana

732 Şundi Yūsuf Zelīḥā'yı қоçaydı
Ber Çalab'dan şol sā'at geldi ne didi

733 Yā Yūsuf şunma elüñ Zelīḥā'ya
Қanı edeb hem ḥavf u hem ḥayā

734 Yūsuf anda şabr idüp girü
Zelīḥā қatlanmadı тұrdı örü

735 Tācını başından aşığa atar
Қарşu gelir Yūsuf'un bilin dutar

27b

736 Yūsuf anda şabr idüp тұrdı gider
İşit imdi Çalab'um anda n'ider

737 Yūsuf anda қарşu dīvāra бақар
Қарşu dīvār yarılup bir el çıkar

738 Ol eliñ ayasında bir yazı görür
Ol yazuyı oқuyup giri durur

739 Ol yazunuñ ḥattı budur eydeyüm
Andan sonra ma'nāsın diyeyüm

740 Yā Yūsuf lā teznī işbir sā'at
Қıl eta'tü rabbih sem'ān ve ṭā'at

741 Yazu budur yā Yūsuf қılma zinā
Kim zinā ile ziyān olur dīne

742 Yūsuf anda kendüzin giri çeker
Gönlüne şabr ekinin eker

743 Zeliḥā yapışur anda Yūsuf'a
Yūsuf'uñ cānına kıla cefā

744 Yiñileyin Yūsuf'a bir ün gelür
Yūsuf anda işidüp ḥayrān olur

745 Rāvī eydür degil nebī adıñ ola
Kim zinā iş senüñ elüñden gele

746 Yūsuf gine karşı dīvāra bakar
Ol dīvārdan yarılup bir el çıkar

747 Yüzünüñ nūrı sarāy içi tolar
Anı görüben ḥayrān kalur bular

748 Çün bunı Yūsuf görür çekinür
Zeliḥā'yı taḥtuñ üstünden sürür

749 Çekinür Yūsuf elünden çıkar
Zeliḥā'yı taḥtı üstünde yıkar

750 Zeliḥā düşdi ardına Yūsuf kaçar
Çalab ol baḡlu kapuları açar

28a

751 Zeliḥā Yūsuf etegin yetüp tutar
Yūsuf anda kendüzin taşra atar

752 Zeliḥā çeker ard etegi yırtılır
Yarusı Zeliḥā elinde kalur

753 Korkusından kapudan çıkagelür
Sultānı kapuda tırmış bulur

754 Zeliḥā daḥı Yūsuf'ı kovar çıkar
Çıkuben köşk altına bakar

755 Görür anda sultānı öri turur
Şīvan idüp yürüyüben varur

756 Yūsuf'a anda katı bühtān eyledi
İşit imdi Zeliḥā Yūsuf'a n'eyledi

757 Zeliḥā eydür işbu kul ḥāyın-durur
Ḥāyını katl eylemek iyü durur

758 Kaşd eyledi ki kim baña elin şuna
Diledi kim gele taḥtına bine

759 Yā beg bil kim ḥāl işbu durur
Şuçlama şāhum beni ḥāl bu durur

760 Bī edebdir zindāna koyıl bunı
Ḥabs içinde erisün eti cānı

761 Yūsuf eydür ḥāşa benden ey cānum
İşbu bühtāndur baña dökme kanum

762 Ḥāşā sultān nā-ḥaḳḳ yire kân eyleye
Şora bile andan şoñra eyleye

763 Sultān eydür na'ceb söz söyledün
İşbu göñlümi benüm şūr eyledün

764 Kime şorayım senüñ toğrulıgüñ
Neçe bileyüm senüñ egriligüñ

765 Anda bir ‘avrat gelüp turur idi
Qapuda oğlanın emzürür idi

28b

766 Yūsuf eydür oğlana hālüm şoruñ
Hāyın isem eğri isem andan görüñ

767 Ol baña girçek tanıqlık eyleye
Benüm içün saña birkaç kelecı söyleye

768 Sultān eydür işbu sözüñ muhāl
Süd emen oğlan neçesi eyde hāl

769 Yūsuf eydür Tañrı’muz Qādir durur
Hālümüze hāzır u nāzır durur

770 Yūsuf eydür yā şabī di söylegil
İşbu hālden bir hikāyet eylegil

771 Oğlan anda söze geldi söyledi
İşbu hālden bir hikāyet eyledi

772 Oğlan eydür hakk Yūsuf elindedür
Fi’l-i fitne Zelīhā fi’lindedür

773 Yūsuf’uñ gönlegin arayı görüñ
Aña göre Yūsuf’a cezā virüñ

774 Gönlegin yırtuğı öğünde ise

Şuç bunuñdur atl idüñ her ne ise

775 Gönlegi yırtuğı ardında ise
Şuı Zelia kıldı her anda ise

776 Górdiler kim yırtu ardında durur
'Aziz anda gönlege baup görür

777 Ol daı şuçlu kim idügin bilür
Bildiler kim bu günāh şuç bundadır

778 Zelia uanur yüzün burur
Anısı andup (?) sultāna arşı urur

779 Sultān bildi Zelia uanduğın
Sermısār olup oda yanduğın

780 Sultān eydür yā Zelia ğam degül
Günāh itmeyen kışı ādem degül

29a

781 Ādem oğlu günāh itse gerek
Giri şoñra tevbesin itse gerek

782 Sen daı tevbe idesüñ işüñe
İşbu ud gelesiydi başuñā

783 Yūsuf'a daı dutuban öđüt virür
Yūsuf eydür şāhımız ne buyurur

784 Sultān eydür işbu sırrı beklegil
Yañıluban kimseye dimegil

785 Sultān anda girü köşküne gider
Diñle imdi Zeliḥā gör kim n'ider

786 Zeliḥā anda Yūsuf'ı giri okur
Hışm idüben Yūsuf'a boşar kakır

787 Gör ki n'oldı Yūsuf bizim ḥālimüz
Sultān bildi hem kamu aḥvālimüz

788 Korku oldı kim sultān bilmeye
Çünkü sultān bildi korku olmaya

789 Yūsuf eydür çok kelecı uz degül
İşbu söziñ yā Zeliḥā söz degül

790 Şuçlu olduk Tañrı'dan korkmak gerek
Saña virmiş Çalab'um temur yürek

791 Çalab'um şol süd emer oğlanı
Söze getürdi seniñçün ol Ğaniyy

792 Sen daḥı hergiz müslümān olmaduñ
Tevbe kılup toğrı yola gelmeduñ

793 Ben senüñ buyruğunı dutmak muḥāl
Cānımı cehennem atmak muḥāl

794 İşbu saña fikri şeytān eyledi
Ş ol damarlarına giryān eyledi

795 Yūsuf anda Tañrı'sına sığınur
Secde kıluban kıbleye ögünür

- 796 Ğurbet içinde baña bu ne idi
Medet eylegil baña bir ilah
- 797 Fıtne odına bırakup yakmağıl
Yarlığağıl bir günāhı bir günāh
- 798 Yolum azdım yola getürgil beni
Yoksa bu yolda cānum olur tebāh
- 799 Yoldaşum ol işbu yolda azmayam
Ben za'ife olasın hemrāh-ı rāh
- 800 Kāmu kalmışlara kılursıñ medet
Neçe dertlülerüñ dermānı Allah
- 801 Hātıfden Yūsuf'a kıldı bir nidā
Şabr kıl kim bulasuñ altun külāh
- 802 Fehm idüben sözümi añlayasuñ
Yūsuf'uñ göñlüni yıya yıyasuñ
- 803 Kışşalarıñ görklürekidür did i
Kim okursa yazuğunu yur didi
- 804 Söyle kaykınınun dağı yazuğın dāim
Yarlığağıl ey Kerīm ey Raḥīm
- 805 Senden artuk kimse yalvarsañ dağı
Kāmu şerler fān[ī]dür sensüñ Bākī
- 806 Atumuzuñ dizlerini direlüm
Girü Zelīhā sözlerine girelüm

Kıssa-i Mısr Hātūnlarınıñ Zeliḥā Hātūnı Söyledikleridür

807 Mısr hātūnları kamu dirildiler
İttifāk idüp bir araya geldiler

808 Zeliḥā ile Yūsuf'ı kovlaştılar
Her birisi bir kelecı açdılar

809 Didiler kim Zeliḥā key hātūn ola
Revā degül kul içün maḥzūn ola

30a

810 Göñlüni virmiş durur bir kulına
Rüsvāy itdi adını Mısr iline

811 Kendi adın şārda rüsvāy eyledi
Bir kuluna kendüzin rām eyledi

812 'Aşık olmak revādur sevgi ḥalāl
İllā kendi kulunı sevmek muḥāl

813 Biz anuñla ayruḵ oturmaya lum
Çağırursa ḳatına biz varmaya lum

814 Bunlarıñ kovlaştuğın Zeliḥā duyar
Bunları ḳayğırmağa adam şalar

815 Kendüzi varur köşküne oturur
Yūsuf'ı oḳur yanına getürür

816 Zeliḥā eydür bir sözüm vardur saña
İşbu sözüme muṭī' ol baña

817 Mış hātūnlarını kayııram
Ki bunlara māl u hil‘atlar virem

818 Çünki honlarına şofra dirile
Her birine dürlü tonlar virile

819 Her birinüñ eline turunc virem
Bulara bir dürlü şan‘at göstürem

820 Her biriñ eline turunc ala
Bir bıçak bile virem kesüñ bile

821 Buyuram turuncı kesiñ anlara
Şol yüzini gösteresin bunlara

822 Yūsuf anda yüzüñi göstüriser
İşit imdi ol hātūnlar n’idiser

823 Kişi varup okudı hātūnları
Zelīhā katına getürdi anları

824 Añlaruñ-ıla Zelīhā şöhet eyledi
Dürlü dürlü hon ni‘met eyledi

30b

825 Şol kadar hūn dökdi ol ‘avratlara
Ol ‘avratlar baqdılar ni‘metlere

826 Hūnı çünki yediler getürdiler
Her birine görklü hil‘atlar virdiler

827 Zelīhā buyurdı turıñ getürdiler
Her birinüñ ellerine virdiler

- 828 Zeliḥā eydür birer bıçaḵ aluñ
Ben size ne dirsem anı kılıñ
- 829 Her biri bıçaḵların çıkardılar
Her biri munṭazır olup tırdılar
- 830 Zeliḥā buyurđı turuncı kesuñ
Cümleñüz bıçağı ḥāzır kılıñ
- 831 Başladı turuncı kese her biri
İşit imdi n'olısar işbu sırrı
- 832 Zeliḥā Yūsuf'a işāret eyledi
İşit imdi Yūsuf anda n'eyledi
- 833 Açdı ol görklü yüzüni anlara
‘Arz kıldı ol ḥātūnlara
- 834 Her biri turıñ diyüben ellerin
Doğradılar ellerin bir birin
- 835 Her biri delirüp na‘ra urur
Yūsuf anlara karşı bakıp yürür
- 836 Her birisi vālih ü ḥayrān olur
Yūsuf'uñ yüzünde sergerdān kılur
- 837 Yūsuf anda niḵāb örttü yüzüne
Ol ḥātūnlr geldiler kendi özüne
- 838 Gördiler kim elleri pāre pāre
Duydılar ağrısını anda yāre
- 839 Zeliḥā eydür bildüñüz mi derdimi

ovlařup ‘arsız itdüñüz adımı

31a

840 Bir bakıřda řöyle mecrūḥ oldunuz
ovlařurduñuz beni ya siz n’olduñuz

841 Ben bunuñ her gün görürüm yüzüni
İşidürüm ol şekerli sözünü

842 Didiler kim ey ḥātūn řuḥ eyledük
Senüñ içün ıovlaşuban söyledük

843 Zeliḥā eydür siz ‘āřık olmadıñuz
‘Āřık nedür ma ‘şuk nedür bilmediñüz

844 ‘Āřık olan kişi bilür ‘āřıkı
Zāhid olan zāhidi fāřık fāřıkı

ři‘r-i Zeliḥā Ḥātūn

845 Her kim ‘āřık olmadı ḥayvān ola
Cānı yoşdur meğer o bī-cān ola

846 Ādem oldur ki ol ‘āřık ola
Cānı yoşdur meğer ol bī-cān ola

847 Her kim ‘āřık yolında cānı terk ide
Bir cānına aña yüz biñ cān ola

848 Derdiñe dermān gerekse ‘āřık ol
Dertlü ol kim ‘aşık saña dermān ola

849 Kim şa‘n iderse ‘āřık olanı

Ādemī dimeñ aña şeytān ola

850 O hātunlar kaması tağıldılar
Zelīhā neye uğraduğın bildiler

851 Zelīhā döner Yūsuf'ı giri oğur
Muṭi' ol deyüp boşar kaçır

852 Ya sözüm tut rāzı ol ey bī-vefā
Yūsuf'a zindāna koyam idem cefā

853 Yūsuf eydür ne dirseñ eyt baña
Ey nigārī muṭi' olmam ben saña

31b

854 Haşr u neşr arz-ı ekber olıcağ
Beni anda di ya oğru ya cak

855 Zelīhā Yūsuf'dan bu sözi işidür
Eliyle Yūsuf'a birkaç kez urur

856 Yūsuf'un donlarını hep çıkarur
Yūsuf'ı şatan bāzırgāna varur

857 Eydür ol kuluñ yavuz huylu imiş
İçi taşu kibr-ile tolu imiş

858 Ne döğüp 'ağıllanur ne söğüp
Ne utanur ne uşlanur ne söğüp

859 Dürlü dürlü key muraşşā' tonları
Geydürüp ben aña arı arı

- 860 Biline altun kuşaklar kuşanup
Varlığını hep ögünde üşüdüp
- 861 Yiñemedim ben beni ey pūr-zār
Bunuñ elinden dar baña ey hoca zār
- 862 Yā mutī‘ ola baña tevbe kıla
Yāhūd zindāna koyam anda kala
- 863 Mālik Reyyān buyurđı Zeliḥā’ya
Ol boyı selvi ağacı yüzi aya
- 864 Ol kulu zindāna şok anda yata
Kendiye gele ta ki sözün duta
- 865 Zeliḥā döndi yine geldi evine
Yūsuf’ı zindāna kıoya kendi övüne
- 866 Zeliḥā buyurđı bir neccār aluñ
Neccārı bulun alıñ eve geluñ
- 867 Bir laṭīf neccār bulup getürdiler
Eline haqqın virüben turdılar
- 868 Zeliḥā eydür baña bir şandık düz
Seni key neccār didiler yavlaķ uz
- 32a
- 869 Neccār anda şandığı kıldı tamām
İşit imdi bu destānı ey hümām
- 870 Yūsuf’ın hep tonlarını şoydılar
Döküben şandık içine kıoydılar

871 Bir ammāl buluben yüklediler
Get r p zindāna deĝin vardılar

872 Bir iki günde ıķasın didiler
Y suf'a bu sözi anda didiler

873 Y suf anda p diş hı zıkr ider
D n   gün t 'at-ile zıkr ider

874 Mışr sult nı bu h leyi g ş eyledi
Hışma geldi y reĝi c ş eyledi

875 T rup andan Z l h  katuna gelür
Key ĝazap eyleyüp katına varur

876 Didi ey Z l h  şuı sen işled n
 mdi ol şusuz ulu n'eyledün

877 Tevbe ılup kendi şuu n bilesi n
Tevbe ılup doĝrı yola gelesi n

878 Bunı deyüp zind na sult n varur
Y suf'ı şanduk iinden ıķarur

879 Sult n anda Y suf'a  ĝ t virür
Bir iki s 'at atında oturur

880 Dir ki Z l h  h tr'i n oturası n
Bir iki günden sarıya gelesi n

881 Ben sa na adam şaluban ıķaram
Egn ne görklü h l'atlar gey rem

- 882 Bunı deyüp sultān evine gelür
Evine gelicek şayru olur
- 883 Sultān eydür kim hekīmler kaygırın
La ‘l [ü] yāķūt cevherī ʔon[lar] virün

32b

- 884 Ola ki derdime dermān bulasız
Bu benim zaķmuma merhem kılasız

- 885 Çün hekīmler ķatına dirildiler
Sultānuñ öleceğini bildiler

- 886 El ucuyla her biri tīmār ider
Ecel irür sultāna sultān gider

- 887 Nevķa üzre fiġān [ü] zār itdiler
Şaķlar kesüp teni ‘üryān itdiler

- 888 Mıŗ ehli ķamusı aġlaŗdılar
Ah idüben yürek ʔaġlaŗdılar

- 889 Sultānı yuyuben kefenlediler
İletüben ķabrine hem ķoydılar

- 890 Kırk iki gün yaŗına oturdılar
Aŗ u ni‘met cāniçün yedürdiler

- 891 Çünkü kırķ gün geŗdi yaŗı ķodılar
Mıŗ ehli başlarını yudılar

- 892 Didiler kim bize bir sultān gerek

‘Āqıl u ‘ādil bir ulu ḥān gerek

893 Andan girü tedbîri rey itdiler
Sözlerini ḳamusı bir itdiler

894 Didiler kim ḳardaşı sultān ola
Ḳamumuz gerek aña fermān ola

895 Ḳardaşı Reyyān’ı sultān ḳıldılar
Rāzı olup aña ḳul oldılar

896 Ḳamu beyler ḳutlulayı geldiler
Mıṣr ehli anı sultān bildiler

897 İmdi Reyyān key ulu ṣultān olur
Ulu kiçi aña fermān-ber olur

898 Çün muḳarrer oldu sultānlık aña
Müstemi‘ olup ḳulağın tutun baña

33a

899 Buyurur sultān ḳardaşım cāniçün
Zindān ehlin āzād idün ḳamusın

900 Vardılar zindān ḳapusın açdılar
Ol temur bendelerini çeşdiler

901 Āzād itdiler ol esīrleri
Zindān içinde yatan ol pürleri

902 Her birine ton aḳçe virdiler
Zindān içinde ḳamusın sürdiler

- 903 Zindān içinde kimse kalmadı
Yūsuf'ı anda hîç kimse görmedi
- 904 Yūsuf'ı zindān içinde kodılar
Bunda ayruķ kimse yokdur didiler
- 905 Yūsuf anda bir bucaķta oturur
Du‘ā kıılır Yūsuf elin getürür
- 906 Eydür ey Kādir baña eyle meded
Berr ü Melik’siñ zātıña yokdur ‘aded
- 907 Bunu deyüp secdeye urdı yüzün
Allah’a ışmarladı kendi özin
- 908 Cebrā’ıl şol dem iner gökden yire
Hakķ Çalap’dan Yūsuf’a ögüt vire
- 909 Geldi Yūsuf kıatuna virdi selām
Eytdi kıayķu yime ey bedr-i tamām
- 910 şabr eyleyüp işbu zindānda otur
Neçe dürrler var ki şadefde yatur
- 911 Bir ağ inçü soķdı Yūsuf ağzına
Lezzeti çıķdı Yūsuf’un ağzına
- 912 Didi kim Tañrı saña virdi naşıb
Düş ‘ilminden olasın kıatı raķıb
- 913 Saña düş ‘ilmin kerāmet eyledi
Başuña tāc u hem sa‘ādet eyledi

914 Kim ñe görse düşün ta‘bîr eylegil
Her birinüñ maqşûdını söylegil

915 Bunı didi Cebra‘îl çıkdı göge
Başladı Yûsuf’ı Hakk Çalab’a öge

916 Bu söz bunda tamâm oldı tamâm
Muşafâ’nun rûhuna yüz biñ selâm

El-meclis’üs-sâlis

917 Başlayalum gine bir laîf haber
Tâ ki işidenler kıla eşer

918 Mısr içinde iki kişi var idi
Birbiriyle ikisi key yâr idi

919 Biri sultānuñ şarābdârı idi
Biri etmekçi anuñla yâr idi

920 Ol ikisi Rûm’a varurlar idi
Rûm’a varup anda yürürler idi

921 Tekvûre çok armağanlar virdiler
Bir iki ay tekvûr katında tûrdılar

922 Rûm ilinde tekvûr ile bilişdiler
Varup tekvûr-ile söyleşdiler

923 Bir gün tekvûr anlara haber virür
Size bir söz eyderem pinhân durur

924 Korkaram söylemege sizden anı

Söylesem ‘ayuplayasız beni

925 Bunlar eydür söyle sözüñ bilelüm
Sen ne buyurursan sana biz kılalum

926 And içelüm sırrıñı bekleyelüm
Ağu virürseñ biz anı yiyelüm

927 Tekvür eydür biz mişkāl ağı aluñ
Ben ne dirsem siz anı eyle kıluñ

34a

928 Mısr sultānına varup yidürüñ
Tā ki sultān öle siz anda duruñ

929 Bunlar eydür ne ki dirseñ kılalum
Ne kim emr ideseñ anı görelüm

930 Tekvür eydür sultān öldüğünü
Ol ağudan niçesi olduğunu

931 Biti yazup siz baña bildüresiz
Gelmeyesiz baña anda tırasız

932 Ben Frengistan çerisin tartayum
Gice gündüz dimeyem ha yürüteyüm

933 Çok kadirğalar gemiler ideyüm
Mısr şehrin almağa kaşd ideyüm

934 Çünkü Mısr şehrine sultān olam
Siz iki göz emrine fermān ola[m]

935 Siz katumda key ulu beg olasız
Ne ki dilerseñüz anı kılasız

936 Bular ol tekvüre muṭi‘ oldılar
Ol ağıuyı alup Mısr’a geldiler

937 Ki sultāna ağıuyı içüreler
Tekvürı anuñ yirine geçüreler

938 Allah’uñ taḳdīrini gör n’eyledi
Bunlaruñ tedbīrini maḥv eyledi

939 Bunlaruñ bu fi‘ālin sulṭān duyar
Bunları tutuben zindāna koyar

940 Çünki zindān içine bunlar girür
Bunlar anda Yūsuf’ı bakup görür

941 Her birisi Yūsuf’a selām virür
Yūsuf anlarıñ selāmını alır

942 Bunlar anda Yūsuf ile oturur
Çarḥı gör ki bunlara ne getürür

34b

943 Bir gün uyurken şarābdār düş görür
Uyqusından uyanur durı-gelür

944 Eydür yārenler ‘aceb düş görmüşem
Uyurkendi anuñ çün turu-gelmişem

945 Baña bir kişi gerek düşüm yora
Neçedür ta‘bīrini idivire

946 Yūsuf eydür düşüni di göreyüm
Aña göre ta‘bīrini ḥaber vireyüm

947 Şarābdar eydür ki üç şalkım üzümü
Alurum elüme işitgil sözümi

948 Anı bir ḳadeḥ içine şıḳaram
Getürüben pādişāha iletürem

949 Etmekçi eydür ben daḥı düş görürüm
Ey Yūsuf işit ne ḥāber virürüm

950 Üç tennür etmegi bişürürüm
Başım üstünde anı getürürüm

951 Giderken yolda ḳuşlar dirilür
Uça uça başım üstünde gelür

952 Ḳuşlar anda etmegi külli yidi
Düşüm budur ta‘bīrini digil didi

953 Ben daḥı didüm bu etmekleri
Pādişāḥ ḥonına layıḳ her biri

954 Yūsuf anda sözlerini diñledi
Her birinüñ iydügin añladı

955 Yūsuf eydür yā şarābdār düşüñ
Beglik ola dün ü gün senüñ işüñ

956 Üç günden gelüp seni çıkaralar
Egnüñe görklü ḥil‘atlar geyüreler

957 Yordı böyle şarābdār düşüni

Ma'lūm itdi aña cümle işini

35a

958 Döndi ḥabbāzuñ da yordı düşüni
Kim anuñ dahı giderdi teşvīşini

959 Eydür sultān seni aşā koyısar
Ḳuşlar inüp beyniñi hep yiyiser

960 Ḥabbāz eydür ben yalan söyler idüm
Bu ḥikāyet kim saña eyler idüm

961 Yūsuf eydür didügüm hep olısar
İşbu vaḳ'a ḥaḳīḳat geliser

962 Çünki ölürsiñ bari imān getür
Cennet-i Firdevs'e girüben otur

963 Ḥabbāz eydür ben müselmān olmazam
Dīnümi koyup bu yola girmezem

964 Şarābdar eydür yā Yūsuf işbu söze
Gırçek iseñ bir nişān gerek bize

965 Yūsuf eydür nişānum sultān aña
Görklü ḥil'ātlar bile vire saña

966 Ḥil'at ile dürlü ni'metler gele
Ördek ḳuşlar eti cümle bile

967 Biz dahı senüñle bile yiyevüz
Ḥamd u şükr pādişāha diyevüz

968 Şarābdār eydür Yūsuf'a içüven
Bize öğret gel getürelim imān

969 Yūsuf anda anı hoş mü'mīn kıılır
Tamu odından anı emīn kıılır

970 Zindān ehli kamu mü'mīn oldılar
Hakḳ'a uyup Tañrı'yı bir bildiler

971 Habbāz anda Tañrı'yı bir bilmedi
Bunların didüğünü ol dimedi

972 Çünkü üç gün olçağaz geldiler
Habbāzı zindān içinden aldılar

35b

973 Ellerini bağlayuban başdılar
İletüp dārağacından aşdılar

974 Kamu kuşlar üstüne hep üşdiler
Beynisin delüben kanın açdılar

975 Ol şerbetdāra dahı begler gelür
Elin ayağın çözüben çıkarur

976 Yūsuf eydür beni yigit dahı
Sultāna diyesin varıncağaz Tañrı hakḳı

977 Yūsuf anda sözünü söyleyecek
Kendi hālın sultāna vaşf idicek

978 Şol sa'at Cebrā'il indi yire

Kim alab'dan Yūsuf'a haber vire

979 Didi Yūsuf alab'um kılur hitāb
Senüñ-ile kılısar yavlağdur i'tāb

980 Bir iki mes'ele şorar Hakk saña
Ol su'ālün cevābın virgil baña

981 Yūsuf eydür söyle ey pādīşāh-ı resūl
Bilürse söylesün bī-çāre kul

982 Cebrā'ıl eydür bu şıfāt senün
amulardan görklüdür dahı ünün

983 alab eydür anı kim virdi saña
Söyleyüp Yūsuf cevāb virsiñ baña

984 Yūsuf eydür alab'um virmiş durur
Hüsni-i tācı başıma urmuş durur

985 Yā Yūsuf kardaşlarıñdan kurtaran
Kim durur seni kuyudan çıkaran

986 Zeliḥā mekrinden seni kim şaklayan
Çok belālardan seni kim bekleyen

987 Saña genc oğlanı söze getüren
Senün için anda tanıklık viren

36a

988 Seni toğrı Zeliḥā'yı suçlu eyledi
Senünçün emer oğlan söyledi

- 989 İşbu iltâfı unuttuñ mı ey ‘azîz
B aķî’yi fenâyı itmedüñ temîz
- 990 Mâlik’ül-mülk oldurur anı koduñ
Dünyâ begine beni eksük didüñ
- 991 Baña şıgınmak gerek zirâ ben
Bunca keremi unuttuñ imdi sen
- 992 Put-perestlerle beni fark itmedüñ
Yardıñ andan diledüñ hoş itmedüñ
- 993 Bunı işitüp Yūsuf na’re urur
Na’re urup yüzüni yire sürür
- 994 Kendi özin toprağa ğark eyledi
Ah idüp gözin giryân eyledi
- 995 Didi ey Ğaffâr-ı Zü’l-celâl
Ben za’îfım baña itmegil maķâl
- 996 Tevbe kıldım suçumı ‘afv eylegil
Tevbe idenlerde az olur maķâl
- 997 Dergâhından beni maħrûm itmegil
Bu günahkâr kuluñı kılma melûl
- 998 Hele de ben yüzümi saña dönmüşem
Raħmet eylegil baña bî-zevâl
- 999 Giri şol dem Cebrâ’îl göge aĝar
Haķķ Çalab’dan Yūsuf’uñ hâlin sorar

- 1000 Didi ey sultān-ı ‘ālem bize evvel
Saña ma‘lūmdur aḥı cümle ḥāl
- 1001 Çalab eydür tevbesin kabul eyledim
Anuñ içün at-ı Burak eyerledim
- 1002 İn yā Cebrā’īl Yūsuf’u muştula
Şöyle kılduk kılmaya bizden külāh
- 36b
- 1003 Geldi Cebrā’īl Yūsuf’ı muştular
Yūsuf anda şāz olup giri güler
- 1004 Didi Sübhān’uñ seni yarlıgadı
İllā birkaç kelecı saña didi
- 1005 Pādişāhuñ emridür olgıl mu ‘tī
Muṭī‘ olursañ olasın refī‘
- 1006 Yūsuf eydür emrini ben tutayum
Cānumı öñünde oda atayum
- 1007 Pādişāhuñ emridür gerek yatasıñ
İşbu zindānda yidi yıl kalasın
- 1008 Yidi yıldan sonra saña geleler
Seni bu zindān içinden alalar
- 1009 Mısr ehli cümle ḥükmünde ola
Kaygular gide daḥı şāzi gele
- 1010 Kulak urup Yūsuf anı diñledi
Didi saña şıgıuram yā Ğaniyy

- 1011 Yūsuf anda zindān içinde alur
Yine bir dürlü ‘ac  b iŖ olur
- 1012 Var idi zind n içinde bir arda yüce
Ol yüce ardata bir derece
- 1013 Ol derecede Y suf oturur idi
Kim bakarsa bakuben görür idi

ıŖŖa-i H zret-i Y suf (‘a.s.m.) Zind nda Deve S yled gid r

- 1014 Badı gördi bir ‘arab deve sürer
S re s re deve ol araya irer
- 1015 Penceren  n önüne geldi deve
Y suf’a anda sel m ıldı deve
- 1016 Ol arada  kdi deve oturur
Y suf’a anda deve sel m virür

37a

- 1017 Bir faŖ h dil ile deve söyledi
Y  Y suf Ken‘ nlıyam bilgil didi
- 1018 Benden ata n haber n alg l didi
Y suf’a yı Y suf söyle didi
- 1019 Y  Y suf bir beri ba di le sözüm
Bir ula ur sözüme a la sözüm
- 1020 Ya‘k b ata n gözlerin giry n eyledi
Senün i  n g zin giry n eyledi

- 1021 Gözlerinden yaş revān olup aķar
Fırķat odı cigerin dāīm yaķar
- 1022 Dün ü günü ovalayup aĝlar gözi
Yūsuf'um ķanda der deyü budur sözi
- 1023 Bu 'arab gördi ki budur devesi
Deveyi döger ki turgıl yā 'āṣī
- 1024 Şol ķadar döger deveyi deve baĝırur
Hiķ esirgemez deveyi ha urur
- 1025 Yūsuf anı görüp esirgedi
Ey 'arab deveyi döĝme didi
- 1026 Sen berü gel ķaberüm vardur saña
Diyesiñ ķandan gelürsiñ sen baña
- 1027 Bunı işidüp 'arab yakın gelür
Ķarşu baķar Yūsuf'a selām virür
- 1028 Yūsuf eydür yā 'arab söyle baña
Ķankı ilden gelürsiñ deyi baña
- 1029 'Arab eydür yā yiĝit Ken'ān'danam
Ken'ān içinde olur atam anam
- 1030 Şatıluĝum var şatageldüm bu yaña
Daķı ne ķaber şorarsuñ baña
- 1031 Yūsuf eydür ne getürdün bu yaña
Devenüñ yüki nedür digil baña

- 1032 ‘Arab eydür yükümi şorarsañ
Un getürdümdi baña ne dirseñ
- 1033 Yükümi şatdum giderem yoluma
Bir iki Mışır altını girdi elime
- 1034 Yūsuf eydür yā ‘Arab bir mes’ele
Şorarum bilürseñ söyle baña
- 1035 Şehr-i Ken‘ān’da bir ağaç var ulu
On iki budağı var kiçi ulu
- 1036 Ol on iki budağıñ birisini
Bir belürsüz gelüben kesmiş anı
- 1037 Ol budağıñ gitdügiçün ağaç ağlamış
Ağlamakdan kendü özünü dağlamış
- 1038 Yā ‘arab ol ağacı bilür misin
Ol ağaçdan sen haber virür misin
- 1039 Ben bilürem ol ağacı söyleyem
Diñle imdi anı ben vaşf eyleyem
- 1040 Ol ağaç Ya‘kūb budağı oğlanları
Eydivirem bilürsiñ anları
- 1041 Yūsuf işidüp bunları çok ağladı
Ah idüp anda ciğerin dağladı
- 1042 Şol kadar ağlar Yūsuf’uñ gözleri

Zindān ehlinüñ dahı n'etdi özleri

1043 Yūsuf anda 'Arab'a ıřmarladı
Ya'ķūb'a benden selām eyle dedi

1044 Tā beni ol du'ādan unutmaya
Yā 'Arab zinhār ögünden gitmeye

1045 Yūsuf anda bilerzügin çıkarur
Ol delükden anı 'Arab'a virür

1046 Yūsuf eydür armağan virem saña
Bunı alup du'ā kılasıñ baña

38a

1047 Biñ kızılla almışam şatun anı
Var yoluña durmağıl olduñ ğanī

1048 Deve dahı şol örü turur
Giri turur yoluna düşer yürür

1049 Ol 'Arab devesi sürdi gider
Diñle imdi Ken'ān'a vardı n'ider

1050 Söz öküşdür vardı evine 'Arab
Evin oğlanın kıldı taleb

1051 Ol gice diñlenüp evinde yatur
Tañla turup Ya'ķūb evine varur

1052 Ya'ķūb beg kapusına vardı turur
Çağıruben Ya'ķūb'a selām virür

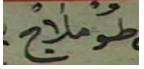
- 1053 Âvâzını işidüp taşra çıkar
Çıkuben kapudan karşı bakar
- 1054 Ol ‘Arab eydür kanı Ya‘kûb nebî
Evde ise gireyüm görsün beni
- 1055 ‘Arab eydür haberim vardur saña
Destur var mı gireyüm andan yaña
- 1056 Bir ğarîb baña haber ısmarladı
Ya‘kûb’a benden selâm eyle dedi
- 1057 Bu sözi Dina işidüp yügürür
Haber aldum Dînâ Ya‘kûb’a varur
- 1058 Dînâ eydür kapuda bir ‘Arâbî
Geldi eydür kanı Ya‘kûb nebî
- 1059 Ya‘kûb anda niḥāze tırmış idi
Yüz Hâlık’dan yaña urmış idi
- 1060 Eydür Çalab Yūsuf’um yüzünü
Bana göster işideydüm sözünü
- 1061 Namaz içinde bu sözi işidür
Namazı tizcek kılar kâriḥ olur
- 38b
- 1062 Kızına şordı bu ne haber durur
Ol ‘Arab gelüp saña haber virür
- 1063 Dînâ eydür bilmezem kaygır anı
Tâ haber vire key göre seni

- 1064 Ya ‘kūb eydür yā ‘Arab gel berü
Ol haber kimden getürdüñdi beri
- 1065 ‘Arab eydür Mısr içinde bir civān
Size selām eyledi anda revān
- 1066 Yesīr olmış zindān içinde tırur
Benüm ile tapuña selām kıılır
- 1067 Ya ‘kūb’a benden selām eyle didi
İşbu hālüm aña söyle didi
- 1068 Senüñ adın işidüp çok ağladı
Zindān içinde cigerin tağladı
- 1069 Beni du‘ādan unutmasıñ didi
Ben ğarīb zindānda yatmasıñ didi
- 1070 Ya ‘kūb eydür yā ‘Arab adı nedür
Kimüñ aşlıdur ol kimüñ oğlıdur
- 1071 Yā ‘Arab nicedür anuñ şıfâtı
Kaddi kâmeti dahı hem hal‘eti
- 1072 ‘Arab eydür şüretini görmedüm
Aşlı kimdür hem adını şormadum
- 1073 Niķāb altında ol baña söyledi
Kim size benden selām eyle didi
- 1074 Ya ‘kūb eydür yā ‘Arab ne vireyüm

Söylegil kim şükrāna ne tūrayum

39a

1075 ‘Arab eydür hācetüm yokdur saña

Bir iyi bağışladı baña

1076 Biñ kızıl ile tuta almış kıymete

Bāy kıldı beni cānum ol ni‘mete

1077 Ya ‘kūb ol ‘Arab’a alkış eyledi

Göñlü hoş oluben aña söyledi

1078 Eytdi ölümün eyü ola

Cümle maḫşūdlar ayağuna gele

1079 Tañrı seni yarlıgasıñ ‘ākıbet

Tendürüst ola seni bilsün ‘ākıbet

1080 Tığdı göñlümde bir tölünmiş ay

Bir haber geldi dilüme dir küşā

Ḥazret-i Yūsuf ‘Aleyhi’s-selām’un Mūnācāt İtdügidür

1081 Yūsuf’un aḫvālını şerḫ idelüm

Kim bu artuḫ sözleri tarḫ idelüm

1082 Bir gün ol Yūsuf zindānda durur

Yüzünü göge dutuben yalvarur

1083 Didi ey dergāh-ı ‘ālī-i pādişāh

Senden artuḫ yokdur hīç ilah

1084 Senden artuḫ kimseye yalvarayum

Ağlayu kimüñ katına varayum

1085 Vaqtidür kim beni azād idesiñ
Uş bu ğurbetden beni şād idesiñ

1086 İy Çalab’um derdime dermān irür
Ben miskine giri sen ihsān irür

1087 Ey Hudā-yı bī nazīr ü bī-şerīk
Ey ‘Aṭūf ey Ğaffūr ğufrān irür

1088 Siccīn içinde yandı bağrum yā Ra’ūf
İsmā‘īl’üm baña bir qurbān irür

39b

1089 Bilmezem zindān içinde hālüm n’ola
Görklü emründen baña bir cān irür

1090 Atam-ile komı kardaşlaruma
Benüm ile bunlara qurbān irür

1091 Zaḥm urdı cānuma kardaşlarum
İşbu zaḥmuñ merhemini sen irür

1092 Çün münācāt[1] Yūsuf kıldı tamām
Geldi şol dem Cebrā’īl kıldı selām

1093 Muştuluk olsun yā Yūsuf saña bugün
Kaygularıñ geçdi hep etgil düğün

1094 Mısr ilinüñ pādişāhı olasıñ
Ayruķ daḥı kaygular görmeyesiñ

1095 Yūsuf anda göz yaşını siler
Yūsuf'ıñ ol gün yanaqları güler

Kıışa-i Mısr Pādişāhınıñ Düş Gördügidür

1096 Mısr pādişāhı meger bir gice
Bir 'aceb düş görür idüm neçe

1097 Mısr'ıñ ol fāzıllarını okudı
Neçe gördi düşüni bir bir didi

1098 Bunlar eydür yā emīr ü kāmūrān
Neçe gördüñ düşüñi kılğıl beyān

1099 Gücümüz yitdügince ta 'bīr idelüm
Hil'atüñ alup kapudan gidelüm

1100 Başladı sulṭān düşüni söyledi
Neçe gördi bunlara vaşf eyledi

1101 Mālik eydür yidi şıgır görürüm
Bunlarıñ üstüne binüp yürürüm

1102 Key semüz öküzler idi her biri
Güçlü kuvvetlü kamusı key ulu

40a

1103 Gine gördüm yidi aruḵ şıgırı
Key aruḵ tahtaya beñzer her biri

1104 Ol yidi şıgır ki semüz idi
Ol aruḵ şıgırlar anları yedi

- 1105 Dağı gördüm yidi baş buğday uçar
 Uça uça ol tā göge geçer
- 1106 Yidisi de uçuben göge çıkar
 Mısr ehli dirilüp aña baçar
- 1107 Mu‘abbirler didiler eyā sultānımız
 Saña kurbān olsun işbu cānımız
- 1108 İşbu gördüğün düş şeytāndur
 Ta‘biri yokdur bunuñ bu fandur
- 1109 Ta‘bırini bilmezüz bu düşüñ
 Devletüñ irtesiñ uzun olsun yaşuñ
- 1110 Xamu bildüklerini unuttılar
 Hor olup sultān katından gitdiler
- 1111 Ol gün anlara sultān katı boşar
 Xamusı sultān gözinden düşer
- 1112 Sultānuñ şarābdārı bunu görür
 Başın eğirür sultān ögünde durur
- 1113 Yūsuf aña emānet itmiş idi
 Beni sultāna añasıñ dimiş idi
- 1114 Sultān eydür yā şarābdār başıñu
 Yaña egür idüñ diyesüñ işüñi
- 1115 Şarābdār eydür eyā sultānımız
 Fedā olsun saña işbu cānımız

1116 Zindān içinde bir oğlan var durur
Key ‘ālimdür ol mürettib er durur

1117 İşbu ta‘bīr ‘ilmin yavlağ bilür
Ki zīrekdür ne dirse ol gelür

40b

1118 Mālik eydür yā şarābdār sen anı
Kanda gördüñ kanda bildüñ ‘ilmini

1119 Şarābdār eydür ol zamāndan beri ben
Zindāna şokduğ beni ey ‘izz ü cān

1120 Anda bir düş görmüş idüm ki ‘aceb
Ol yigitden ta‘bīrin kıldım taleb

1121 Ol yigit düşüm ta‘bīrini eyledi
Geliser başuma hep söyledi

1122 Ol ne dir-ise kamosı geldi baña
Anı kaygır düşüñi diye saña

1123 Sultān eydür yā şarābdār varasın
Düşümün ta‘bīrini aña şorasın

1124 Şarābdār eydür ben anda varmazam
İşbu düşün ta‘bīrini sormazam

1125 Neçe bakam anda yüzüne anuñ
Zīrā emāneti var bende anuñ

1126 Siz beni gelüp anda çıkarıcağ

Didi an beni sultān atına varıcak

1127 A didi baa unuttım ben anı
Utanuram virmegil aa sen beni

1128 Mālik eydür doru vargıl aa
Düşümü ta‘bırını şorgıl aa

1129 Ol ‘ārıfdür seni utandurmaya
Ta‘bır ide seni boş göndermeye

1130 Çün şarābdar bunu işıdüp varur
Zindānu apusın açuban girür

1131 Yüzün örtüp Yūsuf’a virür selām
Didi n’itesin eyā fahrü’l-enām

1132 Yüzünü bürüyüben söyledi
Yūsuf’a çün apu ‘izzet eyledi

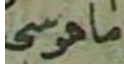
41a

1133 Yūsuf eydür hıç utanma aç yüzüi
Niye geldü baa söyle sözüi

1134 Yigit eydür didüi unutmıam
Ol emānetüi zāyi‘ itmiem

1135 Yūsuf eydür uşa yokdur ey ii
Taır unuttırdı saa bu işi

1136 Hıç uanma söyle baa sözüi
Utanup gizlemegil benden yüzüi

- 1137 Niye geldüñ haberin digil baña
Utanuben bakmayasın dört yaña
- 1138 Şarābdar başladı düşi söyledi
Sulṭānuñ düşün hikāyet eyledi
- 1139 Neçe gördi-ise anı kıldı ‘ayān
Yūsuf’un katında kıldı beyān
- 1140 Yūsuf eydür düşi ta‘bīr ideyüm
Ḥod bunı takrīr ü tefsīr ideyüm
- 1141 Ol semüz öküzler kim var idi
Ol aruḡ şıgırlar anları yidi
- 1142 Ol yidi baş buğdanuñ uşduğı
Uça uça göklere ulaşduğı
- 1143 Yidi yıl yavlaḡ ucuzluḡ olısar
Dürlü ni‘met gökden yire iniser
- 1144 Yidi yıl devrān çün devr ide
Ol ucuzluḡ gerek gide
- 1145 Yidi yıl tarlıḡ gele kıtlıḡ ola
Mısr halkı ulu kiçi buñala
- 1146 Yağmur olmaya çimenler bitmeye
Kimse koyun ile kuzu güdmeye
- 1147 Çünkü devrān döne rüzgār geçe
Ḥaḡḡ Çalab gökden yire rahmet şaça

- 1148 Mısr şehri giri ni‘metler tola
Ulu kiçi hāş u ‘ām cümle güle
- 1149 Şarābdār ta‘bīrini hep diñledi
Zīrek idi fehm idüp añladı
- 1150 Yūsuf’a alkış kılup hızm̄et ider
Çıkdı zindāndan varup şāha gider
- 1151 Şarābdār gördi Mālik oturur
Sulṭāna karşı yüzün yire urur
- 1152 Sulṭān eytdi neçe yordı düşimüz
Yā şarābdār hoş ola mı işimüz
- 1153 Şarābdār didi düş ta‘bīrin
Sulṭān anı diñledi birin birin
- 1154 Sulṭān eydür var getür ol yigidi
Ana Tañrı’dan gelür imiş ne idi
- 1155 Görklü hil‘atlar alup vargıl aña
Eğnine geyür anı getür baña
- 1156 Dağı sor ki ne suç eylemiş
Baña di ki aña kim güç eylemiş
- 1157 Sulṭānuñ söziyle şarābdār durur
Yūsuf’un öñünde yüz yire urur
- 1158 Didi sulṭān çok taḥiyyāt eyledi
Saña sorar ne suç itdi n’eyledi

1159 Baña gerek gizlemeyüp diyesiñ
Kayku rengini gönülden yuyasıñ

1160 Yūsuf eydür Zeliḥā bühtān eyledi
Beni bunda ol perişān eyledi

1161 Beni çün ezikti rāzı olmadım
Ol kığurduğı yire ben varmadum

42a

1162 Çünkü gördi rām olmazam ben aña
Zindāna koydı cefālar kıldı baña

1163 Kaygura sultān suçum andan şora
Benim suçlu yāḥūd olmayadur göre

1164 Yidi yıldır bunda zindān dartaram
Kim bile bunda gine neler görem

1165 Yā şarābdār işbu suçum benüm
Şora göre suçlu isem döke kanum

1166 Şarābdār çün Yūsuf’uñ gördi sözün
Geldi sultān katına didi sözün

1167 Çünkü sultān işidür işbu sözi
Yūsuf’ı esirgeyüp yandı özi

1168 Sultān eydür yā şarābdār tut sözüm
Yūsuf’a benüm yavlaḳ yandı özüm

1169 Varuban Zeliḥā’yı getürgil baña

Yūsuf'un şuçu nedür şoram aña

1170 Varuban Zeliḥā'yı getürdiler
Getürüben şultāna tapu kıldılar

1171 Sultān eydür yā Zeliḥā söylegil
Saña ne şuç eyledi Yūsuf digil

1172 Zeliḥā eydür yā melik işbu yigit
Şatun alınmış kulum-durur işit

1173 Tanrı beni buna 'āşık eyledi
'Aşkı bunuñ gör ki beni n'eyledi

1174 Çok yalvardum baña muṭī' olmadı
Çok yerlere kaygurdım hiç gelmedi

1175 Bühtān itdüm zindāna koydım bunı
Kim gele kendi özine seve beni

1176 Şuçu yokdur bu yigidüñ yā emīr
'Aşkına bu yigidüñ oldum esīr

41b

1177 Çünkü sultān işbu ḥāli bilür
Zeliḥā'yı kovuñ diyüben buyurur

1178 Zeliḥā'yı sultān söziyle sürdiler
Kulı kıymet gitdiyüben urdılar

1179 Malıñı mülkini hep aldılar
Mısr içinde anı yoḥsul kıldılar

- 1180 Şol kadar ağlar gözi görmez olur
 Ki qarır kim dizleri dutmaz olur
- 1181 ‘Aşkı gör kim niçeleri zār ider
 Niçe işleri ol aġyār ider
- 1182 Ol melik Reyyān buyurđı ıullara
 Dürlü ħil‘atlar alasız ellere
- 1183 Yūsuf didi kim varup çıķaruñ
 İşbu ħil‘atları aña geydürüñ
- 1184 Döşeyesiz dürlü bizler yollara
 Altun ıabaķlar alasız ellere
- 1185 Neçe fersaĥ yolları donatdılar
 Tā ki sultān didi anı itdiler
- 1186 Sultān emriyle Yūsuf‘ı aldılar
 Mālik -i Reyyān ıatına geldiler
- 1187 Yūsuf‘ı görür melik ıuru gelür
 Ķarşu varur Yūsuf‘uñ elin alır
- 1188 Kürsüyi Yūsuf‘uñ altında ıodı
 Sen yaraşursıñ Yūsuf‘a buña didi
- 1189 Yūsuf eydür ħāşā ben kim varam
 Pādişāh kürsisine elim uram
- 1190 Saña yaraşur şāhım sen otur
 Biñ benüm gibi ıulluġa sen getür
- 1191 Sultān eydür ne dileġün var daĥı

Yerine getüreyim Tañrı haqqı

43a

- 1192 Yūsuf anda zindān ehlin diledi
Pādişāh hepsin āzād eyledi
- 1193 Zindān ehli kamosı kurtuldılar
Yūsuf içün çok du‘ālar kıldılar
- 1194 Ol zamānda Zeliḥā tol olmuş idi
Arı olup karıyup kalmış idi
- 1195 Zeliḥā anda haça tapardı o zamān
Zeliḥā göñlünde yok idi imān
- 1196 Yūsuf anda geçüben oturmadı
Sulṭana anda dileğin virmedi
- 1197 Yūsuf eydür göreyüm Çalab ne dir
Andan soñra dañı baña kürsi vir
- 1198 Böyle dirken gökden indi Cebrā’ıl
Didi selām eyledi Rabb-i Celıl
- 1199 Anı şulṭān eyledüm Mısr iline
Bağlañ anuñ altun kuşak biline
- 1200 Yūsuf anda taḥta geçüp oturur
Taḥt öñünde sulṭān el bağlar durur
- 1201 Yūsuf eydür yā Melik bir ḥācetüm
Vardur sende kabul eyle ḥācetüm

- 1202 Ben dilerem ki Һaznedāruñ olam
Milk-i Mālik tedbīrini ben kılam
- 1203 Mālik eydür Һaznedārluq ne ola
Kim senüñ gibi kişi dilek kıla
- 1204 Ben seni gerek ki sulṭān eyleyem
Bil ki seni saña fermān eyleyem
- 1205 Sulṭān olup taḥta binseñ gerek
Mısr şehrini vaṭān itsen gerek
- 1206 Yūsuf'ı Mālik'e Tañrı sevdürür
Taḥta geçürmege anı ivdürür
- 43b
- 1207 Mālik anda buyurur çāvuşlara
Kim varuban bildürüñ ile şāra
- 1208 Bildüresiz Yūsuf ilin sulṭānıdır
Mālik Reyyān dağı anuñ kuldır
- 1209 Kim Yūsuf sulṭānıñuzdur bilesiz
Ne kim ol dirse siz anı kılasız
- 1210 İlin şehrüñ kavmi cümle geldiler
Ulu kiçi kutlulayı geldiler
- 1211 İmdi Yūsuf taḥta geçüp oturur
Mısr içinde Yūsuf'un ḥukmi yürür
- 1212 Mālik'ün düşün sebebe itdi aña

Mālik'i kul itdi aña gör saña

1213 Bilesiñ kim Mālik 'ül melik oldurur
Kāhi diri kılur kāhi öldürür

1214 Meclisi bunda tamām eyleyelüm
Giri Yūsuf sözine söyleyelüm

Kışsa-i Hāzret-i Yūsuf 'Alehisselām'ıñ Ekin Ekdürdügüdür

1215 Çün muḳarrir oldı melik Yūsuf'a
Diñle imdi n'etdi ol cānı şafā

1216 Emr eyledi çok taḫıllar ekdiler
Arpa buğday aluban māl döktiler

1217 Yidi yıl oldı bunlaruñ rızqı bol
Virdi Çalab'um bulara çok nüzül

1218 Mısr şehrin hoş 'imāret eyledi
Taḫta binüp key 'adālet eyledi

1219 Yidi yıl Yūsuf ekinler ekdürür
Develer yükledüp Mısr'a çekdürür

1220 Çün yidi yıl geçdi uçuzluk çağı
Anuñ ardınca gelür kıtlık çağı

44a

1221 Yūsuf eydür ayruḳ ekin ekmeñüz
Emegüñüz külli şuya dökmeñüz

1222 Yidi günden yire şular tammaya

Ꞑuzılar çok kırla süd emmeye

1223 Ꞑurd kuş cümle hayvānlar buñala
Yürüyü yürüyü açlıkdan öle

1224 Çayır çimen kamosı kuruya
Ulu kiçi cümle hayran yürüye

1225 Ne didi ise Yūsuf anda hep gelür
Didikleyin hem katı kıtlık olur

1226 Mısr kavmi kamosı buñaldılar
Cem‘ olup Yūsuf katına geldiler

1227 Didiler kim yā Yūsuf biz n’idelüm
Ḥānumān döñüp nireye gidelüm

1228 Yūsuf eydür getürüñ mālı dirhem
Şatun aluñ ben size buğda[y] virem

1229 Ol yıl çok sīm ü zer getürdiler
Bize buğdāy vir diyüp tırdılar

1230 Ol yıl aldıkların tökdiler
Cem‘ olup giri Yūsuf’a geldiler

1231 İkinci yıl ev kumāşın aldılar
Buğdāy alup evlerine döndiler

1232 Ol yıl daḥı hep anı yediler
Ev kumāşı daḥı gitdi didiler

1233 Üçünci yıl katır āt aldılar

Giri Yūsuf'a hizmetkār oldılar

1234 Dördünci yıl kıl karavaş kalmadı
Kamusın virdiler çäre olmadı

1235 Beşinci yıl oğlan kız getürdiler
Kıl karavaş gibi Yūsuf'a virdiler

44b

1236 Didiler kim bize buğday viresiz
Oğlumuzu kızımızı alasız

1237 Altıncı yıl yeñiledin geldiler
Biti yazup Yūsuf'a kıl oldılar

1238 Gör Çalab'ın kudretin n'eyledi
Yūsuf'a Mısr ilin kıl eyledi

1239 Kıl iken Yūsuf'ı sultān eyledi
Neçe dertlülere dermān eyledi

1240 Yūsuf'ın şabrını gör kim n'eyledi
Anı Mısr iline sultān eyledi

1241 Hem şabırlı kulları Çalab sever
Ol şabırsuz kulları kim yel kıvar

1242 Söz öküşdür Yūsuf'ın esrārını
Diñleñ eydeyüm anuñ envārını

1243 Ol bāzırgān Yūsuf'ı almış idi
Kardaşlarından Mısr'a getürmüş idi

- 1244 Ol dağı kırk oğlı yanınca bile
Kul oldu Yūsuf'a bitı ile
- 1245 Cebrā'ıl gökden yire inüp gelür
Tañrı'dan Yūsuf'a selām virür
- 1246 Cebrā'ıl eydür Çalab'um gör ne dir
Ol 'Alīm ol Ğafūr ol Ğabīr
- 1247 Kānı ol saña gelüp kulum diyen
Neçe itdük saña görgil 'ayān
- 1248 Kul iken seni şeha şāh eyledi
Luţfını hem saña yoldaş eyledi
- 1249 Gine bir gün Cebrā'ıl indi yire
Ğaqq Çalab'dan Yūsuf'a Ğaber vire
- 1250 İytdi yā Yūsuf Çalab emr eyledi
Benüm ile gör ki saña ne söyledi

45a

- 1251 Didi Yūsuf leşkerin cem' eylesün
Mısr şehrinden çıkuben yürüsün
- 1252 Kankı kişiye kim yolda uğraya
Ğācib idine anı bir hoş toylaya
- 1253 Yūsuf işidür Cebrā'ıl sözün
Leşkerin cem' idür azın azın
- 1254 Yūsuf'uhn bir tazı atı var idi
Kamu atdan anı yig sever idi

- 1255 Ol atıñ var idi bir hoş ‘ādeti
Odun çıksa kişner idi hem katı
- 1256 Mısr ehli ol atuñ kişnedügin
Bilürler idi ol atuñ didügin
- 1257 Cümlesi atlanurlardı ata
Hāzır olurlar idi Yūsuf katına
- 1258 Bir gün oldı gine atı kişnedi
Eyer verüñ atıma tız didi
- 1259 Cem‘ oldılar leşkeri hep katına
Yūsuf bindi şol dem atına
- 1260 İki yüz bin leşker öñünce yürür
İki yüz biñ dağı ardında durur
- 1261 Her sağı şolında iki yüz biñ çeri
Yeryüzi getürmez idi leşkeri
- 1262 Zurnā nefir nağgäreler urdılar
Başı zerrin çün ‘alem getürdiler
- 1263 At ayağında yirüñ ol gün yüzi
Kopdı bir katı göge çıktı tozı
- 1264 Yūsuf ol gün leşkerin alur çıkar
Kime uğrayam deyü karşı bakar
- 45b
- 1265 Giderken bir ğaribe şataşur

Beñzi şarı eskice ʈonlar giyr

- 1266 İki yol ah idüp yolda gider
Du‘ā kıılır Yūsuf’a ikrām ider
- 1267 Yūsuf anuñ baķmadı hiç yüzine
İ‘tibār itmedi hergiz sözine
- 1268 Didi baña bu nice vezīr ola
Vezīr oluben elinden ne gele
- 1269 Şol sâ‘at indi yire Cebrā’îl
Didi Yūsuf selām virdi Celîl
- 1270 Ol yigidi sen niçün begenmedüñ
Aña selām virüben sen dinmedüñ
- 1271 Zeliḥā bühtān itdügi vaķtin saña
Bu oĝlan ķurtardı seni baķ aña
- 1272 İki aylıķ oĝlan iken söyledi
Pādişāh hışmından ‘āzād eyledi
- 1273 Seni göriceķ Zeliḥā’yı kııldı yalan
Vezīrüñ oldur senüñ bilgil ‘ayān
- 1274 Çün bunu işidüp Yūsuf tıñladı
Yūsuf anda tevbe-i istiĝfār eyledi
- 1275 Ol yigide derlü ʈonlar eyledi
Luṭf [u] iḥsān ile anı ʈoyladı
- 1276 Andan ḥammāma iletüp yudılar

Misk-i ‘anber birle saçın ördiler

1277 Gül şuların saçdılar tonlarına
Tā ki ol çirkīn koķular eriye

1278 Yūsuf anı kendüye kıldı vezīr
Dervīş iken oldu ol şadr-ı kebīr

1279 Tañrı’nuñ vardır ‘acayib işleri
Pāy kıılır yoķsul iken dervīşleri

46a

1280 Niçeleri döner yoķsul ider
Kim dökülür gözlerinden yaşları

1281 Ol zamānda kim Yūsuf sulţān idi
Gözsüz idi Zeliķā bī-dermān idi

1282 Bir etmez⁸⁰ bulmaz idi-kim ol yiye
Karnı doya rahat ola uyuya

1283 ‘Aşk aña şeydeler urmış idi
Hüsni-i defterin felek dürmiş idi

1284 Yūsuf’uñ seyrānı yoluna varur
Anda bir ev yapduruben oturur

1285 Zeliķā eydür Yūsuf üñüñ işidem
Elim irmez Yūsuf’a bari n’idem

1286 Ayda bir kez Yūsuf ol yoldan geçer

⁸⁰ Bu kelime anlam gereķi “etmek” şeklinde olmalıdır.

Zelîhâ'nuñ cānı teninden uçar

- 1287 Bir dül 'avrat var-idi anda bile
Dururdu anda Zelîhâ ile bile
- 1288 Zelîhâ didi aña ey benüm işim
Ey benüm zârım bilen yoldaşum
- 1289 Ne vaqt geçerse Yūsuf'ı baña digil
Gizlemegil baña anı söylegil

- 1290 Elüm alıp yoluna çıkar beni
Tā ki fedā kılam aña tatlu cānı
- 1291 Bir gün olur Yūsuf atlanur gelür
Ol karıçuk anı ırakdan görür
- 1292 Zelîhâ'yı gelür evinden çıkarur
Yide yide Yūsuf önüne varur
- 1293 Zelîhâ başlar na're urur çağırur
Yūsuf işidür atın çeker turur
- 1294 Yūsuf eydür bana kimdür çağıran
Görün ağı kim-durur yolda turan

46b

- 1295 Çün Zelîhâ'yı bakup görmediler
Geçdiler ol arada turmadılar
- 1296 Zelîhâ ağlayu eve gelür
Eliyle başın döğüben oturur

- 1297 Zeliḥā'nuñ pis bir putı var-idi
Gice gündüz ol puta tapar-idi
- 1298 Giri döner putu katına varur
Putunu yüzi üstüne urur
- 1299 Bunca yıldur-kim saña taparam
Kim kamu dileklerden umaram
- 1300 Yoḥsul oldum saña tapaldan beri
Gözsüz oldum seni öpelden beri
- 1301 Tañrı oldur yiri gögi döndürür
Raḥmetini gökden yire indürür
- 1302 Yūsuf aña tapduğı'çün oldı 'azīz
Kulum iken oldı ol Mısr'a 'azīz
- 1303 Zeliḥā anda hoş şehādet eyledi
Putun boynuna ip takup süridi
- 1304 İletüben bāzāra putun şatar
'Aşk-ıla İslām dīnini tutar
- 1305 Girü gelür evine girüp oturur
Āh u zār eyleyüben durur
- 1306 Bunuñ üstüne gine bir ay geçer
Gine Yūsuf'uñ yolu andan geçer
- 1307 Zeliḥā evden çıkuben çağırur
İşidür Yūsuf atın çeker durur
- 1308 Yūsuf eydür neye çağırduñ baña

Yā ƙarıçuk ne dilersün di baña

- 1309 Yoħsul iseñ saña altun vireyüm
Yalıñ iseñ saña ƙonlar vireyüm

47a

- 1310 Zeliħā eydür aħı ħālüm añlağıl
Ben ne dirsem saña sözüm diñlegil

- 1311 Zeliħā benüm bilesün yā şāh-ı çihān
Kim cānuma ‘aşķını ƙıldım nihān

- 1312 Şimdi İslām dinine girdüm paşa
Beni nevmiz eylemek senden ħāşā

- 1313 Tañrı birdür sen anuñ peygamberi
Diñüne girdüm senin oldum arı

- 1314 Yūsuf eydür ‘aşķa bir nişān gerek
‘Aşķ yoluna virmege bir cān gerek

- 1315 Zeliħā eydür ƙamçıyı şungıl baña
Tā nişān göstereyüm ‘āşık saña

- 1316 Ƙamçıyı Yusuf Zeliħā’ya uzadur
Ulu kiçi leşkerler hep gözedür

- 1317 Zeliħā āh idüp içinden od çıkar
Yūsuf’uñ ƙamçısın elde yaķar

- 1318 Ƙamçı dutuşdı yanar Yūsuf dutar
Ƙorķusından ƙamçısın elden atar

- 1319 Zeliḥā eydür bir dem oda atlanmaduñ
amıyı atdıñ yabana döyemeduñ
- 1320 Bunca yıldır ben bu oda yanaram
Dün ü gün yanup hem göyinürem
- 1321 Yūsuf eydür dön girü var evine
Māl u mülkiñi giri virem saña
- 1322 Giri dönüp Zeliḥā evine varur
Şükr idüp yüzün yire urur
- 1323 Didi ey alab baña irdür meded
Saña beñzer ebed yokdur eḥad
- 47b
- 1324 amularıñ işini sensin düzen
Alan viren oyan sensin bozan
- 1325 Ey amular derdine dermān kılan
Ey nie yoḥsullara iḥsān kılan
- 1326 Baña daḥı girü iḥsān eylegil
Yüregim derdine dermān eylegil
- 1327 Gine indi Cebrā’ıl bir gün yire
Kim Yūsuf’a Ḥaḳḳ’uñ emrin göstere
- 1328 Eydür Yūsuf selām eyler alab
Zeliḥā’yı esirgesün kılsun talep
- 1329 Yūsuf eydür ey Cebrā’ıl-i Ḥaḳḳ

Kim okursuñ dāimā Hakk'dan şabak

1330 Gözsüz olmuş karımış olmuş haķır
Hüsn ü mālī kalmamış olmuş faķır

1331 Neçesi andan temennī ideyüm
Şimden girü ben anı n'ideyüm

1332 Giri vardı Cebrā'ıl ol hażrete
Kim Zeliḥā'nuñ işi anda bite

1333 Didi ey Çalab saña cümle nihān
Āşkāredür qatında bir bir 'ayān

1334 Tā ola kim sen anı bilmeyesin
Derde lāyık devāsın kılmayasın

1335 Yūsuf eydür Zeliḥā'yı ben alam
Karmış gözsüz olmuş ne kılam

1336 Çalab eydür Cebrā'ıl'e girü var
Göstüreyüm Yūsuf'a hüsnü şıvar

1337 Zeliḥā'yı Yūsuf kığırsuñ evine
Kudretüm göstereyüm aña yine

1338 El getürüp Yūsuf kılsuñ du'ā
Ol nebīdür du'āsı göge ağa

48a

1339 Adam şaldı Zeliḥā'yı getürdiler
Halvet olup kamu halkı sürdiler

- 1340 Cebrā'îl kanadın yüzüne urur
Zelîhâ'nun görmez gözleri görür
- 1341 On iki yaşında kız oğlan olur
Yūsuf anı görüben hayrân olur
- 1342 Giri açıldı yanağı gülleri
Zâhir oldu arada fülfülleri
- 1343 Giri boyı ince tala beñzedi
Kaşları dahı hilâle beñzedi
- 1344 Yūsuf eydür Mâlik'i kıgıruñ baña
Gele nikâh eyleye bunı baña
- 1345 Geldi Mâlik Zelîhâ'yı kıldı halâl
Nikâh-ile 'avratlar olur halâl
- 1346 Hoş düğün eyledi girdi gerdege
Zelîhâ-ile Yūsuf murâdına dege
- 1347 Zelîhâ'yı gördi kız oğlan henüz
Yūsuf eydür kim 'acebdür bu rumûz
- 1348 Yūsuf eydür senün erin var-idi
Bilürem key katı sever-idi
- 1349 Bu kız oğlan olduğı senün neden
Diyessin baña ey pîr ü feten⁸¹
- 1350 Zelîhâ eydür Tañrı beni şakladı
Ol hergiz baña değmedi bekledi

⁸¹ Bu kelime grubu anlam gereğı "pîr-i fiten" şeklinde olmalıdır.

- 1351 Bir perî kıızı dâim gelür idi
Anuñ ile anda olur idi
- 1352 Ol kâfir beni şanur idi anı
Anuñ ile eglenür qalur idi
- 1353 Bādı Zeliḥā Yūsuf'a oldı ḥalāl
Gitdi aradan cümle kıl ü qāl

48b

- 1354 Zeliḥā'dan on iki oğlu olur
Kim benî İsrā'îl erkân olur
- 1355 Büyük oğlanuñ adı Mişā idi
Birinüñ adı daḥı Efrāīm idi
- 1356 Zeliḥā şabr-ile irişdi ma'sūqa
Şabr iden kişiler irür Ḥaqq'a
- 1357 Zeliḥā şabr ile buldı ma'sūkı
Sen daḥı şabr it iresin Ḥālîk'a

Qışsa-i Yūsuf'uñ Qardaşlarıñ Mısr'a Buğdāy Almağa Gittikleridür

- 1358 İkileyin söze bünyād idelim
Yūsuf'uñ qardaşların yād idelim
- 1359 Anda key kıtlık oldı bunca māl
On sekiz biñ 'āleme oldı bu ḥāl
- 1360 Ol yidi yıl arasında kıtlık ol
İrdi Ken'an'a daḥı anda da ol

1361 İşidürler ki ‘azîz key ‘adl [ü] dād
Eydür anda halka şatır kuvvet zāt

1362 Ya ‘küb’un oğlanları dirildiler
Cümle Ya ‘küb katına geldiler

1363 Vaşf-ı hāli hep aña söylediler
Mısr’a gitmege yarağ eylediler

1364 Ya ‘küb eydür biraz aluñ metā‘
Kim alasız anda buğday hayli şāğ

1365 Dürlü kumāş yüklerini tutdılar
Hayli metā‘ alubanı gitdiler

1366 Bağladılar yüki tertîb itdiler
Ya ‘küb’uñ destur-ile gitdiler

49a

1367 Çünkü anlar Mısr’a key yakın kalur
Haqq virür Cebrā‘îli peygā[m] kılur

1368 Eydür uş kardaşlaruñ saña gelür
Açıguben her biri buğday alur

1369 Bildi Yūsuf anlardan hayr ü haber
‘Arza kıldı andan sekiz yüz biñ er

1370 Yürüdi Ken ‘ān iline şehr-i yār
Anuñ-ile var idi ilü vü şâr

- 1371 Dört yaña kullar yögürür şad hezār
Hem çavuşları her biri halkı başār
- 1372 Nāgehān karşı göründi kārubān
Öglerince gelür on tāze cüvān
- 1373 Her birisi şanasın mah-pāreler
Öni şöyle küllī hem rah[ş]ānlar.
- 1374 Anları gördi serāser o sipāh
İtdiler kim zihī yaratmış Kādir Allah
- 1375 Bildi Yūsuf bunları gördi gelür
İllā bunlar Yūsuf'ı hīç ne bilür
- 1376 Yūsuf'ın oğlu Mīşā eydür ata
Neçe beñzer saña beñzer şûretā
- 1377 Yūsuf eydür Mīşā'ya bu on kamu
Kardaşlarum-ıdur saña olurlar 'ammu
- 1378 Yūsuf aña buların işlerin
Yüreğinde tağların başların
- 1379 Ah idüp gönliñde tutar gizli rāz
Tā ki emr eyleye ol bī niyāz
- 1380 Yūsuf oğlu Mīşā'ya ışmarladı
Bunları hāş hücreye kondur didi
- 1381 Hammāma ilet vir bir kat geysi
Günde üç kez vir bulare yiyesi

- 1382 Bunlaruñ itdiklerin şerh eyledi
Ol firākı oğluna hep söyledi
- 1383 İllā ışmarladı kılma aşikār
Bunlara sen ya bir kimseye dime zinhār
- 1384 Oğlı eydür vallahi zihī şabr
Bunca kan yutmış iken eylik zor
- 1385 Yūsuf eydür n'ideyüm bunlar ğarīb
Bunca günde geldiler ac u edīb
- 1386 Biz hele eylik idelüm anlara
Eylik eylemek gerek yavuzlara
- 1387 Hakk benüm ayağuma şaldı şükür
Bunlar baña muṭī' oldılar şükür
- 1388 Kim Mısr gibi yürek şultānıyam
Kamu pādīşāhlaruñ fermānıyam
- 1389 Kul iken sultānlığa irdirdi Hakk
Bunlaruñ bu işine sen turma bak
- 1390 Zīrā taqdīri elinde var-idi
Başuma benüm bu iş yazulu idi
- 1391 Yavuza iyilik gerekdür ey hümām
Hakk-durur Allah 'Azīz ü İntikām
- 1392 Bunları Mīşā başladı
Ne-ki Yūsuf didi anı işledi

1393 Tahta oturdı ol çehârşenbe gün
Gökden inüp tahta geçdi şanki gün

1394 İki-yüz kız iki-yüz mah-pāre kul
Tonları altun-durur hem sağ u sol

1395 Ara yirde kıldılar köşk ü sarāy
Hep muraşsa' şırçalardur gamz-ı āy

1396 Döşediler ebru Şam haliçeler
Aña hasret çeker idi niceler

50a

1397 Key araste oldı çünki sarāy
Okudı kardaşların anda ol ay

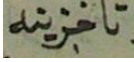
1398 Cem' ile çün hāzretine geldiler
Yūsuf' uñ önünde secde kıldılar

1399 Yūsuf' uñ ol tañanasın gördiler
Taht önünde hep ayağın durdılar

1400 Tutmış idi Yūsuf yüzine niķāb
Şan buluda girmiş idi āfitāb

1401 Söyledi Yūsuf niķābdan didi siz
Ne kişisiz nirelisiz nesiz

1402 Eytdiler Ken' ān' luyuz biz yā emīr
Atamuz Ya' kūb resūlullah pīr

- 1403 Anda dahı oldı işbu tengi қаһт
Bunda dahı таһıl almaға geldük faқат
- 1404 Таһılımuz yimege bulunmadı
Қıtlıқ ayı тоғdı һиғ толінmadı
- 1405 Tap buñalduқ n'eyleyelüm n'idelüm
Dirilüp bārī 'azīze gidelüm
- 1406 Tā Mālik atamuza һürmet ide
Bize таһıl vire ol һürmet ide
- 1407 Yūsuf eydür siz қamuñuz on kişi
Таһıl almak mıdur hepiñüzüñ işi
- 1408 Таһıl ise iki göz yiter eger
Onuñuz cāsüsluға geldi meger
- 1409 Geldiñüz delesiz
Mısr içinde siz uğruluқ қılasız
- 1410 Eytdiler kim һāṣā bizim aşıł
Cāsus ola yā uğruluқ қıla bil
- 1411 Eytdi kaç қardaşız eydüñ eytdiler
On iki қardaşduқ biz didiler
- 50b
- 1412 Deşt içinde birimüzi қurt yidi
Onumuz uş birimüz evde didi
- 1413 Atamuz ol guşşadan oldı tuta
Çok belā çekdi ve düşdi miһnete

- 1414 Ağlamakdan gözsüz oldu ol za'îf
Gövdesi inceldi ve oldu naḥîf
- 1415 Yūsuf işitdi bu Ya'kūb kıssasın
Yeñiledi unudılmış guşşasın
- 1416 Gerçi Allah ḥod anı şād eyledi
Atasın aṇdı girü āh eyledi
- 1417 Çün karşı Yehūzā işidür sözün
Dir Yūsuf'dur velī virmez özin
- 1418 Didiler kanda Yūsuf ey birāzer
Kalmamışdur şimdi Yūsuf'dan ğubār
- 1419 Döndi eydür bunlara kim biriñüz
Bunda tursuñ toḳuzuñuz varıñuz
- 1420 Atañuzdan nāme ol kardaşıñuz
Tuta gelüñ kim hoş ola işiñüz
- 1421 Yitesice virem ben size taḥıl
Taḳdīr eger itdi ise ol Celīl
- 1422 Biriñüzi katımda bunda kon siz
Kim varıcaḳ bunda siz tiz gelesiz
- 1423 Aña fermān olup olsun didiler
Şem'un'i Yūsuf katunda ḳodılar
- 1424 Anlara buyurdi taḥıl virdiler
Rāh-ı Ken'ān tıtdılar sürdiler

1425 Ne getürdiler ise anlar tavar
Yüklerinde gizlidür ol şāh-suvār

1426 Ol toközı gider Şem‘ün kalur
Yūsuf anı hoş dutar ‘izzet kılrur

51a

1427 O idi Şem‘ün ki çekmiş-idi tīg
Kim ura-idi Yūsuf’ı ol bī-dirīg

1428 Ol toközı Ken‘ān’a gitdiler
Ya‘kūb’a ol hālī i‘lām itdiler

1429 Didiler ki bize eydür ol ‘azīz
Dürlü câme virdi tutdı ‘azīz

1430 Seni dağı neçe oldı deyü hālūñi
Hasretūñi derdūñi ahvālūñi

1431 Eytdiler Şem‘ün’ı katında kodı
İbni Yamīn’i tuta gelūñ didi

1432 Ya‘kūb eydür zī ‘acebdür işiñüz
Karşu bir bir eksilür kardaşıñuz

1433 Eytdiler ata bu kez yime ğam
Ki ‘azīz aña kılrur katu kerem

1434 Bunı deyüp yüklerini çişdiler
Sökdiler ol tenekelerini açdılar

- 1435 Gör ki ne iletdilerse tavar
Giri yüklerinde kumuş şehriyâr
- 1436 Söz öküştür buğdayı kottardılar
Bir iki gün oturup diñlendiler
- 1437 Dilediler ki giri Mısr’a gideler
İbni Yâmin’i bile leteler
- 1438 Ya’kûb eydür korkaram İbni Yâmin
Yûsuf’a n’eylediler saña hemîn
- 1439 Ya’kûb eydür getürün huccet ki siz
İbni Yâmin girü getiresiz
- 1440 Yazdılar Ya’kûb’a huccet virdiler
Komşı girü devâ’ya urdılar
- 1441 İytdiler kim sen ‘azîze nâme sun
Kim diler hattuñ göre ol serefrâz
- 51b
- 1442 Aldı Ya’kûb eline divît kalem
Yazdı kırtaş şahifesine ol rakam
- 1443 Yazdı nâme başına ol âferîn
Âferîn kudretlerine âferîn
- 1444 Yeri gögi ‘arşı kürsi bî-sütûn
Gör niçe mu‘allak tutar ser-nigûn
- 1445 Anuñ emrin sürdürülmez mûr [u] mâr
Şâh [u] dervîş rızkını andan umar

- 1446 Ol ne takd̄ir ider ise oldurur
Diler ise dirgürür ya öldürür
- 1447 Kerem içinde gönül ibrüşim kılur
Âdemün gönlünde key rāzın bilür
- 1448 Mi‘desinde öküzün ‘anber düzer
Kaṭre-i şudan bir laṭif dilber düzer
- 1449 Hem yalanda aḡu tiryāk eydür ol
Kimi hürrem kimi ḡamnāk eydür ol
- 1450 Kurbān oldu atam anuñ yolına
Kesmedi bıçaḡ anuñ hīç bir kılına
- 1451 Andan ötürü ceddümi Nemrūd oda
Atdı illā gör ki n’etdi Nemrūd’a
- 1452 Deryāsında ba‘de-zin yazdı selām
Kendünüñ miḡnetlerinden çok peyām
- 1453 Yazdı Yūsuf ḡasretini aḡladı
İşidenüñ yüreḡin taḡladı
- 1454 Oldum anuñ ḡasretünden uş dü-ta
Bunca yıldur bilemem ḡālüm nite
- 1455 Andan ayrıldum ha cāndan eyle bil
Her zamān Ceyḡun aḡıtdum ab-ı Nīl
- 1456 Kimseyi Ḥaḡḡ firḡāt-ile yakmasun
Başa cev-r-ile gerek ki bakmasun

- 1457 Ol gideli ben cihana bakmadum
Andan artuḡ nesne söylemedi dil
- 1458 Ḳocadum oldum ben pīr ü za‘īf
Anı görsem ‘ömrüm olurdı ṭavīl
- 1459 ‘Āşıḳa didār gerekdür vaşl-ı dost
Rūzı kılsun ḳullarına ol Celīl
- 1460 Nāme[y]i yazarken ter ḳıldı hep
Gözlerinden öyle bil aḳardı seyl
- 1461 Nāme yazdı tamām eyledi ol
Vardı bunlardan selām eyledi ol
- 1462 Ḳoşdı Ya‘ḳūb İbni Yāmin’i bile
Bunlara and virdi-kim ṭuta gele
- 1463 Didi bir kez Yūsuf ile gitdüñüz
Ne pileyüm siz anı n’itdiñüz
- 1464 İletdiñüz getürmediñüz Şem‘ün’ı
Aldıñuz bu kez gidersiz bunı
- 1465 Eyitdiler terk-i emānet ḳılmañuz
Bu emānetdür hıyānet ḳılmañuz
- 1466 Çünki Subḥān adın bunda yād ider
Lā-cerem Ya‘ḳūb’ı giri şād ider
- 1467 Daḫı ışmarladı Ya‘ḳūb er ḳalun
Her biriñüz bir ḳapudan giriñüz

1468 Zîrâ her biriñüzde var ay gibi yüz
Olmasun size ziyân ide göz

1469 Çünkü geldi ol on yigit
Neçe gider n'iderler sen işit

1470 İkin ikin her kapudan girdiler
Öñdin kondıkları yire vardılar

52b

1471 Gör Ken 'ân kapusından İbni Yamîn
Tenhâ andan içerü girdi hemîn

1472 Fırkât elinden yüreği bağı baş
Gözlerinden akıdırdı kanlu yaş

1473 Yüzüne yağlık dutuban ağladı
İşidenüñ yüreğin tağladı

1474 Yūsuf'un Ken 'ân kapusına iy yār
Yola bakar bir laṭif köşki var

1475 Görđi Yūsuf pencereden bir civân
Gelür illâ gözi döker yāş revân

1476 Bildi Yūsuf İbni Yāmin'dür hemân
Okıdur ol yigidi ol zamân

1477 Şorar aña ne kişisin yā yigit
Niçün ağlarsın hālın nedür eyit

1478 Eyitdi kim biz on iki ardaşduğ
Hem ikimüz bir anadan yoldaşduğ

1479 Ol benüm ardaşumı kurt yidi
Anı ańdım aęladuęum bu idi

1480 İkin ikin her apudan girdiler
Beni tenhā bu apudan şaldılar

1481 Ol ölelden ben yalıñuz almışam
Bunlarıñ içinde miskīn ol mışam

1482 Anda Yūsuf aña ģālin söylemez
ardařımsuñ deyü rāzın dimez

1483 Yūsuf aña virür bir ol baęı
Tapu ılup tizcek alur ol dağı

1484 Hep murařsa‘ ortası yāķūt kıızıl
ıymetidür tamām kırķ biñ kıızıl

1485 Eyitdi al bunı sen oluña dağ
Kim viřāle iresiñ gide firāk

53a

1486 Viribir ardaşlarına tīz anı
onmış idi bir araya ol onı

1487 İbni Yāmin geldi didi ser-te-ser
N’itdüğin aña ‘Azīz virdi ģaber

1488 ol bağını ünkü anda gördiler

Ol-dem anı Yehūzā'ya virdiler

- 1489 Yehūzā şınup elinden alur
Aña rūberū baķubanı görür
- 1490 Didi şırça bilerzük durur
Fi'l-ḥāl anı alup ķoluna vurur
- 1491 Rūbil anı görüben ıurugelür
Ķardaşı ķolın dutuban görür
- 1492 Aradı anı ķolında bulmadı
Ḥayrān oldı n'idesin bilmedi
- 1493 Rūbil eydür uş bilerzük ķandadır
İbni Yāmin eydür uş bendedür
- 1494 Rūbil alur bilerzügi ol daķı
İbni Yāmin'in melül olur cānı
- 1495 Yiñini üstüne çeker oturur
Gördi ğitmiş ķolı giri boş durur
- 1496 Durdılar bilerzügi aradılar
İbni Yāmin'ün ķolında gördiler
- 1497 Cümle ķardaşları alup taķındılar
Çün bu aḥvāli ķamusı ıuydılar
- 1498 Ķamusından gider issine varur
İbni Yāmin ķoluna varur girür
- 1499 Daķı kimse eylemedi ķıl u ķāl
Didiler kim bilerzük saña ḥalāl

- 1500 Devleti Tañrı virür her bir ere
Kıymeti Allah virür her cevhere
- 53b
- 1501 Īmān-ı İblīs'e benzer bu meşel
'Azm-i Īmān ider ol vaqt-i ecel
- 1502 Çün Īmānı Hakk vire kula 'atā
İblīs aña n'eyleye dirsiñ n'ide
- 1503 Hakk Te'ālā çün 'ināyet eyleye
Berkimiş Īmāna şeytān n'eyleye
- 1504 Ceħd ide Īmāna çāre bulmaya
Mü'minüñ hīç yakınına gelmeye
- 1505 Geçdi üç-gün Yūsuf'ı durdı zamān
Bizedi köşki sarāyı ol zamān
- 1506 Viribir kardaşların hep oğur
Kendi sultān gelür anlar çün faķır
- 1507 Neçe ki zıkr olındı erkān u şāh
Gördiler anda bunlara taht [u] kılāh
- 1508 Secde kıldılar önünde geldiler
Tahta karşı hep önünde tırdılar
- 1509 Yūsuf anda bir zamān söylemedi
Hīç bunlara iltifāt eylemedi

- 1510 Bir zamāndan söyler ol zīr-i niķāb
Virür anlar hem su'āline cevāb
- 1511 Eyitdi siz kim ne yerden geldiñüz
Neden ötürü 'azm-i bende kıldıñuz
- 1512 Eyitdiler ferzend-i Ya'ķūb-ı heme
Evvelki geldük biz size buğday uma
- 1513 Ol biz istedük İbni Yāmin
Yūsuf'uñ ķardaşı uş budur hemīn
- 1514 İbni Yāmin virdi Ya'ķūb'dan selām
Şundı Yūsuf'a nāme[y]i okudı tamām
- 1515 Derd-i ḥasret yazmış anda evvelsi
Göynügi ķoķar yazıda 'ūd gibi
- 54a
- 1516 Nāme[y]i okur yeñilmez yaşları
Görmez ol aḥvāli ķardaşları
- 1517 Bir zamān ki oldı anda güft ü gūy
Eyitdi Yūsuf ba'de-zin anlara toy
- 1518 Buyurur ana bir ķardaşı Yūsuf işi
İkisi bir arada yiye aş
- 1519 Ana birler ikin ikin oldılar
İbni Yāmin'den ķamu ayrıldılar
- 1520 İbni Yāmin öykülenüp ağladı
Yūsuf'uñ şan yüregin tağladı

- 1521 Yūsuf eydür niçün aķar yaşılaruñ
Ata bir degil mi ķardaşılaruñ
- 1522 İbni Yāmin eydür aña ata bir
Bunda ise eger ol dūrdāne bil
- 1523 Ol daķı benümle bile olaydı yār
Bir çanağa şuna idi gül'izār
- 1524 Yūsuf işidür anı kılur bir āh
Ol dem anı eve da'vet ider şāh
- 1525 Girdiler çün ĥalvete oturdılar
Şāh buyurdi yiyesi getürdiler
- 1526 Yūsuf eydür ben saña ata bir
Şundı eydür sen benüm-ile dir
- 1527 Yūsuf açdı anda yüzünden niķāb
Götürüldi aradan ol-dem ĥicāb
- 1528 İbni Yāmin Yūsuf'ı gördi 'ayān
Bī-hūş oldı anda ol cūvān
- 1529 Sepdiler gül şuyuların yüzüne
Tā ki gele ol yigit kendü özüne
- 1530 Didi Yūsuf benüm imdi şād ol
Ķardaşımsıñ kaygudan āzād ol

54b

- 1531 Hoş ķoça ķoça görüşür oturur

Yūsuf ol dem Tañrı'ya el getürür

- 1532 Şükr idüp ol atam koca
Ölmedin irgür beni ey hoca
- 1533 Şarılur kardaşcığınuñ boynuna
Elmadur şan koymak ister koynuna
- 1534 Kim çıkarur kardaşın karşı okur
Eydür uş gördüm yüzüñi ben faķır
- 1535 Var ümidüm varam yüzüñ görem
Kim umardım anı kim yüzüñ görem
- 1536 Açdı Yusuf kim İbni Yāmin çü rāz
Buyurur kardaşlarından ihtirāz
- 1537 Göñli vardur İbni Yāmin kalmağa
Göñli yokdur Yūsuf'dan ayrılmağa
- 1538 İki birbirine söyledi
Bir 'acayib dürlü tedbīr eyledi
- 1539 Yūsuf eydür saña töhmet idelüm
Bunda kalğıl bile şohbet idelüm
- 1540 Bir muraşşa' vardur zerrīn şa'
Koyalum yükünde pinhān irtifā'
- 1541 İllā kardaşlaruñ anı bulmasun
Hīç bu hāle kimse vaķıf olmasun
- 1542 Yüğüñi arayup anı bulalar
Seni anlardan aluben geleler

- 1543 Tırdılar tız giri ıaşıra ııkđılar
Oturur ıardaşılarına baığılar
- 1544 Yııııf anbārdārına ĥıkm ider
Bunları alup anbāra gider
- 1545 Bu şa‘-yıla öğdiler kim öyle bil
Kıymeti vardur anuñ yüz biñ kıızıl

55a

- 1546 Ya‘ni Yııııf bunlara māl gösterür
Altun ölçekle ĥāl i gösterür
- 1547 Virdi buıđāy çün Beşır aldı tamām
Gör n’itdi sonra şa‘ı ol ĥulām

**Kışşıa-i Ĥazret-i Yııııf Kardaşı İbni Yāmin’uñ Çuvālına Ölçeği
Gizledüğidür**

- 1548 İbni Yāmin řoñraya kıalmış idi
Ölçeği sā‘[y]ı buığay içine kıodı
- 1549 Ol şa‘ Māl i Reyyān’uñ idi
Reyyān anı Yııııf’a virmış idi
- 1550 Çün yüklerini tamām berkitdiler
Çıkđılar Mıır’uñ şehrinden gitdiler
- 1551 Bir iki fersaĥ oldılar ırak
Yııııf eydür Beşır’e kııl yarak

- 1552 Biñ kişi al ardlarınca tiz varıñ
Yüklerini arañ ol şa‘[y]ı buluñ
- 1553 İbnyāmin ile şa‘ı getürüñ
İmhāl itmeñ bu işi tiz bitürüñ
- 1554 Çün Beşır’e buyurdı řāh bu işi
Atlanur anuñ-ile on bin kişi
- 1555 Der pāyından anlaruñ tiz yetdiler
Yola düşmişler giderler gördiler
- 1556 Bir kezin anlara çağırdı Beşır
İşid imdi bunlara bu kıl ne dir
- 1557 Didi sultān size eylik eyledi
Bunca gün sizi hoş toyladı
- 1558 Bunca deve yüki uş virdi taḥıl
Uğruluk kılasız olasıñ ḥacīl
- 1559 Uğrularsıñ kamuñuz uş tamām
Serzeniş kılur bulara ol ğulām
- 55b
- 1560 Didi taḥıl ölçeğümüz řā‘ kanı
Danışup uğurladıñuz siz anı
- 1561 Eytdiler ḥāřā Beşır bizim aşıl
Kim uğruluk eyleye bizim nebil
- 1562 Ceddimüz bizüm Zebīḥullah durur
Atamız Ya‘kūb resūlullah durur

- 1563 Şer‘ -le bizde uğruluk kim kılur
Nesnesin uğurladana kul olur
- 1564 İşde ucdan yüklerimiz ara
Kanda bulursañ anı kul eyle yāra
- 1565 Ol onından şā‘ ı arar bulamaz
İbni Yāmin’de bulur iy kārāsāz
- 1566 Gördiler İbni Yāmin’de ol işi
Serzenīşin kıldı dükeli kardaşı
- 1567 Didiler ey merāhıl oğlanlar siz
Niçe niçe bizi böyle idesiz
- 1568 Koydılar kamosı toprak başına
Her birisi söger kardaşına
- 1569 Beşīr eydür siz didüğünüz ol durur
Kankınızda bulunursa kul durur
- 1570 Didi ki bulındı uş şā‘
Kulı oldu bu şāhuñ kılmañ şuda‘
- 1571 İbni Yāmin’i aluben dutdılar
Komadılar bir neçe cehd itdiler
- 1572 Virmediler bunlar neçe yalvardılar
Çār u nāçār kamu bile vardılar
- 1573 Yūsuf eydür bunlara kılmañ su’al
Nite şādır oldu sizden bu hāl

1574 Didiler hergiz uğurluḡ itmedük
Şa‘ı biz daḡı alup gitmedük

56a

1575 Eytdiler oḡlan durur İbni Yāmin
Bu günāh bundan şādır oldu hemīn

1576 Didiler şāh-ı cihān bu bī-edeb
Şa‘ı bu aldı ise degül ‘aceb

1577 Zīrā bunuñ ana bir ḡardaşı
Böyle idi hem daḡı anuñ işi

1578 Yalvaruban didiler aña iy şāh
Sen baḡışla gerçi ol itdi günāh

1579 Ol birinden ötüri bunca ‘azāb
Çekdi ol pīr bunca miḡnet bī-ḡesāb

1580 Key pīr olmışdur za‘īf çekmiş renç
Olmasun kim kıla ardınca ilenç

1581 Birini şürdi ol oldu tebāh
Şimdi anuñ yirine budur ey şāh

1582 Neçe ki ḡardaşları söylediler
Virmedi Yūsuf cidāl eylediler

1583 Gördiler ḡardaşları oldu firāḡ
Dirilüben eylediler ittifāḡ

1584 Didiler vir bunı bize mihr-ile
İllā biz alavuz gerek ḡahr-ile

- 1585 Dört yanından yürüyelüm tund-i tîz
Mısr içinde kıparalum rüstahiz
- 1586 Kuvvet içinde her biri merdânlar
Hem hep zeberdestler kamu peykânlar
- 1587 Dir Yehûzâ Mısr'un üç biñ mahlesin
Baña kon siz çevresin kamusin
- 1588 Kızayın ucdan yakayum evlerin
Oynadayum küh-ı Kaf'ın divlerin
- 56b
- 1589 Tokuzuñuz ol tokuz biñ mahlelerün
Ortaya alıñ depeleñ divlerin
- 1590 Yıkalum Mısr'ı harâb eyleyelüm
Kaşrını anuñ türâb eyleyelüm
- 1591 Kaңaru vara elimüzden bizüm
Yire geçe görmeye yüzüm
- 1592 Erlik içinde bular sağca hezâr
Bunlara Rüstem n'eyler ya İsfendiyâr
- 1593 Çünkü bunlar başlaya ceng-i 'uqâb
Mât ola ger hezâr Efrâsiyâb

Kıssa-i Yûsuf 'Aleyhüsselâm' uñ Kardaşlarınıñ Kuvvet ü Hünerlerin Beyânıdur

- 1594 Ben hünerleriñ diyeyüm diñle sen

Adı ile bir bir işidüp aña sen

1595 Evvel işit sen Yehūzā adın ber
Gör ki n'eyler dilese ol pür-hüner

1596 Arslana uzak varur bir iki mîl
Öyle tîz kuşadur aña şöyle bil

1597 İki barmağıyla üzer başını
'Ömrünü kurudur uzun yâşını

1598 Heybetiyle çünki Şem'un çağırur
Yüklü 'avrat cümle oğlan birağur

1599 Bir tağı Rûbil yerinden getürür
Bir iki mîl yire anı yitürür

1600 Lâviye üç fersah yire ok atar
Kaçar iken arslanı urur yeter

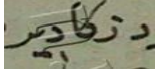
1601 Tuta bir ağacı çün yapışur
Koparur kök-ile kalur şür

1602 Olsa ıraklığı fersenk yerde bil
Renbüren okruk atar aña bil

57a

1603 Getürür kendi katına getürür
Dilerse dirgürür ya yatırur

1604 Elli batmân gürz olursa bî-muḥāl
Yumruğıyla yaşşılardı anı gel

- 1605 Segirdeydi dizlerine degin dūn
Taşa batardı ol zū-fünūn
- 1606 Rūmiya ejdehālar başar idi
Gögsine çıkup başın keser idi
- 1607 Naḳya kırk kat zencīri uzar idi
Pâre pâre hep anı bozar idi
- 1608 Kimse bulara girişmez idi
Kimse şavaş idüp uruşmaz idi
- 1609 Çün işitdūñ hūnerlerin tamām
Geldūñ imdi cenklerine ve's-selām
- 1610 Gökyüzine çünki şerḥ dutdı Şām
Mālik-i Hindī viribidi ihtişām
- 1611 Bir yüzine gice reng
Özi kıldı hūrşīdūñ şöyle teng
- 1612 Çünki yıldızlar düzildi maḥfile
Taḥta geçdi bir zamān gice hele
- 1613 Yine Allah güneşe emr eyledi
Taḥtına bindi seyr eyledi
- 1614 Aşdı hūrşīd cihana rāy gözin
Bizedi tamām yirūñ yüziñ
- 1615 Gitdi gice gündüz oldı aşikār
Bize di dünyā yüzine naḳş-ı nigār

1616 Şubḥ-ı şādık rūşen oldu çün seher
Şaḥn-ı dünyā rūşen oldu ser-te-ser

1617 ‘Ahdi peymān itdiler ol on cüvān
Her biri bir maḥleye sürdi revān

57b

1618 Çün Yehūzā yürüdi ol pīl-mest
Altı ḥarbe taḫınmış bi-dest

1619 Geldi Yūsuf karşına bī dirīg
Şanasın berḳ-i nehārı çekdi tīg

1620 Bir kezin avazıyla çağurdi ol
Didi ḳoḡıl ḳardaşumı ḳılma ḳul

1621 Yoksa bir kez na‘ra uram ben şerār
Heybetümden cān vire ehli diyār

1622 Baḳdı Yūsuf gördi ḳaḳımış ḳatı
Her ḳılı delmiş tutan dōrt beş ḳatı

1623 Yūsuf eydür Mīşā‘ya var elin al
Bu Yehūzā‘nuñ benüm ḳatıma gel

1624 Mīşā gelür tīz elin anuñ alur
Aluban atası ḳatına gelür

1625 Sākin oldu heybeti anuñ hemān
Kim taña ḳıldı Yehūzā ol zamān

1626 Sırrı ol idi-kim Yehūzā ḳaḳısa
Alur idi İṣḥāḳ aşı yoḡ-ısa

1627 Yūsuf anda hem akıdı ol dem tīz
Didi baa bahadurlu m şatarsız

1628 Bir oul virdi baa Ferd u Rabb
Onuuzi yie iderse taleb

1629 Oluna eydūr ki Yūsuf tūr rū
Tut buları gūūle gelsūn berū

1630 Dutdı Mīā Yehūz[a]’[y] Şem‘ūn’
Bunları atdı ayru tīz onun

1631 Yūsuf eydūr ide olum grdūūz
Atasın da teferrūc ıluūz

1632 apusı gūnde bir ta var-idi
Drt puaklı (?) şanki bir dīvār idi

58a

1633 Yūsuf buyurur şol on evire tūru
İbu ta bir yanına dndūrū

1634 Onu da evresinde tūrdılar
Cehd idūp an deprenmez grdiler

1635 Yūsuf ol ta devūrūr bir kez deper
Udı ol ta şanası tınd anat

1636 Meydānu bir ucına iridi ol
Şanası bir el tıdur dūdi ol

- 1637 Yūsuf'ıñ gördi hünerin ol on
Kamusı ħor ħacıl kıldı zebün
- 1638 İbni Yāmin gördiler girmez ele
Luṭf-ile yalvarmağ-ıla cevr-ile
- 1639 Şem'un ile çün Yehūzā kaldılar
Kalanı Ken'an'a seyrān kıldılar
- 1640 Tīz yürümeği bular farz itdiler
Geldiler hem Ya'kūb'a 'arz itdiler
- 1641 N'etdi Yūsuf hem bular n'eylediler
Bir bir anı Ya'kūb'a söylediler
- 1642 Ya'kūb evvel bunlara inanmadı
Toğruluk kılasın anlar şanmadı
- 1643 Allah'a and içdiler ol sekiz
Mekr ü ħile kılmaduk bunlara biz
- 1644 İbni Yāmin'de bulundu çünki şa'
Kulluğa aldı 'azīz kıldı şadā'
- 1645 Anuñçün biz Yehūzā vü Şem'un'ı
Anda koyup 'arz ide geldük buni
- 1646 İşidüp bu sözleri Ya'kūb-ı pīr
Doğınur gögsine bir dermānlu tīr
- 1647 Taze oldu girü anuñ yāresi
N'eylesün Ya'kūb ne kılsun çāresi

- 1648 Çün 'Azîz'den Ya'küb işitdi sitem
Eline aldı girü ol-dem kalem

**Kıışsa-i Hâzret-i Ya'küb 'Aleyhisselâm Oğlu Hâzret-i Yûsuf 'Aleyhisselâm'a
Nâmesidür**

- 1649 Evvelinde Tañrı adın yazdı pāk
Kim terkīb ider ol kim helāk
- 1650 Yokdur anuñ zâtında hergiz şerīk
Cümle Mālīk'lere oldur melik
- 1651 'Aybını kimsenüñ urmaz yüzüne
Nūr virür cümle halāyık gözüne
- 1652 Ay güneş anuñ emrindedür
Kamu maḥlūk ol şāha bendedür
- 1653 Ba'dehu Yûsuf'dan yazdı çün firāk
Neçe ayrıldı var iken ittifāk
- 1654 Oğul derdi yüregın itmiş baş
Yazar iken nāme-[y]i hep kıldı yaş
- 1655 Āh ider kâğıdı karşı göyündürür
Ol kân yaşları girü söyündürür
- 1656 Şanasın kim yüregın kanın ezer
Vaşf-ı ḥālın neçe-kim Ya'küb yazar
- 1657 Didi var eyit bir od cānda tüter
Uşda yandurduñ beni dahı yiter

- 1658 Ҥastanuñ hālın ne bilür şağ
 Ҥaşa urdun uşda tağ üstüne tağ
- 1659 İbni Yāmin idi Yūsuf yirine
 Ger kıomazsañ göñli saña yirine
- 1660 Beni inçitme kılam ah-ı seher
 Yanduram kıavmiñi seni ser-te-ser
- 1661 Ben kıocaldum cevı-ile oldum za‘ıf
 Bir yanumdan sen dağı kıılma hayf
- 59a
- 1662 Yazdı virdi Ya‘kūb Rūbil eline
 Düşdiler hemān-dem Mısr’uñ yolına
- 1663 Geldiler kıardaşların buldılar
 Aldılar Yūsuf kıatına geldiler
- 1664 Nāme değıdi Yūsuf’a açdı baķar
 Okudukça göynügi anı yaķar
- 1665 Nāme-[y]i okudı ser-te-ser tamām
 Gördi mefhūmın neçe yazmış bī-tamām
- 1666 Aldı nāme-[y]i yazdı teşrīf cevāb
 Yūsuf-ı devı-i zamān kııldı hitāb
- 1667 Dağı andan-şoñra Yūsuf bir biti
 Yazar teşrīf-i cevāb ey muttaķı
- 1668 Neçe-ki elinde tutar ol kıalem

Şanasın kāfurla ‘ūd durur beķam

1669 Yazdı evvel altun ile lāciverd
Nām-ı Allah Ehad ü Ferd ü Şamed

1670 Didi-kim Allah kıılır şāz bu ğam
Şağ u şayru derdinedür zi-ħim[em]

1671 Olmamaķ gerek ümīdden nā-ümīd
Każı’ül-ħācet durur virür kıula ümīd

1672 Şabr kııl-kim şabr ile gör n’etdiler
Şabr-ile kıoruğı ħalvā itdiler

1673 Yazdı Yūsuf nāme[y]i dürdi revān
Virdi bularıñ eline ol zamān

1674 Eyitdi bitinüñ cevābın yazdım uş
İletiviriñ atañuza bunı ħoş

1675 Girü gelicek murād ħāşıl ola
Firķatüñüz vuşlata vāşıl ola

1676 İbni Yāmin girü yanında kıalur
Girü ğitmege bular ‘azmi kıılır

59b

1677 Nāme[y]i Yūsuf’dan aldılar bular
Tīz Mısr’dan ‘azm-i Ken‘ān kııldılar

1678 Dün ü ğün bunlar oldılar revān
Geldiler Ya‘kıb’a irdiler devān

- 1679 Ataların kaygı buñmış gördiler
Nāme[y]i anuñ eline virdiler
- 1680 Nāme[y]i okudı sözün añladı
Key ‘aceb geldi aña hem tañladı
- 1681 Eyitdi bu sözler nebī sözüdür
Eyle beñzer kim Yūsuf özüdür
- 1682 Ya ‘kūb eydür Yūsuf’ı isteñ varıñ
Bāşed bulasız anı siz tiz görüñ
- 1683 Ben za ‘ife gelür o cāndan eşer
Yūsuf’ı isteñ bilüñ andan haber
- 1684 Yine anlar şehr-i Mısr’a gitdiler
Geldiler Yūsuf ile gör n’etdiler
- 1685 Geldiler yüzine aña urdılar
O yigitler tahta karşı turdılar
- 1686 Didiler ‘ömrüñ mezīd ey şehr-i yār
Atamuz dertli olmış bī-ķarār
- 1687 Dün ü gün ağlar ne içmek ne yemek
İbni Yāmin dir aña söylemek
- 1688 Yūsuf’ı komış bu kez ağlar aña
Virmez iseñ beddu ‘ā kılur saña
- 1689 Gel anuñ ak şakalın ağırlağıl
İbni Yāmin’i girü viribigil
- 1690 Hāli ayruķsı olmışdur anuñ

Kim katındadır mürüvvet sultānuñ

1691 Yā daḥı kıl eyle sen işbu onı
Atamuzı sevindürgil kıo anı

60a

1692 Didiler bir bir bu sözleri aña
Yūsuf işitdi n'eyledi bakgıl taña

1693 Yūsuf'ı kıl deyü satıcaḳ bular
Malik'e anda ḳabāle yazdılar

1694 Uğrudur kaçğunçıdur tā bilesün
Olmasun-kim girü sen redd kılasın

1695 Yūsuf'a düşmişdi ol ḥat hemān
Vaḳit geldi aşıkāre itdi ol zamān

1696 Varubanı anı tīz getürdiler
Ol bitiyi bunlara gösterdiler

1697 Yūsuf eydür bir oḳuñuz bunı siz
İmranicedür bilmedük bunı biz

1698 Çün Yehūzā aldı baḳdı eline
Tıtuş oldu kendülerin eline

1699 Bir zamān durdı bunı fikr eyledi
Oḳu diyü Yūsuf ilzām eyledi

1700 Hem Yehūzā'nuñ yazusı idi ol
Ḳanda buldı deyü taña kıldı ol

1701 Eytdiler kim bir kulumuz var idi
Ugru idi ki katı 'ayyār idi

1702 Haylī yıl var biz anı şatduğıdı
Bu bitiyi ol zamān itdügidi

1703 Kulına Yūsuf eydür ol şā' kanı
Kulı tizcek vardı getürdi anı

1704 Yūsuf eydür o şā' imdan şorayum
Ol kula n'eylediñüz bir göreyüm

1705 Şā' ı getürdi eline aldı mīl
Şanasın söyler idi o şā' dil

1706 Bir kez urdı çağırdı virdi ün
Yūsuf' uñ kardaşları dinlerdi on

60b

1707 Yūsuf eydür işidüñ bu şā' ne dir
Yūsuf' a bunlar hased eyledi dir

1708 Mīl ile bir dahı urdı çün anı
Yūsuf eydür girü işidüñ bunı

1709 Bu şā' eydür aña çok zecr itdiler
Āzād iken kul diyüben şatdılar

1710 İşidüben bunı mağbūn oldılar
Kanda bildi deyü taña kaldılar

1711 Her birisi ğark oldılar tere

Utandılar girmek isterler yire

1712 Yūsuf eydür bunlara utanmañuz
Etdüğünüzi bulmaya şanmañuz

1713 Hakk Te‘ālā hāzretine varıcağ
Biñ ayak bir ayak üzre tırıcağ

1714 Sizi ol kıl didüğünüz beg duta
Sürüyü sürüyü ilte hāzrete

1715 Uğrı idüğün anda işbāt idesiz
Anda yir yokdur ki kaçup gidesiz

1716 Anda bilesiz neye uğrayasız
Ey sa‘ādetsizler ve Rabb-i-temiz

1717 Şol-kadar hışm eyledi şah bulara
Ol günü gösterme yā Rabb kullara

1718 Sözleri yok oldu yüzleri kara
Taht alayında oturdılar bī-çāre

1719 Hacılet oduna kamusı yandılar
Ne oturdılar bular ne tırdılar

1720 Yūsuf eydür aña kıl didüğünüz
Şimdiki hālde kıl hele siz oldunuz

61a

1721 Dağı didünüz uğrıdur katı
Sizdedür uğrunuñ key āleti

- 1722 Ya ‘kūb’uñ etmegini siz ol kula
Kıskanup itdüñüz aña belā
- 1723 Siz getürmedüñüz anuñ yedügin
Hem ğaraḡ eylerdiñüz didügin
- 1724 Düşüni yalan deyü mekr itdüñüz
İletüben şuçsuz kuyuya atdıñuz
- 1725 Hem yalancılıḡ zağallıḡ sizde bol
Ne ki dirsiz giri sizdedür ol
- 1726 Yā nite bir etmek içün kıskanduñuz
Kıskanup aña belā etmek içün kıldıñuz
- 1727 Anı giderüp çün ḡalvet kıldıñuz
Yā niçün şimdi aña muḡtāc olduñuz
- 1728 Vay aña kim ol ‘ināyet itmeye
‘Ömrine toymaya işi bitmeye
- 1729 Şimdiki ḡāle hezārān biñ şükür
Eyledi sulṭān hezārān biñ şükür
- 1730 Kaḡıdı Yūsuf bunlara döndi tiz
Eytıdı yürüñ ey yalancılar siz
- 1731 Ba ‘de-zin buyurdı Yūsuf onuna
Bend uruben sürdiler zindāna
- 1732 Geldiler zindāna ağlaşdılar
Dek dururken nedāmete düşdiler
- 1733 Anlara ḡalkuñ özi göynür hep

Yalvarurlardı revā kıl yā Çalab

- 1734 İbni Yāmin qaldı Yūsuf ile bile
‘İşret ider oturur güle güle
- 1735 On iki gün zindānda yatdılar hep
Emr ider Cebrā’îl’e ile ol Ferd u Rabb

61b

- 1736 Eytdi ingil Yūsuf’a Cebrā’îl
On iki gündür bular zindānda bîl
- 1737 Ol iki yıl dağı Yūsuf yatdı dir
Bunlarıñ intikāmı yetdi dir
- 1738 On iki yılda Yūsuf ne çekdi ise
Çekdi bunlar on iki günde ne ise

- 1739 İntikāmı yerine geldi anuñ
Āhiret ‘azābı oldu onuñ
- 1740 Bunlarıñ geçsün şuçuñ bağışlasun
Bunlara iylik ile şād eylesün

- 1741 İndi Cebrā’îl şol sā‘at yire
Hakk peyāmın geldi Yūsuf’a vire

- 1742 Bir bir Tañrı kelāmın hep tamām
Taqrîr eyledi Yūsuf’a ves-selām

- 1743 Eylik eyle dir sen bunlara Celîl
Didi bunları Cebrā’îl

1744 Yūsuf anlara kiři viribidi
Gör bulara ne eylik eyledi

1745 Bendlerin getürdi āzād eyledi
Giri Yūsuf anları řād eyledi

1746 Viribidi anları okudılar
Giri Yūsuf řatına getürdiler

1747 Didi sizi öldürüserdüm belī
Ol Kerīm oldu size řefī‘ velī

1748 Didiler sen bize şalma ey ‘azīz
Pādiřāhsıñ sen şatunda bendeyiz

1749 Ol atamız pīre hürmet eylegil
Bizi hoş tut bize rahmet eylegil

1750 Kayğudan ölmiş-dürü beli tuta
Bilmez oğlanlarınıñ hāli nite

62a

1751 Yusuf eydür řankısıñ añar becid
Eytdiler Yūsuf’ı ey bahtı mezīd

**Қысса-и Ҳазрет-и Юсуф ‘Алейһиһсалат ü Ве’s-selām Қардашларына
Көндүйи Билдүрдигидүр**

1752 Didi Yūsuf benüm uř açdı niķāb
Görди қардашлары hep gitdi һицāb

1753 Baқdıлар Yūsuf imiř řehri yār

Ḳamusı utandı kıldı şermsār⁸²

- 1754 İbni Yāmin Yūsuf ile oturmuş bile
Biri bülbül-i şükr birisi beñzer güle
- 1755 Yūsuf eydür n’etdiñüz bilür misiz
Ne cefālar itdiñüz baña siz
- 1756 Ādemi eyleme yā Rabb hac̣il
Olsa yek kişi hac̣il olunca bil
- 1757 Başlarını aşığa bıraḳdılar
Hep utanmaḡ-ıla yire baḳdılar
- 1758 Anuñ içün didi Dehḳānı-ı Pīr
Şavaşcuḡ dostluḡa biraz ḳoyar
- 1759 Yūsuf eydür başıñuzu ḳalduruñ
Gönlüñüzden endişeñüz giderüñ
- 1760 Başların yuḡaru götürdiler
Yūsuf’a ḳamu ‘özür getürdiler
- 1761 Böyle hac̣let olasın bilsedük
Der niçe yig-idi ölseydük
- 1762 Bu meşeldür bir çeraḡı ki Haḳḳ yaḳar
Şaḳalın göynidür kim el yaḳar
- 1763 Haḳḳ dilerdi kıla-y-ıdı seni şāh
Pes neçe kılsa-y-idük biz tebāh

⁸² Eserde “sermsār” biçiminde geçmektedir.

1764 Gerçi kullar şūç kılur ey gül'izār
‘Afv ider andan anı şehriyār

62b

1765 Biz yavuzluḡ etdik sen eylik eylegil
Yā ḡardaş şuḡumuz baḡışlagıl

1766 Bunlara Yūsuf giri ne işledi
Giri Yūsuf şuḡların baḡışladı

1767 Tırdı Yūsuf görüşür anlara
Ḳatı luṭf eyledi giri bunlara

1768 Her birine iki ḡat ṭon virür
Öñlerine şehd [ü] şekker ḡon virür

1769 Şāzıluk kıldı temāşa vü ṭarab
Ḳün müsebbib şāzıluk kıldı sebeb

1770 Bunlarıñ işlerin eyledi ḡalāl
Siz daḡı eylen ḡomañ bende vebāl

1771 Bunlar eydür sen bize ne eyledüñ
Uşda bizi luṭf-ile sen ṭoyladıñ

1772 Bunlar eydür ḡamusı saña ḡalāl
Şād oldılar ḡamu gitdi melāl

1773 Ol geyürdi bunlara ḡil'atları
Ḳanı bular Yūsuf'a zaḡmetleri

1774 Ḳün giderdi hicreti ol Zü'l-celāl
Taḡdīr itdi kim yine ol vişāl

1775 Yūsuf eydür getürüñ bir on deve
Onu dağı mervāne gören seve

1776 Çün buyurdı anları getürdiler
Kamusına ‘ūd pālān urdılar

1777 Üstlerine harīr çul bırağdılar
Anlara dürlü cevāhir dağdılar

1778 İkişer çāñ dağdılar altun gümüş
Ol deveyi eylediler ārāyış

1779 Kızıl altun urdılar bu burunduruk
Kamusı semüz hub yok arık

63a

1780 Ba‘zı eydür iki-yüz dağı deve
Koşdı ol onı bile vara eve

1781 Sizüñ olsun ol on develer
Raht-ile kim görürse seveler

1782 Her birine dağı birer sārban
Virdi ya‘nī bunlara armağan

1783 Ol iki yüz deve hep yüki kumāş
Atasına virdi zī-oğul şabaş⁸³

⁸³ Bu kelime metinde “sabas” şeklinde geçmektedir. Noktaları unutulmuş yahut konulmamış olsa da anlam gereği “aferin, alkış” anlamındaki “şabaş” kelimesi olmalıdır.

- 1784 Eydür anuñ ھاqqı bende ھاtı çok
Anuñ itdüginuñ bende biri yok
- 1785 Hem dağı tız çıkarur gönlegin
Bunu dağı iletuñ atama degin
- 1786 Ba‘zı eydür kim Yehūzā iletür
Qanlusın ol iletıı idi dir
- 1787 Ba‘z eydür ھاqq‘dan indi Cebrā‘ıl
Yūsuf‘a peyām kıldı Celıl
- 1788 Gönlegi virsün Beşir‘e dir Çalab
Zirā ki fürkate ol oldu sebeb
- 1789 İşit imdi sen Beşir hikāyetin
‘Arz ideyim ben saña bir bir hālin
- 1790 Yūsuf‘uñ ölmış-ıı o vaqt anası
Anasuz qalmış-ıı o dürdanesi
- 1791 Ya‘kûb aldı hem Beşir‘uñ anası
Ol şadefuñ besleye ol cananesi
- 1792 Kısqanur oğlından anuñ südüni
Şatar ol dermānınuñ ma‘şümını
- 1793 Aldılar şehr-i Mışr‘a vardılar
Çün Beşir‘i anadan ayırdılar
- 1794 Şol kadar eytdi anası zārılık
Ya‘kûb‘a virdi Çalab hem ayrılık

- 1795 'İbret itdi Hakk Te'ālā ol zamān
Yūsuf'ından Ya'qūb'ı ayırdı hemān
- 1796 Oldı Yūsuf Mısr içinde çün ir
Yine Yūsuf katına düşdi Beşir
- 1797 Şatun alup Beşire virdi behā
Bunca yıllar kulluk itdi ol şehā
- 1798 Andan öturi oldı bu fūrkat bu hāl
Hem sebeb ol oldı bilgil der vişāl
- 1799 Çün vişāl vaḳti irişdi girdigār
Yūsuf'a Beşir'i kıldı aşikār
- 1800 Hakk buyurdı gömlegi ol ilete
Ḳayḳulu ol itdi hem şāzi ol ide
- 1801 Kim öñdin ol atasına irişe
Yūsuf ile Ya'qūb andan görişe
- 1802 Virdi gömlegi Beşir'e ol emir
Yoldaş oldılar Yehūzā hem Beşir
- 1803 İbni Yāmin'i yine alıḳodı
Yūsuf anı ki ḳatı sever idi
- 1804 Çünki Mısr'uñ taşrasına vardılar
Gömlegi yükden hemān çıkardılar
- 1805 Silkti gönlegi Beşir eytdi Halil
Yaḳūb'a ilet ḳokusun iy yıl

1806 Yūsuf aña öyle buyurmuş-idi
Gömlegi silk yā Beşîr dimiş-idi

1807 Fermânında Allah'ıñ bād-ı seher
Bir sâ'atde Ya'kûb'a iletirdi haber

64a

1808 Aña seksân fersah idi yol
Lahzada irgürdi kokuşını yıl

1809 Duydı Ya'kûb anı feryād eyledi
Yūsuf'um deyü adın yād eyledi

1810 Didi Yūsuf kokuşu geldi baña
Oturandar kaması kıldı taña

1811 Eytdiler kanda Yūsuf zî-hayāl
Bunca yıldan berü ol gelmek muhāl

1812 Bir zamân geçdi Mısr'dan geldiler
Yürüdiler 'azmi bunda kıldılar

1813 Geçer iken şehr-i Ken'an'dan Beşîr
Gördi bir gözsüz karcukey fakîr

1814 Özü göyündi anı gördi gulām
Oturdı anuñ-ıla kıldı kelām

1815 Ol karı hālîn hikāyet eyledi
Ya'kûb elinden çok şikāyet eyledi

- 1816 Eytdi iki yaşar oğlum var idi
Mūnis idi benüm-ile yār idi
- 1817 Şatdı Ya‘kūb benden ayırdı anı
Mecrūh hicret odına yaqdı beni
- 1818 Dura dura çün bunlar şorişdılar
Bir birini görüben bilişdiler
- 1819 Hakk Beşire çün anasın buldurur
Anayı oğlu ile çün güldürür
- 1820 Karı iken oldu ol-dem nev-cüvān
Kayku gitdi oldılar şādımān
- 1821 Oğlına irişdi çünkim ol karı
Didi şād it yā Rabb peygamberi
- 1822 El getürüp ol Çalab’a yalvarur
Eydür anı dağı oğluna irür

64b

- 1823 Geldi Ya‘kūb’a ziyāret eyledi
Yūsuf’ı Beşir beşāret eyledi
- 1824 Gömlegi Ya‘kūb yüzine sürür
Ya‘kūb’un ol dem tolar gözleri nūr
- 1825 Buncadan beri gözünüñ hep nūrı
Ağlamakdan gitmiş idi bu varı
- 1826 Gözüne nūr beñzine kan tāze cān
Buldı şol sâ‘atde ey cüvān

- 1827 Olmıř-idi Ya‘kūb řöyle nā-murād
Viribidi Hakk aña yine murād
- 1828 Ya‘kūb eydür kandadur ey řāhbāz
Buncadan berü dimezdi baña rāz
- 1829 Kaygu ile yazımı kış eyledüm
Şükr aña itdi kışımı yine yaz
- 1830 Gözlerimüñ nūrı řoğuldı idi
Viribidi yine ol bende ne var
- 1831 Ol gedāyı ben mum gibi aradım
Yandı hicret odundan cānım az az
- 1832 Evvel ü Āhirsın siñ Kadīm ü Muķīm
Senüñ eliñdedür bu söz ü sāz
- 1833 Anı-kim taķdīr idersüñ kullara
Adem andan neçe ide iķtirāz
- 1834 Ehl-i beyti řāzılık ile bilir
Yāraķ eylediler anlar bā ‘izz ü nāz
- 1835 Nā-ümīd kalmıřlaruñ ümīdisiñ
Çok şükr itmek gerekdür kış yāz
- 1836 Ol iki-yüz deve servān-ile
Geldiler Ya‘kūb evine cümle bile
- 1837 Geldi oğlanları daķı hem bile
Kamusı zevķ-ile oynayu güle

- 1838 Görüşüp atalarına didiler
Muştuluk Yūsuf'ı bulduḡ didiler
- 1839 Sağ esen Mısr'da olmuş pādišāh
Tahta geçmiş başına tāk [u] külāh
- 1840 İl ü şār olmuş muṭī' emrine
'Adle meşḡul olmuş Hākḡ emrine Ā
- 1841 Bī-hesāb ḡul ḡaravaş māl ü genc
Hāşıl itmiş ḡamu almamış ilenç
- 1842 Hātūnı daḡı Zeliḡā-yı zamān
Ḳız oḡlan atası olmuş cūvān
- 1843 Onumuza uş bizim birer deve
Virdi andan da'vet itdi ol eve
- 1844 Key kerem ḡıldı ki luṭf işledi
Saña iki-yüz deve baḡışladı
- 1845 Armaḡan olsun bu atama didi
Saḡ olursam eyleyem cānım fidi
- 1846 Anuñ iyiligin ḡaçan ben yerine
Tā ki getürem ḡöñlüni yerine
- 1847 Ne gördiyse ḡardaşları hep
Ya'ḡūb'a 'arz itdi zīr 'aceb
- 1848 Görmüş idi ḡamu anuñ işlerin
Kim neçe 'azīz tutdı ḡardaşların

1849 Bildi Ya‘kūb Yūsuf’uñ hālin tamām
Kim Mısr’da şāh imiş o bī-tamām

1850 El getürüp HālİK’a şükr eyledi
Mısr’a gitmege bu kez fikr eyledi

Kıssa-i Hāzret-i Ya‘kūb ‘Aleyhi’s-selām Mısr’dan Ken‘ān’a Gitdügidür

1851 Ol develeri kamu yüklediler
Birkaçına binüben hem gıtdiler

65b

1852 Ya‘kūb andan Mısr’a urdı yüzün
Yūsuf’a irdi Yehūzā bu kezün

1853 Geldi atañ deyü i‘lām eyledi
Atasundan aña bī-gām eyledi

1854 Ya‘kūb’uñ oğlanları kamu bile
Mısr’a gırdiler dükeli cem‘ ile

1855 Çünkü bildi Yūsuf atası gelür
İmdi işit kim Yūsuf neler kılur

1856 Okudı Yūsuf kamu çavuşları
İtdi okuñ kamu çoğı leşkeri

1857 ‘Arz kıldı Yūsuf’ı devr-i zamān
Bindi sekiz yüz biñ atlu ol zamān

1858 Bindi kırk biñ zırh-terīn kamu kul
Cümlesi zerrīn kemerlü tāze gül

1859 Bindi kırk biñ hane-perver cāriye
Bunları kim görür ise eriye

1860 Hem dahı bindi Zeliḥā-yı zamān
Ġarḳ oluben altuna ol mihr-yār

1861 Altun inçü avazından tamām
Kim ḳulaḳlar tutulurdu ve's-selām

1862 Yūsuf'ıñ oĝlanları bu kıızı
Bindiler mecmū'ı tıldı yeryüzi

1863 Hem aḥīler hem bile ḳaḍılar
Yūsuf ile ḳamu bile bindiler

1864 Dahı ḥaṭīb ḥaṭīb hem imām
Ya 'ḳūb'a ḳarşu çıkarlar ey hümām

1865 Urdılar kūsı naĝāre vü tavul
Dört yanında yürüdiler bā-vuşul

1866 Tutdılar tīze getürdiler 'alem
Çaĝırdılar kim şehā görme elem

66a

1867 Müfti vü ḳadı müderris ḥaṭīb
Çıḳdı ḳarşu ḳamu şehirli ĝarīb

1868 Ol zamānda hoş bahār olmuş-idi
Dünyā hep naḥş-ı niĝār urmuş-idi

1869 Taĝlar baĝlar ḳamusı hoş murĝzār

Akmış idi ba  alarda         

- 1870 Olmış idi leşker kışunı teb  h
Nev-beh  r olmı   idi anda ey     
- 1871 H    ferah güler idi ba   ada g  l
G  nli    d hergiz per    n deg  l
- 1872 Nergis benef       m itmiş-idi
    ne      m      r tutmı  -idi
- 1873 Z  lf-i sünbül pen  e pen  e olmı  -idi
B  lb  l g  le key renc olmı  - idi
- 1874    lar idi t  tu [v  ] b  lb  ller söz
Eyd  r idi   ar  u g  l bunlara n  z
- 1875 Gider iken toz g  rindi n  geh  n
Gördi   avmi gel  r ol     -ı cih  n
- 1876 Gördi Ya'   b Y  suf'ı    nkim 'ay  n
  ndi ol-dem deveden oldu yayan
- 1877 Y  suf andan-     ra indi   yle bil
    ret itdi anda gir   ol Cel  l
- 1878 Cebr  '  l'e didi in Y  suf'a t  z
Atasını nite t  tmadı 'az  z
- 1879 Eytdi andan ol nübüvvet neslini
Kesd  k andan biz neb  n    n a  lını
- 1880 Cebr  '  l iner    n Y  suf'a ba  ar
Y  suf'  n barma  klarından n  r   ı  ar

1881 Yūsuf eydür bu nedür yā Cebrā'īl
Bu nübüvvet neslidür dir eyle bil

66b

1882 Atasına giç iner ol çelebi
Anuñ içün aşlı olmadı nebī

Qışsa-i Hāzret-i Ya'kūb Hāzret-i Yūsuf 'A[leyhi's-selā]m ile Qavuşduğıdur

1883 Ol iki hasret bu kez irişdiler
Bir birin çoçuben görüşdiler

1884 Ya'kūb eydür düş midür yāhūd hayāl
Kim yüzün görmekle buldum mecāl

1885 Zaḥmet itdi bunca yıl firḳat baña
Rahata değışür anı Zü'l-celāl

1886 Zehr bu kez baña tiryāk oldu uş
Gözlerim nurlandı ağı oldu bāl

1887 Güli tiken-ile yaratdı Çalab
Rencūr olmaz dünyāda hiç genc [ü] māl

1888 Tālī' i ferḥunde oldu Ya'kūb' uñ
Yıldızı sa'd-ile oldu ittışāl

1889 Ya'kūb eydür iki ḳat oldu bilim
Bunca yıl fūrḳatde ḳaldım ihtimāl

1890 'Āḳıbet şād eyledi Allah beni
Ağlar iken güldürüp ol bī-zevāl

1891 Bunca yıldan berü gitmiş asretüm
Elime girdi bunuñ gibi ‘iyāl

1892 Dağı ol karşı çıkanlar geldiler
Görüşüp Ya‘küb’a ikrām kıldılar

1893 Gözüñ aydın olsun didiler yā nebī
Key beşāret eylediler Ya‘küb’ı

1894 Bir zamān göynüklerin dökdiler
Her birine yine atlar çekdiler

1895 Düşdi Ya‘küb yola Yūsuf’la gider
Gör ki Ya‘küb’a keleciler n’ider

67a

1896 Didi ey gözüm çerāğı bunca yıl
Tatlı cānum asretiñden oldu kıı

1897 Bir biti baña nişe baña viribimediñ
Hālūñ aḥvālūñ nitedür dimediñ

1898 Tā dağı sağığıuñı bileydüm
Hem dağı aña lāyık kılayıdum

1899 Kim gücüm ağlamağa yiter idi
Dün ü gün asretüm artar idi

1900 Bunca yıllar çekdüm idi zaḥmeti
Uşda bugün buldum anca raḥmeti

- 1901 Raḥata irdüm hezārān biñ şükür
Vuşlata irdüm hezārān biñ şükür
- 1902 Ölür isem teşvīşim kalmadı hīç
Sen ṭabīb itdün bugün derd ü ‘ilāc
- 1903 Yūsuf eydür ṭanuḳdur ol Celīl
Neçe kez niyyet itdim öyle bil
- 1904 Hālūmi nāmede i‘lām eyleyem
Sağlıgumda daḥı peygām eyleyem
- 1905 Gelür idi Cebrā’īl ṭutar idi
Bırağurdı kağıdı yırtar idi
- 1906 Yazma bitı icāzet yok-durur
Atañı görmege sā‘at yok-durur
- 1907 Bilmeñ gerek ḥaberüñ bunca yıl
Ta ki va‘de yite göstere Celīl
- 1908 Anca ḥikmet var arasında anuñ
Kim biliser taḳdīrini o sultānuñ
- 1909 Elini koynuna şokdı ey yār
Bir sürü nāme çıkardı elli var
- 1910 Her birisinde birer başlamış
Cebrā’īl gelmiş oḳu dimiş oḳumış

67b

Ḳışşa-i Ḥazret-i Yā‘ḳub ‘Aleyhi’s-selām Mısr’a Girdügidür

- 1911 Sürdiler bā-şedd haylī ḥašem
Girdi Mısr’a Ya‘kūb Yūsuf behem
- 1912 Bizediler Mısr’a ol gün ser-te-ser
Her maḥalle maḥalle dār-be-dār
- 1913 Āşikāre kıldılar genc ü māl
Ara yirde kıldılar ey şehriyār
- 1914 Bāzārın Mısr’uñ dükeli düzdiler
Yūsuf [u] Ya‘kūb zamāne gezdiler
- 1915 Ne-ḳadar maḥbūbe ḥātunlar ki var
Hep donatdılar ḳamu naḳş u nigār
- 1916 O şoḳaḳlar ara yirde geçdiler
O ḥātunlar ḳamu saç u saçdılar
- 1917 Aña bir pādişāhlık rūz ḳılmış Çalab
Ḳullığına cān virür Efrāsiyāb
- 1918 Gördiler düzmiş cihānı taḥt
İbrüşim ḥaliçe zerrīn taḥt
- 1919 Ẓer kemer ḳuşaḳlu ḳullar bī-hesāb
Hem serā-perde yüzleri niḳāb
- 1920 Mülk ü esbāb ḥazīne bī-ḳıyās
Tañladılar ol günde ḥāş u ḥāş
- 1921 Atasına ‘arz kıldı ḳamusın
Gördi şāhlığın anuñ pāk-dīn

- 1922 Didi-kim bu resme şāhlık kimde var
Buña göre şāh-ı kısırā bende var
- 1923 Yūsuf alur atasın hem hālesin
Taht gülistānında kıllur lālesin
68a
- 1924 Hālesi Yūsuf atası geçdiler
Hon yidiler tahtta şerbet içdiler
- 1925 Soñra ol kardaşları geldiler
Taht önünde kamu secde kıldılar
- 1926 Yūsuf eydür uş düşümün ta‘biri
Gör nice secde kıllurlar her biri
- 1927 Atasını yidi gün ol müşk büy
Hammāma iletdi eyledi hem toy
- 1928 Okudı şehrün ulusun kiçisin
Toyladı bunları ol şāh-ı güzīn
- 1929 Bāy u yoğsula ihsān eyledi
Mısr şehrin atası‘cün toyladı
- 1930 Bunlar bu zevk üstüne günler geçer
Döner devrān neçe rüzgār geçer
- 1931 Kırk yıl anda Yūsuf ile kaldılar
Anlaruñ-ıla cānların şād kıldılar
- 1932 İki hasret birbirin gördiler
İkisi dağı murāda irdiler

- 1933 Her kiřinüñ ne ise maķsüdına
Sen irdürgil ey Çalab maķsüdına
- 1934 Çün bu dünyā bī-vefādur bī-şebāt
Ba‘z rūzgār geçdi devrān oldı māt
- 1935 Pādişāhlık ķaldı Yūsuf’a tamām
Münķāt oldı aña ķamu Mışr u Şām
- 1936 Hem everdi iki oğlın ol hümām
İki şāhıñ kızın aldı ve’s-selām
- 1937 Biri Mağrīb şāhı biri Hıţāy
Hem dağı kızlarınıñ yüzi ay
- 1938 Aluban maķsūdlarına irdiler
Gör ki ķardařlarına Yūsuf n’ider
- 68b
- 1939 Her birini virdi bir manşūba ol
Her biri şād oldı ķalmadı melül
- 1940 Ba‘z rūzgār geçdi yine ol Celīl
İtdi ki in Ya‘ķüb’a iy Cebrā’īl
- 1941 Dünyādan imdi girü elin yusun
Āķiret azuğı ķaydın yisün
- 1942 Ĥasrete ķavuřdı na-ümīd olmadı
Dağı maķşūd ara yirde ķalmadı
- 1943 Zārī ķıldı ol resül ikileyin
Cān gidiser kime disün ķileyin

- 1944 Yūsuf eydür daḥı n'olduñ ey ata
Gitdi fūrḳāt uşda irdüñ vuşlata
- 1945 Yāḳūb eydür va'de irdi baña
Gönderüñ siz beni Ken'ān'dan yaña
- 1946 Ataların Ken'ān'a gönderdiler
Kendüler küllī Mısr'da durdılar
- 1947 Gelür iken Ya'ḳūb ile kārvān
Şapdı Ya'ḳūb bir tağa virdi revān
- 1948 Ya'ḳūb'uñ ḳardaşı var idi Ğayz
Hoş temiz kişi idi hem key-nefis
- 1949 Rūmīler külli anuñ aşlı-durur
Ne-ki Rūm var hep anuñ nesli-durur
- 1950 Hāḳḳ ayırmışdı Ya'ḳūb'dan anı
Bunca yıl Rūm-idi anuñ meskeni
- 1951 Ya'ḳūb'a uğrayı gelür ittifāḳ
Göreyüm ḳardaşımı gitsün firāḳ
- 1952 'Azm idüben girdi yola ol hümām
Uğradı yolda giderken kārvān
- 1953 Bunlara didi-kim gelişüñüz ḳancaru
Didiler kim çıḳdıḳ Mısr'dan berü
- 69a
- 1954 Didi-kim Ya'ḳūb Mısr'da mı daḥı

Ken‘ān’a gitdi mi yā ey ahı

1955 Çün kārṽān didi barmalıydı ol
İş bu araya irişince yol

1956 Didi-kim şol tağa degin varayum
Anda işüm var varup göreyüm

1957 Siz baña köymeñ benüm işüm becid
Bunı didi yürüdi gitdi becid

1958 Bilmezüz ol tağda anuñ işi ne
Çamumuz düşdük anuñ teşvîşine

1959 Sen ne kişisin anı şorarsıñ
Yād kişisin hōd anı ne bilürsıñ

1960 Didi ol benüm qardaşım-durur
Anı görmeklik benüm işim-durur

1961 Bunca yıllar anı ben görmemişem
Hasret-i dīdārına irmemişem

1962 Şimdi ‘arz iderüm anı görmege
Hicreti vuşlata degüşmege

1963 Bildiler kārübān ki qardaşıdur
Hāliyā bu cigeri yoldaşıdur

1964 Didiler öñünce gitdi ol nebī
İzin izle bulasın er gibi

1965 Ya ‘kūb’uñ ardınca Ğayz tağa çıkar
Bir mağarada yatur Ya ‘kūb’ı baqar

1966 Gördi-kim yatmış uyumış kardaşı
Ol dağı geldi diñle bu işi

1967 Ğayz gelür yüzine sürür yüzin
Ol dağı yatur unudur kendü özin

1968 Hakk buyurur iner ol dem 'Azrā'ıl
Canların alur kalur kālıp sebıl

69b

1969 Kām u nā-kām gelen gitmek gerek
Tañrı Hakkım'dür bunu n'itmek gerek

1970 Yūsuf'a Hakk Cebrā'ıl'i virir
Atasñ öldüğün aña dir

1971 Yūsuf işidüben efgān eyledi
Ağlamakdan gözlerin kan eyledi

1972 Yūsuf-ile dirilüp kardaşları
Zār u efgān olur hep işleri

1973 Kaç gün oldu şunı mātem itdiler
Ba'de-zin ayruksı i'lām itdiler

1974 Dir Yūsuf kardaşlarına n'idelüm
Varalum anı ziyāret idelüm

1975 Atlanup kamosı yola girdiler
Tā atalarını ziyāret ideler

1976 Hakk alab tiz Cebrā'īl'e vahy ider
Yūsuf'ı varmaklığa nehy ider

1977 Didi döngil varma atañ üstüne
Saña destür yok varasın kaçdına

1978 Kandıdur kim anı varup bulasın
Varup anı ziyāret kılasın

1979 Kardaşı Ğayz-ıla tağda öldiler
Ol tağ içinde yitüben kaldılar

1980 Varmasun aña dir ol Celīl
İşbu sözleri diyicek Cebrā'īl

1981 Giri döndi Yūsuf kardaşları
Atası'çün yaş döküp her biri

1982 Şol sâ'at girü Mısr'a geldiler
Mısr'uhn ehli ta'zize geldiler

1983 Yūsuf'a kamu 'azā' eylediler
Soñra kamusı aña söylediler

70a

1984 Çok yaşa sen anuñ içün yime ğam
Bunda gelenler girü ölür 'adem

Kışşa-i Hazret-i Yūsuf 'Aleyhi's-selām'uhn Vefatıdur Zıkr Olunur

1985 Hakk'dan indi yine bir gün Cebrā'īl
Yusuf'a eydür yarağuhn eylegil

- 1986 Kim saña müştāk-durur cedd ü ata
Vakitdür kim ‘azm idesin Һazrete
- 1987 Һašta olur üç gün şāh-ı cihān
Ehl-i beyti zārılık kılur figān
- 1988 Viribir Һardaşların okudur ol
Қаршу ақидur yeñilmez yaşları ol
- 1989 Didi Cebrā’ıl Һaққ’dan peyām
Getürüben kıl yaraғuñ yā hümām
- 1990 Baña va‘de irdi uş giderüm
Hem size birқаç vaşiyyet iderüm
- 1991 Şol iki oғlanlarımı Һoş tutuñ
Ataları siz olup göñlün avutuñ
- 1992 Hem kızımı daһı Һaққına virüñ
Daһı mecmu‘ı yaraғuñ görүн
- 1993 Hem azat olsun ne-kim var қullarım
Daһı ne var ise қaravaşларım
- 1994 Vaқf olsun mülk [ü] esbāb daһı
Danıқ olsun baña aһbābum daһı
- 1995 Yerlü yerince vaşiyyet eyledi
Her birin yerlü yirinde söyledi
- 70b
- 1996 Bunı böyle Һardaşları gördiler

Çevresine dört yana oturdılar

- 1997 Baꞑduğınca yüzüne ꞑardaşları
Seyl oluben ꞑarşu aꞑar yaşları
- 1998 Yūsuf'a ꞑardaşları dir yā emīr
Biz Zeliḥā'yı oꞑudalum mı dir
- 1999 Yūsuf eydür tanımañuz kim o nigār
Dürlü dürlü yüreğinde tağı var
- 2000 Benüm-ile başını hoş eyledi
Benden ötüri çok cefā nüş eyledi
- 2001 Böyle görür-ise beni yüzi ağı
Yine olur aña tağı üstüne tağı
- 2002 Bunlara birkaç kelecı söyledi
Cānını tiz 'Azrā'ıl ꞑabz eyledi
- 2003 Gerçi ꞑullaruña ḥaꞑdur ölüm
Giçrekden virgil yā ölüm
- 2004 Cebrā'ıl'e buyurur uçmağı Ḥaꞑꞑ
Tiz var üç hulle ilet Yūsuf'a aꞑ
- 2005 Cebrā'ıl 'adn uçmağına indi tiz
Aldı andan hulle üç pāre biz
- 2006 Cebrā'ıl ol hulleleri getürür
Ḥaꞑꞑ peyāmını tamām ol yetürür
- 2007 Yudılar Yūsuf'ıñ nāzik tenin
Şardılar ol hulleri emīn

2008 Tābūta koydılar ol peygamberi
Ol yüzi gül rengi zülf-i ‘anberi

2009 Yırtuben yağaların kardaşları
Hep gırī oldu tamāmet işleri

2010 Geydi oğlanları birer kara çul
Yüzlerin yırtup kamu sağ u sol

71a

2011 Şol serāperde ki gün görmez yüzi
Döginüp kamu kan ağlar gözi

2012 Kulları hep çıb yalın olmuş kamu
O gün idi bunlara o uçmağ [u] tamu

2013 Mısr ehli er u ‘avrat geldiler
Yūsuf’uñ ta‘ziyesine taldılar

2014 Ba‘de-zin Zeliḥā’ya degdi haber
İşitdi ol yāri vefādar gör n’ider

2015 Geldi gördi bātıl olmuş tāk u tāht
Rıḥlet itmiş dünyādan ol nīk-baht

2016 Yırttı tonın üstüne çāk eyledi
Gözlerin kan-ile ğam-nāk eyledi

2017 Kırk bölük saçını kesdi miskīn-şıfat
Gör ne ağı nūş ider ol ‘aķıbet

- 2018 Ol şaça kim incüler düzer idi
Tabut içinde tanuķ göre idi
- 2019 Ol yüze kim utanurdu āfitāb
Gördi-kim mevt fenā çekmiş hicāb
- 2020 Gözleründen Nīl ü Ceyhun akıdur
Geçdi anlar dahı dünyā bākīdür
- 2021 El bıraķur gözlerüni çıkarur
Seni dir bu göz niçün böyle görür
- 2022 İki gözin tabut üstüne ķodı
Tabutın ķoçdı dahı gör ne didi

Kışşa-i Zeliħā Ĥazret-i Yūsuf ‘Aleyhi’s-selām’a Ağlayup Kendi Vefāt-Edipdür

- 2023 Dir aña kim bizden uşanduñ mı dost
Ya ‘nī bizi bī-vefā şanduñ mı dost
- 2024 Eydür idi gelem saña kılam vefā
N’oldı yine ķavliñden döndüñ mi dost

71b

- 2025 Beni işte ķarşuna zār eyledüñ
Sen yatarsiñ bari diñledün mi dost
- 2026 Āh ĥaķīķāt mıdur imdi bu firāk
Yoksa uyur mısın uyanduñ mı dost
- 2027 Şaĝu şaĝuban dögündi şol ķadar

Eyledi kendi özünü zır zır

2028 Pāre pāre eyledi kendi özünü
Anı gören yavu kıldı kendi özünü

2029 Bunca yıl zindānda  ul gibi yatup
So ra  ı up memleketi  amu  utup

2030 Benüm i  n bunca mi netler gören
Benüm-ile sonra devletler süren

2031  on serenc mum ne idi-ki benüm
Sa a  urb n olmadı c num benüm

2032 Sen gidince ben kime  alısaram
Ben dağı senün i  n  l serem

2033 Sen  anursın c nı bu terk eylemez
Kim benüm-le sevg yi berk eylemez

2034 Bunı didi Zeli     n c n virür
 a a  alup ‘ibretini  alk görür

2035 Gör ki gerçek  a ık olan n’eyledi
C nını ‘a k yolına terk eyledi

2036 R zı oldu birazcu  zahmete
Kim ebed irişdi b    rahata

2037 Degme bir n -cins ki in   sözüni
N ktesin  artuban görmez yüzüni

2038 Y r-ile beyle  opaca un sizer
U ma  n i  nde y rin gezer

- 2039 Yār-ile görür Çalap dīdārını
Zirā kim terk eylemez ol yārını
- 2040 Zī-sa ‘ādet kim ola yār ile yār
Lāyık ola uçmağa dīdār ile
- 2041 Ol gün ağlardı Mısr’da tağ u dāş
Kān dokerdi gözleri belki yāş
- 2042 Hāḫḫ Te’ālā Cebrā’īl’i gönderür
Yūsuf’uñ ḳardaşlarına ḫaber virür
- 2043 Yiter ağlaşsunlar anuñ üstüne
Kim nebīler muntazırdur ḳaşdına
- 2044 Yerde gökde hep melekler ḳamu
Kim namāzın bile ḳılalar ‘amu
- 2045 Hep aña olup dururlar intizār
Geldiler kim namāzın bile ḳılalar
- 2046 Defn itsünler Nīl içinde anı
Ḳurudayım Nīl’i bugün ben Ğaniyy
- 2047 Cebrā’īl Hāḫḫ peygāmin irgürür
Yūsuf’uñ ḳardaşlarına degirür
- 2048 Nīl içinde Yūsuf’u defn eyleñüz
Hāḫḫ Te’ālā buyurdi eyleñüz
- 2049 Yūsuf’uñ çünkim namāzın ḳıldılar

Aluban Yūsuf'ı Nîl'e geldiler

2050 Ƙurudı Nîl ırmağı Hakk emr ider
Yūsuf'ı hem dağı anda defn ider

2051 Buyurur Hakk Nîl çün yine çıkar
Yūsuf'ıñ tábütı üstünden aķar

2052 Hüs⁸⁴ eger âdemde dutsaydı karar
Gelmeyeydi Yusuf'a bed rûzgār

2053 Pādîşāhlık ķalsa idi sultāna
Pes Süleymān olmayaydı 'āķıbet

72b

2054 Üç yüz yıl yaşadı Loķmān-ı Hekīm
Bātlı oldu 'ilm var sonra ne kim

2055 Hürmet itse aña bu devr-i zamān
Ėalaydı peygamber-i āķir-zamān

2056 Zūr u kuvvet birle ķılsalar idi
Ėalaydı dünyāda Hamza [vü] 'Alī

2057 Dört kişi dutdı bunı kafdan kafa
İtmedi bu sonra bunlara vefā

2058 Ėdemî dünyāda ķalsa genc-ile
Girmeyeydi yire Ėārūn māl-ile

⁸⁴ Eserde "hüsün" şeklinde geçmektedir.

- 2059 Oğuyarı düzeni ve yazarı
İrişüp bu denizden dürr süzeni
- 2060 İlāhī fazluñ-ile bunları yarlığa
Buları ol raḥmetüñ-le toyla
- 2061 Murādum bunca sözlerden du‘ādur
Du‘ādur ol ki her derde devādur
- 2062 Du‘āsuz kimseye dermān bulunmaz
Emīn olmayana emān bulunmaz
- 2063 Ḥayra yazsın şerrin anuñ kātibin
Fatiḥa’yla añarsa işbu ḥaṭṭun kātibin
- 2064 Tamām oldı kitāb el-ḥamdü li’llāh
Açıldı feth-i bāb el-ḥamdü li’llāh
- 2065 Bu kitāb issine olsun mübārek
Murādın ḥāşıl itsün Ḥaḥḥ tebārek
- 2066 Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilāt
Maḥv ider biñ günāhı bir şalavāt

Temmet’ül-kitāb bi-‘avnillahi’l-Melik’ül-Vehhāb.
Sevvedehü es-seyyid Osmān el-müzehhib Sivasī
1217 fi Ğurre-i Receb

SONUÇ

Edebiyatımızda Kıssa-i Yûsuf, Yûsuf u Zelîhâ, Yûsuf u Züleyhâ gibi isimlerle de anılan Yûsuf peygamberin hayatını konu alan mesneviler, Türk edebiyatında pek çok şair tarafından kaleme alınmıştır. Hikâye, hem kutsal olması hem de bir aşk hikâyesi olma özelliğini taşıması bakımından halk tarafından sevilmiş ve büyük ilgi görmüştür.

Türk edebiyatında bilinen ilk Kıssa-i Yûsuf mesnevisi XIII. yüzyılda kaleme alınmıştır. Çalışmamıza konu olan eser ise; dil özellikleri, söz varlığı, aynı dönemde yazılmış eserlerle olan benzerliği vb. hususiyetlerden yola çıkarak Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış olduğuna kanaat getirdiğimiz Yûsuf peygamberin

hayatını konu alan bir Kıssa-i Yûsuf mesnevisidir. Çalışmamıza konu olan eser, dönemi itibariyle ilk Yûsuf u Zelîhâ mesnevilerinin verilmeye başlandığı döneme yakın bir zamanda kaleme alınması ve Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış bir eser olması bakımından edebiyat tarihimiz açısından da öneme haiz bir eserdir.

Eserin elimizde tek nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha H.1217 /M.1802-1803 tarihinde istinsah edilmiştir. Eserde şairin mahlası, müstensihi ve istinsah tarihi dışında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Eserin, Fütûhî mahlaslı bir şaire ait olduğuna kanaat getirmekteyiz. Fakat şair hakkında kaynaklarda geçen herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Fakat eserin dil, üslup, içerik- şekil bilgisi gibi hususiyetlerden yola çıkarak Fütûhî'nin, edebi bilgi birikimine ve dile çok fazla hâkim olmayan bir şair olduğunu söylemek mümkündür. Eser, benzer mesnevilerde izine rastlamadığımız bazı arkaik kelimeler, ekler, yöresel söylemler, Anadolu'da hâlâ nadiren de olsa kullanılagelen deyimler barındırması bakımından da dikkate değer bir eserdir.

Çalışmamızın giriş aşamasında kutsal kitaplarda Yûsuf kıssasının ne şekilde geçtiği gösterilmiş; Arap, Fars ve Türk edebiyatında kaleme alınmış Yûsuf peygamberin hayatını konu alan eserler kısaca tanıtılmıştır. İlk aşamasında eserin müellifi ve eserin genel özellikleri üzerinde durulmuş, ikinci aşamasında eserin iç ve dış yapısı incelenmiş, üçüncü aşamasında ise transkripsiyonlu metin ortaya konulmuştur.

Amacımız, Türkçenin en önemli devirlerinden birini teşkil eden ve tarihi itibarıyla günümüze ulaşan eser sayısı -yakın dönemlere nazaran- daha az olan, Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış bir eseri Türk tarihine kazandırmak, dönemin diline, tarihine, sosyal yaşamına, kültürüne yeni bir eser vesilesi ile yeniden ışık tutmaktır. Bu çalışmamız vesilesiyle Türk edebiyatında yazılmış olan Yûsuf u Zelîhâ mesnevileri arasına bir yenisini daha eklenmiş olmanın sevincini yaşamaktayız. Tüm ilim âlemine faydalı olmasını temenni ederim.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Şerif, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1984

ALTUNER, Nuran, **Safâyî ve Tezkîresi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi ,İÜ, İstanbul, 1989

ALGAN, Süleyman, **Fütûhî-Nâz u Niyâz**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, AÜ, Erzurum, 2011

AY, Halil, **Şerîf'in Kıssa-i Yûsuf Mesnevisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, 2015

AYDEMİR, Meltem, **Enîsü'l-Guzzât- Metin-Dizin**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, 2006

BANARLI, Nihad Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,

Bursalı Mehmed Tâhir Bey, **Osmanlı Müellifleri**, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), II. Cilt, Meral Yayınevi, İstanbul, 1971

CİN, Ali, **Ali- Kıssa-i Yûsuf**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2004

ÇELEBİOĞLU, Âmil, **Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. yy.a kadar)**, Kitapevi Yay., İstanbul, 1999

ÇETİN, Nurullah, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Öncü Kitap Yay., Ankara, 2008

DENİZ, Rasim, **Haliloğlu Ali'nin Yûsuf ve Zelîhâ Kıssası**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ, 1998

DİLÇİN, Dehri, **Şeyyad Hamza-Yusuf ve Zelîhâ (Metin ve Önsöz)**, Ankara, 1945. s. 24-40'dan aktaran Türkdoğan, s.44-45

DOLU, Halide C., “Yûsuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar”, **İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. IV, Mayıs 1952

EKİNCİ, Ramazan Vekâyi'u'l-Fuzalâ-Şeyhî Mehmed Efendi, C.I. TYEKBY, İstanbul, 2018

ERTAYLAN, İsmail Hikmet, **Yusuf ile Züleyha**, İ.Ü.E.F. Yay., İstanbul, 1960 s.18'den aktaran

FURAT, Ahmet Suphi “ **Yûsuf**”, İA, MEB Yay., İstanbul, c. XIII, 1986

KARAHAN, Leyla, **Erzurumlu Darir-Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 1985

- KARAKAYA, Burcu, **Garîb'in Yûsuf u Züleyhâ'sı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir, 2012
- KÖKTEKİN, Kazım, **Süle Fakih'in Yusuf ve Zelîhâsı (İnceleme-Metin-Dizin)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Cilt:1, 1994
- LEVEND, Agâh Sırrı, "Divan Edebiyatında Hikâye", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten**, Ankara, 1967
- MUŞ, Züleyha, **Arap ve Türk Edebiyatlarında "Yûsuf u Züleyhâ" Hikâyelerinin Mukayesesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2000
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ -Ahmet Kartal; **Eski Türk Edebiyatı Tarihi**, Dergâh Yay., İstanbul, 2006
- TAŞ, İbrahim, **Şeyyad Hamza Yûsuf ve Zelîhâ**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2017
- TOKEL, Dursun Ali, **Fütûhî Divanı (inceleme-metin-sözlük)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, OMÜ SBE, Samsun, 1993
- TÜRKDOĞAN, Melike Gökcan, **Klasik Türk Edebiyatında Yusuf u Züleyha Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma**, Kültür Ve Turizm Bak. Yay., 2011
- UYGUR, Sinan, **Ali'nin Kıssa-i Yusuf'u**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2003
- ÜNVER, İsmail, **Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II(Divan Şiiri)**, S. 415,416,417, 1986
- YAZAR, Sadık, **Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği**, (Basılmamış Doktora Tezi), İÜ, İstanbul, 2011
- YILDIZ, Ayşe, **Çâkerî-Yûsuf u Züleyhâ**, Kültür ve Turizm Bak.Yay, 2017

YILMAZ, Emine, N. Demir, "Salebi'nin Kitabı Araisi'l-Mecalis fi Kısasi'l-Enbiya'sının Anadolu Sahasında Yapılmış Çevirileri", **Journal of Turkish Studies**, Cilt 33/II, Cem Dilçin Armağanı, yay. hzl. Z. Toska, 2009

YUVACI, Bünyamin, **Tuhfe-i Nâilî-Metin ve Muhteva (II. CİLT s. 735-999)**,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2014

ZAVOTÇU, Gencay, **Rıza Tezkiresi**, Kültür ve Turizm Bak Yay., 2017

[Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü \(yesevi.edu.tr\)](http://yesevi.edu.tr) (14.03.2021)

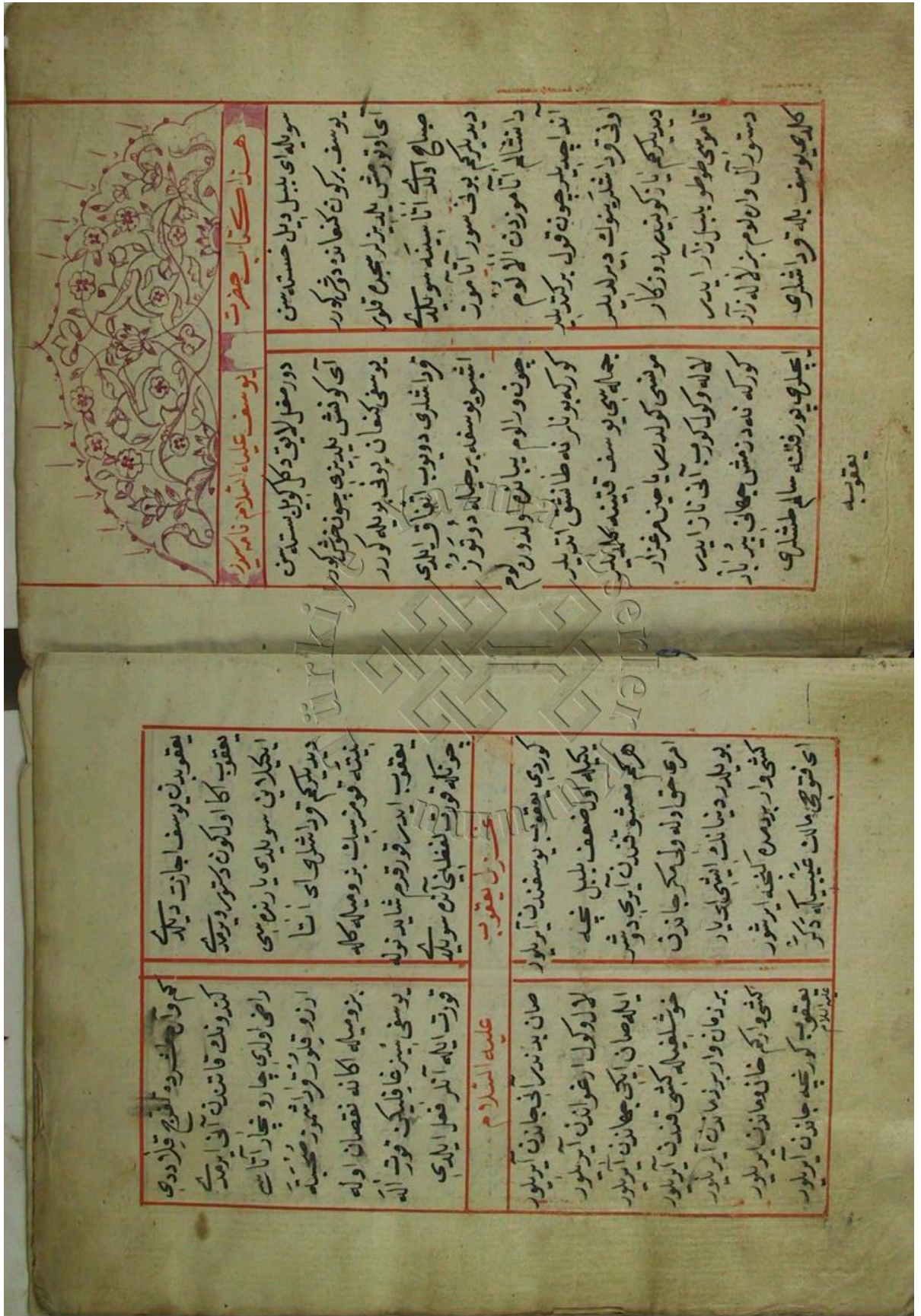
<https://tr.wikipedia.org/wiki/> (22.04.2021)

<https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR> (10.03.2021)

<http://www.isam.org.tr/> (25.02.2020)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/> (17.03.2021)

ChristianAnswers.Net (10.03.2021)

Fütûhî'nin Kıssa-i Yûsuf Mesnevisinin Nûsha Örnekleri

هردك اوكوزن بر قندیل یا نر	ناشوكا دكین يوسف آنه اینر
قصه حضرت يوسف	قوله شلرینك ازینا تروکورد
يوسفه قوشلر ايب داقدیر	ایپی طروب قیویه صار قندیلر
يوسف آنه بونلر چوق یلور	کیچی سوکر کیچی دوکر اوردور
يوسف ایدرینی عفو ایلک بکون	تکریدن قورق ایلر سوباک بکون
اشبو سیرم ائامه سویلیم	کون کوزی اشکاره ایلیم
سیره قورق ایلیم عزت قلام	دون کون خدمته طاعت قلام
ائاموک حقین اوفو قلام سیر	بنی بوکا بر قوب کتیا سیر
يوسفک طرلرین چوق دیر	اکابر اسکمش پالسر کیودیلر
يوسف ایدر اوانه کن کون	سیره واریمش قتی تور بورک
طروب آفی قیویه صرقتدیلر	یا هوذا اعلر بولر کولر دیر
ایب قضا یمش قیویه ایزد	قیودیمین کسه بقوب کورم
قورق ویردیلر یوسفی ایدر	گاه باشی گاه ایغی دونر
ایندر کونر کونیلر چلب	چبر ایلله شول ساعته قلدی خطاب
یتیر انوب یوسفی طرکیم دوشمه	يوسفه برجوکم ایرغیمیه

کتاب ایچم اوقوب کور آفی	اول یوسفک حسنوک جمالینی
يوسفک ذکرین کتورالم دیله	عاشق اولور کورمدین وصفی یله
چبر ایل اراده اولدی رسول	چلب آنوک دلیکن قاری قبول
اول کریم اول رحیمی ول عیلم	ویریدی چبر ایل اول قدیم
یزون اکا خوش لطیف سولکین	هوده یزون چون سلام ایلکین
يوسفه دکن اوزون باش ویریم	يوسفک یوزن اکا کوستوریم
اشله تکر سوزنی و لغل شازی	چبر ایل ایدر ایشیت یا هو بنی
شمدی آنوک یورق و در هر کز صبور	چلب ایدر غایت قند و عی قیو
يوسفک دینارین ایش کون	وار سلیک اول قیوده اوتور سین
ارزق ویرم دیری اولد قی جانوک	ارزق اکسک ایتیم آنه سونک
کورکم بنوک کبی ارشاد اولور	آفی ایشیت و هود شاد اولور
خاچی قبول و کون بر یا	چبر ایل هودی کوردی قیویه
روزی قلدورک اکا کونر برنار	هوده قیوده هر کون ای یار
مقصود کا معشوقا اینه سین	يوسفی یونره کتورم کور سین
يوسفک دینارین آنه کور	هوده آنه بیت ایکونر یل دور

هردک

بنی صیحو سوز پیر دودکری فضول
 باشند یا زلشش بود و در آن
 تگری سینه چو مناجات ایلری
 بولوده اهر ایلری کور کور ایلری
 شویاه طوفان قوی دیک ایلری
 هر بر نونک باشند طوقی اول
 کورد بیلر قیریلر بلر ایلر
 هپ حلالق دلبوب کورشدیلر
 بوسخی ایلری کلری دوتن
 قیدی دی بر ایلکی اول و غلنی
 اول زمان یوزوفی کورکله ایلری
 چو تکه دکر کلری بتره یول
 یوسف تیز حنق قینه کلر
 یوسفه قچان بولر عذر ایلری
 اوگون اکیردی طون یدری قات

نلر ایلدی بکا اشبو فضول
 کناهی قومله بنم ای لم یزل
 کور بولار نه اقات ایلری
 یافدی یغمور یلدرم شاقی
 نه کچی قودی بروتدی نه اول
 یاردی باشلارینی ایلر کول
 کاروان دوتکسی دیردیلر
 هر بر صوخلر صور شکیلر
 مالکله ایدر خوجله زنگار امان
 اورد و میدی کیری دوتیجک این
 بلتم عریجه اولده سولدی
 ظمیز اولدر بولر آنز اول
 کاروبان کورکوفی اله الدیر
 اول بلا کندی چلب مر ایلری
 یوردی آتوز ایرلی بر تازی

کسیدی

کسیدی بندین دون کون خذ قدار
 کوجه کوجه هر مقام بر مقام
 پادشاهی اول ایلوک دوشدن کور
 قرشوزار ملکه کلیم بر عزیز
 ملکه اول بدک بیت کنش آتدن یلر
 صود یلکم قنی کاربان باش
 یقیدی بک دوشدر کور دکنه بخور
 کور دیک اول شهر کونگی قرشوزار
 آتولر چندن وار بر شاه سوزار
 سوزلر دن شکر صری خلیل
 ای یوز دینی سحر گاه آتشر اول
 بکلرینه هنری کشیر قویلدی
 قاهر ایلر اناخی بصدوغی توز
 بر کورن برکن دخی کوزتم دیو
 یوسفه خیل خدم و ر مشدی

مالک اکی قتی عزت قلو
 قدسه ایردی یورور ملکن تمام
 نیم چلب تگری اکا خبر ویر
 علم حکمت طلود کورکلو کیز
 یوسفی قرشوزار مله وار دیلر
 مالک کوستودی اکا بر کیشی
 ایلر ورت یوریری دخی برز
 چوقلق آتو قیقر قرشوزار
 پادشاه اول کیری قانی بنه وار
 صور تندن آکی کوشش سوزار
 قدر تندن ضایع برور و کار
 زلف وینه مال ویردی کیکار
 قلو کورک یوزنم افتخار
 جان ویردی کورمیا انتظار
 حق فرشته لری ایلر آتولر